

URP: POLITIČNI IN EKONOMSKI SISTEM SFRJ
(1-

Šifra URP: C5-0208

Šifra pogodbe:

C5-0208/504-81

RO: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti,
Ljubljana

UDK: 312.7

Geslo: kriminalna statistika/temno polje/viktimizacija/
/raziskovanje/prijavljanje kaznivih dejanj/žrtve/anketa

TS: Neprijavljena (prikrita) ~~fakulteta~~ *kriminaliteta*

N: prof.dr. Janez P e č a r, s sodelavci: Cveto Trampuž, Ivan
Glonar, Peter Kozmik, Bogo Brvar, Milojka Jaklič, Brejc Anton,
Marija Milenković

	Stran
.....	V
.....	VI
1. UVOD	1
1. Najboljna opredelitev neprijavljenosti celotna prikrivati sti kriminalitete	1
2. Namen	4
3. Metoda	5
4. Gradivo	11
a) N E P R I J A V L J E N A	12
b) Obseg in izvor gradiva	13
c) Prostorska in časovna razporeditev	17
d) K R I M I N A L I T E T A	21
e) Način obiranja podatkov	24
5. Organizacija raziskovalnega dela in obdelava gradiva ...	25
6. Hipoteze	27
7. SKLAD VARNOSTNIH ZNAČILNOSTI LJUDI IZBRANJE V VZORE	29
1. Spol zasledencev	29
2. Stanovanjsko razmere	32
3. Vzgoja in varnostna oseba v družini	34
4. Predstave o kriminalnosti	40
5. Kriminalni kot družinski problem	44
6. Sklep	46
8. VARNOST OSEBE IN VARNOSTNI ZNAČILNOSTI	48
a) Za raziskavo je bila sklenjena pogodba z	48
b) Raziskovalno skupnostjo Slovenije in	49
c) Republiškim sekretariatom za notranje zadeve SR Slovenije	59
d) Razmnoženo v 5 izvodov	60
1. Razmnoženo v 5 izvodov	60
2. Razmnoženo v 5 izvodov	70
3. Razmnoženo v 5 izvodov	74

V S E B I N A

	Stran
PREDGOVOR	V
SODELAVCI	VII
I. UVOD	1
1. Pojemna opredelitev neprijavljenosti oziroma prikritosti kriminalitete	1
2. Namen	4
3. Metoda	10
4. Gradivo	11
a) Predmet opazovanja	12
b) Obseg in izbor gradiva	13
c) Prostorska in časovna izhodišča	17
d) Uporabljena sredstva	21
e) Način zbiranja podatkov	24
5. Organizacija raziskovalnega dela in obdelava gradiva ...	25
6. Hipoteze	27
II. NEKAJ TEMELJNIH ZNAČILNOSTI LJUDI IZBRANIH V VZOREC	29
1. Spol anketirancev	29
2. Stanovanjske razmere	32
3. Varnost in varnostna ocena v soseski	34
4. Predstave o kriminaliteti in prikritosti	40
5. Kriminal kot družbeni problem	44
6. Sklep	46
III. MNENJA O MILICI IN ZADOVOLJSTVO Z NJO	48
A) JAVNO MNENJE O MILICI	48
1. Mnenja glede na razločke po spolu	49
2. Žrtve kaznivih dejanj o milici	55
3. Strah pred kriminalom in mnenja o milici	60
B) ZADOVOLJSTVO Z MILICO	66
1. Zadovoljstvo z milico na splošno	67
2. Zadovoljstvo z milico in razmerami v soseski	70
3. Zadovoljstvo z milico v soseski	74

II.

	Stran
4. Zadovoljstvo ter obseg in narava kriminala	81
5. Sklep	84
IV. STALIŠČA O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI	87
1. Predstave o družbeni samozaščiti glede na spol	88
2. Razmerja žrtve/nežrtve kaznivih dejanj v zvezi z družbe- no samozaščito	96
3. Preplašenost zaradi kriminala in družbena samozaščita ..	100
4. Sklep	101
V. STRAH PRED KRIMINALOM	103
1. Splošno o strahu zaradi kriminala	103
2. Nekaj spremenljivk, povezanih med seboj	106
3. Sklep	116
VI. PRIJAVLJANJE KAZNIVIH DEJANJ	118
1. Spol	118
a) Zanimanje za kriminalno problematiko	118
b) Prijavljanje kaznivih dejanj	120
2. Žrtve/nežrtve in prijavljanje kaznivih dejanj	124
3. Sklep	128
VII. KRIMINAL NA ŠKODO GOSPODINJSTEV	130
a) Kriminal na škodo gospodinjstev	131
b) Kazniva dejanja zoper "bližnje" v gospodinjstvu	132
c) Sklep	133
VIII. VPRAŠANCI KOT "NEDOLŽNI OPAZOVALCI"	134
1. Splošna spoznanja	134
2. Sklep	137
IX. POSKUS UGOTAVLJANJA KOMPLEKSNIH POVEZAV MED VEČ ODGOVORI ANKETIRANCEV (Cveto Trampuž)	138
1. Faktorska analiza	138
2. Analiza variance	140

	Stran
X. ŽRTVE IN NEŽRTVE	143
1. Splošno	145
2. Žrtve/nežrtve o varnosti	150
3. Žrtve/nežrtve o stanju kriminalitete	153
4. Žrtve/nežrtve in mnenje o prikritosti	157
5. Sklep	158
a) Žrtve	159
b) Posebnosti žrtev v posameznih stališčih	159
XI. ŽRTVE (KAZNIVIH DEJANJ) GLEDE NA PRIJAVLJENA IN NEPRIJAVLJE- NA KAZNIVA DEJANJA	161
A) NEKAJ UGOTOVITEV Z ZNAČILNOSTNIMI RAZLOČKI MED SKUPINAMA PRIJAVLJENIH IN NEPRIJAVLJENIH KAZNIVIH DEJANJ	163
1. "Imovitost" in prijavitel viktimizacije	163
2. Stališča o varnosti in naraščanju kriminala	166
3. Splošna spoznanja o viktimizaciji in prijavljanju	170
B) SPOZNANJA V ZVEZI S PRIJAVLJENIMI IN NEPRIJAVLJENIMI KAZNIVI- MI DEJANJI, PRI KATERIH MED OŠKODOVANIMI NI STATISTIČNO PO- MEMBNIH RAZLOČKOV	172
1. Najnujnejši demografski podatki	172
2. Stališča o varnosti in kriminalu	174
3. Pogledi na smotrnost prijavljanja kaznivih dejanj	177
4. Seznanjenost z družbeno samozaščito	179
5. Mnenje žrtev o milici	183
5. Sklep	187
XII. NEPRIJAVLJANJE (OZIROMA PRIKRITOST) KRIMINALNOSTI	190
A) PREMOŽENJSKA KRIMINALITETA	193
1. Vrednost blaga in druge okoliščine	195
2. Prijavljanje premoženjskih kaznivih dejanj	200
3. Predmet premoženjskega kriminala - še nekaj posebnosti ..	205
4. Način storitve dejanja z nekaterimi spremenljivkami	211

IV.

	Stran
B) POŠKODOVANJE TUJE STVARI	217
C) NASILNIŠKA KRIMINALITETA	222
1. Nekaj splošnih ugotovitev	223
2. Nasilništvo - nekaj zvez med dvema vprašanjema	225
3. Sklep	228
XIII. DOMNEVANJE NEPRIJAVLJENOSTI (DELA TEMNEGA POLJA)	230
1. Razmerja med prijavljenostjo in neprijavljenostjo pri posameznih kaznivih dejanjih	231
a) Premoženska kazniva dejanja	231
b) Uporabnost	234
c) Izračun količine premoženjskega kriminala	235
d) Poškodovanje tuje stvari	237
e) Nasilniška kriminaliteta	238
2. Poskus približne primerjave z nekaterimi tujimi raziskavami	241
3. Sklep	245
XIV. SKLEPNA RAZMIŠLJANJA (ali nekaj odgovorov na hipoteze v uvodu)	248
1. Konvencionalna kriminaliteta na škodo zasebnika in nekonvencionalno oškodovanje družbenega premoženja	248
2. Pomembnost kriminalitete	250
3. Predstave (vprašancev) o obsegu	251
4. Nujnost razmišljanja o viktimoloških vprašanjih	252
5. "Politizacija" družbene samozaščite v razmerju do "prikritosti"	254
6. Nekateri razločki med spoloma	256
7. Različnost predstav o "varnem" naselju	258
8. Prestrašenost zaradi kriminala	259
9. "Ksenofobija" kot nov pojav pri nas	260
10. Podoba milice v očeh javnosti	262
11. Prijavljanje kaznivih dejanj in milica	263
12. Narava kriminala in prijavljanje	265
13. "Socialni status" žrtev in prijavljanje	266
LITERATURA	268
ANKETNI VPRAŠALNIK	272

P R E D G O V O R

V tej raziskavi se ukvarjamo s tistim delom "prikritosti", ki zavisi od žrtev. Čeravno je prikritost "posledica" prenekaterih sestavin, ki vplivajo nanjo, se ob naši raziskavi zavedamo, da ta prikritost, kot jo je razumeti, ni istovetna z neprijavljanjem. Četudi prenekatero raziskave v svetu enačijo to dvoje, gre že takoj v začetku poudariti, da smo raziskovali le neprijavljanje določene kriminalitete, ki je v zvezi z oškodovanostjo zasebnika. Le-ta resnično obsega največji del njegove viktimizacije - ne pa vse. Kajti, če ne drugega, gre tudi zasebnemu oškodovancu dopustiti, da kdaj pa kdaj ne ve za svojo lastno oškodovanost in še kake druge možnosti, ki "prikritost" oblikujejo, ne zgolj iz "neprijavljanja" kaznivih dejanj. Zato bi morda lahko rekli, da je poleg (hotene) neprijavljivosti računati še:

- z morebitno "nevednostjo" žrtve o lastni viktimizaciji, in
- s takšno percepcijo oškodovanosti, ki ne vzpodbuja k zavestnemu reagiranju nanjo - ne v takšnem ne v drugačnem pogledu.

Če je to tako, potem bi lahko sprejeli stališče, da je iskanje "čiste" resnice o obsegu kriminalitete tudi s pomočjo žrtev precejšen "mit". Temu sicer ne gre podlegati v celoti, ker je vendarle koristno storiti vse potrebno za približevanje dejanskosti, ki je drugačna od navideznosti uradnih kriminalnih statistik. Le-te na področju, ki ga obravnavamo predstavljajo predvsem obseg dela posameznih pregonskih organov.

Prva raziskava te vrste na naših tleh ne more odgovoriti na vsa vprašanja, ki se glede takšne ali drugačne "prikritosti" zastavljajo. Iz teh in še drugih razlogov se lotevamo odkrivati "temno polje" le pri zasebnemu oškodovancu za nekatere oblike konvencionalne kriminalitete. Zato v celoti ostaja odprto vprašanje oškodovanosti družbenega premoženja v kakršnikoli oblikah, kajti na tem področju bi morali najprej ustvariti ustrezno metodologijo zbiranja podatkov, kar se nakuže kot primarna naloga za takšna raziskovanja v naših družbeno političnih razmerah v prihodnje, še posebno ob težavah v zvezi s splošnim pomanjkanjem odgovornosti, kar v zadnjem času pri nas neprestano ugotavljamo. Odkrivanje "prikritosti" kriminalitete na škodo družbenega

premoženja zlasti v njenih nekonvencionalnih oblikah ostaja torej še pred nami kot verjetno dokaj nerešljiv problem.

1. Pisanje

Glede na načrt izvedbe študije predvsem v tistem delu, ki je vseboval stike z vprašanci (možnimi žrtvami kaznivih dejanj) smo intervjuvanje morali opraviti v izredno omejenih razmerah porabe sredstev kar je lahko vplivalo tudi na izide. Morda bi bila raziskava boljša, če nas to ne bi doletelo. Zato gre kake pomanjkljivosti pripisovati tudi varčevanju, še zlasti ker nismo mogli zajeti več pojavov kot smo jih ali raziskave razširiti na vso Slovenijo.

V vsebinskem smislu ima raziskava pravzaprav dva dela. V enem se ukvarjamo z nekaterimi javnomnenjskimi vprašanji, ki zadevajo predvsem varnost, samozaščito, milico, ter obseg in naravo kriminalitete. V drugem pa obravnavamo žrtve kaznivih dejanj glede na njihov odnos do oškodovanosti in prijavljanja lastne viktimizacije z ustreznimi posebnostmi. Na koncu pa v sklepnih razmišljanjih povzemamo nekatera bistvena vprašanja raziskave s kriminalnopolitičnih, kriminoloških in socioloških zornih kotov.

Če pričujoča raziskava kakorkoli pomeni ugotavljanje morebitne resničnosti kriminalitete ter kaže več od tistega kar obsegajo uradne kriminalne statistike, potem se moramo vprašati ali je sploh zaželeno imeti več kriminala, do česar bi prišlo, če bi obstoječega dosledneje prijavljali. In kaj bi se zgodilo če bi do tega prišlo? Dosedanje tovrstne študije se s tem ne ukvarjajo, toda to je pomembno kriminalnopolitično vprašanje in ne le misel, ki izhaja iz raziskovalne radovednosti.

Ob tej priložnosti se zahvaljujemo vsem, ki so denarno ali kakorkoli drugače, zlasti pa s svojim delom, prispevali k tej raziskavi. Še posebej smo hvaležni anketirancem, kajti brez njihovega sodelovanja te raziskave ne bi mogli opraviti.

Nosilec raziskovalne naloge:

Ljubljana, december 1981

prof.dr. Janez Pečar

S O D E L A V C I

1. UVOD

1. Pisca

Janez Pečar, diplomirani pravnik, doktor pravnih znanosti, redni profesor za kriminologijo, znanstveni svetnik, Inštitut za kriminologijo v Ljubljani - nosilec raziskovalne naloge in pisec.

Cveto Trampuž, profesor za matematiko in fiziko, višji predavatelj, Fakulteta za sociologijo in politične vede v Ljubljani, pisec s. 138 - 142 in s. 233/4.

2. Računalniška in druga obdelava podatkov ter priprave zanjo

Cveto Trampuž (glej podatke zgoraj)

Ivan Glonar, diplomirani pravnik, Zavod SRS za statistiko

Peter Kozmik, predmetni učitelj sociologije, vodja terminala, Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo v Ljubljani

Bogo Brvar, profesor za matematiko in fiziko, višji predavatelj, Izobraževalni center RSNZ, Višja šola za notranje zadeve

Milojka Jaklič, RSNZ

3. Drugi sodelavci

Breje Anton, diplomirani psiholog, Zavod za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani

Marija Milenković, višja knjižničarka, Inštitut za kriminologijo v Ljubljani

4. Anketarji

Študenti Pravne fakultete v Ljubljani

5. Strojepisna dela

Klašnja Fani, Kernc Dragica, Stopar Slavi, Inštitut za kriminologijo v Ljubljani

I. UVOD

1. Pojmovna opredelitev neprijavljenosti oziroma prikritosti kriminalitete

Zanimanje za "prikrito" kriminaliteto se bolj kot kdajkoli poprej v človeški zgodovini začneja v tem stoletju, ko je leta 1908 Oba Shigena, tožilec iz Japonske v Berlinu obranil svojo doktorsko disertacijo "Unverbesserliche Straftäter in ihre Bekämpfung. V njej je med drugim, kazniva dejanja, ki so policiji neznan, imenoval "temno številko". Po njem naj bi temno številko (Dunkelziffer oziroma Dunkelzahl) vsebovalo kriminaliteto, ki je popolnoma neznan, kakor tudi dejanja, ki so ostala neprijavljena.

Čeravno so se s prikritostjo kriminala tako ali drugače, posredno ali neposredno pred stoletji ukvarjali že Bentham, Quetelet, Hill, Messedaglia in kasneje prenekateri nemški pisci kot Rösner, Sellig, Sauer, Mezger, Mayer, Heindl tja do Hentiga, ki ločuje neodkrito, neprijavljeno, prijavljeno toda neobtoženo, obtoženo, toda neobsojeno kriminaliteto itd., se smotrno zastavljena in metodološko dovršeneje oblikovana raziskovanja pravzaprav začno šele po drugi svetovni vojni, zlasti v ZDA, Veliki Britaniji, Zahodni Nemčiji, skandinavskih državah in ponekod drugod.

V samem pojavu razločujejo temno polje od svetlega, razmišljajo o razločkih med resnično, odkrito, raziskano, obtoženo in sojeno kriminaliteto in načenjajo ne le vrsto raziskav, marveč tudi dosti kritičnih metodoloških razmišljanj, ki jih je v zadnjem desetletju čedalje več in ki tudi hkrati vnašajo resne dvome v poskuse približati se dejanskosti, od katere se uradna kriminalna statistika odmika.

S tem v zvezi se "prikritost" kriminala tudi različno pojmuje. V najširšem smislu se v t.i. temno število prištevajo naslednje skupine dejanj:

- policiji in pravosodnim organom neznana kazniva dejanja
- znana, toda neraziskana kriminaliteta
- dejanja, za katera storilci niso bili obtoženi ali obsojeni
- število vseh dejanj, ki so neznana, neraziskana, neobtožena, neobsojena in podobno.

Tako npr. Schwind¹ prišteva med temno število:

- a) vsoto tistih kaznivih dejanj, ki organom kazenskega pregona niso poznana in zato tudi niso vsebovana v kriminalnih statistikah (neznana kriminaliteta).
- b) Vsoto tistih kaznivih dejanj, ki so organom kazenskega pregona sicer poznana, toda so njihovi storilci ostali neznani (neznani storilci).
- c) Vsota tistih dejanj, ki so organom kazenskega pregona sicer znana, vendar domnevni storilci niso mogli biti obtoženi (neobtoženi storilci).
- d) Vsota tistih dejanj, ki so organom kazenskega pregona sicer znana, pri katerih pa (domnevni) storilci niso bili obsojeni (neobsojeni storilci).
- e) Število vseh resnično storjenih toda neobtoženih kaznivih dejanj (a+b+c).
- f) Število vseh resnično storjenih, toda neobsojenih kaznivih dejanj (a+b+c+d).²

McClintock razločuje:

- dejanja, ki niso naznanjena ali evidentirana pri policiji in zato ne pojavljajo v uradnih policijskih kriminalnih statistikah (temno število kriminalitete),

¹ Schwind, s. 16 in 17

² McClintock, s. 98

- kriminaliteta, ki je sicer naznanjena policiji, toda njeni storilci niso ugotovljeni ali niso bili prijeti (temno število kriminalitete med prebivalstvom),
- kazniva dejanja sicer evidentirana pri policiji in osumljenci prijeti, toda iz različnih razlogov ni prišlo do obtožbe ali sodnega postopka (sivo število kriminalitete med prebivalstvom),
- kazniva dejanja, katerih storilci so bili obsojeni zaradi prijavljenih kaznivih dejanj, toda ne zaradi dejanj, ki niso znana policiji, a so jih storili (temno število kriminalitete v kriminalni statistiki obsojenih storilcev).

Med drugimi zlasti Sellin³ razločuje naslednje možnosti:

- nihče ne ve za kaznivo dejanje (ne žrtev, ne katerikoli očivideo, ne policija itd.)
- žrtev ali priča sicer vesta za kaznivo dejanje, vendar ga policiji ne prijavita,
- iz ovadbe ali na podlagi lastne dejavnosti policije se sumi, da je bilo kaznivo dejanje storjeno, vendar pa niso znane okoliščine dejanja niti storilec,
- policija ve za kaznivo dejanje, toda ne pozna njenega storilca.

Možnosti za opredeljevanje t.i. temnega števila ali temnega polja kriminalitete (relativnega ali absolutnega itd.) je torej več, ker je tudi več izhodišč glede na to, katera evidenca ali kriminalna statistika se jemlje kot temelj za ugotavljanje tega vprašanja.

Glede na to gre v novejšem času za bolj poenostavljeno in bolj operacionalno definiranje prikritosti, čeprav morajo izločiti domnevno področje resničnega kriminala, ki tudi žrtvam ni znano (primerjaj npr. gospodarski in drug kriminal, pri katerem je oškodovanec država, skupnost ali sploh kjer ni neposrednega oškodovanca, pa tudi pri

³ Vouk, s. 13

zasebniku) se prikritost z neprijavljanjem praktično vendarle začne pri žrtvi kaznivega dejanja.

Stephan⁴ daje npr. v tem pogledu preprostejšo opredelitev svojega raziskovanja temnega števila, ki ga pojmuje kot "število kaznivih dejanj, ki so storjena znotraj določenega območja in v določenem času, ne da bi bila zajeta v statistikah pristojnih državnih organov, kot so policija, tožilstva ali tudi carina".

Znana in prikrita kriminaliteta sta torej odvisni spremljivki od prenekaterih dejavnikov in kolikor gre za absolutno prikritost zločinov, odvisni od žrtev.

Zato nas v tej raziskavi predvsem zanima vpliv žrtev na obseg prikritosti na tisti ravni, na kateri žrtve določajo raven temnega polja. To pa je v teoriji "temnega števila" le del, čeprav večinski in najpomembnejši.

Naš namen je torej, kolikor definiramo pričujoči poskus obravnavati temno polje ali "prikritost, ki nastaja s kriminaliteto, ki je žrtvam (oškodovancem, zasebnikom) na določenem območju in v določenem času sicer znana, toda neprijavljena pristojnim državnim pregonskim organom".

Z drugimi možnostmi "prikritosti" ali temnega polja se ta raziskava ne ukvarja.

2. Namen

Naraščanje zanimanja za prikritost kriminalitete je zlasti v zadnjih desetletjih iskati v nezadovoljstvu in nezaupanju v uradne kriminalne statistike, ki ne morejo kazati dejanskosti, marveč le dejavnost

⁴ Stephan, s. 221

posameznih organov, ki se ukvarjajo s kriminaliteto. Raziskovanja že nekaj desetletij na posameznih področjih ugotavljajo, da je število kaznivih dejanj, za katera vesta pravosodje in policija, le del tistega, kar se v prestopništvu in kriminalnosti vsak dan resnično dogaja. "Uradna" kriminalna statistika katerekoli družbe obsega le podatke o znanih kaznivih dejanjih in znanih storilcih, in je lahko v marsičem le vzorec tistega, kar ostaja prikrito, kar še posebno velja za dejanja z neznatnejšo družbeno nevarnostjo, za pojave z manjšo škodo, za odklonskost s šibko "vidnostjo", za kriminal z visoko stopnjo neprijavljivosti itd. Zato sodijo, da je tisto, kar je prikrito večje od tistega, kar je znano pri marsikaterem kaznivem dejanju. Poleg tega pa:

- najpogosteje sploh nikjer nimajo enotne statistike kriminalitete. Vzrok za to je različnost vlog organov, ki delujejo pred kazenskim postopkom, v njem in po njem;
- uradne statistike o kriminaliteti obsegajo le podatke o pojavih, ki jih je obravnaval katerikoli organ, ki sodi to v njegovo pristojnost.

Od Benthama, ki je s pomočjo kriminalne statistike proučeval sociologijo kriminalitete, učinkovitost pravosodja in statistiko sploh imenoval "politični barometer" (leta 1778), mimo Queteleta (1835) in Guerryja (1829), ki sta se začela ob zbiranju podatkov o kriminaliteti ukvarjati z moralnim zdravjem naroda, pa do današnjih dni, se neprestano ukvarjamo z mislijo, kako izboljšati "vednost" o tem vprašanju in kakšna je resničnost o kriminaliteti in drugih odklonskih pojavih.

Resnica o kriminaliteti je torej drugačna od tiste, ki nam jo predstavljajo formalni mehanizmi družbene kontrole. Le-ti pogosto zavajajo javnost s svojimi podatki o kriminalu, o njegovih padcih ali porastu, obsegu in dinamiki itd., vštévši tisto, kar delajo in vse to skupaj predstavljajo kot resničnost.

Čeprav se zavedamo, da obstaja prikrita kriminaliteta, nam to, ob kriminalni statistiki znanih pojavov, nikoli ne dela preglavic. Celotno razmišljanje o kriminalu, reakcija zoper deviantnost, kaznovalna in kriminalna politika in vse drugo, se opirajo le na uradno znane podatke. To pomeni, da pretežno, kar delamo v družbeni dejanskosti ali v znanosti o odklonskem vedenju, temelji na nepopolni, če ne celo na izkrivljeni podobi kriminala, ki nikakor ni takšna, kakršen kriminal je. Prav zato pa je treba kaj več vedeti od tistega, kar nam je znano doslej iz uradnih kriminalnih statistik. Pričujoča raziskava naj bi bila ena izmed takšnih lotevanj.

Že takoj na začetku pa je treba povedati, da so raziskave o prikritosti dokaj omejene že z viri podatkov zanje. Če naj posegajo v "prikritost", ki nastaja iz različnih vzrokov, ki jih pojasnjujemo tudi za naše razmere, potem morajo drugače zastavljati svoj pristop, ki naj polagoma odpravlja tovrstno nezadostnost družbenonadzornih organov. Šibkost raziskovanja prikritosti je predvsem v virih, ki so v glavnem bodisi storilec bodisi žrtev.

Toda žrtev le, če gre za zasebnega oškodovanca - predvsem kot fizične osebe. Zato odpovedujejo vse možnosti in lotevanja, ki bi se opirala na druge vire, kot so npr. odgovorne osebe v delovnih organizacijah, pravne osebe itd. za pojave, ki ne predstavljajo zasebne oškodovanosti.

Žrtve, ki niso zasebniki in še hkrati oškodovanci, niso ustrezní vir raziskovanja "prikritosti" gospodarskoposlovne, podjetniške, politične in druge podobne kriminalnosti. Možni storilec pa na sploh kot respondent ni zanesljiv, saj ga doslej opravljene raziskave preveč diskriminatorno jemljejo le izmed določenih slojev ali skupin, ali izmed ljudi, ki živijo v pogojih omejevanja prostosti in podobno. To pa zagotovo ni tisto, kar se dogaja v družbeni realnosti.

Zato smo se morali že zelo zgodaj v naši raziskavi odpovedati večjim ciljem od tistih, ki so jih dosegli drugod po svetu, čeravno smo

bili vzpodbujevani z zanimanjem prvenstveno za gospodarsko kriminaliteto in njeno prikritost. Toda na tem področju raziskovalno delo najbrž ne more doseči več kot operativni mehanizmi državnega nadzorstva s svojimi sredstvi, vštrevši obveščevalno službo, prisluškovanje, ne nadzorovalno tehnologijo, pa rabo informantov itd. Vprašljivo je že, če bi vlaganje v oblikovanje tovrstne metodologije zbiranja podatkov opravičilo morebitna pričakovanja, ki lahko niso majhna. Največ, kar je bilo doseženo, je bilo ugotavljanje prikritosti tatvin podobnih pojavov v posameznih obratih ali delovnih organizacijah po svetu in to predvsem pri zasebnem podjetniku. To pa še zdaleč ni gospodarski kriminal, kot ga pojmuje v naših družbenopolitičnih razmerah.

Glede na to in nešteto drugih pomislekov smo se oprijeli raziskovanja prikritosti nekaterih konvencionalnih kaznivih dejanj na škodo zasebnikov ob hkratnem ugotavljanju marsikaterih drugih vprašanj, ki segajo v razmerja med javnostjo in nadzorne mehanizme. Ta razmerja pogosto oblikujejo pripravljenost prijavljati kazniva dejanja in s tem določajo tudi obseg "temnega polja" kriminala.

Ker živimo v posebnih družbenopolitičnih pogojih in v razmerah ideologizacije preprečevalne dejavnosti, lahko raziskava prinaša spoznanja kakih doslej neznanih razsežnosti, še posebno, ker dotlej ljudi nikoli nismo spraševali o milici, o družbeni samozaščiti, o občutkih ogroženosti itd. in vsega tega nismo povezovali z morebitno prijavljivostjo kaznivih dejanj, prestrašenostjo ljudi in sploh drugimi sestavinami v javnem sentimentu nasproti družbeno nadzornim mehanizmom.

Zato raziskava presega zgolj "neprijavljivost" in njeno merljivost, ki je lahko sama sebi namen, če je ne pojasnujemo v kakšnih razmerah do nje prihaja in zakaj. Naša raziskava o prikriti kriminaliteti ima zato tudi javno mnenje in družbenonadzorske razsežnosti poleg kriminalnopolitičnih.

Po svojem namenu ima raziskava o "neprijavljeni" kriminaliteti" tako teoretično kot praktične razsežnosti. Le-te so naslednje.

Teoretične. Vse spoznanja in raziskovalna dejavnost o prikriti kriminaliteti, temnem polju, temnem številu, latentnem kriminalu, neprijavljenih kaznivih dejanjih itd. izhajajo in so bila opravljena v drugačnih družbenopolitičnih ureditvah, kot je naša. Z ideologizacijo in politizacijo "družbene samozaščite" pri nas pa se pričakuje drugačno vzdušje, ne le v obravnavanju kriminala, marveč tudi pri njegovem prijavljanju. S pričujočim raziskovanjem pa prvič v Jugoslaviji skušamo ugotavljati našo dejanskost na tem področju, poleg tega pa tudi preverjati in primerjati domača strokovnoteoretična in družbenopolitična izhodišča, povezana s kriminalom. To je morda še toliko bolj pomembno, ker "prikritost" kriminalitete obravnavamo skupaj s t.i. "police public relations" in s socializacijo družbenosamozaščitne naravnosti v naši družbi. Zадnje pa je lahko tudi družbenopolitično vprašanje in ne le področje radovednosti kake stroke.

Praktična uporabnost. Le-ta je večstranska glede na to, da se s kriminalom ukvarjajo tako nekatere znanosti kakor družbenokontrolni mehanizmi in dejavnosti kot so socialno delo, zdravstvo in šolstvo, da ne omenjamo možnosti akcijskih eksperimentalnih preprečevalnih programov.

- Za kriminološko in z njo povezane znanosti je predvsem pomembna metodologija. Le-ta je na nekaterih področjih v naši raziskavi izvirna, pri drugih pa smo se zgledovali po že opravljenih izhodiščih, ki pa smo jih preverjali v naši dejanskosti. Metodologija tovrstnega raziskovalnega dela, zlasti kolikor zadeva zasebnega oziroma individualnega respondenta, je po svetu, spričo izrednega zanimanja za "prikritost" dokaj napredovala. Upamo, da smo mi v naši raziskavi v tem smislu prispevali svoj delež.

- Kolikor gre za kazensko pravosodje, nam raziskava o "prikritosti" lahko pomaga pri osveščanju v zvezi s kaznovalno in sploh kriminalno politiko. Čeprav to dvoje temelji na izhodiščih znane in raziskane kriminalitete, pri čemer posamezni nadzorovalec vedenja nikoli ne more imeti pred očmi celote, četudi neznanih pojavov, mora "neznano" nanj napraviti določen vtis pri vrednotenju družbene nevarnosti kakega pojava. Le-to pa najbrž mora imeti vpliv na takšno ali drugačno kriminalno oziroma kaznovalno politiko.
- Organi odkrivanja (milica oziroma organi za notranje zadeve) so ključni dejavnik, ki je najbolj tesno povezan s "prikritostjo", tudi zaradi tega, ker gre sploh "prikritost" največkrat na njihov račun in to predvsem v dveh pogledih:
 - ker ustvarjajo položaje, da jim ljudje (oškodovanci in drugi) neradi (ali pa sploh ne) prijavljajo kazniva dejanja,
 - ker sami ne zmorejo, niti odkriti, niti raziskati vseh takih dosegljivih ravnanj, ki so ostala nepojasnjena, potem ko so zvedeli zanje.
- Z razvijanjem in razširjanjem "družbene samozaščite" na vse družbene subjekte in na vsa območja, kjer se odklonskost dogaja, dobivajo spoznanja o "prikritosti" posebno teža, ker je število tistih, ki prihajajo v stik s problematiko znatno širše kot tam, kjer je obravnavanje kriminalitete le strokovna dejavnost predvsem omejena na poklicne, družbenonadzorske mehanizme. Prav v zvezi s tem nastajajo možnosti za organizirane preprečevalne dejavnosti, ne le proti znanim pojavom in njihovim povzročiteljem, ampak tudi zoper neprijavljena dejanja in zoper ljudi, ki stoje za njim.

Raziskave o "prikritosti" morajo napotovati organe odkrivanja na ustreznejšo konceptualno zasnovanost "pokrivanja" terena, nadzora nad sumljivimi, preiskovalne učinkovitosti in družbenosamozaščitne primernosti in ustreznosti.

- Ne nazadnje je treba tudi javnost seznanjati kolikšna je npr. približna dejankost o kriminaliteti, saj jo zlasti oškodovanci čutijo na svoji koži.

3. Metoda

V današnjih raziskovalnih prizadevanjih poznamo predvsem naslednje možnosti oziroma metode za ugotavljanje prikrite kriminalitete.

- Izjava samega storilca oziroma navedbe respondenta, da je storil kaznivo dejanje - samonaznanitev oziroma samoprijava,
- Izpraševanje oškodovancev ali žrtev kaznivih dejanj
- Pridobivanje ustreznih podatkov o dejanju in storilcu od drugih kot so: očividci, prijatelji ali znanci tistih, ki so storili kako dejanje, za katera ugotavljajo "prikritost", oziroma uporaba določenih informantov, in
- nekatere druge metode, ki so manj razširjene, bolj posebne ali izjemne, eksperimentalne ali celo problematične kot npr. uporaba poligrafa, psihoanalize itd.

Na splošno pri vseh lotevanjih opozarjajo na resne metodološke težave, ki naj bi imele za posledico zmanjševanje zaupanja v dosežene izide. Doslej še ni in je najbrž tudi ne bo metode, ki bi bila zanesljiva, ker je vse v glavnem odvisna od vprašancev. Pri njih pa je pričakovati različno stopnjo zaupljivosti, sodelovanja, zanesljivosti, točnosti spomina in dobronamernosti.

Vsi poskusi, ne glede na metodološko zasnovanost, imajo namen domnevati (če ne celo določati) obseg kriminalnega vedenja, njegovo naravo in težino ter s tem v zvezi ugotoviti, kakšna je stopnja "prikritosti" kriminalitete v celoti, ali pri posameznih dejanjih še posebej.

Mi smo v naši raziskavi uporabili metodo povpraševanja respondentov v njihovi vlogi kot morebitnih žrtev kaznivih dejanj.

Ta metoda je za naše razmere najbolj ustrezna in tudi v svetu je dokaj razširjena, ker si je od nje več obetati kot od katerekoli druge.

S to metodo se respondente v izbranem vzorcu sprašuje, ali so bili in kolikokrat so bili v določenem obdobju oškodovani s kakim kaznivim dejanjem. Spraševanje žrtev o prikriti kriminaliteti postaja pomembno vprašanje viktimologije in dopolnjuje podobo oškodovancev tudi s te plati, kajti morebitni prijavitelj je vedno v določenem odnosu do družbe in zlasti njenih nadzorstvenih mehanizmov.

4. Gradivo

Navadno ob interpretacijah in razgrinjanju izidov raziskovalnega dela nikoli ne pišemo o denarnih vprašanjih, ki vplivajo na prenekatero rešitve tudi metodološke narave. Zato bi radi, še preden karkoli navedemo o predmetu, obsegu, času in naravi raziskovanja ter o uporabljenih sredstvih dali nekaj dejstev za razumevanje stanja in zato, da pričakovanja o "prikriti" kriminaliteti ne bodo predimenzionirana.

Razpoložljivost denarnih sredstev vedno oblikuje obseg raziskave in vse drugo, kar je z njimi v zvezi. Tudi mi smo bili prepričani ob ponujanju zasnove, da bomo s konceptom privabili več uporabnikov, ki bi izvedbo sofinancirali ter smo zato pripravili predlog, ki bi bil zanimiv za več področij (ne nazadnje tudi za gospodarstvo in ne le organe kazenskega pravosodja in milice).

Toda kljub zanimanju za raziskavo in podpori nekaj pomembnih republiških organov, razen enega, nismo mogli doseči sofinanciranja tako, da smo ostali v glavnem pri edini možnosti, to je pri Raziskovalni skupnosti Slovenije. Le-ta je že zaradi znanega pomanjkanja denarja (odkar obstaja) v položaju da deli sredstva v znatno nižjih odstotkih, kot so potrebni za izvedbo. Stanje v zvezi s "stabilizacijo" v naši družbi pa je problem denarja pri raziskavi še bolj zaostril zlasti z omejitvami nekaterih vrst porabe.

Glede na to smo morali prvotno sicer znatno širšo zasnovo prilagoditi obstoječim finančnim možnostim, kar ni ostalo brez vpliva na obseg raziskovanja in njegov predmet, kakor tudi na uporabljena sredstva.

Toda to kar smo se lotili, smo po drugi strani izkoristili do skrajnosti in na posameznih področjih naloge tudi (z isto količino denarja) celo razširili.

a) Predmet opazovanja

Raziskava obsega več sklopov vprašanj, ki so med seboj povezani in ki peljejo h končnemu cilju, to je zvedeti, koliko bi bili pričakovati neprijavljene kriminalitete na določenih področjih in deloma tudi zakaj. Zato smo že s temeljnim instrumentarijem želeli obseči:

- določen vzorec prebivalstva ljubljanskih občin, pri katerih bi ugotavljale viktimizirane in neviktimizirane, ki bi jih v različnih variablah primerjali med seboj,
- določeno število izbranih kaznivih dejanj na škodo zasebnikov, za katere bi ugotavljali stopnjo neprijavljenosti,
- poseben poudarek smo dali morebitnim občutkom prestrašenosti ali strahu pred kriminalom, glede na to, da ob velikem številu migrantov v Sloveniji že prihaja do pojava t.i. ksenofobije,
- raziskava o prikritosti določenega dela kriminalitete se je hkrati pokazala kot priložnost za raziskovanje javnega mnenja o družbeni samozaščiti in milici. Oboje pa še ni bilo predmet resnejšega raziskovanja v Sloveniji (in tudi v Jugoslaviji),
- v okviru zbiranja podatkov o posameznih kaznivih dejanjih smo želeli zvedeti še kaj več o načinu delovanja storilcev, o škodi, času in kraju storitve, o razmerjih med oškodovancem in storilcem (če sta se poznala že prej), o predmetu kaznivega dejanja itd., kar smo prav tako povezovali z odločitvijo žrtev, ali kaznivo dejanje prijaviti ali ne.

Opazovanje smo v primerjavi z zasnovo raziskovalne naloge razširili zlasti s področjema o družbeni samozaščiti in milici iz dveh razlogov:

- ker smo prišli do prepričanja, da javni sentiment o vprašanjih, ki jih raziskujemo, nujno oblikuje razmerja do milice, kakor tudi politizacijo družbene samozaščite v naši družbi, ki ne more (vsaj hipotetično) ostati brez vpliva na prijavljivost (še posebej, če gre za zasebnike),
- ker smo opustili misel o raziskovanju prikritosti gospodarske kriminalitete oziroma izbranih kaznivih dejanj s tega področja. Le-to se je pokazalo vsaj za zdaj še predrago in nedosegljivo. Metodologijo lotevanja prikritosti na škodo družbenega premoženja pa ni želel nihče financirati (kljub zanimanju za to področje), razpoložljiva sredstva pa so komaj zadoščala za to, kar smo napravili.

b) Obseg in izbor gradiva

Pri izboru gradiva (ki ga določa že predmet opazovanja) gre predvsem za dvoje in sicer za ljudi - respondente in za kazniva dejanja, ki smo jih vzeli v poštev za raziskovanje.

Respondenti - anketiranci

Raziskave o prikritosti, ki za zbiranje podatkov upoštevajo izpraševanje domnevnih žrtev, morajo izmed celotnega prebivalstva izbrati določen vzorec vprašancev. Po predhodnem posvetovanju in ob udeležbi matematičnostatističnih strokovnjakov v tej raziskavi smo prišli do sklepa, da moramo glede na polnoletno prebivalstvo ljubljanskih občin obseči vsaj 500 respondentov, da bi na določenem območju in času lahko sploševali naša spoznanja na celoto.

Ker so nam že dosedanje izkušnje pri drugih raziskavah (na primer "Poravnalni sveti") pokazala, da je vedno treba upoštevati migracije, smrti, neprijavljenost itd. zlasti pa tudi nepripravljenost respondentov sodelovati v anketi, smo že z vzorcem predvideli določeno "rezervo" anketirancev za slučaj izpada neznanega števila oseb.

Računalniška obdelava izbora respondentov izmed prebivalcev nam je pokazala, da vzorec lepo ustreza sestavi prebivalstva. Kasnejše anketiranje pa je pokazalo, da skoraj 10 % v razvidu pri ustreznem organu prijavljenih oseb ni bilo več v bivališču, ker so se odselili ali so posamezniki tudi umrli. Med "nedosegljivimi" so bili pretežno ljudje drugih narodnosti. Le-ti (so) se neredko prijavljali na posamezne naslove, da so lahko iskali zaposlitev ali pa so se po odhodu "pozabili" odjaviti. Če ne drugega, je ta poskus za prijavno in odjavno službo pri nas pokazal, da je pregled nad stanjem stalnega prebivališča dokaj nedosleden in pomanjkljiv.

Ne glede na to pomanjljivost in težavo, na katero smo naleteli⁵ pa smo zbrali odgovore za 555 respondentov ali 10 % več, kot smo predvideli, da jih potrebujemo. Preizkus po njihovih demografskih sestavinah je potrdil, da izbor še vedno ustreza strukturi prebivalstva.

Izbor kaznivih dejanj je vedno ustrezna struktura. Za ta dejanja je pogosto tudi najboljši motivirano, da jih prijavijo. Nam pa gre v to. Potem, ko smo spoznali, da pravnih oseb ali njihovih odgovornih ljudi ne bi imelo smisla spraševati o viktimizaciji družbenega premoženja na kakršenkoli način ali z določenimi kaznivimi dejanji in ko smo prišli do sklepa, da se je s prvo raziskavo te vrste v Jugoslaviji smotrnejše lotiti spraševanja zasebnih žrtev oziroma ljudi glede na to, ali so bili oškodovani ali ne smo izbrali naslednja najpogostejša kazniva dejanja:

- žepna tatvina
- tatvina kolesa
- tatvina motornega kolesa

⁵ Glej Tone Kriston: Senčne strani gostoljubnega in odprtega mesta, Dnevnik 19.2.1981, s. 13. Na treh naslovih živi več kot 700 ljudi ... 40 % jih tam živi, prijavljeni pa so drugod... zaposleni so Iskra, Saturnus, Slovenija-cesta, Tehnika, Klinični center, Žito, Rog, Varnost, Komunalno podjetje ... V Ljubljani je 93 domov, od študentskih, dijaških do samskih, v katerih prebiva okrog 15.000 oseb ... V Ljubljani imamo trenutno 2.000 lažno prijavljenih ali neprijavljenih oseb ... Storiteli kaznivih dejanj pridno izkoriščajo nedisciplino pri prijavljanju, kar seveda otežuje raziskovanje in občutek varnosti vseh nas ...

- tatvina delov motornega vozila
- vse druge navadne tatvine
- vlomna tatvina
- vlomna tatvina v ali iz avtomobila
- odvzem motornega vozila
- roparska tatvina
- rop
- poškodovanje tuje stvari
- huda telesna poškodba (posebno hudih telesnih poškodb ni bilo)
- lahka telesna poškodba
- nekaj drugih nasilnih dejanj kot: ogrožanje varnosti (čl. 64 KZ) grdo ravnanje (čl. 65 KZ), posilstvo oziroma poskus posilstva (čl. 100 KZ)
- druga kazniva dejanja (o morebitnih navedbah oškodovanih anketirancev).

S tem izborom bi po našem mnenju obsegli tisto kriminalnost, ki zasebnega oškodovanca največkrat in najbolj ogroža. Za ta dejanja je pogosto tudi najbolj motiviran, da jih prijavi. Nam pa gre v tej raziskavi zlasti za ugotavljanje stopnje prijavljivosti (oziroma neprijavljivosti) in za vse drugo, kar je z njo v zvezi.

Našteti pojavi so tudi dejanja, ki so v človeški družbi že od nekdaj najbolj konvencionalna, v glavnem že od nekdaj obstoječa in potemtakem tudi ne bi imeli težav z njihovim definiranjem, ne v javni rabi, ne v pravniškem jeziku. Kajti preproste izjave o nekem pojavu na škodo morebitne žrtve smo morali pozneje ustrezno pravno kvalificirati po najrazličnejših sestavinah. Opisi vseh drugih dejanj bi bili z zornega kota njihove pravne kvalifikacije znatno bolj zamotani, teže določljivi in zato hkrati tudi bolj problematični.

Izbor področij našega zanimanja

Poleg respondentov in kaznivih dejanj gre omeniti še nekatera posebna področja našega zanimanja.

O družbeni samozaščiti in milici smo anketirance spraševali z namenom zvedeti kaj več o javnem mnenju za ti področji, ki se v jugoslovanski raziskovalni zvedavosti pojavljajo kot nekakšne "tabu" teme, o katerih ljudi ne gre spraševati, ker gre pri njima za dejavnosti, s katerima moramo biti zadovoljni in ki jima naj bi šlo že samo po sebi pripisovanje dobrega funkcioniranja. Zato o tem nimamo raziskovalnega dela, ne dobrih analiz, ne nepristranskih, toda adekvatnih ocen, če pa so, izhajajo od dejavnikov, ki so odgovorni za ti področji in zaradi tega ne morejo biti povsem zanesljive.

Z našim instrumentarjem smo želeli priti globlje v samo problematiko razmerij teh dveh področij z javnostjo in njenem odražanju v njem. Zgolj samo to o njima je tipično javnomnenjska raziskava, toda v povezavi z drugimi sestavinami za naš namen osvetljuje vprašanja dodatno še iz drugih plati, zlasti pa kako tak ali drugačen odnos posameznega respondenta deluje na razmerja do kakih vplivov ali do ravnanja v določeni življenjski situaciji.

Naslednja ne dosti manj pomembna področja so:

- občutja varnosti respondentov v njihovem socialnem okolju, kjer žive oziroma območju, kjer prebivajo,
- s tem se takoj povezuje problematika morebitne prestrašenosti ali strahu pred kriminalom, ne glede na to, ali sta pogojena z različnimi dogodki ali namišljenostjo,
- oboje je zopet lahko v določeni zvezi z mnenjem (poznavanjem ali nepoznavanjem) respondenta, o podatkih kriminalitete na Slovenskem, njenemu padanju oziroma naraščanju oziroma mnenju o kaki posebni vrsti kriminalitete, ki lahko njega ali sosesko, v kateri živi, najbolj ogroža (ali pa ne),
- pomembna so stališča anketirancev o tem, kakšna so po njihovem mnenju "varna" naselja, kdaj ljudje ne prijavljajo kaznivih dejanj, zakaj milica ne ve za določeno število pojavov, katerih predelov v naselju, kjer živi se najbolj izogiba, in podobno,

- anketirance kot posameznike smo spraševali tudi za morebitno viktimizacijo drugih članov, s katerimi živi skupaj v gospodinjstvu. S tem smo se v nekem smislu lotili "gospodinjske viktimite". Koliko smo pri tem uspeli obuditi spomin o oškodovanosti drugih oziroma "gospodinjstva" je seveda posebno vprašanje in zahteva tudi drugačen in pretehtan teoretično metodološki pristop. Gotovo sodi sem še vrednotenje kakih izpovedb za korekturo ugotavljanja prikritih kriminalitet,
- posebno pomembno področje, ki izhaja že iz viktimoloških spoznanj o "kriminalnem paru" se kaže v osebnih stikih oškodovancev s storilci še pred posledico. O tem smo respondente spraševali pri vsakem kaznivem dejanju, ki so jih morali utrpeti kot žrtve,
- kolikor gre za podatke o kriminaliteti neposredno, se nismo mogli odreči ugotavljanja kraja in časa storitve, načinom in objektom napada oziroma predmetu, kakor tudi ne škodi. Menimo, da je najpogosteje zlasti škoda, tisto merilo, ki je odločilno za prijaviteljevakega dejanja oziroma za potrebnost državne reakcije pri poseganju, včasih tudi v zasebna razmerja ljudi med seboj,
- je nazadnje dajejo demografski podatki o respondentih zanimivo podobo o tem kdo so, kako živijo, kaj delajo in v kakih razmerah prebivajo. Osebnostne razmere v povezavi z drugimi doslej omenjenimi pa predstavljajo določeno celoto, ki omogoča širši vpogled sociološkega, kriminološkega, viktimološkega in javnomnenjskega zornega kota.

V tem smislu raziskava načinja tudi pestro problematiko razmerij javnost - družbeno nadzorstveni organi oziroma milica.

c) Prostorska in časovna izhodišča

Poudarili smo že, da je razpoložljivost denarja za raziskavo vplivala na določitev časa in kraja ugotavljanja "neprijavljenosti" kriminalitete. Čeprav so bile naše pretenzije v začetku manj skromne, smo se pozneje morali prilagoditi danim možnostim, čeprav to ni imelo

negativnih posledic za kakovost raziskave. Ker smo se prav zaradi tega prostorsko omejili, verjetno naših ugotovitev ni mogoče posploševati na celotno Slovenijo, čeprav ugotovitve niso nepomembne tudi zanje.

Območje

Območje

Raziskava obsega vzorec respondentov vseh petih ljubljanskih občin, ki je bil pripravljen po stanju registra stalno prijavljenega prebivalstva s 25.12.1979.

Odločitev za ljubljanske občine so nam narekovale naslednje okoliščine:

- računalniška določitev vzorca za to območje, ki je bila v tem času verjetno edina možnost izmed vseh slovenskih občin, ki sicer nimajo prebivalstva evidentiranega na ta način,
- razpoložljivost tehničnega in drugega osebja v Ljubljani, kar je omogočalo cenenost in hitrost zbiranja podatkov,
- večje število telefonskih naročnikov v vzorec zbranih respondentov, kar je omogočalo stike z vprašancem s tem sredstvom, hitro in brez posebnih dodatnih stroškov,
- dosegljivost inštituta kot raziskovalne organizacije vsem, ki so nas za raziskavo potrebovali, ne da bi jih komunikacije ovirale ali odvrčale od želja, priti znani v stik.

Prebivalstvo petih ljubljanskih občin je bilo za določitev vzorca razporejenih po določenih kriterijih in glede na to, vsak izmed njih v enakem razkoraku.

Po posameznih občinah je prišlo naslednje odstotke prebivalstva v vzorec:

Občina	Sestava prebivalstva v Ljubljani	% anketirancev v vzorcu
Bežigrad	17,86	17,50
Center	12,19	12,60
Moste-Polje	19,84	20,40
Šiška	26,36	26,50
Vič-Rudnik	23,75	23,40

Primerjava vzorca in prebivalstva ljubljanskih občin pa nam pokaže naslednjo podobnost glede njihove starosti:

Starostne skupine po občinah	Sestava prebivalstva v Ljubljani	% anketirancev v vzorcu
17 - 25	18,29	19,30
26 - 35	23,40	22,60
36 - 45	19,82	18,10
46 - 55	16,80	19,70
56 - 65	9,29	8,40
66 - 75	8,22	7,60
76 - 85	3,57	4,30
86 in več	0,61	0,40

Obe vrsti podatkov omogočata domnevo, da je vzorec tudi po drugih variablah ustrezajoč in da bomo ugotovitve lahko posploševali za prebivalstvo ljubljanskih občin v celoti, ki ga je bilo v času določitve vzorca 240.988 in to starejših od 17 let.

Čas

Pri tem je mišljen, ne toliko čas spraševanja respondentov, kar tudi ni brez pomena, zlasti zato, ker jih je treba najti doma, marveč do ba za katero jih za namen raziskave sprašujemo o morebitni viktimi- zaciji.

Kolikor gre za prvo, smo začeli z anketiranjem v januarju, februarju in deloma marcu, ker je to obdobje, ko so po spoznanjih demografov najmanjše migracije stalnega prebivalstva. Vmes in v poznejših nekaj mesecih pa smo zbrane podatke še dopolnjevali in preverjali.

2) Uporabljena sredstva

Kolikor pa gre za drugo, pa je problem dosti bolj zamotan. Izkušnje tujih raziskav so namreč prinesle dosti spoznanj o tem, kakšna je zanesljivost izjav oškodovancev, koliko se morejo spominjati dogodkov iz preteklosti, ali ni dosti napak zaradi zamenjav časa dogodka, ali ni mogoče, da bodo dogodke izven časa, o katerem iščejo podatke, prenesli v kritično obdobje itd.

3) Ankete so predhodno pripravili relativno obsevnih psihološki

Pa ne le to, ali so sploh pripravljeni sodelovati, ali ne pretiravajo v navedbah podatkov, ali morda ne pripisujejo oškodovanost bližjih oseb sebi, da ne omenjamo drugih negativnih okoliščin, ki izhajajo iz različnosti človeške osebnosti, njene duševnosti itd., tja do razmerij o vsebini spraševanja, mimo negativnih nagnjenj do organov odkrivanja pregona in sojenja ali celo morebitnega anketiranja.

4) Ker je na voljo razpisni bilbov center pred vrati, se preden se

Nam se je poleg vseh pomislekov, naših in tujih, še posebej pojavilo vprašanje, ali je mogoče pričakovati kake prednosti pri anketiranju respondentov zaradi splošne socializacije ljudi z družbeno samozaščitno naravnostjo v naši družbi ali ne. Morda bi odgovor na to vprašanje preverili s kakimi drugimi variablami v nadaljevanju.

5) Vaja ali opravilo, da se vloga, da se vloga, da se vloga

Glede na to, da je zmogljivost spominjanja najboljša le za krajša obdobja v preteklosti, smo določili za kritični čas o katerem sprašujemo glede morebitne viktimizacije, le leto 1979 s tem, da smo z zbiranjem podatkov od respondentov začeli takoj po koncu letu. Vsako daljše obdobje bi moteče vplivalo na ustreznost navajanja podatkov in podobne težave bi nastajale tudi zaradi gibanja prebivalstva.

6) Po razpisni anketiranja, da se vloga, da se vloga, da se vloga

Posamezni teoretiki predlagajo še krajša obdobja od enega leta predvsem zaradi večje točnosti navedb. Mi se nismo smeli odločiti zato, ker bi sicer zbrali premalo podatkov o viktimizaciji, kajti naša

kriminalnost (na Slovenskem) vendarle še ni tolikšna, da bi vsaj že zelo kratko obdobje lahko pokazalo vse zakonitosti tako odklonskega vedenja, kot reagiranja oškodovancev nanj.

d) Uporabljena sredstva

Pri tem gre predvsem za dvoje, za anketarje in vprašalnike, s katerimi smo zbirali podatke od ljudi, izbranih v vzorec.

Anketarji

Za anketarje smo predhodno pripravili relativno obsežen psihološki instrumentarij za preizkus njihove sposobnosti in primernosti za zbiranje podatkov. To smo storili zato, da bi

- ugotovili osebno sestavo anketarjev, njihove duševne lastnosti, ki so potrebne za optimalno obravnavanje raznih vrst respondentov, med katerimi so nedvomno tudi težavne osebnosti,
- spoznali ustreznost in uspešnost njihovega vedenja pred anketiranci, ker je najbolj pomemben njihov nastop pred vrati, še preden ga (in da ga prašanec) spusti v stanovanje, potem ko mu je anketar povedal, zakaj je sploh prišel, in
- da bi jih usposobili za vzpodbujanje vprašancev, ki naj si osveže svoj spomin za dogodke iz preteklosti brez pretiravanja, olepševanja ali opravičevanja, vendar tako, da bo mogoče iz opisanega dejanskega stanja določiti poleg vsega drugega tudi pravno kvalifikacijo njegove viktimizacije.

Omejenost denarja za raziskavo še posebno pa stabilizacijski ukrepi, določeni s predpisi o uporabi dnevnic, potnih stroškov in honorarjev, ki bi jih porabili za anketiranje, so nas prisilili, da smo kmalu po začetku anketiranja spremenili načrt zbiranja podatkov, tako da je bilo anketiranje na domu bolj izjema kot pravilo in smo celotno anketo tehnično izvedli drugače.

Kolikor smo anketirance spraševali neposredno na njihovem domu ali na delovnem mestu, so to opravili študenti IV. letnika pravne fakultete iz naslednjih razlogov:

- ker smo jih že glede na prejšnje poznavanje lahko izbrali na naši matični fakulteti,
- ker imajo potrebno znanje za spraševanje anketirancev o posameznih sestavinah kaznivih dejanj za poznejšo kazenskopravno kvalifikacijo,
- ker že imajo nekaj temeljnega znanja iz psihologije in kriminologije in ker marsikaj vedo tako o storilcu kot oškodovancu.

Vprašalniki

Za sestavo vprašalnikov smo pregledali metodologijo in instrumentarij kakorkoli objavljen s tem v zvezi v dosegljivih raziskavah in napisan v tujini (domačih del o tem ni) ter primerjali njihova izhodišča ter izide, da bi se izognili njihovim napakam.

S tem v zvezi smo

- nekatere sestavine prevzeli v naš instrumentarij
- določen del uporabili tako, da smo izhodišča ustrezno predelali ali prilagodili (oboje lahko koristi za kako mednarodno primerjavo, na kar smo mislili že v naprej)
- precejšen del instrumentarija pa je naš in izviren, zlasti tisti del, ki zadeva družbeno samozaščito, milico, morebitno prestrašenost pred kriminalom, stališča o kakem posebnem vprašanju itd.

Zasnovo vprašalnika smo pilotno preizkusili na 50 anketirancih. Ugotovljene napake in pomanjkljivosti smo nato odpravili in pripravili končni vprašalnik skupaj za celotno zbiranje podatkov.

Vprašalnik je vseboval naslednje sestavine:

- vabilo na sodelovanje anketirancev pri raziskavi z obrazložitvijo, zakaj so nam njihove informacije potrebne in čemu koristi raziskava,

- najnujnejše demografske podatke z nekaj vprašanji, ki kažejo na njihove družbenoekonomske položaje oziroma socialne statuse,
- stališča o okolju, v katerem žive glede na počutja o varnosti, njihova mnenja o obsegu kriminalitete na splošno in tam kjer prebivajo še posebej,
- vprašanja o njihovem odnosu do prijavljanja kriminalitete,
- podatke o morebitni viktimizaciji na splošno (zato, da smo sploh lahko ločevali oškodovance od neoškodovancev in za kasnejšo kontrolo),
- razčlenitev predvsem treh skupin kaznivih dejanj,
- kakorkoli povezana s premoženjem, vštrevši rope in roparske tatvine,
- poškodovanja tuje reči, in
- dejanja nasilja.

Pri spraševanju o kaznivem dejanju smo dali poudarek opisu stanja zato, da bi lahko kasneje določili pravno kvalifikacijo dalje "modus operandi", času, kraju, predmetu in škodi.

Osrednje vprašanje pri zbiranju podatkov za ugotavljanje stopnje "prikritosti" je izjava, ali je respondent - žrtev dejanje prijavil ali ne in zakaj je tako ravnal.

Na koncu sledita vprašalnika glede anketirančevih stališč o družbeni samozaščiti in milici.

Celoten vprašalnik je po svoji zasnovi nekoliko obsežen, vendar ga razbremenjuje:

- Večina odgovor na vprašanja se obkrožuje,
- del vprašanj se izpolni le, če so morebitni prejšnji odgovori: da ali ne (oziroma podobno)
- tisti, ki niso bili viktimizirani, so izpolnjevali le 2, 3, 4, 5, 6, 7 ter 15 in 16 stran, ne pa vseh.

Če je bil anketiranec oškodovan s kakim kaznivim dejanjem, je bilo treba vpisati podatke v ustrezni del vprašalnika odvisno od narave pojava. Če pa je imel več kaznivih dejanj iste vrste, pa smo morali zanj izpolniti dodatne vprašalnike ustrezne vsebine (recidivizem v viktimizaciji). Tega sicer ni bilo veliko, pa vendarle. Prav to nam je odprlo zanimivo problematiko o prijavljivosti kriminalitete glede na razne v poštev prihajajoče okoliščine.

Na koncu vprašalnika smo prosili respondente za njihove telefonske številke, bodisi doma, bodisi na delovnem mestu, da bi lahko pomanjkljivo izpolnjene vprašalnike dopolnjevali ali da bi ostali z njimi v stikih, hkrati ko smo se jim zahvalili za sodelovanje.

Večina respondentov je z razumevanjem sprejela naše vabilo.

e) Način zbiranja podatkov

V začetke zanimanja za "prikritost" kriminalitete, so se raziskovalci predvsem zanašali na intervjuje, to je navadno neposredno in osebno spraševanje respondentov, ne glede na to, ali je šlo za storilce ali za žrtve odvisno pač od izhodišč posamezne raziskave. Ker gre pri večini ugotavljanj temnega polja za iskanje ustreznih podatkov od žrtev (oškodovancev) so seveda le-ti najpogostejši "vir" spoznanja, kakšna naj bi bila dejanskost na tem področju.

V naši raziskavi smo ljudi, ki so prišli v vzorec, spraševali kot domnevne žrtve, na naslednje tri načine:

- najprej smo izbranim ljudem po pošti z obrazložitvijo poslali vprašalnik. Respondentov oziroma naslovnikov je bilo znatno več kot smo jih potrebovali za vzorec zaradi tega, ker smo upoštevali "rezervo" vprašancev,
- po telefonu smo popravljali, dopolnjevali ali kako drugače izboljševali informacije, ki smo jih prejeli z vrnjenimi vprašalniki. Nekatero anketirance pa smo na sploh spraševali kar po telefonu,

- nedosegljive po telefonu in tiste, ki so nam sporočili, da žele da jih obišče naš anketar, pa smo spraševali na njihovem domu ali na kraju, ki so ga sami določili,
- nekaj desetih respondentov pa je prišlo kar na inštitut (ne da bi jih povabili ker so bili zlasti s podeželja in so prišli v Ljubljano po drugih opravkih), kjer smo opravili intervjuje in zanje izpolnili vprašalnike, ki smo jim jih prej poslali.

V glavnem smo se ravnali po željah anketirancev. Če so nam sporočili, da ne žele imeti z nami opravka, smo to upoštevali, ker nam je šlo za ugotavljanje dejanskosti in nismo silili ljudi v sodelovanje, če to niso hoteli. Nejevoljnost in odklanjanje od njihove in prisiljevanje z naše strani bi zagotovo negativno vplivali na resnicoljubnost in zato nam je bila bolj dobrodošla prostovoljna pripravljenost kot pa doslednost v negotovosti. Ob tem pa smo obsegli v vzorcu 10 % več respondentov, kolikor jih je bilo potrebno po prvotnem načrtu za izdelavo raziskave v ljubljanskih občinah.

Nekako podobne načine zbiranja podatkov so uporabili v novejšem času tudi drugje po svetu in se niso pritoževali nad njihovo kakovostjo.⁶

Nam so ta način narekovali predvsem razlogi smotrnosti, učinkovitosti in ekonomičnosti, hkrati ko nismo želeli biti bolj nadležni, kot je to potrebno. Vzbudili pa smo precejšnje zanimanje za raziskavo, hkrati ko smo prejeli tudi nekaj priznanj. Ženski list "Jana" pa je o tem objavil tudi ustrezen članek.

5. Organizacija raziskovalnega dela in obdelava gradiva

Doslej v Jugoslaviji še nismo raziskovali vprašanj, ki zadevajo prikrito kriminaliteto. O tem na sploh obstaja v domači literaturi samo

⁶ Glej npr. Dukes, R./Alpert, G.: Journal of Police Science and Administration, 80/1 in dr.

nekaj člankov. Po drugi plati pa je v svetu za ugotavljanje temnega polja oziroma prikrite kriminalitete izredno zanimanje. Že nekaj desetletij pa to področje, zlasti v Zahodni Nemčiji, Angliji, Franciji in ZDA vneto raziskujejo.

Ker nismo želeli "izumljati že izumljenega" in da ne bi začenjali znova, smo preverili vso tovrstno dosegljivo tujo literaturo, ki je ni tako malo in zlasti primerjali instrumentarje zbiranja in obdelave podatkov.

Spoznali smo, da so prenekateri tuje raziskave metodološko kolikor-toliko v redu zastavljene, da pa je njihova kriminološko-viktimološka in kriminalnopolitična interpretacija šibkejša. Mi bi si želeli izogniti tem pomanjkljivostim. Iz tujega instrumentarija smo tudi kaj posneli, zlasti kar je bilo mogoče uporabiti brez škode za verifikacijo naših spoznanj.

Vprašalnik je v glavnem vseboval vnaprej pripravljene odgovore, vendar je bilo kljub temu nekaj takih, ki so bili prosti ali odprti, tako da so se anketiranci morali sami potruditi za svoj odgovor.

Vsi ti odgovori pomenijo dragocen prispevek v pogledih na posamezna področja, zlasti tisti, ki zadevajo občutje varnosti, družbeno samozaščito in dojemanje milice in še česa drugega. Seveda so taka vprašanja povzročila obilico dela z šifriranjem in obdelovanjem.

Od vsega začetka smo instrumentarij za zbiranje podatkov tako pripravili, da bi bilo čim manj težav z njihovim prenosom na računalniške medije. V ta namen smo za respondenta, ki je imel zaradi dogodkov oziroma oškodovanja izpolnjene vse možnosti, potrebovali 7 IBM kartic, v najugodnejših primerih, to je tistih, ko anketiraneec ni bil viktimiziran z nobenim dejanjem, pa polovico manj.

Podatke smo računalniško najprej obdelali po posameznih širših sklopih vprašanj in v povezavi med seboj po naslednjih značilnostih: po

spolu, po viktimizaciji, po prijavitvi dejanja, po prestrašenosti in po zadovoljstvu v njihovi soseski. Nato pa smo se lotili še drugih kombinacij. Računalniška obdelava podatkov nam je povzročila nemalo težav predvsem zaradi tega:

- ker je bila po enem izhodišču enota oškodovanec oziroma anketiranec,
- po drugem pa je bila temeljna enota kaznivo dejanje.

Sklopa, ki zadevata zadovoljstvo z milico in odgovore po spolu sta takšne narave, da smo zanju uporabili že znane javnomnenjske metode. Vse ostalo pa je drugačno in zadeva predvsem kriminološko-viktimološko lotevanje.

V najširšem pogledu smo za preverjanje naših hipotez uporabili manj zahtevne matematičnostatistične prijeme, kot so X^2 , strukture itd., sicer pa uporabljamo še faktorsko analizo, analiza variance itd.

Zlasti za iskanje in ugotavljanje zvez in odvisnosti med več variablami.

Pri raziskavi je bilo angažiranih več sodelavcev, analizo v končni fazi in interpretacijo podatkov pa je opravil nosilec raziskovalne naloge sam.

6. Hipoteze

Že od vsega začetka smo si zastavili predvsem naslednje hipoteze:

- Po mnenju ljudi je kriminaliteta na Slovenskem med pomembnejšimi družbenimi problemi,
- Ljudje na splošno nimajo pravih predstav o obsegu in naravi kriminalitete na Slovenskem. Obveščенost o tem je še na nizki ravni.
- Med storjenimi konvencionalnimi kaznivimi dejanji na škodo zasebnikov ostaja vsako leto precejšnje število neprijavljenih.

- V stopnji prijavljenosti posameznih vrst kaznivih dejanj so precejšnji razločki.
- Manjša ko je neposredna škoda, neznatnejša ko je nevarnost pojava in ogroženost oškodovanca, večja je stopnja prikritosti.
- Prijavljivost kaznivih dejanj je odvisna tudi od družbenoekonomskega položaja oškodovanca.
- Višji ko je socialni status žrtev, bolj ostajajo pojavi neprijavljeni, višja je stopnja tolerantnosti.
- V pogledih na varnost, nasilje in kriminal so nekateri bistveni razločki med spoloma.
- Ženske so bolj "prestrašene" pred kriminalom kot moški.
- Za ženske je kriminaliteta, zlasti nasilje, večji problem kot za moške.
- Starejši ljudje se zaradi kriminala že neradi podajajo v večernih urah in ponoči izven svojih bivališč.
- Nesprejemanje tujcev je tudi kriminalnopolitično vprašanje in tovrstne razsežnosti izhajajo iz razmer v slovenski dejanskosti.
- Zato so tudi predstave o "varnem naselju" zelo različne in neenotne.
- Politizacija družbene samozaščite je pomemben prispevek k ozaveščanju ljudi za pripravljenost, budnost, varnost in obrambo.
- Socializacija ljudi z družbeno samozaščito še ne vpliva bistveno na stopnjo prijavljanja kaznivih dejanj in na sodelovanje z družbenonadzornimi mehanizmi.
- Javnost ocenjuje milico (in pravosodje), sicer na splošno pozitivno, vendar dokaj kritično.
- Pomembna sestavina za pripravljenost oškodovancev prijaviti kazniva dejanja je tudi podoba milice v njihovi zavesti.

II. NEKAJ TEMELJNIH ZNAČILNOSTI LJUDI IZBRANIH V VZOREC

1. Spol anketirancev

Od 555 anketirancev je bilo 260 moških in 295 žensk (oziroma 46,8 % nasproti 53,2 %), kar ustreza, kot smo ugotovili uvodoma, strukturi prebivalstva ljubljanskih občin po spolu.

Po starosti med spoloma ni statistično značilnih razločkov, številke oziroma struktura pa je že razvidna iz uvoda pri primerjavi ljubljanskega prebivalstva po starosti, zato teh podatkov ne navajamo znova.

Tabela 1: Zakonski stan in spol

Stan	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
samski	53	74	20,4	25,1
poročen	195	177	75,0	60,0
vse druge možnosti	12	44	4,6	14,9

$\chi^2 = 23.02778$ $df = 3$ $Pr(\chi^2/df) = .0000$

Med ženskami je relativno več samskih in več zlasti iz naslova "druge možnosti" kot so razvezane, vdovele in ki žive v izvenzakonski skupnosti. Med moškimi pa v treh četrtinah prevladujejo poročeni, kar je seveda nad poprečjem prebivalstva ljubljanskih občin na sploh.

Tabela 2: S kom živi v skupnosti

S kom živi skupaj	Število		S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	295	295	100	100
sam	22	39	20	20	8,5	13,2
z zakoncem	43	34	65	65	16,5	11,5
z zakoncem in otroci	132	130	53	53	50,8	44,1
z zakoncem, otroci in sorodniki	25	21	31	31	9,6	7,1
druge možnosti	38	71	42	42	14,6	24,1

$$X^2 = 15.71173 \quad df = 5 \quad Pr(X^2/df) = .0077$$

Ta preglednica potrjuje prejšnjo. Po njej je prav tako med ženskami več takih, ki žive same ali v razmerah "druge možnosti", med moškimi pa je relativno več takih, ki žive skupaj z zakoncem in otroci, kar je seveda zopet nad poprečjem prebivalstva, iz katerega vzorec izhaja.

Kar zadeva zaposlene je bila večina vprašancev v času zbiranja podatkov zaposlena in sicer stalno 368 (69,5 %), skoraj 17 % (oziroma 94 oseb) je bilo upokoјencev, 31 oseb oziroma 5,6 % je bilo nezaposlenih, 4 vprašanci so bili zaposleni le začasno, 40 oseb pa je imenovalo kake druge možnosti, ki jih nismo mogli točno razvrstiti glede na naša izhodišča.

Po narodnosti je bilo 479 ali 86,3 % Slovencev, 70 ali 12,6 % neslovenskih, toda jugoslovanskih narodnosti in 6 tujcev.

Tabela 3: Šolska izobrazba in spol

Izobrazba	Števílo		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
brez in do 7 razr.osn.šole	22	28	8,5	9,5
končana osnovna šola	46	85	17,7	28,8
šola za kvalif. in visoko kvalificirane delavce	75	53	28,8	18,8
gimnazija	17	31	6,5	10,5
šola za srednje strok. kadre	38	62	14,6	21,0
višja in visoka	62	36	23,8	12,2

$$\chi^2 = 30.76839$$

$$df = 5$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Vzorec nedvomno odraža dejanskost v izobrazbi prebivalstva ljubljanskih občin. Če je tako, potem je nujno, da ženske prevladujejo med nežrtvami z nižjo izobrazbo, z gimnazijo in srednjimi strokovnimi šolami, moški pa pri šolah za kvalificirane in visoko kvalificirane delavce in pri višji in visoki izobrazbi in sicer kot žrtve kaznivih dejanj.

Toda korelacija samo dveh variabel je premalo za tehtnejša sklepanja, zakaj tako?

Tabela 4: Poklic in spol

Poklic	Števílo		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
kmetovalci in industrijci delavci	98	12	37,7	4,1
trgovsko, storitveno in varnostno osebje	27	32	10,4	10,8
Upravni in administrativni delavci	10	51	3,8	17,3
strokovnjaki in umetniki	70	58	26,9	19,7
Upokojenci, vzdrževani, gospodinje in študentje	31	91	11,9	30,8
brez poklica	15	49	5,8	16,6
vsi drugi	9	2	3,5	0,6

$$\chi^2 = 147.73795$$

$$df = 7$$

$$Pr(\chi^2/df) = 0$$

Preglednica podaja verjetno dokaj ustrezajočo porazdelitev poklicev po spolu. Pri tem je zlasti očitno, da so pri ženskah v ospredju administrativni poklici, vzdrževane, upokojenke, gospodinje ter (ženske) brez poklica.

Pri moških pa zlasti odstopajo od poprečja delavci in kmetovalci ter strokovnjaki in umetniki. Vzorec posebej dokaj poudarja tako imenovane moške in ženske poklice.

Tabela 5: Višina mesečnega dohodka (l. 1979) in spol

Višina dohodka	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
brez dohodka	15	31	5,8	10,5
pod 5.000	27	67	10,4	22,7
5.000 do pod 7.000	66	90	25,4	30,5
7.000 do pod 10.000	71	74	27,3	25,1
nađ 10.000	81	33	31,2	11,2

$$X^2 = 44.52125 \quad df = 4 \quad Pr(X^2/df) = .0000$$

Poklicna sestava tudi za leto 1979 vpliva na to, da ženskam narašča dohodek le do 7.000 din, nato pa upada njihovo število, medtem ko se povečuje število moških z naraščanjem višine njihovega dohodka.

Ali drugače povedano: moški prejemajo znatno boljše dohodke kot ženske in tudi znatno več moških je z višjimi dohodki.

2. Stanovanjske razmere

Stanovanjske razmere ne povzročajo med spoloma anketirancev posebnih statistično značilnih razločkov, zato navajamo nekaj podatkov kar skupaj.

- Kolikor gre za stanovanjska razmerja, so podatki naslednji:
141 anketirancev (25,4 %) je lastnikov ali solastnikov hiš, 93 (15,6 %) lastnikov ali solastnikov stanovanja, največ in sicer 171 ali 30,8 % je najemnikov, 104 vprašanci (18,7 %) stanujejo pri starših, ostalih 46 (ali 8,8 %) pa imajo kaka druga stanovanjska razmerja (podnajemniki, stanujejo v delavskih naseljih, skupnih bivališčih in podobno).
- Kolikortoliko ugodni stanovanjski standard kažejo tudi podatki o številu sob v stanovanjih, kjer žive anketiranci. 103 (ali 18,6 %) prebiva v eni sobi ali garsonjeri, 183 (33,0 %) v dvosobnem stanovanju, 164 (29,5 %) v trosobnem stanovanju, 103 (18,6 %) v štiri ali večsobnem stanovanju (dva anketiranca nista odgovorila na to vprašanje).
- Dodatno predstavo nam daje še pregled števila stanovanj v stavbi, kjer stanujejo vprašanci. Pri 163 anketirancih (29,4 %) gre za eno stanovanje, pri 148 (26,7 %) za stavbe z dve do devet stanovanji, pri 238 (ali 42,9 %) za več kot deset stanovanj, kar pomeni, da skoraj polovica naših respondentov stanuje v stolpnica in blokih (6 b.o.).
- Tudi po dolžini bivanja v kraju stanovanja za čas, ko je potekalo anketiranje, ni statistično značilnih razločkov. Tako je 96 (17,3 %) bivalo v kraju stanovanja več kot tri leta, 68 (12,3 %) od tri do šest let, 87 (15,7 %) od šest do deset let, 170 (30,6 %) deset do dvajset let, 121 (21,8 %) nad dvajset let ali od rojstva (13 b.o.).

Čeprav gre torej pri našem vzorcu za ljudi, ki imajo različna premoženjska stanja, so anketiranci kolikortoliko dobro situirani, pretežno z urejenim stanovanjskim standardom in z ugodnimi dolžinami bivanja v kraju, kjer stanujejo, kar omogoča poznavanje razmer in ponuja možnost za spraševanje o ključnih vprašanjih, ki zadevajo raziskavo. Obveščенost pa je ena izmed pomembnih sestavin za naš namen.

Kar zadeva stike ljudi med seboj (tudi za morebitno prijavitel kaznivega dejanja, je imelo 281 ali 50,5 % anketirancev telefon v sta-

novanju. Za 112 (ali 20,1 %) je bil telefon dosegljiv pri sosedu, znanцу ali drugod v bližini, 151 (27,2 %) je lahko telefoniralo iz javne govornice, medtem ko le 11 vprašancev (2 %) telefon ni bil dosegljiv.

3. Varnost in varnostna ocena v soseski

S socializacijo družbene samozaščite pri nas je prišlo močno v navado tudi ocenjevanje varnostnih razmer. Čeprav je to domena institucionaliziranih dejavnikov, vsaj od krajevne skupnosti navzgor, pa doslej nimamo raziskav, kaj o varnostnih razmerah v svojem socialnem okolju mislijo ljudje. Ta raziskava načinja nekaj vprašanj tudi s tega področja in zadeva odgovore neformalnih skupin in neorganiziranih posameznikov.

Čeprav se morda pogledi anketirancev ne bodo ujemali z uradnimi ocenami stanja ali kakega pojavnosti, je vendarle pomembno tudi to, kaj ljudje mislijo da je in ne le kaj je v resnici. Ta je lahko "subjektivna", čustvena in neracionalna, toda tako ali drugače jo oblikujejo stališča ljudi, ki jih gre upoštevati, pa če se še tako odklanjajo od dejanskosti.

Pri tem izhajamo iz domneve, da se "varnost" "ustvarja" v odnosih med ljudmi iz počutij posameznika v družbeni skupini, v kateri je in da je to pomembno izhodišče za dojemanje kriminala na eni in nadzorstva na drugi strani.

S tem v zvezi je 392 anketirancev ali 70,6 % izjavilo, da so v njihovem okolju zlasti glede vzajemnega sožitja in medsebojnih razmerij - v redu. Le 34 ali 6 % meni, da niso v redu. Toda 116 ali skoraj 21 % vprašancev ni imelo stikov z drugimi ljudmi v svoji soseski, tako da sploh niso mogli reči, kakšni so. Za "ne ve" se je odločilo 13 oseb.

Glede zanimanja, kaj se na področju varnosti v njihovi soseski dogaja, so podatki naslednji: 193 vprašancev (34,8 %) varnost zelo zani-

ma, 260 (46,8 %) še kar in 102 (18,4 %) malo ali nič ne zanima.

Čeprav odgovor "še kar" ni ohrabrujoč za razvijanje "varnostne kulture" pa je po drugi strani vendarle samo petina ljudi, ki so indiferentni do teh vprašanj. To ni veliko, ali vsaj ne toliko, da bi rekli, da javno mnenje ni naklonjeno zanimanju za varnostna vprašanja.

Tabela 6: Varnost naselja in spol

Ali je del naselja, kjer stanuje	Števílo		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
zelo varen	53	35	20,4	11,9
še kar varen	171	219	65,8	74,2
ni varen	22	18	8,5	6,1
ne ve	14	23	5,3	7,8

$$\chi^2 = 11.60624$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0205$$

Manj žensk se odloča za izjave o "zelo varnem" delu naselja in več o "še kar varnem". Toda po drugi strani je več moških, ki ocenjujejo, da njihovo naselje ni varno, kar je nekoliko presenetljivo glede na kasnejše ugotovitve po katerih je preplašenost žensk zaradi kriminala močno bolj razširjeno kot pri moških.

Razlogi za neugodno varnost so naslednji:

	Števílo
zaradi pijancev	76
zaradi nadlegovanj	60
zaradi ogovarjanja neznancev	45
zaradi nedoločenih vtisov	44
zaradi nasilnih dejanj	38
zaradi spolnih napadov	21
drugo	37

Od celotnega števila vprašancev 109 (ali 19,6 %) misli, da se del naselja, v katerem stanujejo, razločuje od drugih, medtem ko 205 (36,9 %) trdi, da ne, ostali pa o tem nimajo mnenj.

Tudi o stališčih, kaj je varno naselje med spoloma ni razločka. Odgovori pa so po številu naslednji:

	Število
ni kriminala, nasilništva, nadlegovanj, napadov itd.	103
življenje v sožitju, zaupanju, dobrih soseskih odnošajih, vzajemnosti in kulturno brezskrbnost, če gre ponoči ven oziroma brez nevarnosti	96
nadzorovano, navzočnost milice	61
razsvetljeno	43
ni tujcev, sezoncev, pijancev	36
ni motečih objektov	4
drugo	20
ne ve	101

Najbrž je potrebno odgovore na to vprašanje pojasniti, kot sami kažejo, v dveh smereh.

- a) Po prvi, ki pa je po številu anketirancev v manjšini, je "varno" okolje ali naselje odvisno predvsem od ljudi, ki tam žive glede na to, kako si urede življenje in medsebojna osebna razmerja, kakšni so v njem sožitje in vse drugo, kar je z njim povezano, kako je z njihovo vzajemnostjo, kulturnostjo in medsebojnim zaupanjem.

Pojasnila te vrste za "varno" naselje so naslednja:

- kjer je mir in sožitje
- v katerem se ljudje med seboj dobro razumejo, se ne prepirajo, in si v medsebojnih težavah skupno pomagajo,
- kjer se ljudje med seboj spoštujejo in poznajo,

- če so stanovalci kulturni,
- kjer vlada zaupanje med ljudmi,
- kjer stanujejo solidni občani,
- kjer so ljudje med seboj složni, delavni, počteni in poznajo drug drugega,
- kjer so ljudje povezani in odgovorni drug za drugega,
- kjer se stanovalci med seboj poznajo, razumejo in pomagajo,
- manjše, z urejeno okolico in vzgojenimi ljudmi,
- kjer se srečuješ z ljudmi, ki jih dobro poznaš,
- umirjeno in prijetno za otroke in starejše ljudi,
- kjer so vzgojeni občani s smislom za sožitje,
- kjer bi bili ljudje bolj humani med seboj,
- kjer ljudje složno sodelujejo med seboj,
- če se ljudje med seboj poznajo in so si pripravljeni pomagati.

b) Drugi odgovori pa presegajo zaverovanost v "avtohtonost" naselja in upoštevajo dejavnike, ki pretežno prihajajo od "zunaj" naselja in vplivajo nanj psihično ali celo fizično destruktivno. Prenekatero predstave o varnosti naselja zadevajo razsvetljenost, navzočnost milice in nadzorovanost, odsotnost motečih objektov in tujcev (sezoncev) itd. Taki so npr.

- da je razsvetljeno, da je telefon v hiši in milica v bližini,
- če je v naselju milica ali kakšen čuvaj,
- da ni gostiln in delavskih naselij,
- kjer je javna razsvetljava dobro urejena in močna kontrola milice,
- kjer ni zakotnih ulic in gostiln,
- da je čim več luči na cesti in dosti psov - čuvajev,
- brez sezonskih delavcev in brez samskih domov ter čim manj gostiln,
- kjer je predvsem ponoči dovolj razsvetljava,
- v nočnem času dobra razsvetljava in pogostejša kontrola organov za notranje zadeve,
- takšno, kjer bi bili miličniki,
- z dobro razsvetljava in miličniško postajo v bližini,
- brez pijancev, tujih ljudi in nasilnežev,
- kjer ni preveč ljudi iz drugih republik,
- kjer ne pogrešaš prisotnosti milice.

Za odgovore te vrste je značilno predvsem, da ljudje zaupajo v razsvetljenost, nadzorstvo in odsotnost tujcev. Prvo izhaja iz znanega spoznanja, ki ga neštetokrat poudarjajo tudi pri preprečevalnih dejavnostih, ki pomenijo fizično onemogočanje kaznivih dejanj in ki pravi: "Svetloba je sovražnik kriminala".

Drugo, to je nadzorstvo (milica) je v čisljih vedno takrat, kadar ga potrebujemo za lastno varnost, v drugih položajih je nam ljudem pogosto nadležna, je odvečna ali sploh nepotrebna. Milico si želimo le, če smo ogroženi in ker je največkrat ni prav takrat, kadar jo potrebujemo, jo zaradi tega kritiziramo, ker se po našem mnenju ne pojavi ravno v pravem času na pravem kraju (in morebiti še na pravi način in za pomoč "pravi osebi", - to pa smo mi).

Relativna novost za naše razmere pa je dokajšnja razširjenost strahu pred tujci - ksenofobija in sploh zavračanje sezoncev, neznancev, tujcev in drugih, ki niso iz naselja, kajti tujec pomeni nevarnost, še posebno, če izkušnje podpirajo občutke nenaklonjenosti kakim skupinam ljudi. Ker pa je v ljubljanskih občinah kar dosti tujcev drugih narodnosti, nastaja tudi vzdušje, ki je lahko moteče še na kakem drugem področju in ne izključno na kriminalnopolitičnem.

c) V naslednjo skupino bi sodili odgovori, ki zadevajo kriminal in tovrstno ogroženost neposredno. Tako npr. je "varno" naselje:

- če ni tatvin, nasilja, velikega prometa in onesnaževanja okolja,
- ker ni izgrediv, pretefov, vlomov, tatvin itd.,
- brez napadov na ljudi in huliganov,
- kjer ni razgrajanja in nadlegovanja ljudi,
- kjer se počutiš varnega in neogroženega,
- če se človek giblje svobodno in brez strahu,
- kjer lahko živiš brez bojazni in v miru,
- kjer ne kradejo po hišah in izven njih ne nadlegujejo ljudi,
- če žena in otroci lahko hodijo po naselju, ne da bi jih kdorkoli ogrožal,
- kjer je človek lahko brez skrbi za svoje premoženje in za svojo osebno varnost,

- ki je varno pred nasilneži in tatovi,
- brez ropov in brez tatvin in da se ženska ob vsakem času počuti varno, četudi je sama,
- če je omogočeno bivanje brez skrbi zaradi nasilnih dejanj nad ljudmi in njihovo lastnino,
- kjer si brez strahu, da te podere avto, motorist ali udari pešec, sprehajaš in dovoliš tudi otrokom, da gredo sami ven.

Pojasnila te skupine verjetno še najbolj projicirajo svoja pričakovanja nasproti tistemu, kar glede "varnega naselja" nimajo. Pestrost mnenj in hkrati opisovanje konkretnih stanj ogroženosti, kažejo na zahteve po tem, česa naj tudi ne bi bilo, da bi bila "varnost" naselja zagotovljena v svojem minimumu.

Vprašanje "varnega naselja" ne pojasnjujemo tako, da bi ga definirali in nato ocenjevali odstopanja gledišč od naše opredelitve, marveč le razgrinjamo raznolikost stališč o tem. Ne glede na to, je očitna težavnost področja in barvitost mnenj, ki so tako izkušenska kot čustvena. Vsakdo ima skoraj svoj pogled tudi na "varnost", zato se je ne da določati in predpisovati in zlasti ne meriti le z uradnimi merili. Spričo tega sta tako "varno naselje" kot "varnost" izredno zamotana in individualizirana (tudi čustvena) in neredko tudi nimata dosti skupnega z dejanskostjo.

Anketirance smo prav tako vprašali "kako varni so drugi predeli (zraven njegove soseske)".

Tabela 7: Varnost drugih predelov in spol

Ali so sosednji predeli	S p o l			
	Števílo		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
enako ali bolj varni	152	128	58,5	42,7
manj varni	39	52	15,0	15,6
ne ve	69	117	26,5	39,7

$$X^2 = 15.08540$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0017$$

Glavna razločka med spoloma sta v tem, da moški pogosteje menijo, da so sosednji predeli vsaj tako varni kot njihova soseska, medtem ko se ženske očitno pogosteje sklicujejo na nevednost.

S tem v zvezi od 555 vprašancev misli: 93 (16,8 %) da se je glede varnosti njihov predel spremenil na boljše, 294 (53 %) sodi, da se ni spremenil, 50 (9 %), da se je spremenil na slabše, 118 (21,3 %) pa o tem nima svojega mnenja oziroma ne ve.

Utemeljitev o spremembah ni bilo dosti, toda kljub temu pojasnjujejo poglede posameznikov na varnost soseske.

Tako nakazujejo spremembe v pozitivnem smislu naslednji odgovori: boljše nadzorstvo in boljša razsvetljava 40 vprašancev, prostorska izboljšanost 9, večja kultiviranost ljudi 19.

Poslabšanja potrjujejo: gospodarsko intenzivne dejavnosti, ki pritegujejo nemir 4 vprašanci, naseljevanje ljudi z juga 23, in več kriminala, pretefov, napadov, kaljenja nočnega miru 17 itd.

4. Predstave o kriminaliteti in prikritosti

Raziskava skuša ugotoviti tudi, kakšne so predstave ljudi o kriminaliteti in deloma prikritost nekaterih pojavov, ki so docela konvencionalni in s katerimi se navadno najpogosteje srečujejo ali berejo v časopisih, kolikor niso z njimi celo oškodovani.

Najprej navajamo podatke o anketirančevih predstavah o stanju nekaterih kaznivih dejanj v njihovi soseski. Čeprav nismo preizkušali odkod "vednost" o kriminalu, ali iz izkušenj ali govorice ali iz morebitnih poročil pristojnih dejavnikov v krajevni skupnosti itd., nas predvsem zanimajo vprašančeva mnenja, neodvisno na podlagi česa ga oblikuje.

Na vprašanje "ali je v naši soseski dosti tatvin, vlomov, nasilja in drugih pojavov, ki ogrožajo varnost ljudi in premoženje" smo prejeli naslednje odgovore (ki glede na spol ne prinašajo razločke):

	Število	Odstotek
zelo veliko	4	0,7
precej	52	9,4
ni veliko	133	24,0
malo	156	28,1
nič jih ni	70	12,6
ne ve	140	25,2

Večina torej vendar meni, da v njegovi soseski ni "pomembno" veliko kaznivih dejanj. To spoznanje moti četrtna vprašancev, ki o tem nič ne ve. Ker pa ne ve, je to najbrž ne more vznemirjati.

S tem v zvezi je sledilo vprašanje, zakaj mislijo, da milica ne ve za kaka kazniva dejanja?

Tabela 8: Seznanjenost milice s kaznivimi dejanji in spol vprašanca

Zakaj milica ne ve za kazniva dejanja	S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
ljudi ji ne prijavijo	76	125	29,2	42,4
majhna škoda, brezbržnost ljudi do neznatnih pojavov	21	16	8,1	5,4
razlogi kakorkoli povezani z dejavnostjo milice	31	20	11,9	6,8
bojazen pred nevšečnostmi zaradi prijavitve	18	15	6,9	5,1
ne ve	114	119	43,8	40,3

$$\chi^2 = 13.21889$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0103$$

Najpomembnejši razloček je v tem, da se je izredno veliko žensk izreklo, da ljudje ne prijavijo. Pri drugih odgovorih pa ni posebnih razhajanj.

Gotovo je, da milica ne ve za kazniva dejanja zaradi neprijavljanja. Neprijavljanje pa ni vzrok, marveč posledica, zato se na vzročnost nanašajo le tri skupine vprašanj, katerih podrobnejše pojasnitve anketirancev so npr. naslednje:

- majhna škoda in neznatnost pojavnosti: vrednost ukradenih reči je majhna, škoda je minimalna, ljudje majhnih ali neznatnih kaznivih dejanj ne prijavljajo, večina ljudi dejanj ne prijavlja, občani ne prijavljajo majhnih kaznivih dejanj, manjših izgrede, pretepev, vlomov v kleti itd. se ne splača prijavljati, ljudje sami med seboj raziščejo stvari, prenekatera dejanja so malenkostna, ljudje ne prijavljajo manjših materialnih oškodovanj, če ni kakih posledic, ljudje so brezbržni do malih incidentov;
- razlogi povezani z milico: ni dovolj miličnikov, zvečer ali ponoči ni miličniških patrolj, milica ne more vsega kontrolirati, milica ne posreduje v vseh primerih, če greš prijaviti na milico, da so ti ukradli kolo, se ti miličnik le nasmeji, vsak ne zaupa milici in je zato ne kliče, zaradi nepozornosti milice ji ljudje ne prijavljajo, milica slabo nadzoruje, milica premalo patroljira, milica koristi informacije od oseb, ki so sami kriminalci,
- bojazen pred nevšečnostmi in podobna pojasnila: nekateri nočejo, da bi imeli sitnosti, ljudje se prej spametujejo, tako da ne kličejo milice za vsako stvar, marsikdo ne prijavi, ker se boji posledic, pri kakih "spodrsljajih" bi prijava prej škodovala kot koristila, ženske potrpijo zaradi sramu, ženske ne prijavljajo napadov v večernih urah, od prijavitelja se zahteva preveč podatkov, pri dosti tatvin ni nobenih dokazil, ljudje se boje prijaviti zaradi sitnosti in povračila, občani ne prijavijo zaradi groženj storilca, mnogi ljudje se boje posledic prijavljanja, nihče se ne želi mešati, če ne zadeva neposredno njega, oškodovanci

- nočejo imeti komplikacij s storilci, ljudje ne prijavijo zaradi sitnosti, ljudje nočejo biti vpleteni.

Podobno toda brez razločka med spoloma so ostali tudi odgovori na vprašanje ali anketiranec misli, da je dosti takih dejanj, za katera milica sploh ne ve. Odgovori so bili naslednji:

Kriminaliteta	Število	Odstotek
zelo veliko	24	4,3
precej	103	18,6
ni veliko	117	21,1
malo	119	21,4
nič	22	4,0
ne ve	170	30,6

Pri tem je še več takih, ki o zadevi nimajo svojega stališča oziroma ne vedo nič o tem. Pri ostalih pa gre za nekakšno naravnost, po kateri se da sklepati, da anketiranci mislijo, da prikrite kriminalitete za katero milica ne bi vedela, vendar ni toliko, čeprav niso tako redki, ki ne delijo tega mnenja.

Na vprašanje, ali ima anketiranec vtis, da je pri nas v Sloveniji kriminaliteta poseben problem, je reklo:

	Število	Odstotek
da	113	20,4
ne	245	47,1
ne ve	197	35,5

Med tistimi 84 ali 7,4 %, ki so se izrekli, da je kriminal poseben problem, utemeljujejo svoja prepričanja z naslednjimi pojasnili:

- ker nanj preslabo ukrepamo z zatiranjem 22
- ker narašča težina kriminalitete 18
- zaradi južnjakov (jih je preveč, store večino dejanj) 15
- za našo družbeno ureditev imamo preveč kriminala 9

- zaradi gospodarskega kriminala	3
- imamo preveč neraziskane kriminalitete	2
- drugo	15

Tabela 9: Stališča o gibanju kriminalitete in spol

Kriminaliteta	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
narašča	100	132	38,5	44,7
ostaja na isti ravni	65	50	25,0	16,9
upada	34	21	13,0	7,1
ne ve	61	92	23,5	31,2

$$X^2 = 13.57085$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0036$$

Ženske so pogosteje prepričane, da kriminaliteta v Sloveniji narašča, hkrati ko je med njimi večje število takih, ki o tem nimajo mnenja. Po drugi strani pa moški nekoliko bolj sodijo, da kriminal ostaja na isti ravni ali da upada.

Kaj pomeni razloček v pogledih na gibanje kriminala glede spol vprašancev? Verjetno predvsem večjo prizadetost žensk z določenimi pojavi, bodisi neposredno, bodisi kot vrsto prestrašenosti z različnimi oblikami nasilniškega in podobnega vedenja moških nasproti njim.

5. Kriminal kot družbeni problem

V zvezi z vprašanjem, ali bi kriminaliteti dali glede na družbeno pomembnost prednost pred kakimi drugimi družbenimi problemi, so bili odgovori naslednji:

	Število	Odstotek
da	113	20,4
deloma	189	34,0
ne	157	28,3
ne ve	96	17,3

Odgovori kažejo na to, da je kriminaliteta anketirancem pomemben družbeni problem, saj se je le manj kot tretjina izrecno opredelila za ne, ostali, razen tistih, ki so rekli "ne ve", pa jo štejejo kot področje, ki bi mu bilo treba tako ali drugače dati prednost pred kakimi drugimi resnimi družbenimi zadevami. Pri tem in naslednjem vprašanju pa med spoloma ni statistično značilnih razločkov.

V zvezi s pomembnostjo kriminalnosti na Slovenskem in glede na zadnje vprašanje smo anketirance vprašali še drugače. Povabili smo jih, naj si zamislijo deset najvažnejših problemov pri nas oziroma v naši družbi in med temi desetimi dajo kriminaliteti ustrezno mesto, oštevilčeno od 1 do 10. Na ta način pa je pomembnost kriminala poudarjena takole:

	Število	Odstotek
prvo mesto	108	19,5
drugo	65	11,7
tretje	75	13,5
četrto	56	10,1
peto	70	12,6
šesto	22	4,0
sedmo	17	3,0
osmo	18	3,2
deveto	2	0,4
deseto	7	1,3
enajsto do dvajseto	5	0,9
ne ve	110	19,8

Čeprav smo med problemi, ki tarejo našo družbo, navedli inflacijo, prometno nedisciplino, onesnaževanje okolja in še nekatere druge,

zato da bi vprašancem pomagali pri morebitni določitvi vrstnega reda težine kriminalitete, med drugimi družbenimi stiskami in težavami, nam pregled kaže resnost dojemanja kriminala v naši družbi.

Skoraj petina mu daje prvo mesto pred vsemi drugimi vprašanji in družbenimi problemi, ki pri nas niso ravno tako malenkostni (v začetku leta 1980). Okoli 67 % anketirancev uvršča kriminaliteto v prvih pet najresnejših družbenih problemov. Ostali pa na manj pomembna mesta.

Ker se je pokazalo, da določen del vprašancev nikoli ne more odgovarjati na vsa vprašanja, ker zato nima zadostnega pregleda niti predstav o razsežnosti kakega družbenega pojava, izpad približno petina vprašancev, ki niso dali kriminalu nobenega mesta - niti ni tako velik, zlasti pa ne večji od števila "ne ve" pri čem drugem, kar smo jih vprašali.

6. Sklep

V tem delu obravnavamo nekaj posebnosti, ki se nam glede na izbor vprašancev kažejo ob njihovem razločevanju po spolu. Kljub veliki sorodnosti odgovorov med moškimi in ženskami je vendarle nekaj razločkov. Le-ti so naslednji:

- Med ženskami je več "samih" (ne le samskih ampak samih kakorkoli drugače). To okoliščino potrjujejo še nekatere variable:
- Ženske v vzorcu imajo neugodnejšo izobrazbeno, poklicno in dohodkovno strukturo. Zato ustrezno odražajo stanje v slovenski družbi.
- Manj se počutijo varne, pogosteje se jih loteva ksenofobija in bolj izražajo želje ter zahtevnost po sožitju z ljudmi.
- V prenekaterih vprašanjih varnostnih razmer so slabše poučene kot moški oziroma imajo za to področje manj zanimanja.
- Toda pogosteje navajajo razloge za neprijavljanje kriminalitete,

hkrati ko jih je tudi več kakor moških zajetih v vzorec, kar zopet ustreza dejanskosti.

- Ženske so pogosteje prepričane, da kriminal v Sloveniji narašča, kar se nedvomno povezuje s prestrašenostjo nad njim, ki jim je zopet bolj imanentna, kot nasprotnemu spolu.

Sicer pa vzorec kaže na določeno ugodnost bivalnih razmer vprašancev, nadpovprečnost v družbenem položaju, relativno zadovoljnost z varnostnim stanjem v soseski in njeni bližini, čeravno je še vedno dosti ljudi, ki so do tega indiferentni ali sploh nevedni.

Zlasti so pomembne predstave o "varnem naselju" in kritičnost do razmer, ki hkrati vsebuje tudi stališča, kaj bi bilo treba izboljšati, bodisi na strani ljudi, dejavnosti nadzorstva bodisi glede stanja kakršno je dosedaj.

Na vrednostna stališča pogosto vplivajo čustva, neobveščenenost ali pristranskost ocenjevanja globalnih razmer na podlagi posameznih izkušenj ali dogodkov.

Prav glede na to je "varnost" izredno zamotan, individualiziran in težko določljiv pojem, ki se zato mora razločevati od "uradnih" stališč. Večina ljudi v vzorcu šteje kriminal kot pomembno družbeno vprašanje, ki mu često dajejo prednost pred drugimi družbenimi stiskami in težavami. Manj pa prepogosto sklepajo iz lokalnih razsežnosti in največkrat nimajo ustreznih informacij. To pa ni primerno za razvoj ustrezne ideologizacije na področju družbenega samovarovanja, ne v zasebniškem, ne družbenem pomenu.

III. MNENJA O MILICI IN ZADOVOLJSTVO Z NJO

A) JAVNO MNENJE O MILICI

Dosti tujih raziskav načenja v zvezi z delom policije predvsem dvoje vprašanj:

- kaj ljudje sploh vedo o njej in koliko je to blizu resnice
- kako policijo sprejemajo glede na to, da so dobri odnosi z javnostjo pomemben dejavnik za policijsko učinkovitost.

Na splošno ugotavljajo, da je obvešččenost o delu policije dokaj prečna, čeprav so razločki, ki nastajajo glede na spol, starost, poklic, izobrazbo, življenje v urbanem okolju itd., le-ti vplivajo na podobo o policiji, sicer pa je očitna dokajšnja nevednost, ki javnost ne zbližuje s policijo. To često povzroča obojestransko nerazumevanje in tudi škodo.

Prenekateri tuje raziskave o prikritosti kriminalitete vsebujejo tudi analize javnega mnenja o policiji. Čeprav ne gre za raziskovanje, ki bi neposredno zadevalo t.i. "police public relations" (policijske odnose z javnostjo), so raziskave o "temnem polju" vendarle izredna priložnost zvedeti tudi nekaj več o tem mehanizmu, h kateremu se ljudje (žrtve) najprej zatekajo, kadar so ogroženi. Poleg tega pa ljudje o policiji največ vedo, kajti noben organ formalnega nadzorstva jim ni toliko na očeh, kot prav policija, oziroma pri nas milica.

Zato tudi mi nismo opustili te možnosti in smo, ne samo med vprašanji o prikritosti, prijavljanju, počutju itd. ampak celo posebej spraševali anketirance o nekaterih stališčih, ki zadevajo milico. Menimo celo, da se nobena javnomnenjska anketa pri nas doslej še ni ukvarjala z milico v tolikšnem obsegu kot mi v naši raziskavi, čeprav bolj z določenega zornega kota in za naš namen.

Raziskovati mnenje o milici v zvezi z neprijavljanjem se nam zdi potrebno zlasti z naslednjih razlogov:

- med vsemi organi družbenega nadzorstva k milici najprej in največkrat prihajamo kadar smo ogroženi ali v stiskah,
- milica s svojim ugledom in ravnanjem lahko pomembno prispeva k stopnji prijavljivosti kaznivih dejanj (ali narobe)
- milico kot posebno strokovno službo vrednotimo najpogosteje že po enem samem največkrat za nas neugodnem trenutku,
- posameznikovo dojetanje milice določa odnos do nje,
- stopnja prikritosti kaznivih dejanj je z milico zatorej lahko v tesni zvezi.

Glede na to bodo stališča o milici obravnavana v povezavi z nekaterimi spremenljivkami, kot so: spol anketirancev, viktimizacija, prestrašenost, prijavljivost kaznivih dejanj itd.

1. Mnenja glede na razločke po spolu

Med spoloma glede stališč o milici ni razločkov zlasti pri vprašanjih: kako pogosto vidijo milico v svoji soseski, ali mislijo, da je varnost v njihovi soseski odvisna od števila razpoložljivih miličnikov, ali so zadovoljni z delom milice, ali bi bila milica lahko učinkovitejša, in ali dobro opravlja svoje delo.

Tabela 10: Spol in blizkost z milico

Pri milici ima sorodnika, prijatelja, znanca	Število		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
da	129	108	49,6	36,6
ne	127	186	48,8	63,1
brez odgovora	4	1	1,5	0,3

$$\chi^2 = 12.62517$$

$$df = 2$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0018$$

Ženske so torej v večjem številu izjavile, da nimajo bližnjih pri milici, kar je po drugi strani okoliščina, ki je očitna skoraj pri polovici moških anketirancev.

Tabela 11: Pozornost milice kakemu posebnemu področju

Ali ima mnenje o kakem področju	S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
da	94	89	36,2	30,2
ne	62	46	23,8	15,6
ne ve	104	160	40,0	54,2

$$\chi^2 = 13.74933$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0081$$

Nad polovico anketirancev se ni mogla izjaviti, ali je zanjo kako področje, s katerim bi se morala milica bolj ukvarjati kot doslej. V tem je iskati tudi razlog, da je pri njih najmanj takih, ki so decidirano izjavili, da takega področja ni. Relativno več mnenj o tem so imeli moški.

Mnenja zadevajo:

- prometno nedisciplino ali varnost v prometu 59
- mladoletniško prestopništvo 26
- varstvo premoženja 24
- nasilništvo 16
- javni red in mir 9
- nadzorstvo nad delom milice 9
- vinjeni ljudje (in nadlegovalci) 8
- "drugo" 20

(171 navedb)

Promet, mladoletniško prestopništvo in premoženje so anketirancem najpomembnejša področja, na katerih naj bi milica storila več kot doslej. Poudariti pa gre tudi predloge (ki so verjetno v zvezi z velikim številom mladih ljudi v milici), ki zadevajo boljše nadzorstvo v lastnih vrstah milice, kakovost dela in dejavnost milice pri svetovanju ljudem in podobno.

Tabela 12: Zadostnost pooblastil

Ali ima milica dovolj pooblastil	S p o l		Odstotek	
	Število moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
da	176	169	67,7	57,3
ne	31	30	11,9	10,2
ne ve	53	96	20,4	32,5

$$X^2 = 14.50334$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0023$$

Znatno več žensk kot moških nima mnenja o tem, ali ima milica dovolj ali premalo pooblastil za spoprijemanje s kriminalnostjo. Dokaj enako število pri obeh spolih se je izreklo za ne. Podobno, vendar pa znatno več meni, da jih ima dovolj.

Nezadostnost pooblastil so utemeljevali:

- predpisi so preblagi, preširoki, preveč togi, liberalni itd. 33
- milica ne sme posegati v družinske razmere 9
- milica je nemočno, ima vezane roke, si ne upa 8
- drugo 8

Skupaj 58 navedb

Precej odgovorov, vsaj kolikor je pokazal pregled gradiva temelji na osebnih izkušnjah vprašancev v negativnem smislu. Le-te so v

glavnem projicirali na nezadovoljstvo v zvezi s pooblastili na sploh. Sicer pa večina oziroma nad 62 % anketirancev meni, da je pooblastil dovolj in da bi milica z njihovo uporabo lahko učinkovito delovala.

Enakost ljudi pred milico je gotovo pomembno, toda ne načeto vprašanje. Naši izidi o tem so naslednji:

Tabela 13: Enakost obravnavanja ljudi in milica

Ali milica obravnava vse ljudi enako	Število		S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	259	100	100		
da	88	112	33,8	38,0		
ne	91	70	35,0	23,7		
ne ve	81	113	31,2	38,3		

$$X^2 = 9.51996 \quad df = 4 \quad Pr(X^2/df) = .0493$$

Čeprav je za marsikoga vprašanje lahko delikatno, smo ga postavili, ker imajo ljudje o milici različna mnenja zlasti kar zadeva enakost obravnavanja deviantov glede na njihov družbeni položaj, njihovo moč in vpliv ter druge okoliščine, zaradi katerih smo lahko deležni različne pozornosti in s tem v zvezi tudi popustljivosti. Iz tega tudi izhaja dobršen del selektivnega in diskrecijskega ukrepanja katerekoli nadzorstva, pa čeprav se ga neposredni nadzorovalci morda niti ne zavedajo dovolj jasno. To vprašanje se pri nas navadno ne obravnava in čeprav pravimo, da tudi nadzorstvo ni "tabu" tema, se tovrstnih razmišljanj vendar ne lotevamo. Ob tej priložnosti ne razmišljamo, zakaj ne.

Morda je neprijetnost vprašanja tudi razlog, da 194 anketirancev ali skoraj 35 % ali ni odgovorilo, ali odgovorilo z "ne vem", pri

čemer je zopet več žensk kot moških. Več je tudi žensk, ki mislijo, da milica obravnava vse ljudi enako.

Med obema spoloma je največji razloček pri ugotovitvi, da milica ne obravnava vseh ljudi enako. Podrobnejše navedbe o tem so naslednje:

- zaradi poznanstva, prijateljstva, sorodstva	39
- zaradi bojazni pred neprijetnimi posledicami, osebnih interesov, zvez, ambicij itd.	30
- zaradi uglednosti storilcev, njihovih funkcij, socialnih razlik itd.	14
- zaradi "moči" nad ljudmi	13
- "drugo"	37

Skupaj 133 navedb

Razlogi za dvomljivost neenakega obravnavanja niso tako neutemeljeni. Ne glede na to, ali izhajajo iz osebnih izkušenj ali iz "javnega mnenja", ki neredko ne ustreza dejanskosti, je treba tudi s tovrstnim dojemanjem milice računati in nanj reagirati, bodisi da je resnično ali neresnično in tendenciozno. Še naprej pa ostaja odprto vprašanje, zakaj imajo moški večji dvom v enakost obravnavanja. Gotovo je zato več razlogov in njihovo obravnavanje presega okvir naše raziskave. Za naš namen je pomembno le, da nezaupanje v enakost lahko pogojuje neprijavljanje kaznivih dejanj, poleg marsičesa drugega.

Ljudje, ki jih milica po teh izhodiščih ne obravnava enako, pa so (glede na število vprašancev): znanci, sorodniki in prijatelji 53; funkcionarji, ljudje s privilegiji, vplivni in znane osebnosti 47; devianti 21; njihovi delavci (miličniki) 5, in "drugi" 28.

Vprašanje načenja, ne samo enakost obravnavanja pred zakonom, marveč tudi problem zaupanja v zakonitost dela milice. Kar 154 vprašancev ali 27,7 % vzorca dvomi v ustreznost obravnavanja vseh ljudi in omenja nekatere privilegirane skupine. Ob tem se je seveda treba zamisliti!

Poleg teh vprašanj, ki vendarle kažejo neke razločke med spoloma, ostala nimajo statističnih značilnosti. Taka so npr.

Kako pogosto vidite milico v svoji soseski

	Število	Odstotek
vsak dan	176	31,7
vsaj enkrat tedensko	142	25,6
manj kot enkrat tedensko	47	8,7
zelo redko	172	30,9
nikoli	17	3,0
brez odgovora	1	0,2
Skupaj	555	100

Če te odgovore primerjamo z nekaterimi tovrstnimi raziskavami v tujini⁷ so naša spoznanja ugodnejša za milico glede na to, kako je ljudem dostopna in kolikokrat jo vidijo v svoji soseski. Četudi primerjamo urbano območje, se zdi, da je na ljubljanskih predelih bolj vidna, hkrati ko je pri nas manj respondentov kot v tujih raziskavah, ki trdijo, da policije nikoli ne vidijo. Res pa je, da ne ugotavljamo, ali je pri njih manj policije kot pri nas ali narobe. Prav tako tudi ni nepomembno, ali gre za "videvanje" pri nadzorstvenem delu ali kar tako, kar pa seveda največkrat ni v moči presoje nepoklicanega opazovalca - anketiranca. Gotovo pa je, da vtis o "pokritosti" kakega predela z uniformiranimi nadzorovalci ni brez pomena za vzbujanje občutkov varnosti na eni strani, kakor tudi za razpoložljivost milice na drugi.

Podobno kot zgoraj ni razločkov med spoloma o mnenju "ali je varnost v vprašančevi soseski odvisna od števila razpoložljivih miličnikov"?

Odgovori so naslednji:

	Število	Odstotki
- da	90	16,2
- deloma	229	41,3
- ne	174	31,3
- ne ve	62	11,2
Skupaj	555	100

7 Npr. Sparks et al.: Surveying Victims, s. 125/26 in drugi

Večina vendarle nekako misli, da je varnost v njihovi soseski odvisna od števila pri njih "vidnih" miličnikov, ki s svojo navzočnostjo vzbujajo občutke dosegljivosti in razpoložljivosti. Tretjina vprašancev pa odgovarja nikalno.

Tabela 14: Opravek z milico v letu 1979

Ali je imel opravek z milico	Število		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
enkrat oziroma večkrat	89	58	34,2	19,7
nobenkrat	171	237	65,8	80,3

$$\chi^2 = 15.28098 \quad df = 2 \quad Pr(\chi^2/df) = .0005$$

Skladno z udeležbo moških v srečanjih z milico tudi v tem vzorcu prav tako močno prednjačijo moški, kar je normalno. Tu še ni jasno, kolikšen vpliv imajo žrtve na količino in kakovost opravkov z milico.

2. Žrtve kaznivih dejanj o milici

S tem neposredno načenjamo razmerja žrtev do milice, kar ni nepomembno vprašanje za ugotavljanje neprijavljenosti oziroma prikrite kriminalitete. Ker smo lahko tudi potencialna žrtev kaznivih dejanj, je "sloves" milice in njena podoba v očeh možnih oškodovancev pomemben dejavnik, ne le za poznavanje obsega kaznivih dejanj, marveč tudi za obseg in kakovost udeležbe ljudi na vseh poznejših ravneh kazenskega postopka in pripravljenosti ljudi sodelovati s kazenskim pravosodjem.

Ugotovljeni so nekateri statistično značilni razločki med žrtvami in nežrtvami (kaznivih dejanj).

Tabela 15: Žrtve in blizkost z milico

V milici je prijatelj, znanec, sorodnik	Število	Morebitna oškodovanost	
		žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100
da	119	118	49,4
ne	122	196	50,6

$$\chi^2 = 7.76227$$

$$df = 2$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0206$$

Skoraj polovica žrtev ima nekoga od bližnjih v milici. Podatki te raziskave ne dopuščajo sklepati ali je tovrstna "blizkost" pozitiven dejavnik v naznanjanju kriminalitete, čeprav morda samo za to raziskavo. Vendar je ta okoliščina kolikortoliko statistično pomembna zlasti nasproti nežrtvam, ki nimajo v takem obsegu te "lastnosti", ki se pri žrtvah kaže kot neka pozitivnost v smislu odprtosti posredovanja podatkov o lastni viktimizaciji.

Tabela 16: Zadovoljstvo z milico v soseski in žrtve

Ali je zadovoljen z milico	Število		Morebitna oškodovanost	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
da	102	158	42,3	50,3
deloma in ne	94	86	39,0	27,4
nič ne ve o delu milice	45	70	18,7	22,3

$$\chi^2 = 8.49320$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0368$$

Pričakovati je bilo, da bo med nežrtvami več zadovoljstva z milico in seveda tudi več takih, ki o njenem delu manj ali nič ne vedo, kajti viktimizacija nujno prinaša tudi stike z milico.

To pomeni tudi, da boljše poznavanje dela milice zlasti pa stiki z njo, ki jih je potrebno navezovati ob morebitni oškodovanosti vodijo k razočaranjem, kritičnemu ocenjevanju in ne nazadnje tudi k nezadovoljstvu kot najbolj neprijetni posledici.

Pregled potrjuje domnevo, da so žrtve relativno manj zadovoljne z delom milice v soseski, kjer stanujejo. Med nežrtvami je več zadovoljnih in hkrati tudi več takih, ki o njenem delu manj ali nič ne vedo. Ali potemtakem viktimizacija oblikuje vednost o milici, ki je odločilnega pomena za ocenjevanje njenega dela? Vse kaže, da je temu res tako, kot omenjamo v tej raziskavi in sicer, da se mnenje o milici ustvarja že po enem samem, četudi epizodnem in ponesrečenem dogodku ali srečanju, v katerem zlasti žrtev ali pri dejanju samotni navadno "potegne" krajši konec.

Žrtve kaznivih dejanj v našem vzorcu (in kolikor štejemo vzorec dovolj reprezentativen za prebivalstvo ljubljanskih občin) so prej nezadovoljne kot nežrtve. To pa je pomembno spoznanje ne le za miličniške odnose z javnostjo, ampak tudi za uspešnost milice kot organa odkrivanja kriminalitete in strokovno službo v ureditvi družbene samozaščite.

Viktimizacija torej ni edina neprijetnost, ki doleti posameznika ob neposrednih in osebnih doživetjih s kriminalom. Neredko ga morebiti čaka še nezadovoljstvo ne le z milico, marveč s kazenskim postopkom sploh, da ne omenjamo oškodovančevih stikov v socialnem okolju. Le-ti so odvisni od vrste dogodka (npr. posilstvo) in se tudi različno vrednotijo v socialnem okolju, kolikor prenekateri nimajo sploh uničujočih stigmatizacijskih učinkov.

Tabela 17: Žrtve in učinkovitost milice

Ali bi milica lahko bila učinkovitejša	Število žrtve	Število nežrtve	Morebitna oškodovanost	
			Odstotek žrtve	Odstotek nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
da	127	118	52,7	37,6
ne	22	40	9,1	12,7
ne ve	92	156	38,2	49,7

$$\chi^2 = 15.32627$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0041$$

Tudi tu se pokaže, da nežrtve manj vedo o milici in niso toliko zahtevne glede njene učinkovitosti, medtem ko več kot polovica žrtev kaznivih dejanj (v letu 1979) meni, da bi milica lahko bila učinkovitejša (pa ni), hkrati ko je pri žrtvah zopet manj takšnih, ki ne bi poznale njenega dela.

Žrtve kaznivih dejanj so torej pomemben dejavnik za vrednotenje milice (in kazenskega pravosodja) in vse kaže, da se ugled nekega nadzornega mehanizma začanja predvsem z njim.

V pretežno egalitarno naravnani družbi ne vemo dosti o kontrolnih mehanizmih, zlasti pa še o milici, ker navadno ni raziskav, katerih izidi bi bili javno objavljeni in predmet splošnih razprav. Kljub le posameznim ekscesom nadzorovalcev, zlasti uniformiranih, si ni mogoče ustvarjati javne podobe o stanju, čeprav so ravno organi prisile lahko vedno v središču zanimanja, še posebno samoupravne družbe. Posameznik si zato ustvarja podobo o delu "represije" na podlagi svojih izkušenj in s pomočjo podatkov sredstev masovnega obveščanja, ki pa so lahko "filtrirani", ustreznega obveščanja o dejavnosti (milice) pa ni ali pa ga je premalo in ne za vse skupine prebivalstva. Zato je res težko priti do realne podobe z izpraševanjem javnega mnenja, čeprav je to zelo pomembno, še posebej, ker

je ugled kake "službe" povezan z njenim apercipiranjem. Žrtve kaznivih dejanj zatorej niso⁸ zanemarljiva skupina prebivalstva, ki lahko daje ton mnenju, ki pa gotovo nikoli ne more biti enotno.

Kaj pa menijo črtve oziroma nežrtve o enakosti obravnavanja ljudi pred milico.

Tabela 18: Žrtve in enakost obravnavanja ljudi pred milico

Ali milica obravnava vse ljudi enako	Morebitna oškodovanost			
	Število žrtve	Število nežrtve	Odstotek žrtve	Odstotek nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
da	72	128	28,9	40,8
ne	98	63	40,7	20,1
ne ve	71	123	29,4	39,1

$$\chi^2 = 30.90222$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Znatno več žrtev kaznivih dejanj kot nežrtev meni, da milica ne obravnava ljudi enako, čeprav se tretjina vprašancev ni mogla opredeliti z da ali ne. Zato se pojavi vprašanje

- ali so žrtve prišle do teh spoznanj iz negativnih izkušenj kot oškodovanci,
- ali morda zaradi tega kot oškodovanci tudi niso prijavljali kaznivih dejanj, ker niso imeli zaupanja v milico?

Vsekakor to zadnje ni nepomembno vprašanje, zlasti če ga jemljemo z zornega kota prikritosti določenega dela kriminalitete.

⁸ Glej npr. več o tem: Police Opinion on Crime and Criminal Justice, Council de Europe, 1979

Tabela 19: Žrtve in opravljanje nalog milice

Ali milica v kraju vprašanca dobro opravlja naloge	Število		Morebitna oškodovanost	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
zelo dobro	16	28	6,6	8,9
dobro	105	154	43,6	49,0
ne dobro	71	55	29,5	17,5
ne ve	49	77	20,3	24,6

$$\chi^2 = 16.06386$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0029$$

Žrtve imajo manj ugodno mnenje o dejavnosti milice v kraju njihovega prebivališča kot nežrtve, ki so sicer številnejše in imajo o milici boljše predstave, hkrati ko je med njimi zopet več takih, ki o milici ne vedo toliko, da bi lahko o njej dali kako oceno.

3. Strah pred kriminalom in mnenja o milici

Strah pred kriminalom zlasti v zahodnem svetu močno zaposluje tako teorijo kot prakso in temu vprašanju posvečajo vedno večjo pozornost še posebno, ker prestrašenost pred kriminalom začanja vplivati tudi na razmerja med ljudmi.

Razmišljanje v tem smislu gredo v različne smeri, upoštevajoč tako silnice na strani ljudi in njihove osebne lastnosti kot razširjenost kriminalitete, dejansko ogroženost s kriminalom, javno mnenje in nevarnosti kriminala, vlogo sredstev javnih občil pri ustvarjanju podobe o njem, pa posameznikovo viktimizacijo ali ponavljanje oškodovanosti, odvisno ali gre za napade na življenje in telo oškodovancev, ali njihovo premoženje neposredno, ali zoper koga v bližini ali soseski itd. Ukvarjajo se z ekonomskimi, psihičnimi, družbenimi in drugimi posledicami tega strahu pa z dejanskim, čustvenim, resničnim

in namišljenim strahom tja do fobij in kakemu bolezenskemu stanju posamezniku.

Skratka, strah pred kriminalom ponekod po svetu čedalje bolj zaposljuje ljudi in jim ponekod celo omejuje svobodo in ustvarja vedno več stroškov za nakup opazovalne in varovalne tehnologije in organizacijo varstva.

Strah pred kriminalom ima vsaj štiri sestavine, ki jih je treba upoštevati pri njegovi analizi, te so kognitivne, normativne, enociionalne in vedenjske.⁹ Čeprav se z njimi ne bomo ukvarjali posebej, bomo vendarle tako ali drugače prišli do njih spričo tega, da so tudi vprašanci za to raziskavo izražali bojazen pred kriminalom, zlasti nasilništvom in še posebej nasproti nekaterim skupinam k nam došlega prebivalstva z drugačnimi navadmi in morda tudi različnimi vedenjsko kulturnimi obrazci.

Ob tej priložnosti bo govor predvsem o tistem delu s strahom pojmovanega življenja občanov v ljubljanskih občinah, ki se lahko povezuje z dejavnostjo milice in njeno vlogo.

Tabela 20: Prestrašenost in število miličnikov

Ali se počuti varno	Varnost je odvisna od števila miličnikov							
	Število				Odstotek			
	da	ne povsem	ne	ne ve	da	ne povsem	ne	ne ve
Skupaj	90	229	174	62	100	100	100	100
da	25	72	83	28	27,8	31,4	47,4	43,1
ne povsem	39	123	74	21	43,3	53,7	42,5	36,2
ne	20	29	15	7	22,2	12,7	8,6	10,3
ne ve	6	5	2	6	6,7	2,2	1,2	10,4

$$\chi^2 = 41.91985$$

$$df = 12$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

⁹ Glej npr. več o tem Public opinion on crime and criminal justice, Council de l'Europe

Kar 328 ali skoraj 60 % vprašancev se ponoči ne čuti čisto varno, kar je visoko število, ki se že da primerjati s tovrstnim pojavom v zahodnem svetu.

Tisti, ki se počutijo varne, bolj mislijo, da varnost ni odvisna od milice in njihovega števila, in narobe. Tisti, ki se ne počutijo varne ali v to dvomijo, so prej prepričani, da je varnost ali vsaj deloma odvisna od števila razpoložljivih miličnikov.

Tabela 21: Preplašenost glede na zadovoljstvo z milico

Ali se počuti varno	Ali je zadovoljen					
	da	Število deloma in ne	ne ve	da	Odstotek deloma in ne	ne ve
Skupaj	260	180	115	100	100	100
da	130	388	40	50,0	24,1	34,5
ne povsem	98	107	52	37,7	59,4	46,0
ne	25	30	16	9,6	16,7	13,3
ne ve	7	5	7	2,7	2,8	6,2

$$\chi^2 = 45.47330$$

$$df = 9$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Čeprav so ugotovitve iz te tabele kolikortoliko trivialne, nam vendarle dokazujejo nekaj zakonitosti povezave zadovoljstva (ali nezadovoljstva) z delom milice in počutjem varnosti. Tendence so namreč naslednje: tisti anketiranci, ki se ponoči, če so zunaj, počutijo varne, so v glavnem zadovoljni z milico in njenim delom v njihovi soseski. Tisti pa, ki se ne počutijo povsem varne, pa so z milico zadovoljni le deloma ali pa sploh ne.

Spoznanje je odvisno od predela, v katerem ima anketiranec svoje prebivališče, o čemer pa ne sprašujemo posebej. Toda kakorkoli že, preplašenost in nasprotni občutki kažejo svoje zunanje manifestacije,

se vendarle projicirajo tudi na milico. Zadovoljstvo z njo je odvisno od stopnje varnosti, morda tudi, če sama prav nič ne prispeva k stanju v kaki soseski, ker je ta morda že po svoji naravi brez kriminala in nasilnosti in brez motečih ekscesov.

To seveda kaže tudi na to (poleg marsičesa), da je preplašenost pred kriminalom dosti bolj čustveno vprašanje in manj odraz dejanskosti, pogojene z negativnimi izkušnjami. Zato se tudi pri nas že kažejo potrebe po raziskovanju strahu pred kriminalom, zlasti v urbaniziranih krajih in predelih s prebivalstvom, ki tja prihaja iz drugih republik. Kajti kot bo ugotovljeno ob kaki drugi priložnosti, anketiranci poudarjajo, da strah pred ogroženostjo izhaja prav iz navzočnosti tujcev v naseljih, kjer jih ne žele srečevati.

Tabela 22: Preplašenost in pričakovanja o učinkovitosti milice

Ali se počuti varno	Ali bi milica lahko bila učinkovitejša					
	Število			Odstotek		
	da	ne	ne ve	da	ne	ne ve
Skupaj	245	62	248	100	100	100
da	86	33	89	35,1	53,1	35,9
ne povsem	120	23	114	49,0	37,1	46,0
ne	36	5	30	14,7	8,1	12,1
ne ve	3	1	15	1,2	1,6	6,0

$$\chi^2 = 21.83190$$

$$df = 12$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0394$$

Preizkus sicer ne kaže posebnih statistično pomembnih razločkov, vendar je kljub temu poučen. Kajti tisti, ki se čutijo varne, se bolj kot drugi nagibajo k temu, da ni treba, da bi bila milica učinkovitejša. Občutek varnosti v soseski, četudi so ponoči sami zunaj, zanje ne narekuje potreb po še bolj zagotovljeni varnosti, ker zato (še) nimajo dejanskega razloga.

Ker se veliko anketirancev ni opredelilo za eno od skrajnosti v odgovoru (da in ne) na vprašanje o večji učinkovitosti, je seveda

med njimi kar dosti takih, ki se ne počutijo varno. Prav tako ni malo zahtevnejših glede učinkovitosti pri tistih, ki se ne počutijo povsem varno in ki se to sploh ne počutijo.

Pri tem se kažejo podobne tendence kot pri prejšnji tabeli, le da so manj izrazite, vendar le kažejo naravnost, po kateri so manj ogroženi hkrati manj zahtevnejši do milice, bolj ogroženi oziroma preplašeni pa bi radi imeli učinkovitejšo milico.

Zahteve in počutje so torej normalni odraz stanja, četudi se izražajo subjektivno in zanju ni morda realne podlage. Toda če je ni, kaj storiti? Ali gre v "varnostnih ocenah" o katerih je toliko govora, upoštevati tudi to sestavino, ki je morda bolj psihološka kot dejanska. Raziskovanje tudi v tej smeri ne bi bilo odveč, še posebno, ker se kažejo zametki strahu, podobno kot zahodu, pa se zanj (še) ne znežimo.

Tabela 23: Preplašenost in opravljanje nalog milice

Ali se počuti varno	Ali milica v vašem kraju dobro opravlja svoje delo							
	Število				Odstotek			
	zelo dobro	dobro	po-prečno	ne ve	zelo dobro	dobro	po-prečno	ne ve
Skupaj	44	259	126	126	100	100	100	100
da	26	108	30	44	59,1	41,7	23,8	35,0
ne povsem	12	129	65	51	23,7	49,8	51,6	41,5
ne	3	19	27	22	6,8	7,3	21,4	17,1
ne ve	3	3	4	9	6,8	2,1	3,2	6,4

$$X^2 = 54.10497$$

$$df = 12$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

"Kraj" je za naš namen ob tejle priložnosti nekaj več od soseske. Z njim se je količina podatkov anketirancev verjetno še malo bolj zmanjšala, ker gre za širše območje.

Naravnost pojasnil pa je v glavnem naslednja:

- tisti, ki se počutijo "varno" se bolj nagibajo k spoznanjem, da milica v kraju svoje naloge opravlja zelo dobro ali dobro,
- tisti, ki ponoči niso povsem varni bolj menijo, da milica poprečno (ali pa tudi ne) in dobro opravlja svojo vlogo, hkrati ko je med njimi dosti takih, ki o tem ne vedo ničesar,
- tistim pa, ki se ne počutijo varno, pa so bolj imanentni odgovori, ali da milica ne opravlja zadovoljivo svojih nalog ali pa odgovorov ne pojasnjujejo.

Odgovori se torej ponavljajo kakorkoli jih obračamo, povezane s počutjem varnosti. Iz njih izhajajo, da sta preplašenost ali nepreplašenost pred kriminalom v določenem obsegu vedno merilo za dojetje kakovosti in vloge milice. Ali drugače, kakovost opravljanja vlog in zagotavljanje varnostnih uslug je lahko merilo za občutek varnosti v naselju, kraju itd. Mi s to raziskavo ne ugotavljamo, kaj je varok in kaj posledica in narobe. Ta raziskava pojasnjuje dejstva posredovana od anketirancev, ki posledice spleta okoliščin, ki jih dojemajo v svojem socialnem okolju, kjer prebivajo, razlagajo tako, kot jih čutijo. Čeprav morda ne izražajo ali odražajo dejanskosti, pa so vendarle poučna, tako za javnost kot za milico.

Ali to pomeni, da ...

Gotovo je, da javno ...

B) ZADOVOLJSTVO Z MILICO

Zadovoljstvo s policijo je eno ključnih vprašanj za ustrezno vzpostavljanje v zahodni literaturi t.i. "police public relations". Pri nas to vprašanje močno zanemarjamo, ker menimo, da je s socializacijo ljudi z družbeno samozaščito že nekako samo po sebi dano tako razmerje med milico in občani, da ne gre iskati konfliktnosti med tema dvema skupinama. Hkrati pa je na sploh celotna ideologija samoupravnega socialističnega nadzorstva (vsaj formalnega) tako speljana, da ne domneva navzkrižij med družbenimi skupinami in represivnimi organi. Dejanskost je seveda lahko drugačna, vsaj pri določenih segmentih prebivalstva (med njimi so deviantni posebna skupina), ki lahko močno hromijo zaželena podoba o represivnih mehanizmih in med njimi tudi predstave o milici.

Po drugi strani pa kot pravijo "javno mnenje o kazenskih vprašanjih ni preprost predmet široke raziskovalne radovednosti - je pa eden med najbolj zmedenimi argumenti, uporabljen za neprestan pogovor s kriminalnimi politikami. Ta razprava je vodena skozi vrsto zavutih trditev, kot: javnost misli ..., javnost želi ..., javnost ne bo sprejela itd. in to orožje je eno izmed močnih, odkar je človek, ki ga uporablja, zahteval javno kritje za njegovo lastno mnenje."¹⁰

Ali to pomeni, da tudi na tem področju ugotavljamo tisto, kar bi radi slišali? Ali pa morda zaradi zmedenosti sploh nima smisla spoznavati, kaj drugi mislijo, ne nazadnje tudi o kriminaliteti, o milici, kateri prijavljajo kazniva dejanja in od nje pričakujejo varstvo in podobno.

Gotovo je, da javno mnenje ni nepomembno tudi za kriminalno politiko. Vprašanje je le, kako priti do javnega mnenja in kako ga uspešno uporabljati.

¹⁰ Robert, v Public opinion on crime and criminal justice, s. 56

1. Zadovoljstvo z milico na splošno

Spraševanje o milici ter dosledno in odgovorno izpolnjevanje vprašalnika, ki je zadeval to področje, sta pokazala, da je milica izredno zanimivo področje, pri katerem na vprašanci niso varčevali z odkritimi odgovori. Na sploh bi lahko rekli, da so anketiranci odgovarjali zelo prizadevno in z zavzetostjo, kar tudi dokazuje, da sta tako milica kot varnost pomembni vprašanji v človekovem življenju.

Seveda pa je oškodovanec pri odgovoru percipiral predvsem doživljanje milice v svojem lastnem okolju in na svoji koži, všteti sosesko, kjer stanuje. Gre torej za določeno počutje in čeprav je lahko subjektivno, je dosti bolj pomembno kot uradne analize, kaj drugi o njih mislijo (pri tem so mišljene nekatere analize anket miličnikov, kako o njih sodijo občani).

Na vprašanje "Ali ste zadovoljni z delom milice, ki ga opravlja v vaši soseski?" smo prejeli naslednje odgovore:

	Število	Odstotek
- da	260	47,0
- deloma	153	27,7
- ne	27	4,9
- nič ne ve o njenem delu	113	20,4
Skupaj	553	100

Za "miličniške odnose z javnostjo" ni dobro, če petina ljudi ne ve nič o njenem delu in je zaradi tega ne more vrednotiti. To lahko tudi pomeni, da jim je nedosegljiva, četudi je mogoče, da se zanjo ne zanimajo. Skoraj polovico vprašancev je z milico zadovoljna, kar je znatno bolje od ugotavljanja javnega mnenja o policiji v kapitalističnem svetu (za socialistične dežele ni o tem podatkov). Več kot četrtina je zadovoljna le deloma, nezadovoljstvo pa izraža le 27 vprašancev.

Čeprav sta "nezadovoljni" in "deloma zadovoljni" kakovostno dve različni skupini, smo vendarle prejeli odgovore 65 anketirancev, ki so povedali razloge nezadovoljstva. Ti so:

- slabo in neučinkovito delovanje, slaba kontrola, redki obhodi 54
- premalo miličnikov 6
- drugo 5

Toda vprašanje "Ali bi bila milica lahko učinkovitejša?" močno spreminja podobo zadovoljstva po prejšnjem pregledu. Čeprav bi lahko vsakdo, ki je "dober" najbrž lahko še boljši in podobno, je večja učinkovitost milice "potrebna" le prevelikemu delu vprašancev, kar zamegli ugodnost, ki jo je mogoče ugotoviti pri obravnavanju njene-ga dela na splošno.

Pri tem vprašanju med spoloma prav tako ni nobenih statističnih pomembnih razločkov. Odgovori pa se glase:

	Število	Odstotek
- da	245	44,7
- ne	62	11,3
- ne ve	241	44,0
Skupaj	548	100

Tistih, ki menijo, da bi morala biti milica učinkovitejša je znatno več od tistih, ki so deloma zadovoljni in nezadovoljni z njenim delom v njihovi soseski. Normalno "zadovoljstvo" in pričakovanja o učinkovitejši dejavnosti sta torej dve kategoriji, ki so ju vprašanci razločevali pa če so se tega zavedali ali ne. Pri tem se je zopet pokazalo, da dosti ljudi o delu milice ve premalo, da bi se že samo izražali v pozitivnem ali negativnem smislu, kaj šele, da bi šli dlje od tega in rekli, zakaj tako. Četudi gre za nedoločne vtise, pa jih gre v javnem sentimentu na tako občutljivem področju skrbno upoštevati in seveda tudi popravljati.

"V čem naj bo milica učinkovitejša" je dalo svoje predloge 172 vprašancev ali 70 % tistih, ki so izjavili, da bi morala biti bolj-ša kot je. Predlogi zadevajo:

- pogostejše patroliranje in obhode, hitrejša ukrepanja, večja zavzetost pri delu, dejavnejša vloga 63
- ostrejša ukrepanja in širša pooblastila 45
- boljše izobraženost in večja usposobljenost 23
- povečanje števila in boljše kadrovska zasedba 20
- tesnejše sodelovanje z občani 20
- drugo 1

Če že "širša pooblastila" niso v zmogljivosti same milice osiromašena organa, v katerem sestavu je, pa je vse drugo že v njeni moči, posebno kolikor gre za kadrovska in z njim povezana vprašanja izobraženosti, usposobljenosti, delavnosti, mobilnosti in prodornosti in še posebno pri navezovanju stikov z občani, kar še najmanj stane, je pa najbolj potrebno, čeprav ne preprosto.

Poznavalci stanja bi lahko rekli, da so anketiranci izražali mnenja, ki se dokaj skladajo z resničnostjo, čeprav so po svoje povedali tisto kar občutijo kot občani, ki varnost že začenjajo vrednotiti z zornega kota sooblikovalcev te vrednote.

Med spoloma tudi ni razločkov pri vprašanju "Kako milica v anketiranjem kraju opravlja svoje naloge?". Odgovori so naslednji:

	Število	Odstotek
- zelo dobro	44	8,0
- dobro	259	46,9
- poprečno	120	21,7
- slabo	5	0,9
- zelo slabo	1	0,2
- ne ve	123	22,3
Skupaj	552	100

Vprašanje zadeva širše območje od tistega, ko smo vprašali, kako ste zadovoljni z delom milice v vaši soseski.

Razložek je v tem, da je tu več respondentov, ki se niso mogli opredeliti za nobenega od določenih odgovorov, da je samo nekaj vprašancev, ki dajejo slabo oceno delu milice in da je večina za oceni "dobro" in "zelo dobro". Če nekako vsebinsko pojasnjujemo obe vprašanji skupaj, bi lahko trdili, da nekako nekaj nad polovico anketirancev gleda na milico z odobravajočih gledišč, manj kot polovica pa ne tako. Njeno dejavnost odklanjajo majhni odstotki vprašancev (kolikor niso med njimi celo devianti). Vsekakor pa ni v korist delu milice, če okoli petina respondentov nič ne ve o njenem delu oziroma ne ve odgovoriti na vprašanja, ki milico zadevajo.

Nekolikanj dopolnjuje pomislek o morebitnih deviantih med respondenti (ki imajo do milice lahko manj naklonjena mnenja) vprašanje, ki smo ga postavili prav zaradi domneve, da lahko neprijetne izkušnje z milico vplivajo na odklonilna stališča oziroma neugodne ocene. Po drugi strani pa lahko negativno vrednotijo milico tudi žrtve kaznivih dejanj, če milica ali posamezni dejavniki organov za notranje zadeve niso ustrezali po svojem ukrepanju in ravnanju - oškodovančevim pričakovanjem. Kajti neizpolnjena pričakovanja v stiskah in težavah žrtev kaznivih dejanj vsekakor ne rojevajo simpatizerjev in občudovalcev. To se je pokazalo tudi v pričujoči raziskavi.

2. Zadovoljstvo z milico in razmerami v soseski

Razumevanje z ljudmi v soseski, komunikacije posameznikov med seboj, integracija občanov v krajevno skupnost ali sosesko in preneka tera druga vprašanja izražajo kakovost bivanja tudi glede varnega počutja, ki se mora tako ali drugače odražati v pogledih na milico. V nadaljevanju je nekaj takih poskusov pokazati povezanost posameznih variabel, ki zadevajo tudi vlogo milice.

Tabela 24: Zadovoljstvo z milico ter sožitje ljudi med seboj

Kakšni so ljudje v soseski	Ali je zadovoljen z milico					
	Število da	Število deloma	ne	Odstotek da	Odstotek deloma	ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
zelo v redu	60	25	11	23,1	13,9	9,6
v redu	141	94	58	54,2	53,9	50,4
niso v redu	12	17	5	4,6	9,4	4,3
nima stikov	47	41	41	18,1	22,8	35,7

$$\chi^2 = 39.57363$$

$$df = 15$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0005$$

Izražene so močne tendence, po katerih zadovoljstvo z milico vpliva na mnenje o ljudeh v soseski ali narobe. Torej tisti, ki so zadovoljni v soseski zlasti kar zadeva "kakovost varnosti" so predvsem zadovoljni z obema. Tisti pa, ki nimajo stikov z ljudmi, pa tudi o milici ne vedo dosti ali nič, kar je sicer trivialna ugotovitev, toda hkrati nasprotje od prve.

Oboje predstavlja dve skrajnosti, ki sta statistično značilni. Vmes pa je porazdelitev ljudi po posameznih skupinah dokaj enakomerna, pri čemer pa je treba poudariti, da je tistih, ki sodijo, da so ljudje v soseski še kar "v redu" povsod največ in relativno kolikortoliko enako.

Tabela 25: Zadovoljstvo z milico in varnost naselja

Ali je naselje v katerem živi	Ali je zadovoljen z milico					
	Število da	Število deloma	ne	Odstotek da	Odstotek deloma	ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
zelo varno	62	9	17	23,8	5,0	14,8
še kar	175	141	74	76,3	78,3	64,3
ni varno	10	23	7	3,8	12,8	6,1
ne ve	13	7	17	5,1	3,9	14,8

$$\chi^2 = 57.57561$$

$$df = 12$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Čeprav je med anketiranci večina (390 ali 70 %) ljudi, ki menijo, da je naselje, v katerem žive, dokaj varno, je zadovoljstvo z milico deljeno in je relativno med njimi več takih, ki so z njo zadovoljni le deloma ali pa sploh ne.

Sicer pa se tudi v tej tabeli ponovi podoba prejšnje in je:

- po eni skrajnosti največ zadovoljnih med tistimi, ki sodijo, da je njihovo naselje zelo varno, in
- po drugi strani pa zopet dosti takih, ki pri obeh vprašanjih malo ali nič ne vedo in sicer ne o milici in ne o varnosti naselja, v katerem žive.

Ali je potemtakem zadovoljstvo z milico sinonim za varno naselje in ugodno počutje, ki zadeva varnost?

Tabela 26: Zadovoljstvo z milico in mnenje, kaj je "varno" naselje

Kaj je varno naselje	Ali je zadovoljen z milico					
	Število da	Število deloma	Število ne	Odstotek da	Odstotek deloma	Odstotek ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
razsvetljeno	14	19	10	5,4	10,6	8,8
nadzorovano (milica)	26	31	9	8,1	17,2	8,0
sožitje med ljudmi	45	32	19	17,3	17,8	16,8
brezskrbnost ponoči	45	22	24	17,3	12,2	21,2
brez kriminala	52	27	24	20,0	15,0	21,2
ni tujcev	23	6	7	8,8	3,3	6,2
brez motečih objektov	13	7	4	5,0	3,9	3,5
ne ve	47	36	18	18,1	20,0	14,3

$$X^2 = 38.18702$$

$$df = 21$$

$$Pr(X^2/df) = .0123$$

V vseh treh skupinah takšnega ali drugačnega zadovoljstva z milico so v ospredju predvsem naslednje tri predstave o varnih naseljih:

- da ni kriminala, nasilja in kaljenja nočnega miru,
- da je mogoče brez skrbi tudi ponoči biti zunaj (ženske), in
- da v naselju vlada razumevanje in sožitje med ljudmi.

Odgovorov nismo polagali respondentom na usta, marveč so jih izpovedovali spontano in iz lastnih predstav o tem, kakšno naj bi bilo "varno" naselje. To je seveda po drugi strani imelo tudi za posledico izostanek 102 ali 18,4 % odgovora. Ne glede na to pa je štiri petine povedanih odgovorov dovolj ilustrativnih in uporabnih.

Druge posebnosti, izhajajoče iz tabele pa so še:

- tisti, ki so le deloma ali pa celo nezadovoljni z delom milice, dajejo glede varnosti naselja poudarek razsvetljavi in nadzorovanosti. Nadzorovanost v tem smislu je treba razumeti predvsem kot problem patroljne, obhodne in sploh opazovalne službe milice v naselju. To bi po drugi plati tudi pomenilo, da respondenti v svojem naselju najbrž pogrešajo prav te oblike vzdrževanja "stanja" varnega naselja in ker tega ni ali ni dovolj, prihaja ta želja do izraza bolj kot pri obeh drugih skupinah "zadovoljnih" z milico.
- Tisti pa, ki so docela zadovoljni z delom milice, pa se bolj kot ostali skupini pri varnem naselju potegujejo za odsotnost tujcev in motečih objektov, ki privlačujejo deviante.

Predstave, ki izhajajo iz podatkov napeljujejo na naslednji izhodišči:

- če v soseski niso zadovoljni z milico ali če o njenem delu ne vedo dosti, ali če ljudem ni opazna itd., potem se stališča o varnem naselju dokaj sučejo okoli njene vloge bodisi posredno, bodisi neposredno,
- če pa zadovoljstvo z milico obstaja, potem se vrednotenje uravnava na druga področja, na katerih respondenti čutijo kake pomanjljivosti.

To spoznanje še posebej potrjuje naslednja preglednica.

Tabela 27: Zadovoljstvo z milico in "varno" počutje

Ali se počuti varno, če je ponoči zunaj	Ali je zadovoljen z milico					
	Število			Odstotek		
	da	deloma	ne	da	deloma	ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
popolnoma	130	38	40	50,0	21,1	34,8
ne povsem	98	107	52	37,7	59,4	45,2
ne	25	30	16	9,6	16,7	13,9
ne ve	7	5	7	2,7	2,8	6,1

$$\chi^2 = 45.47330 \quad df = 9 \quad Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Kdor se počuti varno, če je ponoči zunaj, je pretežno zadovoljen tudi z milico, kdor se ne povsem ali sploh ne počuti varnega, se bolj nagiba k nezadovoljstvu z milico ali k delnem zadovoljstvu.

Druge možnosti sicer prav tako obstajajo, toda še zdaleč niso tako značilne kot zgoraj navedeni skrajnosti.

3. Zadovoljstvo z milico v soseski

Ugotavljamo tudi ali se zadovoljstvo (ali nezadovoljstvo) z delom milice povezuje še s kakimi drugimi vprašanji, ki so z njo v zvezi in s katerimi? Z zadovoljstvom je povezana predvsem dejavnost milice v anketirančevi soseski, kjer stanuje.

	da	deloma	ne	da	deloma	ne
Skupaj	109	102	49	81,9	94,0	35,8
deloma in ne	58	62	30	29,5	39,8	34,7
niti ne ve o njenem delu	25	25	15	9,6	13,8	19,5

$$\chi^2 = 354.83967 \quad df = 9 \quad Pr(\chi^2/df) = 0$$

Tabela 28: Zadovoljstvo in blizkost z milico

Ali je zadovoljen z delom milice	Ali ima v milici sorodnika, znanca prijatelja			
	Število		Odstotek	
	da	ne	da	ne
Skupaj	237	318	100	100
da	120	140	50,6	44,0
deloma in ne	83	97	35,0	30,5
nič ne ve o njenem delu	34	81	14,4	25,5

$$\chi^2 = 65,55418$$

$$df = 6$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Od tistih, ki nič ne vedo o delu milice je najmanj takih, ki imajo v njej koga od znancev, sorodnikov ali prijateljev. To pomeni, da ta okoliščina ni nepomembna za t.i. "police public relations". Tovrstno razmerje, kot kaže, dovolj pozitivno vpliva tudi na zadovoljstvo z delom milice, saj je kar polovica "zadovoljnih" v nekem razmerju z nekom, ki je v milici. Čeprav je skupina respondentov, ki so zadovoljni, pa niso v nobenem razmerju s kom v milici, prav tako velika.

Tabela 29: Zadovoljstvo in pogostnost videvanja milice

Ali je zadovoljen z delom milice	Kolikokrat vidi milico v soseski					
	vsak dan	1-krat tedensko	redko in nikoli	vsak dan	1-krat tedensko	redko in nikoli
Skupaj	176	189	190	100	100	100
da	109	102	49	61,9	54,0	25,8
deloma in ne	52	62	66	29,5	32,8	34,7
nič ne ve o njenem delu	15	25	75	8,6	13,2	39,5

$$\chi^2 = 354.83969$$

$$df = 9$$

$$Pr(\chi^2/df) = 0$$

Izračun je visoko statistično značilen. Če bi upoštevali samo to variabla, lahko pomeni naslednje pravilo: "Bolj ko se milica razkazuje" v javnosti večje je zadovoljstvo z njenim delom v soseski". Na to nas opozarja tudi spoznanje, o katerem so poudarjeno razpravljali na predsedstvu SR Srbije, kjer so ugotovili naslednje: "Očitno je tudi, da bi bilo treba vzpostaviti večje zaupanje med miličniki in občani. Ni dovolj, da se miličniška patrulja enkrat na dan zapelje po ulici in si skozi okno avtomobila ogleda položaj. Da bi se te stvari spremenile na boljše, pa bi se morali potruditi ne le milica, ampak tudi socialistična zveza, krajevna skupnost in pa sami občani ..."¹¹

S tem v zvezi je pri modernih policijah zlasti v visoko urbaniziranih naseljih po svetu veliko prizadevanj, kako organizirati opazovalno, kontrolno in podobno dejavnost policije na možnih ogroženih krajih, da bi bila vedno navzoča na pravem kraju in v pravem času, torej takrat, ko jo ljudje potrebujejo.

Po drugi strani pa niso zadovoljni z milico ali nič ne vedo o njej predvsem tisti, ki jo redko ali nikoli ne vidvajo v svoji soseski.

Določena spoznanja, sicer ne tako izrazito poudarjena, ampak dosti opreznjša kot prej, prinaša naslednja preglednica, ki zadeva številčnost oziroma razpoložljivost milice v soseski.

¹¹ Slobodan Dukić: Do večjega zaupanja med miličniki in občani, Delo, petek 13. februarja 1981, s. 12

Tabela 30: Odvisnost varnosti od števila miličnikov

Ali je varnost odvisna od števila milice	Ali je zadovoljen z delom milice v soseski					
	da	Število deloma in ne	ne ve	da	Odstotek deloma in ne	ne ve
Skupaj	260	180	115	100	100	100
da	51	32	7	19,6	17,8	6,1
deloma	104	102	24	40,0	56,7	20,8
ne	81	35	58	31,2	19,5	50,5
ne ve	24	11	26	9,2	6,0	22,6

$$X^2 = 144.00378$$

$$df = 12$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

Tu je tistih, ki bi zadovoljstvo z delom milice povezovali z njeno številčnostjo dosti manj kot prej ob njeni "vidnosti". Morda ima vprašanje za današnji čas preveč naglašeno finančno plat, na katerega takoj spominja "število". Zato močno narastejo tisti, ki le deloma ali sploh ne povezujejo oboje v medsebojno odvisnost.

Da pa so vprašanci zavestno tako odgovorili, da število za zadovoljstvo z delom milice ni ravno nujno potrebno, kažejo tudi drugi odgovori. Ti odgovori načenjajo še druge možnosti, ki vplivajo na varnost. Mišljeno so ljudje v soseski, njihovi medsebojni stiki, odsotnost tujcev, odsotnost objektov, ki privlačujejo deviantnost itd.

"Varnost" v naši družbi tudi po mnenjih vprašancev ne oblikuje samo država s svojimi represivnimi mehanizmi, ampak tudi ljudje s svojimi razmerji med seboj.

Tabela 31: Zadovoljstvo in pozornost milice kakemu področju

Ali je zadovoljna z delom milice	Ali naj se milica posveti kakemu vprašanju					
	Število	Število		Odstotki		
Skupaj	da	ne	ne ve	da	ne	ne ve
Skupaj	260	180	115	100	100	100
da	75	82	26	28,8	45,6	22,6
deloma in ne nič ne ve o delu milice	71	28	9	27,3	15,6	7,8
	114	70	80	43,9	38,8	60,9

$$\chi^2 = 141.62271$$

$$df = 12$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Posebnost v tej tabeli je zlasti to, da tisti, ki sicer nič ne vedo o milici, vendarle menijo, naj se milica posveti kakemu posebnemu vprašanju in predstavljajo najštevilnejšo skupino.

Ta ugotovitev ima lahko dvojni pomen:

- da želijo poudariti kako področje, ki je po njihovem mnenju zanemarjeno, pa po svojih izkušnjah vedo, da bi ga bilo treba obravnavati bolje ali drugače, ali pa
- zaradi splošnega nepoznavanja problematike čutijo, da bi bilo treba kaj napraviti, pa tega dejansko morda sploh ni treba.

Po drugi strani pa tisti, ki izjavljajo, da so zadovoljni z delom milice v njihovi soseski ali pa deloma, kažejo tendenco po tem, da se milici ne bi bilo treba ukvarjati s kakim posebnim vprašanjem (ker verjetno njena dejavnost na splošno po njihovem mnenju že dobro poteka).

Izjemno vrednost imajo tudi podatki o zadostnosti pooblastil milice, ki naj jih uporablja za spoprijemanje z nezakonitostmi v naši družbi.

Tabela 32: Zadovoljstvo in zadostnost pooblastil

Ali je zadovoljen z delom milice	Ali naj ima milica več pooblastil					
	Število			Odstotki		
	da	ne	ne ve	da	ne	ne ve
Skupaj	260	180	115	100	100	100
da	168	114	63	64,6	63,3	54,8
deloma in ne	29	27	5	11,2	15,0	4,5
nič ne ve o delu milice	63	39	47	24,2	21,7	40,7

$$\chi^2 = 76.01254 \quad df = 9 \quad Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Zadovoljni z delom milice zahtevajo pretežno še več pooblastil, kar verjetno ni povsem v skladu s pričakovanji. Kajti če si z nekom ali nečem zadovoljen, potem navadno ne gre zahtevati, da bi bilo to še boljše, kot kažejo izjave anketirancev (skoraj tretjina izbranih v vzorec). Ali je to izražanje po še boljšem delu in zadovoljevanju potreb v naši družbi, ker pogosto res sicer veljajo visoke zahteve, pa ne tako uspešna dejanskost. Ali gre pri tem potemtakem za strožja merila pri milici ali pa je ugotovljeno odraz vsakdanjosti, ko se ugotavlja, da veliko govorimo pa znatno manj delamo? Ali pa je to izkušnja, po kateri velja pravilo: zahtevaj veliko, da boš dobil vsaj nekaj?

Čeprav je med zadovoljnimi še dosti takih, ki odklanjajo več pooblastil, pa je tolikšen delež izraženih potreb po njih (62,2 % vzorca) vendarle presenetljiv in zagoneten. Kaj pa če pomeni splošno nezadovoljstvo z uspešnostjo nadzorstvenih mehanizmov naše družbe? Vse kaže, da bi na to morale odgovoriti posebno raziskovanje.

Kako se ta stran problema kaže v primerjavi z učinkovitostjo milice?

Tabela 33: Zadovoljstvo in učinkovitost

Ali je zadovoljen z delom milice	Ali naj bi bila milica učinkovitejša					
	Število			Odstotki		
	da	ne	ne ve	da	ne	ne ve
Skupaj	260	180	115	100	100	100
da	90	120	35	34,6	66,7	30,4
deloma in ne	43	9	10	16,5	5,0	8,7
ne ve	127	51	70	48,9	28,3	60,9

$\chi^2 = 111.43211$ $df = 12$ $Pr(\chi^2/df) = .0000$

Vprašanci, ki z delom milice v svoji soseski niso zadovoljni ali so zadovoljni le deloma, niso številni, zato nimajo kake posebne težje. Med zadovoljnimi je največja skupina tistih, ki izjavljajo, da ni treba, da bi bila milica učinkovitejša, kar je tendenca, ki nekako ni skladna z željo po "več pooblastil".

Toda podobno kot prej pri "posvetitvi milice kakemu posebnemu vprašanju" so tisti, ki o milici nič ne vedo enaka najštevilnejša skupina tudi tu pri zahtevah po več učinkovitosti.

Kako pojasnjevati "nevednost" na eni in zahtevnost po spremembah na drugi strani?

Tabela 34: Zadovoljstvo z milico in mnenja o enakosti obravnavanja ljudi

Ali je z delom milice zadovoljen	Ali milica obravnava vse ljudi enako					
	Število			Odstotki		
	da	ne	ne ve	da	ne	ne ve
Skupaj	200	161	194	100	100	100
da	122	59	79	61,0	36,6	40,7
deloma in ne	46	77	57	23,0	47,8	29,4
ne ve	32	25	58	16,0	15,6	29,9

$\chi^2 = 137.22566$ $df = 12$ $Pr(\chi^2/df) = .0000$

Večina anketirancev, ki so zadovoljni z milico v svojih soseskah, hkrati tudi meni, da milica obravnava vse ljudi enako. Gotovo "enakost" obravnavanja ljudi sodi med bistveno sestavino "pogledov" na to službo in drugače tudi biti ne more, ker smo ljudje na "enakost" v proklamirano egalitarni družbi zelo občutljivi. Morebiti drugačno vrednotenje milice po tem vprašanju bi moralo vplivati tudi na zadovoljstvo in sicer predvsem v negativnem smislu, kar se dejansko kaže v skupini, kjer so ljudje z milico le deloma zadovoljni ali sploh nezadovoljni. Tu se vidi, da anketiranci, kar zadeva "enakosti", mislijo o milici prav nasprotno in sicer, da ljudi ne obravnava enako, ampak diskriminatorno ter o tem tudi navajajo "koga" in "kako"

Tabela 35: Zadovoljstvo in popravek z milico v letu 1979

Ali je z delom milice zadovoljen	Ali je imel z milico popravek			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	147	408	100	100
da	69	191	46,9	46,8
deloma in ne	55	125	37,5	30,6
ne ve	23	92	15,6	22,6

$$\chi^2 = 40.13933$$

$$df = 6$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Izražene so tendence, da so tisti, ki so imeli v letu 1979 popravek z milico, bolj nezadovoljni kot drugi. Toda če so se pojavljali v vlogi storilcev, je ta okoliščina še razumljiva in normalna, slabo za milico pa je tako mnenje, kadar izrekajo žrtve kaznivih dejanj v tem letu.

4. Zadovoljstvo ter obseg in narava kriminala

Statistično pomembne razločke v povezavi/^zzadovoljstvom ali nezadovoljstvom z milico smo ugotovili še pri nekaterih drugih variabljah, kot so: količina kriminala v naselju, morebitna prikritost kaznivih

dejanj pred milico in ali daje vprašanec kriminalu prednost pred kakim drugim pomembnim družbenim vprašanjem.

Tabela 36: Zadovoljstvo z milico in obseg kriminala

Koliko kriminala je v naselju	Ali je zadovoljen z milico					
	Število			Odstotek		
	da	deloma	ne	da	deloma	ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
veliko	15	35	6	5,8	19,4	5,2
ni veliko	57	57	19	21,9	31,7	16,5
malo	83	45	28	31,9	25,0	24,4
nič	43	10	17	16,5	5,6	14,8
ne ve	62	33	45	23,9	18,3	39,1

$$x^2 = 66.07546$$

$$df = 15$$

$$Pr(x^2/df) = .0000$$

Večina zadovoljnih z delom milice se nagiba k mnenju, da v njihovi soseski ni dosti kriminala. Odsotnost kriminala, ne glede na to, ali nanjo vpliva milica ali ne, se kaže kot merilo za zadovoljstvo z njo. To sicer ne more biti edina sestavina za vrednotenje, vendar je verjetno res najpomembnejša.

Deloma zadovoljni in nezadovoljni bolj poudarjajo obstoj kriminala v njihovi soseski in to dokaj očitno v vseh treh variablah.

Najbolj značilno pa je: kdor o milici ne ve dosti, tudi o obsegu kriminala nima nobenih predstav.

Tabela 37: Zadovoljstvo z milico in mnenje o tem, za koliko kaznivih dejanj milica ne ve

Ali je dosti kaznivih dejanj, za katera milica ne ve	Ali je zadovoljen z milico					
	Število da	Število deloma	Število ne	Odstotek da	Odstotek deloma	Odstotek ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100
precej	44	63	20	16,9	35,0	17,4
ni veliko	57	40	20	21,9	22,2	17,4
malo ali nič	82	38	21	31,6	21,1	18,2
ne ve	77	39	54	29,6	21,7	47,0

$$X^2 = 40.325$$

$$df = 6$$

$$Pr(X^2/df) = 0.000$$

Podobno kot v drugih tabelah v tej raziskavi, se tudi tu pokaže, da vprašanci, ki po enem vprašanju nimajo dosti ali nič podatkov, tudi o kakem drugem področju ne vedo veliko. S tem v zvezi tudi mi poudarjamo, da so variable, ki zadevajo varnost in nadzorne mehanizme, med seboj tesno povezane ter odvisne in vednost ali nevednost pri kakem problemu pogojuje ustrezne učinke tudi pri drugem.

Drugi dve tendenci pa sta naslednji:

- kdor je zadovoljen z milico v soseski, se prej nagiba k mnenju, da je malo takih kaznivih dejanj, za katera milica ne ve, in narobe,
- bolj ko je nezadovoljen z milico, raje sprejema stališče, da je dosti kriminala, ki je tudi pred milico prikrit.

Tabela 38: Zadovoljstvo z milico in kriminal kot prednost pred drugimi problemi

Ali bi dal kriminalu prednost pred drugimi družbenimi problemi	Število	Ali je zadovoljen z milico			Odstotek		
		da	deloma	ne	da	deloma	ne
Skupaj	260	180	115	100	100	100	
da	62	34	17	23,8	18,9	14,8	
deloma	81	78	30	31,2	43,3	26,1	
ne	73	47	37	28,1	26,1	32,2	
ne ve	44	21	31	16,9	11,7	26,9	

$$\chi^2 = 22.75875$$

$$df = 9$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0068$$

Tudi s to preglednico se ponovi podoba prejšnje in sicer:

- bolj ko so vprašanci zadovoljni z milico v njihovi soseski, kjer stanujejo, raje dajejo kriminalu prednost pred kakimi drugimi družbenimi problemi (ali skupaj z njimi),
- manj ko jim kriminal pomeni v vrednotenju družbenih težav, ki nastajajo, manj so zadovoljni z milico in
- manj ko vedo o milici, manj jih kriminal skrbi kot družbeno vprašanje.

5. Sklep

V zvezi z neprijavljanjem oškodovanosti, se zdi posebno pomembno ugotavljati tudi javno mnenje o milici. Le-ta je organ, kateremu se žrtve kaznivih dejanj najprej zatekajo. Odnos do milice in njena podoba v očeh javnosti pa vpliva na pripravljenost sodelovati z njo in ne nazadnje tudi na stopnjo "prijavljanja".

Glede na to se v tem poglavju ukvarjamo predvsem z javnim mnenjem o milici in z zadovoljstvom javnosti s to službo.

Najprej gre poudariti, da je raziskava pokazala precejšnje odstotke vprašancev, ki pri marsikaterem vprašanju niso mogli dati nobenega odgovora. To pomeni, da milica vendarle ni tako "popularna" kot bi bilo treba glede na vlogo, ki jo ima (ali naj bi jo imela) pri nas, kjer to dejavnost drugače integriramo v družbeno življenje, kot kjerkoli drugje po svetu. Po nekaterih vprašanjih so tudi razločki med vprašanci po spolu, ki jih navajamo posebej.

Poleg ugodnih stališč o milici se pojavljajo prenekateri negativne ocene zlasti glede neenakega obravnavanja ljudi (pred zakonom), glede zadovoljstva z njenim delom, glede učinkovitega in korektnega oziroma zadovoljivega opravljanja nalog itd.

Ključnega pomena pri tem je spoznanje, da imajo vprašanci, ki z milico niso imeli nobenih opravkov - ugodnejša mnenja kot tisti, ki so bili kakorkoli z njo v stiku, še posebej pa, če so postali žrtve kaznivih dejanj. To kaže na dvoje:

- da se morebiti o tej službi goje previsoke zahteve glede njene podobe v javnosti, ali
- da ni zadovoljivo potešila oškodovancev s svojim ukrepanjem zoper storilce kaznivih dejanj.

Raziskava je potrdila zlasti zadnje in ugotovila, da predvsem žrtve v največji meri niso zadovoljne z njenim delom.

Zelo je pomembno, da ima del vprašancev tudi svoja stališča o tem, kako izboljšati delo milice in s čim, na katerih področjih, koliko ta služba prispeva k obravnavanju kriminala v naši družbi in ne nazadnje, ali sploh povezovati stanje javnega reda in miru z delom milice v soseski, kjer vprašanci stanujejo.

V zvezi s tako imenovanim operacionaliziranim vrednotenjem "varnosti" (ali varnostna ocena) je treba povedati, da vprašanci povezujejo "stanje" - z milico, ne glede na to ali jo to upravičeno ali ne.

Drugače povedano milica je odgovorna za varnost, četudi sama ni kriva za razmere kakršne so, in če je "varnost" v kakem delu ugodna, gre to njej v prid čeprav ni potrebn po njenem posredovanju (in seveda tudi narobe, kar je lahko neprijetno).

Ta raziskava pri nas potrjuje, tako kot podobne drugod po svetu, da je javno "razkazovanje" milice potrebno ljudem za občutek varnosti. Če tega "razkazovanja" ni, ljudje najpogosteje menijo, da milica zanemarja svoje dejavnosti.

Prav s "preplašenostjo" ljudi zaradi kriminala so poudarjene potrebe po učinkovitosti milice, kajti tisti, ki ne izražajo tendenc po večjem številu miličnikov, po strožjih pooblastilih, po "pokrivanju" terena, itd. tudi niso zaskrbljeni zaradi kriminala.

Prišakovska v tem smislu so gotove uprave, ona prav spriče in delno še dolgotrajne "socializacije" v družbeno namočeno, ki poteka na različnih ravneh in zadeva vse družbene sloje in socialne položaje. Kar nas na socializacije vedno edaj kot krajina edaj kot delaven v združenih delih, edaj kot Nizozemske organizirane dejavnosti in kar poteka tako v športu in v glavnih v javnih komunikacijah, kot v vsakdanjem političnem delu, se vseh dosežev, da je tega kar preveč, da postaja še splošno in brez razlik, preveč govorno in splošno, pri čemer ni več osebne prisotnosti ali pa je le občasna in da se pripravijo postaja na cilj - to pa je varnost nas vseh danes in tukaj (ne le jutri, čeprav živimo tudi danes).

Naše letovanje je začetno in dodatno k sistemu, kar je glavni namen. Seta gre pri tem poudariti, da doslej ni bilo posebnega zanimanja

IV. STALIŠČA O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI

Anketiranje respondentov, čeprav o prikriti kriminaliteti je hkrati izredna priložnost tudi za ugotavljanje stališč, ki so kakorkoli povezana z varnostjo ali prestrašenostjo, javnim vzdušjem do pregonskih organov itd. in ne nazadnje tudi o takem gibanju, kot je pri nas družbena samozaščita. O tem je veliko pisanega v teoretičnem, političnem, javnoizobraževalnem in pregonskem smislu, nič pa nimamo raziskav, ki bi bolj verificirano preizkusile mnenja ljudi o svojevrstnem procesu politizacije varnosti in varnostnih vprašanj.

V našem primeru gre za manjšo javnomnenjsko raziskavo, ki jo vpletamo v analizo prikritosti, ker nam lahko oboje kaže na medsebojno zvezo. Kajti temeljna maksima, ki izhaja iz tega je: "čim večja je osveščенost javnosti o morebitni nevarnosti kriminalitete in lastne možnosti obrambe pred njo, večjo prijavljivost je lahko pričakovati". To še toliko bolj, ker se ta samozaščita ne šteje in propagira samo kot družbeno, marveč hkrati tudi kot individualno varovanje pred napadalci. In če dobro varuješ sebe, prispevaš tudi k skupnosti.

Pričakovanja v tem smislu so gotovo upravičena prav spričo široke in delno že dolgotrajne "socializacije" z družbeno samozaščito, ki poteka na raznih ravneh in zadeva vse družbene sloje in socialne položaje. Ker nas ta socializacija zadeva zdaj kot krajana zdaj kot delavca v združenem delu, zdaj kot člana kake organizirane dejavnosti in ker poteka tako v časopisju in sploh v javnih komunikacijah, kot v vsakdanjem političnem delu, se včasih dozdeva, da je tega kar preveč, da postaja že enolično in brez vsebine, preveč površinsko in splošno, pri čemer ni več osebne prizadetosti ali pa je le občasna in da se prepogosto pozablja na cilj - to pa je varnost nas vseh danes in tukaj (ne le jutri, čeprav živimo tudi zanj).

Naše lotevanje je začetno in dodatek k tistemu, kar je glavni namen. Zato gre pri tem poudariti, da doslej ni bilo posebnega zanimanja

za globlje raziskovanje tovrstnih vprašanj, morda tudi zato ne, ker imamo često preveč utrjene predstave o tem, kako naj bi kaj bilo, ne da bi sploh pomišljali, da je to v resnici lahko drugače. Zato morda tudi na varnost gledamo optimistično in želje pretvarjamo v dejanskost in čeprav sta navdušenje in zanesenost tudi potrebni za ustvarjalnost, pa je resničnost vendarle včasih lahko drugačna.

Kako stojimo v tem pogledu z družbeno samozaščito nam kažejo naslednji podatki. Vprašanci so jih posredovali z dokajšnjo zavzetostjo, kar potrjuje "socializacijo" z gibanjem zanjo, kar omenjamo že na začetku.

1. Predstave o družbeni samozaščiti glede na spol

Že samo to, da le dva vprašanca nista želela odgovoriti na vprašanja "Ali veste kaj je družbena samozaščita" nam marsikaj pove o vsajenosti pojma v našo vsakdanjost in njegovo razširjenost.

Tabela 39: Seznanjenost z družbeno samozaščito in spol

Ali ve kaj je družbena samozaščita	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženska	moški	ženska
Skupaj	259	294	100	100
da	179	178	69,1	60,5
deloma	74	99	28,6	33,7
ne	6	17	2,3	5,8

$\chi^2 = 6.69581$

df = 3

Pr(χ^2/df) = .0823

Ker nismo preverjali "znanja" o družbeni samozaščiti glede na količino in kakovost in ker smo odgovor prepustili vprašancem in njihovi kritičnosti do sebe, lahko rečemo dvoje:

- ali da ženske nekoliko manj vedo o družbeni samozaščiti kot moški, ker so lahko zaradi narave svojega spola in statusa morebiti manj podvrženi tovrstni "socializaciji",

- ali pa so ženske bolj kritično do svojega "znanja" o tem po eni strani, moški pa bolj popustljivi in vase verujoči po drugi.

Preizkus z metodo X^2 pa se ni pokazal kot statistično značilen.

Glede na to smo tovrstno spremenljivko preverili še z drugimi podatki.

Tabela 40: Vsebina družbene samozaščite

Predstave o družbeni samozaščiti	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
varuje sebe in družbo	60	66	23,1	22,4
varstvo premoženja, ljudi, vrednot	56	52	21,5	17,6
drugo	71	56	27,3	19,0
ne ve	73	121	28,1	41,0

$$X^2 = 11.92201$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0077$$

Med "drugo" smo šteli medsebojno pomoč in solidarnost, sodelovanje, z organi pregona, budnost in obveščenost, zakonitost in javno kontrolo ter varstvo pred naravnimi nezgodami.

Tudi tu se je pokazalo, da ženske nekaj manj vedo o družbeni samozaščiti, da imajo manj predstav, kaj to je kot so to prvič ali v začetku tega gibanja slišali zanjo, vendar razločki pri obeh gornjih spremenljivkah niso posebno statistično pomembni.

Docela podobno je pri vprašanju ali anketiranci danes vedo več o družbeni samozaščiti kot prej. Odgovori naj bi imeli vrednost zlasti za ugotavljanje dojemanja lastne razgledanosti na področju, na kate-

rem poteka intenzivna politizacija, čeprav je znatno bolj družbeno kot individualno navdihovana in še to predvsem politično in manj strokovno. Pri neposredni oškodovanosti pa gre predvsem za "viktimizacijo", ki s političnostjo v globalnem smislu nima konkretne zveze, čeprav ni nepomembna za "budnost" kot lastnost, ki jo posebej vzgajamo z posameznimi družbenimi akcijami (npr. NNNP). Ker med spoloma ni statistično pomembnih razločkov, navajamo le splošne podatke.

Koliko anketiraneec ve danes o družbeni samozaščiti nasproti preteklosti.

	Število	Odstotek
prav toliko	158	28,5
malo več	255	45,9
veliko več	130	23,4
ne ve	12	2,2
Skupaj	255	100

Večina ljudi ve danes več o družbeni samozaščiti kot prej, kar je gotovo pričakovan pojav spričo politizacije tovrstnega gibanja, ki bi ga bilo treba izkoristiti in razvijati še z ustreznimi strokovnimi dejavnostmi.

Doslej omenjena vprašanja so bila splošna in neprecizna ter hkrati glede na oceno dokaj prepuščena posamezniku in njegovemu lastnemu zadovoljstvu z znanjem, o katerem smo ga spraševali. Ker pa 311 (ali 56 %) anketirancev ni sodelovalo z nobenimi organizmi v družbeni samozaščiti, ostalih 244 pa v enih ali v več vlogah v delovni organizaciji (160), v krajevni skupnosti (93), v samoupravni interesni skupnosti (10) in drugje (11), so bili nadaljnji odgovori dosti manj informativni, še posebno, ker veliko anketirancev ni moglo dati nobenih informacij, po katerih smo jih spraševali, zlasti z odprtimi vprašanji.

Tako vprašanje, pri katerem med spoloma ni razločkov, je bilo npr. "kdo vodi in usmerja družbeno samozaščito".

	Število	Odstotek
družbenopolitične organizacije	125	22,5
državni organi	86	15,5
družba, komisije, samoupravnost	142	25,6
ne ve	202	36,4
Skupaj	555	100

Med državnimi organi so šteti: milica, vojska, uprava javne varnosti, državna varnost itd.

Čeprav so nekateri odgovori ohlapni, nedoločni ali točni v nedoločnosti, je vendarle velik del ljudi, ki niso mogli ničesar izjaviti o vodenju in usmerjanju družbenosamozaščitne dejavnosti v družbi, v kateri žive.

Precej lažje je bilo z vprašanjem "Komu najbolj koristi družbena samozaščita". Najpogostejši odgovori so bili npr. nam, vsem, vsakomur, občanom, državljanom, družbi, ljudstvu, skupnosti, prebivalstvu, posamezniku in družbi in še krajevni skupnosti, delovni organizaciji itd. Anketirancev, kateri odgovori ustrezajo, je bilo kar 453 ali 81,6 %, drugi (18,4 %) pa o tem niso mogli ničesar izjaviti. Med tistimi, ki niso vedeli kaj reči je bilo dve tretjini žensk.

Prav tako ni bilo statistično značilnih razločkov med spoloma pri vprašanju "kakšno možnost pomeni družbena samozaščita kot družbeno gibanje in kriminalnopolitična dejavnost na sploh".

	Število	Odstotek
izboljšanje človekovega življenja	97	17,5
omejevanje nepravilnosti	67	12,1
povečanje občutka varnosti	193	34,8
odpravljanje nepravilnosti	68	12,3
drugo	89	16,0
ne ve	41	7,4
Skupaj	555	100

Med "drugo" sodijo tudi odgovori: povečanje enakosti in pravičnosti ter zatiranje kriminala.

Več kot tretjina anketirancev je bil pomemben "občutek varnosti" oziroma varnost sploh. "Varnost" je torej dobrina in pojem, ki določata kakovost življenja, še posebno v taki družbi kot je naša, v kateri je družbena samozaščitna-dejavnost za njeno doseganje.

Za "varnostjo" sledi odpravljanje ali omejevanje nepravilnosti s 24,4 % vprašancev.

Socializacija z družbeno samozaščito, ki se pri nas razvija s političnimi pobudami, četudi kakih praktičnih dejavnosti ne gre zanemarjati za vzgojo ljudi na področju "varnosti", mora imeti tudi vpliv na posameznikovo razumevanje dogajanja okoli sebe in na njegovo vedenje ter stike z drugimi. Zato smo anketirance vprašali: "Kako delujejo širša samozaščitna prizadevanja tudi nanje osebno".

	Število	Odstotek
bolj je previden	60	10,8
prej opazi nepravilnosti	128	23,1
bolj pazi na varnost okoli sebe	134	24,1
drugo	63	11,4
prav tak je, nič se ni spremenil	85	15,3
ne ve	85	15,3
Skupaj	555	100

Med "drugo" so zlasti odgovori: bolj sem občutljiv na zakonitost, bolj sem sumničav, večkrat opozarjam druge na previdnost itd.

Sicer pa prevladujeta skupini odgovorov, ki pomenita pozornost na varnost in nepravilnosti, kar predstavlja ustrezno naravnost tudi v smislu kriminalnopreventivnih izhodišč in ne le političnih. Če je tako, potem se najmanj 60 % anketirancev odziva na konkretno ogroženost, pri čemer jih lahko kot kaže, najpogosteje prevzema splošnosamozaščitna "filozofija" (vsaj pričakovali bi lahko).

Le-ta pa ima več nasledkov. Mednje nedvomno sodijo:

- bolj izostren občutek za "prav" in "neprav" in s tem v zvezi za razvoj bolj demokratične in svobodne osebnosti,
- večjo zahtevnost po dobrini varnosti kot sestavini kakovosti življenja,
- ustrežnejše delovanje varnostnih organov nasproti katerim se goje zahtevnejša pričakovanja,
- večja kritičnost do varnostnih dejavnosti in ljudi, ki se z njo poklicno ukvarjajo.

Za nas pa s tem v zvezi nastaja eno izmed najpoglavitnejših vprašanj, kako je vse to povezano s stopnjo pripravljenosti prijavljati kazniva dejanja, kadar gre do škodo zasebnega anketiranca?

V stisko z odgovori pa so vprašanci prišli, ko bi nam morali povedati: "Kaj mislijo, na katerem področju družbene samozaščite se je doslej največ napravilo". Kar 329 ali 59,3 % anketirancev ni vedelo ničesar navesti. Podani odgovori pa zadevajo naslednja področja:

	Število	Odstotek
varnost, prepričevanje in osveščanje ljudi na sploh	61	27,0
obramba (SLO) in državna varnost	39	17,3
varstvo premoženja (družbeno in zasebno)	35	15,5
civilna zaščita	27	11,9
odkrivanje kriminala	18	8,0
odstranjevanje posledic naravnih nezgod	14	6,2
promet	5	2,2
drugo	27	11,9
Skupaj	226	100

Razločki med spoloma so statistično pomembni, kolikor podatke poenotimo na tiste, ki vedo in ki ne vedo odgovora.

Tabela 41: Uporabnost družbene samozaščite in spol

Na katerem področju družbene samozaščite je največ storjenega	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženska	moški	ženska
Skupaj	260	295	100	100
ve	133	93	51,2	31,5
ne ve	127	202	48,8	58,5

$$X^2 = 21.25178$$

$$df = 1$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

Tudi tu se pokaže, da so ženske manj poučene o družbeni samozaščiti.

V še večji zadregi so bili anketiranci z zadnjim vprašanjem te vrste, ko smo jih vprašali: "Zakaj mislijo, da je tako?" Zato se je pri tem odgovoru še povečalo število tistih vprašancev, ki niso vedeli pojasniti zakaj je tako na področju, ki so si ga prej izbrali pri svojem odgovoru. Teh anketirancev je bilo kar 389 ali 70 %. Tisti, ki pa so odgovorili pa so mislili na:

	Število	Odstotek
organiziranost	52	31,3
vzgojo	27	16,3
zavest	25	15,0
solidarnost in pomoč	18	10,8
pripravljanje ljudi na socializem	12	7,3
odgovornost	9	5,4
disciplino	4	2,4
drugo	19	11,5
Skupaj	166	100

Med spoloma so pri vprašanju prav tako statistično pomembni razločki, še posebej, če razdrobljenost odgovorov, ki so dokaj ilustrativni odpravimo z grupiranjem anketirancev na tiste, ki so dali in tiste, ki niso dali odgovora.

Tabela 42: Pomembnost družbene samozaščite in spol

Navedenost razlogov	S p o l			
	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
da	100	66	38,5	22,4
ne	160	229	61,5	77,6

$$X^2 = 16.30477$$

$$df = 1$$

$$Pr(X^2/df) = .0001$$

Moški so dali relativno več pojasnil o prednosti družbenosamozaščitnega delovanja pri nas, čeprav na splošno ne gre trditi, da se ljudje zavedajo vsebine teh družbenih tokov, čeprav so jim načelna izhodišča znana in jih, kot kaže, v veliki večini tudi sprejemajo, tako da zamisel polagoma postaja del njih samih.

Prav tako malo (še najmanj) je bilo odgovorov na vprašanje: "S čim naj bi se v okviru družbene samozaščite bolj ukvarjali?" Vprašanje je bilo verjetno res preizkušnja, kajti odgovor nanj pomeni kritično ocena dosedanjih informacij, ki jih posameznik ima in hkrati predlog za korekcijo tistega, kar posameznik najbolj pogreša v družbenem dogajanju. Od 194 anketirancev (ali 34,9 %) smo prejeli naslednje odgovore:

	Število	Odstotek
z varnostno vzgojo občana na splošno	74	38,2
z odpravljanjem nepravilnosti	25	12,9
z gospodarskim kriminalom	16	8,2
z varstvom družbenega premoženja	15	7,7
z naravnim okoljem	13	6,7
z mladoletniškimi prestopništvom	10	5,2
z varnostjo v cestnem prometu	8	4,1
drugo	33	17,0
Skupaj	194	100

Pri tem vprašanju so prav tako razločki med spoloma.

Tabela 43: Družbena samozaščita v prihodnosti in spol anketirancev

S čim naj bi se bolj ukvarjala	Število		S p o l	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
ve	109	85	41,9	28,8
ne ve	151	210	58,1	71,2

$$X^2 = 23.75295 \quad df = 9 \quad Pr(X^2/df) = .0047$$

Kar zadeva družbeno samozaščito lahko z zadovoljstvom ugotavljamo nekako obvešččenost v splošnosti, medtem ko osvešččenost o prenekaterih problemih še ni prodrla v vse sloje prebivalstva. Ker smo anketirali tako mestno kot podeželsko prebivalstvo ljubljanskih občin, najbrž tudi v Sloveniji ni računati z večjo neozaveščenostjo na tem področju, še posebno, ker sredstva javnih občil (če odmislimo konkretno pritegovanje velikega števila ljudi k posameznim samozaščitnim dejavnostim), prinašajo sicer precej podatkov, toda vse kaže, da še vedno ni dovolj za ustvarjanje lastne ocene pri vsakem posamezniku.

Kolikor pa gre pri tem za odstopanje od poprečja, pa pri prenekaterih variablah ženske kažejo dosti slabšo informiranost kot moški. To pa ima lahko nemajhne posledice (npr. na prestrašenost pred kriminalom in drugo).

2. Razmerja žrtve/nežrtve kaznivih dejanj v zvezi z družbeno samozaščito

V raziskavi imajo žrtve kaznivih dejanj posebni pomen, ker so temeljni vir podatkov o neprijavljanju kriminalitete, kolikor lahko računamo z njihovo spominsko sposobnostjo, odkritostjo in osvešče-

nostjo glede njihove vloge pri prijavljanju dejanj, s katerimi so bile kakorkoli oškodovane.

S tem v zvezi je prav pri družbeni samozaščiti zanimivo vprašanje, ali se njihova stališča o njej v kakem pogledu razločujejo od predstav tistih vprašancev, ki niso izjavili, da so bili oškodovani s kaznivimi dejanji, za katera smo jih spraševali. Težko je vnaprej domnevati, ali naj bi bila stališča žrtev v kakem vprašanju drugačna od neoškodovancev. Lahko pa vendarle. Nehote se vzbujajo naslednji pomisleki:

- žrtve kaznivih dejanj morda pričakujejo boljše varstvo glede na ideološko razširjenost družbene samozaščite (ki ji ustrezno ne sledi realnost),
- žrtve so lahko glede svoje oškodovanosti dosti bolj kritične do vprašanj, o katerih so nam dajale svoje odgovore,
- njihova zahtevnost in zainteresiranost sta lahko večji od tistega dela vprašancev, ki so glede na prikritost kriminalitete indiferečni, in ki morda praktično s kriminalnostjo nimajo nobenih izkušenj.

Ker so nasproti temu možni tudi ugovori ali sploh mnenja, da so pomisleki celo drugačni, smo odgovore žrtev/nežrtev preizkusili glede naslednjih vprašanj:

- ali anketiranec ve kaj je družbena samozaščita
- kaj si je predstavljal, da je to, ko je prvič slišal zanjo,
- ali danes ve več o tem in koliko (prav toliko, malo, veliko več itd.)
- kdo družbeno samozaščito usmerja in vodi,
- kaj misli, komu najbolj koristi,
- ali sodeluje v kakem organu, ki se ukvarja z družbeno samozaščito,
- zakaj je po njegovem mnenju najbolj primerna,
- kako nanj osebno vplivajo širša družbenosamozaščitna prizadevanja,
- na katerem področju družbene samozaščite se je po njegovem mnenju največ napravilo in zakaj,
- s čim naj bi se družbena samozaščita še posebej bolj ukvarjala.

Toda kljub tolikšnim vprašanjem je preizkus pokazal, da v glavnem med žrtvami in nežrtvami v stališčih o družbeni samozaščiti ni pomembnih statističnih razločkov.

Manj izrazite izjeme so le tri in sicer.

Tabela 44: Predstavlja o družbeni samozaščiti in oškodovanost

Kaj si je predstavljal	Morebitne oškodovanost			
	Število		Odstotki	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
da vsak varuje najprej sebe	67	59	27,8	18,8
medsebojno pomoč in solidarnost	43	65	17,8	20,7
vse drugo	60	67	24,9	21,3
ne ve	71	123	29,5	39,2

$$X^2 = 9.88256 \quad df = 3 \quad Pr(X^2/df) = .0196$$

Morda gre pri tem poudariti to, da je bilo med žrtvami vendarle manj takih, ki niso vedele odgovoriti na vprašanje in več vprašancev, ki dajejo prednost, po kateri naj bi vsak sebe najprej varoval.

Tabela 45: Delovanje v družbeni samozaščiti in oškodovanost

Kje deluje v družbeni samozaščiti	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotki	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
v delovni organizaciji	85	75	35,3	23,9
nikjer	156	239	64,7	76,1

$$X^2 = 8.06679 \quad df = 1 \quad Pr(X^2/df) = .0045$$

Med žrtvami je relativno več takih, ki po vprašanju družbene samozaščite delujejo v delovnih organizacijah, kjer so zaposlene in seveda

narobe, med nežrtvami pa več tistih, ki niso nikjer v zvezi z družbeno-samozaščitnimi dejavnostmi.

Vprašanje, ki ob tej priložnosti ostaja še nepojasnjeno je, ali socializacija z družbeno samozaščito vendarle ne vpliva na večjo stopnjo prijavljanja kaznivih dejanj in s tem ustvarja "občutljivo ranljivost", ki je pri drugih manj zaznavna.

Tabela 46: "Socializacija" z družbeno samozaščito in vpliv

Vpliv na anketiranca	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
bolj je previden	25	35	10,4	11,1
prej opazi nepravilnosti	65	63	27,0	20,1
bolj pazi na varnost okoli sebe	50	84	20,7	26,8
nič se ni spremenil	40	45	16,6	14,3
drugo	33	30	13,7	9,6
ne ve	28	57	11,6	18,2

$$X^2 = 11.24868$$

$$df = 5$$

$$Pr(X^2/df) = .0467$$

Nežrtve se v večjem številu niso izrekale o posledicah tovrstne socializacije nanje, čeprav imajo po drugi strani majhno prednost pri večji budnosti glede varnosti okoli sebe.

Glede na spoznanja o uniformnostih stališč o družbeni samozaščiti med žrtvami in nežrtvami, se ponuja vprašanje, zakaj tako? Ali res ni bilo upravičeno pričakovati razločkov, ki jih lahko v neki meri določa tudi viktimizacija. Zato se ob tem vzbujajo novi pomisleki in sicer:

- ali morda ljudje ne sprejemamo družbene samozaščite bolj povprečno in manj z notranjo in zavestno opredeljenostjo, ki bi obravnavala življenje ljudi tako akcijsko kot psihološko,

- ali morda viktimiziranost anketiranih žrtev ni bila tako občutna, da bi vplivala na mišljenje in ga oblikovala drugačnega od nežrtev,
- kaj pa če smo vsi viktimizirani do določene stopnje s kakimi dejanji, pa jih prenašamo ne da bi se posebej razburjali in ne da bi to določalo pogled na socializacijo z družbene samozaščite,
- ali pa morda zavest ljudi še ni prišla do te meje, da bi lahko povezovala eno z drugim in kot nekaj, kar gre dojemati vzročno in posledično.

3. Preplašenost zaradi kriminala in družbena samozaščita

Morda bi lahko izhajali iz hipoteze, da družbeno samozaščitna osveščенost ljudi zmanjšuje strah pred kriminalom (kolikor je imanenten posamezniku ali kakim skupinam prebivalstva morda na posebej ogroženih območjih).

Opravljeni preizkusi so pokazali, da med prestrašenostjo in prenekaterimi vprašanji o družbeni samozaščiti ni povezave. Večja odvisnost se je pokazala le pri naslednjem:

Tabela 47: Morebitna prestrašenost in mnenje na katerem področju se je v družbeni samozaščiti največ napravilo

Ali se počuti varno	Število	Ali ima, mnenje	
		da	ne
Skupaj	329	226	100
da	110	98	33,4
ne povsem	157	100	47,7
sploh ne	47	24	14,3
ne ve	15	4	4,6

$$X^2 = 8.32487$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0398$$

Pokaže se, da se tisti, ki so dali kako mnenje o tem, kaj se je na področju družbene samozaščite doslej največ napravilo, nagibajo k slabšemu počutju glede varnosti. Ali več podatkov o kriminalu in

varstvu vzbujajo nasprotje od zaželenega? To je pomembno vprašanje.

Tabela 48: Strah in zakaj se je v družbeni samozaščiti največ napravilo

Ali se počuti varno	Ali ve, zakaj se je največ napravilo		Odstotek	
	Število da	Število ne	da	ne
Skupaj	166	389	100	100
da	77	131	46,4	33,7
ne povsem	70	187	42,2	48,1
sploh ne	16	55	9,6	14,1
ne ve	3	16	1,8	4,1

$$x^2 = 9.53937 \quad df = 3 \quad Pr(x^2/df) = 0.229$$

Podatki zadevajo ista vprašanja kot v prejšnji tabeli, le da gre pri zadnji za utemeljitev "zakaj". Nakazujejo se zlasti naslednje tendence.

Tisti, ki se počutijo "varno" bolj vedo, zakaj se je kje na področju družbene samozaščite največ napravilo, hkrati ko je najmočnejša skupina "nevednežev" med tistimi, ki se ne počutijo povsem varne, toda še vedno kolikortoliko.

Razločki pa niso posebno izraziti.

4. Sklep

Pri odgovorih na vprašanja, ki tudi okvirno zadevajo socializacijsko samozaščitnim ravnanjem v naši družbi se je pokazala splošna enotnost bodisi po spolu, bodisi po morebitni oškodovanosti vprašancev.

Razločki pri nekaterih vprašanjih, ki jih statistično posebej dokazujemo ne spreminjajo vtisa o določeni uniformnosti v mnenjih, čeprav prinašajo nekaj posebnosti.

Ugotavljamo le, da odgovori v splošnosti zadovoljujejo pričakovanja, v podrobnosti in v odločitvah za kaj konkretnega pa večina vprašancev

odpoveduje, kar kaže na "površinskost" doseganja tega procesa in "neprizadetost" velike količine ljudi. Tudi politična spoznanja ugotavljajo preveliko zapiranje te dejavnosti v posamezne "strukture" in premajhno aktivizacijo za konkretno rabo. Le-ta je v našem primeru ne le družbeno samozaščitna, marveč tudi individualno samovarstvena, ki celo pri prijavljanju kaznivih dejanj odpoveduje, torej po posledici, kaj šele pred njo, to je v preprečevalni dejavnosti nasploh.

Kljub temu pa ženske manj vedo o družbeni samozaščiti in kot kaže so tudi manj obveščene o tej dejavnosti. Toda ni nam znano ali po svoji krivdi ali po zaslugi drugih.

Posebnih razločkov v pogledih na družbeno samozaščito tudi ni, če razdelimo anketirance na žrtve ali nežrtve kaznivih dejanj (v letu 1979) razen v treh vprašanjih. Za žrtve se je pokazalo, le da nekaj več vedo o družbeni samozaščiti v vsebinskem smislu, da so z njo povezani predvsem v organizaciji, kjer so zaposleni, in da ima "socializacija" z njo, nanje nek prav določen vpliv.

Neprijetno pa je, da so z raziskavo ugotovljene tendence, po katerih so tisti, ki bolj obvladujejo podatke o družbeni samozaščiti (in kriminalu sploh) tudi bolj vznemirjeni zaradi družbenonegativnih pojavov, kot tisti, ki so manj ali sploh neobveščeni in da je zato med to vrstnimi "nevedneži" več ljudi, ki si ne belijo glave z varnostjo, kriminalom in drugimi motečimi pojavi. Le-ti celo prevladujejo.

Na splošno bi lahko rekli, da med družbeno samozaščitno osveščenostjo in viktimizacijo (zaradi kriminala) ni posebne zveze. Eno z drugim nima stičišča, čeravno bi ga pričakovali, ker je to dvoje ista "medalja" z dveh strani. Drugače povedano: napotila za ravnanje so eno, ravnanje samo pa nekaj drugega. Toda, zakaj tako?

Morda je naš človek zaradi neprestanega zviševanja cen, inflacije, masovnega in institucionalnega nespoštovanja prava, dogovorov in sporazumov, nezaupanja v razne avtoritete, pa zaradi raznih oblik strukturalne viktimite, ko je treba neprestano nekaj prenašati, dajati, utrpeti, morda tudi na tem področju prišel do tega, da ga prenekatero samozaščitne dejavnosti obidejo in nanj ne napravijo posebnega vtisa, ki bi mu pomenil nauk za ravnanje, četudi kot žrtve kriminala.

V. STRAH PRED KRIMINALOM

1. Splošno o strahu zaradi kriminala

Kriminal neredko seje nemir med ljudmi in vpliva na kakovost njihovega življenja, moti zadovoljstvo in ustvarja občutke nevarnosti. Strah pred kriminalom povzroča trpljenje in prestrašeni se varujejo pred "nevarnostjo" kakor vedo in znajo, vendar pa zelo različno in ne nazadnje z omejevanjem lastne svobode ali z nakupovanjem varnostnih naprav, najemanjem varuhov in podobno.

Toda nevarnost kriminalitete se največkrat ocenjuje čustveno, nerazumsko, impulzivno in pogosto s sestavinami nenaklonjenosti do kakih skupin prebivalstva (tujci). Zato preplašenost pred kriminalom ni preprosto vprašanje in razmišljanja o strahu pred kriminalom odpirajo zlasti v kriminologiji in viktimologiji nove razsežnosti v spoznanjih tako o posamezniku kot o družbi kot o družbenem nadzorstvu, ki nas mora varovati predvsem tudi pred kriminalom.

Toda pri vsem tem je zelo pomembno, da obstajajo bistveni razločki med uradnimi ugotovitvami o stanju kriminalitete in njene nevarnosti in posameznikovim dožemanjem njegove lastne varnosti, ki mu jo oblikujejo njegove izkušnje. S tem nastopa včasih tudi nemajhen razkorak med objektivnim in subjektivnim v dožemanju tako resničnega stanja kriminalitete kot strahu pred njo. Ker ima poleg tega vsakdo še kake svoje težave in svojo osebnost različno od drugih, lahko glede na svet tudi drugače, da pri tem sploh ne omenjamo še anksioznih stanj, fobij in podobnih pojavov pri nas ljudeh, zaradi katerih so nam kaki dogodki ali pojavi še bolj zamotani, nerazumljivi, nevarni, neogibni in pomembni.

Zato je strah pred kriminalom lahko splet dejanskosti in občutkov ter psihološka posledica številnih dejavnikov kot so urbanizacija, osamljenost in negotovost, navzočnost tujcev, opisovanja dogodkov

po sredstvih javnih občil pa dejanske ogroženosti, duševnih lastnosti, družbene dezintegracije in posebnosti kakega prostorskega okolja.

Toda ker je strah pogosto nerazumski in čustven, je tudi nalezljiv, zato se je z njim težko spoprijemati, še posebno, ker se oprijemlje določenih skupin prebivalstva.

Dosedanja raziskovanja v svetu prihajajo do spoznanj, da gre predvsem za strah zaradi kriminala na cesti, ulici, torej predvsem na javnem prostoru. Torej za strah pred napadom, tatvino, posilstvom, morebitnim vlomom v vozilo, za strah pred ropom in podobno. Pri tem pa osebna ogroženost povzroča več preplašenosti kot premoženjska. V ospredju dejanskosti je torej predvsem poulična viktimizacija (oškodovanost) in manj kaka druga.

Če je torej tako, potem zlahka pridemo do spoznanja, da je strah pred kriminalom na javnem kraju predvsem strah pred tujci in neznanci. Ker pa se ljudje v visoko urbaniziranih naseljih srečujemo med seboj predvsem v razmerju tujec s tujcem in ker je tudi pri nas dosti ljudi, ki jih največkrat še štejemo za tujce, ki imajo še drugačne navade, ker prihajajo iz drugih krajev, ker še govore drugače in ker jih često tudi ne sprejemamo z ustrežno pozornostjo in naklonjenostjo, se dogaja, da so "tujci" povzročitelji strahu, čeprav lahko sploh ničesar nimajo skupnega s pojavi, ki nas vznemirjajo.

Kriminal tujcev pa je res lahko kriminal neznancev in pojav v nepredvidljivih okoliščinah in v družbenih interakcijah, ki so slabo ali sploh pomanjkljivo nadzorovane, čeprav poulični ali cestni kriminal ni edina in ne najpogostejša oblika viktimizacije, v katere bi se vpletali predvsem neznanci. Res pa je, da je najbolj viden, grozljiv in s tem preprečljiv.

Odtod seveda tudi pomisleki o konkretnem in abstraktnem strahu, o strahu pred prav določenimi kaznivimi dejanji, o neutemeljenem in razumskem strahu, pa o strahu starejših, o strahu žensk pred spolnim nasiljem, pa o strahu bogatih in tistih, ki nimajo ničesar itd.

Oblike prestrašenosti vplivajo tudi na pripravljenost naznanjati kazniva dejanja, hkrati ko imajo neprijetne družbenogospodarske in kriminalnopolitične in druge posledice, ki ne povzročajo samo nezadovoljstva, marveč tudi gmotno škodo.

Ljudje se boje ogovarjanja in nadlegovanja neznancev, vsiljivcev, nasilnežev, klatežev, postopačev, pijancev, objestnežev, sumljivih "sezoncev" itd. pa izgredov, pretefov, nasilja, napadov in posilstev. Druge je strah biti sami ali ponoči odhajati zdoma. Tretji imajo neprijetne osebne izkušnje, pa se izogibajo samotnih krajev, nerazsvetljenih ulic, nenaseljenih predelov, gozdnih poti in podobno. Neredki so sploh preplašeni samo zaradi govoric, šušljanja, pisanja po časopisih in marsikdo se pritožuje, da je tudi pri nas slabo poskrbljeno za varnost itd.

Vse to pa ne more imeti samo psihološke škode, marveč tudi dejansko. Ljudje opuščajo dejavnosti, ki bi se je sicer lotevali, trpijo družbeni odnosi in razmerje med ljudmi, nastaja nezaupanje in čeprav je viktimiziran samo majhen del prebivalstva, je prizadet znatno večji, čeprav največkrat brez utemeljenega razloga.

Vse to nam potrjuje tudi ta raziskava v kateri so nam vprašanci glede počutja varnosti izpovedovali kot npr. "bojim se neznanih ljudi", "strah me je biti zunaj, ker sem ženska", "ni varnosti zaradi sezonskih delavcev", "bojim se nadlegovanja", "strah me je nerazsvetljenih ulic", "ne hodim rad okoli samskih domov", "bojim se kakršnegakoli nasilja", "pogosto srečujem sumljive ljudi", "bojim se, da me bo kdo napadel" itd. Skoraj polovica vprašancev

(ali 47,8 % od 555 v vzorec izbranih za ljubljanske občine) nam je navedla vsaj en pomislek, ki zadeva strah pred kriminalom in njihove občutke glede varnosti, ki seveda niso vedno identični z uradnimi ocenami. Kajti tudi v pogledu varnostnih ocen je lahko dejanskost eno, čustvenost pa drugo. In ta slednja ni tako nepomembna. Je pri nas v "naučeni nesobnosti" ustrezno obravnavajo neke predeliktualne situacije, ki bi jih doletela, potem vidijo več. Gotovo je, da strah pred kriminalom v Ljubljani in okolici ni tolikšen kot v velikih mestih na zahodu, toda z njim se prav tako srečujemo, čeprav si morda kaj takega sploh ne bi mislili. Je pa večji kot dejanska nevarnost, še posebno, ker je posameznik vedno zelo "ranljiv" za kake vrste nevarnosti. S tem v zvezi smo opravili več preizkusov povezovanja in odvisnosti posameznih variabel od občutka prestrašenosti, ki ga ljudje kažejo, zlasti če so ponoči sami zunaj. Spoznanja so zlasti naslednja

2. Nekaj spremenljivk, povezanih med seboj

Tabela 49: Prestrašenost po spolu

Ali se počuti varno	S p o l		Odstotek	
	Število moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
da, popolnoma	146	62	56,2	21,0
ne povsem	97	160	37,3	54,2
sploh ne in ne	11	60	4,2	20,3
ne ve	6	13	2,3	4,4

$$\chi^2 = 83.88892,$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Med počutjem moških in žensk so pomembni razločki. Če se polovica moških počuti, kadar so ponoči zunaj, popolnoma varne, je takih komaj petina, vse ostale pa imajo glede varnosti pomisleke, pri čemer je zoper tretjina žensk, ki se sploh ne počutijo varne.

Dojemanje "varnosti" je torej v ljubljanskih občinah (morda bi to lahko sploševali na slovenske razmere) dokaj odvisna od spola. To že lahko pomeni, da je posamezni spol psihično in telesno različno ogrožen in svojo ogroženost sprejema z zornega kota možnosti obrambe tako sebe kot drugih. In če sprejemamo izhodišče, da tudi ženske še pri nas v "naučeni nemočnosti" ustrezno obravnavajo možne predeliktualne situacije, ki bi jih doletele, potem vidijo več nevarnosti, kar dokazujejo tudi gornji podatki.

Pri tem sploh ni pomembno, ali konkretna nevarnost dejansko obstaja in v čem, ali je strah objektiven ali ne, pomembno je, da se večina določenega spola ne počuti varno, marveč ogroženo, kar ga lahko omejuje v njegovi svobodnosti, ne nazadnje tudi od nasprotnega spola, kajti največ storilcev kaznivih dejanj je vendarle moških.

Preizkusi v zvezi s preplašenostjo na eni in starostjo, zakonskim stanom zaposlenostjo, narodnostjo, šolsko izobrazbo, stanovanjskimi razmerami, dolžina bivanja v določeni soseski, mnenjem o varnosti v soseski, stališči glede vednosti milice o prikriti kriminaliteti, pomembnostjo kriminalitete pred kakim drugim družbenim problemom na drugi strani, niso pokazali statistično pomembnih razločkov.

V nadaljevanju pojasnjujemo le pomembnejše izide po posameznih vprašanjih.

Tabela 50: Prestrašenost glede na poklic*

Poklic	Ali se počuti varno			Odstotki		
	da	Število ne po- vsem	ne	da	ne po- vsem	ne
Skupaj	200	255	70	100	100	100
kmet. in ind. delavci	56	47	4	28,0	28,4	5,8
trgovsko, storitveno in varstveno osebje	26	23	8	13,0	9,0	11,4
upravni in administra- tivni delavci	14	29	16	7,0	11,4	22,9
strokovnjaki in umetniki	50	62	12	25,0	24,4	17,1
upokojenci, vzdrževani, gospodinje, študentje	33	59	22	16,5	23,1	31,4
brez poklica	21	35	8	10,5	13,7	11,4

$$\chi^2 = 35,066$$

$$df = 10$$

$$Pr(\chi^2/df) = 0.000$$

* Od tu dalje vendar samo v tem poglavju niso upoštevane tiste skupine vprašancev, ki jih je po posameznih vprašanjih premalo, da bi lahko izračunali χ^2 . Zato je skupno število manjše od 555.

Prestrašenost glede na poklice oziroma s tem v zvezi tudi družbene statuse kaže neenakomerno porazdeljenost vprašancev po posameznih skupinah:

- Še najbolj varne se počutijo kmetijski in industrijski delavci. Le-ti so večinoma moški in vajeni uporabljati fizično silo. S tem v zvezi so tudi bolj zmožni obrambe, kadar je to potrebno.
- Med najbolj preplašenimi so upokojenci, vzdrževani in gospodinje, torej predvsem fizično nemočne in pretežno starejše osebe. (študentov je med njimi le nekaj).
- K strahu pred kriminalom se nagibajo tudi strokovnjaki, umetniki in upravno administrativni delavci. Le-ti imajo za gotovo med vsemi skupinami najboljši premoženjski položaj. Ali je pri njih strah pogojen s skrbjo za lastnino?

Prav s tem v zvezi pa je tudi naslednje vprašanje:

Tabela 51: Prestrašenost in mesečni dohodek

Mesečni dohodek	Število	Ali se počuti varno		
		da	ne po- vsem	ne
Skupaj	208	257	71	100
nima	10	26	9	4,8
do 5000	35	40	13	16,8
nađ 5000 - 7000	58	68	27	27,9
nađ 7000 - 10.000	49	75	14	23,6
nađ 10.000	56	48	8	26,9

$$\chi^2 = 18.536 \quad df = 8 \quad 0.01 < Pr(\chi^2/df) < 0.025$$

V tabeli je upoštevan dohodek, ki so ga vprašanci imeli v poprečju leta 1979, kajti anketirani so bili v začetku leta 1980 zato se nam danes zdi dosti bolj skromen, saj je najštevilnejša skupina med 5.000 in 7.000 din. Zato se moramo vživeti v čas o katerem je pokazalo anketiranje in s tem v zvezi tudi v cene in višino osebnega dohodka.

Iz podatkov bi lahko sklepali, da se počutijo najbolj ogrožene skupine z nekako (za tiste čase) s srednjim dohodkom, manj pa tiste, ki imajo bodisi največji, bodisi najmanjši dohodek.

Tabela 52: Prestrašenost in ocena ljudi v soseski

Kakšni so ljudje v soseski glede medsebojnih razmerij	Skupaj	Ali se počuti varno					
		da	Število ne povsem	ne	da	Odstotek ne povsem	ne
Skupaj		208	256	71	100	100	100
zelo v redu		50	37	6	24,0	14,5	8,4
v redu		117	138	31	56,3	53,9	43,7
niso v redu		9	17	6	4,3	6,6	8,4
nima stikov z njimi		32	64	28	15,4	25,0	39,3

$$X^2 = \frac{27,187}{26,957} \quad df = 6 \quad Pr(X^2/df) < 0.000$$

Več kot petina vprašancev nima stikov z ljudmi v svoji soseski. Ni nam znano, ali ta okoliščina izhaja iz zaželene osamljenosti ali iz kakih drugih vzrokov družbene izolacije. Toda med njimi je nezanimljivo del tistih, ki se čutijo ogrožene. Osamljenost in ogroženost pa sta lastnosti, ki ju gre povezovati skupaj, čeprav največkrat ne moremo reči, kaj je čemu vzrok in kaj posledica.

Visoki deleži preplašenih so tudi v skupini tistih, ki menijo, da so ljudje okoli njih v redu. Tu pa se ogroženost kaže kot nasprotje dobri sosesčini, ki pa jo verjetno pogojuje strah pred tujci ali fobije različnih vrst.

$$X^2 = 7.234 \quad df = 4 \quad 0.10 < Pr(X^2/df) < 0.20$$

Skoraj polovica respondentov nima predstave, kakšna je varnost v drugih soseskah, toda polovica, ki se ne počuti, je poneti varna. Prav in te skupine, kar bi lahko pomenilo, da so prenekateri bolj ogroženi v domaji soseski. Vsi ostali se kolikorolike enakomerno porazdeljeni po drugih skupinah.

Tabela 53: Prestrašenost in zanimanje za varnost v soseski

Ali ga zanima, kaj se glede varnosti dogaja v soseski	da	Ali se počuti varno		Odstotek	
		Število ne povsem	ne	da	ne povsem
Skupaj	208	257	71	100	100
zelo	82	80	28	39,4	31,1
še kar	89	135	27	42,8	52,6
malo in nič	37	42	16	17,8	16,3

$$X^2 = 7.486 \quad df = 4 \quad 0.10 < Pr(X^2/df) < 0.20$$

Vse kaže, da so tisti, ki se bolj zanimajo za varnost v svoji soseski, ne samo bolj informirani o stanju, ampak se po drugi plati počutijo tudi bolj ogrožene. Pri tem se znova kažejo tendence, da obveščенost lahko pogojuje vznemirjenost in ne le budnost in pripravljenost. Seznanjenost s položajem ima torej tudi svojo negativno plat.

Tabela 54: Prestrašenost in varnost v drugih soseskah

Ali se po varnosti njegova soseska razločuje od drugih	da	Ali se počuti varno		Odstotek	
		Število ne povsem	ne	da	ne povsem
Skupaj	208	257	71	100	100
da	42	54	12	20,2	21,0
ne	84	100	19	40,4	38,9
ne ve	82	103	40	39,4	40,1

$$X^2 = 7.234 \quad df = 4 \quad 0.10 < Pr(X^2/df) < 0.20$$

Skoraj polovica respondentov nima predstav, kakšna je varnost v drugih soseskah, toda polovica, ki se ne počutijo ponoči varne, so prav iz te skupine, kar bi lahko pomenilo, da so prenekateri bolj ogroženi v domači soseski. Vsi ostali so kolikortoliko enakomerno porazdeljeni po drugih skupinah.

To področje z druge strani nekoliko bolj pojasnjuje vprašanje: Ali mislite, da so drugi predeli poleg vaše soseske bolj enako ali manj varni? Odgovori so bili naslednji: bolj varni 26 (4,7 %), enako varni 252 (54,4 %), manj varni 80 (14,4 %), nevarnejši 11 (2,0 %) in ne ve 186 (33,5 %).

Tabela 55: Prestrašenost in spremembe stanja varnosti

Ali se je varnost v soseski spremenila	Število	Ali se počuti varno					
		na	ne po- vsem	ne	da	ne po- vsem	ne
Skupaj	206	255	71	100	100	100	
na boljše	37	46	7	18,0	18,0	9,8	
ni se spremenila	121	132	33	58,7	51,8	46,5	
na slabše	12	24	13	5,8	9,4	18,3	
ne ve	36	53	18	17,5	20,8	25,4	

$$\chi^2 = 14.947 \quad df = 6 \quad 0.01 < Pr(\chi^2/df) < 0.025$$

Preizkus nakazuje sicer majhne statistično pomembne razločke, vendar gre morda kljub temu poudariti, da je med tistimi, ki se ne počutijo varne, relativno več takih, ki sodijo, da se je njihov okoliš spremenil na slabše, ali pa o tem niso poučeni.

Ta preizkus pa potrjuje prejšnjega, ob katerem smo že ugotovili, da morebitna ogroženost izhaja predvsem iz počutja, ki ga oblikuje domača soseska. To seveda pomenim da je varnost v bivalnem okolju za večino ljudi bolj odločilna kot kake drugi kraji v urbaniziranem naselju in obseg kriminala na splošno.

Tabela 56: Prestrašenost in količina kriminala v soseski

Koliko kriminala je v soseski	Ali se počuti varno				Odstotek ne povsem	119
	ne	Število ne povsem	ne	da		
Skupaj	205	253	70	100	100	100
precej	11	24	18	5,4	9,5	25,7
ni veliko	37	81	14	18,0	32,0	20,0
malo	72	69	13	35,1	27,3	18,6
nič	43	23	3	21,0	9,1	4,3
ne ve	42	56	22	20,5	22,1	

$$X^2 = 56.640 \quad df = 8 \quad Pr(X^2/df) < 0.000$$

Tabela očitno kaže predvsem na dve tendenci, ki sta tako logični, da sta že kar preprosti, in sicer:

- tisti, ki se čutijo bolj varne, kadar so ponoči sami zunaj, se bolj nagibajo k prepričanju, da je v njihovi soseski malo ali nič kriminala,
- v nasprotju se tisti, ki niso ali vsaj ne povsem varni, prej prepričani, da ga je precej ali vsaj "ne veliko",
- nekaka "posebnost" so anketiranci, ki sicer nič ne vedo o kriminalu v soseski, pa je med njimi dosti takih, ki se ne počutijo varne, ali vsaj ne povsem.

To zadnje kaže na ne tako zanemarljivo spoznanje, ki smo ga obravnavali deloma že doslej. Če smo prej dognali, da informiranost lahko rojeva preplašenost, nam zgornja preglednica "dokazuje", da "nevednost" lahko pogojuje isto čustvo ali čustveno stanje, če že ne "strah" pa vsaj neugodnost in tesnobo.

Tabela 57: Prestrašenost in mnenje o tem, koliko je prikritega kriminala pred milico

Ali je dosti kaznivih dejanj, za katero milica ne ve	da	Ali se počuti varno		Odstotek		ne
		Število ne povsem	ne	da	ne povsem	
Skupaj	199	255	70	100	100	100
zelo veliko	4	13	5	2,0	5,1	7,1
precej	28	60	14	14,1	23,5	20,0
ni veliko	44	59	14	22,1	23,2	20,0
malo ali nič	67	58	13	33,7	22,7	18,6
ne ve	56	65	24	28,1	25,5	34,3

$$\chi^2 = 18.080$$

$$df = 8$$

$$0.01 < Pr(\chi^2/df) < 0,025$$

Skupina, ki je ponoči "varna" raje misli, da ni veliko dogajanj, za katera milica ne ve. Bolj preplašeni pa se nagibajo k nasprotnemu mnenju in sicer, da jih je več oziroma, da taka kazniva dejanja obstajajo.

Znova se tudi pokaže, da tisti, ki nimajo podatkov o enem vprašanju, najpogosteje tudi nič ne vedo o kakem drugem, še posebno, ker je "varnost" celovita in dokaj vsestranska sestavina.

Tabela 58: Prestrašenost in kriminaliteta v Sloveniji

Ali je kriminaliteta v Sloveniji poseben problem	da	Ali se počuti varno		Odstotek		ne
		Število ne povsem	ne	da	ne povsem	
Skupaj	208	257	71	100	100	100
da	46	51	12	22,1	19,8	16,9
ne	102	115	24	49,1	44,8	33,8
ne ve	60	91	35	28,8	35,4	49,3

$$\chi^2 = 9.954$$

$$df = 4$$

$$0.025 < Pr(\chi^2/df) < 0.05$$

Na vprašanje "ali imate vtis, da je pri nas, zlasti v Sloveniji, kriminaliteta poseben problem" ni moglo odgovoriti kar 197 ali 35,5 % v vzorec izbranih oseb. Toda v povezavi v variabli prestrašenosti vendarle lahko pridemo do določenih dodatnih informacij. Iki kot je

Značilnosti so naslednje:

- kažejo se tendence, da tisti, ki se ne čutijo varne, ali vsaj ne povsem: ali menijo, da kriminal v Sloveniji ni poseben problem ali pa o tem ne vedo dosti,
- tisti, ki se čutijo varne bolj menijo, da kriminal v Sloveniji ni problem.

Tabela 59: Prestrašenost in poznavanje gibanja kriminalitete

Ali kriminaliteta v Sloveniji	da	Ali se počuti varno		Odstotek		ne
		Število ne povsem	ne	da	ne povsem	
Skupaj	208	257	71	100	100	100
narašča	81	111	36	38,9	43,2	50,7
ostaja na isti ravni	48	53	11	23,1	20,6	15,5
upada	25	27	2	12,0	10,5	2,9
ne ve	54	66	22	26,0	25,7	31,0

$$X^2 = 8.413 \quad df = 6 \quad 0.20 < Pr(X^2/df) < 0,20$$

Naraščanje kriminala je značilno za mnenje tistih, ki se sploh ne počutijo varne ali vsaj ne povsem, kadar so ponoči zunaj. Le-ti vsaj v četrtini obeh skupin ne vedo ničesar o tovrstnem gibanju.

Naraščanje je dokaj pomembno tudi za tiste, ki so "varni", saj je takega mnenja najmočnejša skupina anketirancev, ki niso preplašeni.

3. Sklep

Ob obravnavanju javnega mnenja v kriminaliteti, milici in družbeni samozaščiti nismo smeli prezreti ugotavljanje morebitne prestrašenosti, ki jo je mogoče domnevati v taki urbani aglomeraciji kot je Ljubljana s svojo širšo okolico. Čeprav stopnja kriminalitete ni tolikšna, kot v zapadnem zlasti pa kapitalističnem svetu, pa sta lahko premoženjska kriminalnost in nasilništvo drugače pogojeni kot pri nas in je zato zasebnik tudi znatno bolj ogrožen - smo vendarle spoznali nekatere podobne procese, ki se odražajo med ljudmi, kot možnimi žrtvami in med njimi je tudi strah pred kriminalom.

Strah pred kriminalom na domačih tleh ne načenja še nobena raziskava v Jugoslaviji in zato tudi mi nismo mogli pojasniti vseh vprašanj, ki se z njim v zvezi pojavljajo. Že opozorilo, da je z njim tudi pri nas že treba računati, ne more biti brez vrednosti, še posebno ker je ključna sestavina za ustvarjanje podobe o "varnosti", ki jo štejemo h kvaliteti življenja. In kakšna je kakovost življenja v samoupravni socialistični družbi, če se je treba bati kriminala in če določen del prebivalstva obvladuje občutek strahu v določenih življenjskih situacijah.²

Zato menimo, da je strah pred kriminalom, ki je lahko tudi čustveno vprašanje, vendarle treba upoštevati pri varnostnih in podobnih ocenah. Tega uradna in druga poročila na katerikoli ravneh obravnavanja pravnega reda in miru ter varnosti nasploh še ne poznajo, ker ni razviden iz kriminalnih statistik, uradnih podatkov in poročil iz posameznih krajev. Za njegovo merjenje je seveda potrebno raziskovalno delo pri katerem imajo možne žrtve pomemben prispevek.

Mi pa smo še vedno družba, ki močno zanemarja oškodovanca ali žrtev kriminala, zato se tudi glede njegove prestrašenosti nismo kdovekako zmenili zanj. Toda kakršnokoli samozaščitno delovanje ne more potekati brez sodelovanja možnih žrtev. Prav zato pa odpira ta raziskava nekaj pogledov tudi s teh zornih kotov. Ta del raziskave, ki zadeva prestrašenost s kriminalom prinaša zlasti naslednja dognanja.

S strahom so najbolj ogrožene ženske, le petina v vzorcu (čeprav prevladujejo) se jih počuti varne, če so ponoči zunaj in tudi drugače, po njihovih izjavah niso brez strahu pred nadlegovalci, "sumljivimi", nasilneži in ne nazadnje pred "tujci". V povezavi s tujci in kriminalom pa nastopa tudi pogost pojav "ksenofobije" na katerega nismo bili pripravljeni. To še toliko bolj, ker predvsem na tem koncu Slovenije dela na tisoče "sezoncev," ki so slabo integrirani v slovensko družbo, hkrati ko za nasprotni spol predstavljajo možnost ogrožanja. Stanje kakršno je, pa ni le kriminalnopreprečevalno, ampak v prvi vrsti družbenogospodarsko, če ne politično vprašanje. Toda je tu, in spodbuja tudi strah, in odpor pred neznanci.

"Preplašeni" ali kakorkoli prizadeti s kriminalom (med njimi je večina žensk) imajo nekatere lastnosti, ki jih gre posebej omenjati. V veliki meri so vzdrževani, gospodinje in upokojenci, torej - nemožni. Imajo manj stikov s socialnim okoljem in že zaradi tega predstavljajo skupine, ki so lahko ogrožene. Prestrašeni so tudi bolj prepričani, da kriminal narašča, da je v Sloveniji poseben problem, da ga je tudi v njihovo soseski veliko in pogosteje mislijo, da tudi milica v večjem obsegu ne ve zanj.

Kar ni nepomembno je, da tudi obvešččenost prinaša prestrašenost, bojazen in vznemirjenost.

Posebna skupina so tudi tisti, ki malo ali nič ne vedo o vprašanih okoli kriminalitete, varnosti in milice. Zanje je nasplošno značilno, da neobvešččenost na določenem področju prinaša nevednost tudi na kakem drugem, hkrati ko "nevednost" prav tako deluje zastraševalno, podobno kot dobra seznanjenost z neko problematiko (če ne morda enostransko).

Zato je strah pred kriminalom neprijeten pojav. Res, da ga ugotavljamo le pri določenem delu prebivalstva, bolj ali manj upravičeno, toda - je tu. In ker je, je moteč in nezaželen, če ne drugega, pa vsaj zaradi mednacionalnih razmerij med ljudmi, zato ga je deloma treba razumevati tudi s teh zornih kotov in ne le kot spremeljevalca kriminalnega načina življenja pri nas in odzivanja možnih žrtev nanj.

VI. PRIJAVLJANJE KAZNIVIH DEJANJ

Anketirance smo zaradi spoznanj nekaterih njihovih pogledov na prijavljanje, varno naselje in radovednost v zvezi s kriminalom vprašali tudi za podatke, ki zadevajo njihovo pripravljenost prijavljati kazniva dejanja. To se nam je zdelo pomembno tudi zaradi tega, da bi kaj več zvedeli o njihovem vrednostnem sistemu, ki je lahko v zvezi z odločitvami ali prijaviti kako ogroženost ali ne. Še posebej pa je "prijavitel/neprijavitel" pomembna glede na delitev anketirancev na "žrtve/nežrtve" ter na moške in ženske.

1. Spol

Ob tej priložnosti ugotavljamo tudi, ali se odgovori razločujejo glede na moške in ženske anketirance. Kjer so bili statistično pomembni razločki, jih navajamo posebej.

a. Zanimanje za kriminalno problematiko

Pri vprašanju, ali radi berejo v časopisih tiste rubrike, v katerih pišejo o tatvinah, ropih, ubojih, prometnih nezgodah in sploh o sodnem obravnavanju kaznivih dejanj oziroma t.i. "črno kroniko", so bili odgovori naslednji:

	Število	Odstotek
zelo rad	122	22,0
rad	296	53,3
ne zanima me posebno	119	21,4
sploh me ne zanima	5	0,9
ne berem časopisov	13	2,4
Skupaj	555	100

Kriminalne romane berejo: zelo rad 23, rad 147, ne zanimajo ga posebno 184, sploh ga ne zanimajo 31, ne bere kriminalnih romanov 171, brez odgovora 1.

Tabela 60: Gledanje kriminalnih filmov

Ali jih gleda	Skupaj	S p o l		Odstotek	
		moški	ženske	moški	ženske
	Skupaj	260	295	100	100
zelo rad in rad		158	136	60,8	46,1
ne zanimajo ga posebno		80	102	30,8	34,6
ne glede in sploh ga ne zanimajo		22	57	8,4	19,3

$$X^2 = 17.67501$$

$$df = 2$$

$$Pr(X^2/df) = .0001$$

Preglednica kaže, da moški raje gledajo kriminalne filme, ženske pa ne toliko, hkrati ko ženske pogosteje ta zvrst filmov manj zanima, ali pa jih sploh ne gledajo. Zakaj je tako, ni predmet tega raziskovanja, vzročnost pa je vendarle zanimiva, ki bi jo morda morali spoznavati tudi z zornega kota kriminalne politike oziroma družbene samozaščite. Morda je odklanjanje te zvrsti filmov prav glede na vsebino povezano s kakimi sestavinami, ki jih je treba upoštevati pri preprečevalnem ali kakem drugem delu in ob sodelovanju ženskega spola pri zatiranju odklonskega vedenja. Morda še posebej zato, ker so ženske pogosteje žrtve (predvsem moških).

Na vprašanje, ali se anketiranci zanimajo za kriminaliteto in druge negativne pojave v družbi, so bili odgovori naslednji.

	Število	Odstotek
zelo me zanimajo	58	10,4
zanimajo me	308	55,5
ne zanimajo me posebno	154	27,7
sploh me ne zanimajo	34	6,2
brez odgovora	1	0,2
Skupaj	555	100,0

Zanimanje za problematiko negativnih in škodljivih pojavov v družbi, saj po njihovih izjavah, izraža pretežna večina vprašancev, kar predstavlja ugodno vzdušje za preprečevalce dejavnosti in s tem v zvezi tudi za družbenosamozaščito. Morda je prav gibanje za družbeno samozaščito v zadnjih letih vzbudilo večje zanimanje za to področje, ki tudi po svoji vsebini ni tako nezanimivo, vsaj nenazadnje pospešujejo radovednost (kakršnekoli vrste) tudi javna občila, čeravno se pristojni državni organi (razen v lokalnih razmerah) ne trudijo dovolj, da bi ta "javni sentiment" usmerjali v želene smeri s pozitivnimi izidi.

b. Prijavljanje kaznivih dejanj

Od t.i. stopnje "energije prijavljanja" kaznivih dejanj je v marsičem odvisen obseg prikritosti, o katerem razpravljamo v tej študiji. Anketirance ob tej priložnosti sprašujemo le za splošno mnenje, da bi ugotovili okvir, v katerem morebiti sami delujejo v razmerah kadar bi morali (ali so ukrepali) ob morebitni prijavitvi kaznivih dejanj, če so postali žrtve. In precejšen odstotek vprašancev so res postali žrtve že samo leta 1979.

Na vprašanje, ali mislijo, da bi morali ljudje pri nas bolj prijavljati kazniva dejanja, je kar 452 ali 81,4 % odgovorilo z da, le 16 z ne, medtem ko "ne ve" 81 in 6 brez odgovora.

Odgovore "zakaj ljudje neradi prijavljajo kazniva dejanja" so utemeljevali sami (zato je več z b.o. in ne ve) so pa naslednji:

	Število	Odstotek
zaradi bojazni, neprijetnih posledic, maščevanja, stroškov	146	26,3
zaradi sitnosti, potov, komplikacij, dolgotrajnosti postopka, izgube časa	111	20,0
nimajo radi opravka z milico, sodiščem, zaradi odnosa do oblasti	57	10,3
zaradi sramu, lastne nemarnosti, neprevidnosti, nezanimanja	41	7,4

	Število	Odstotek
zaradi brezuspešnosti, nesposobnosti milice, neustreznega odnosa do prijateljev	40	7,2
zaradi majhne škode, malenkostne zadeve, neznatnosti	38	6,8
nimajo dokazov, sami so prispevali k dejanju	11	2,0
drugo	17	3,0
ne ve	47	8,5
b.o.	47	8,5
Skupaj	555	100

Ob tej priložnosti ne bi pojasnjevali dobljenih podatkov, ker so sami zase dovolj zgovorni, smotrno jih je razlagati v povezavi s kakimi drugimi. Vendar izstopajo naslednja izhodišča: nepotrebne sitnosti, nezaupanje do organov pregona, majhnost zadeve in bojazen pred posledicami. Verjetno se da vse odgovore nekako omejiti na imenovane in so podobni tistim, ki jih ugotavljajo tudi tuje raziskave. V tem se naše razmere ne razločujejo bistveno od drugod. Vsakdo se verjetno glede na svoj družbeni status in gospodarski položaj sprašuje kaj sploh pridobi, če prijavi kaznivo dejanje, s katerim je bil oškodovan?

Z zgornjo razpredelnico v zvezi smo še vprašali "Ali bi to prepričanje lahko veljalo tudi za vas osebno"? Odgovori so: z da 118, deloma 208, ne 161, 47 oseb ne ve in 21 oseb brez odgovora.

Večina anketirancev se torej identificira s tistim, kar smo jih vprašali za druge. To lahko pomeni, da so že pri prejšnjem vprašanju projicirali svoja stališča v odgovore, ki jih vsaj izrecno nismo želeli pripraviti mi, pa se je pokazalo, da je bila ta "kontrola" na mestu.

To neprijavljanje ima za posledico "potuho storilcem", s čemer se je strinjalo 376 ali 66 % vprašancev, 133 jih je odgovorilo z delom, 14 z ne, 31 z ne ve in 10 brez odgovora.

Kot organ, kateremu bi prijavili kaznivo dejanje je le za 294 ali 52,9 % anketirancev najprimernejša postaja milice. Če k tej prištejemo še 69 odgovorov, ki zadevajo "prijavo najbližnjemu miličniku", se primernost milice za sprejemanje prijav (365) poveča na 65 %, kar je še vedno verjetno pod pričakovanjem.

Položaj rešuje 59 glasov za "stalno službo UJV". To vendarle pomeni, da bi nad 75 % anketirancev kaznivo dejanje najprej prijavilo organom za notranje zadeve.

Celotna sestava "glasov" komu prijaviti sloni na hipotetičnem izhodišču komu "bi prijavili". Pokazalo se je zanemarljivo majhno število takih, ki so rekli, da ne vedo, ali da ne bi prijavili (1). Pozneje v konkretni oškodovanosti anketiranca za kaznivo dejanje, ki so jih utrpeli, pa je ugotovljena neprimerno slabša prijavljivost. Zakaj tolikšni razločki med izjavami in dejanskostjo?

Med anketiranci je 252 ali 45 % odločilo, da bi šli osebno prijaviti na postajo milice, 215 ali 38,7 % bi tja telefonirali, 54 vprašancev bi poiskalo miličnika in mu povedali itd. Pri odgovoru na to vprašanje "kako bi prijavili kaznivo dejanje" pa se milica vendarle omenja pri 521 ljudeh ali 94,8 %, kar je znatno več od prej, s čemer se popravlja nekolikanj neugoden vtis ob morebiti večjih pričakovanjih o primernosti milice za prijavljanje kaznivih dejanj.

Odgovori na naslednji dve vprašanji pa prinašata razločke v odgovorih med ženskami in moškimi prijavitelji.

Ali so po prijavi hitro ukrepali	Število		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	250	295	100	100
še ni prijavil	121	172	48,4	58,3
da, zelo hitro	46	31	18,4	10,5
da, še kar hitro	40	41	16,0	13,9
ni bilo hitro	11	21	4,4	7,1
niso ukrepali	21	21	8,4	7,1
se ne spomni	21	9	8,4	3,1

$$\chi^2 = 17,59934$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = 0,0005$$

Tabela 61: Pogostnost prijavljanja

Kolikokrat je kaj prijavil	S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
nikoli	135	177	51,9	60,0
enkrat	73	91	28,1	30,8
večkrat	52	27	20,0	9,2

$$X^2 = 13.38688 \quad df = 2 \quad Pr(X^2/df) = .0012$$

Razločki med spoloma kažejo tendenco, da ženske na splošno manj prijavljajo kazniva dejanja, če pa že, imajo rahlo prednost pri enkratnem prijavljanju. Moški pa so pogosteje prijavljali večkrat, pri čemer pa anketiranke močno zaostajajo.

Tovrstno razmišljanje o razločkih pri prijavljanju med spoloma je pomanjkljivo, če pri tem ne poznamo še kakih drugih sestavin odločilnih za odločitev prijaviti ali ne. Ženske kot žrtve so že zaradi viktimizacije od moških večkrat v položaju, ko nerade prijavljajo kazniva dejanja (tudi zaradi svoje spolne vloge), po drugi strani pa dejanja na škodo "družinskega" premoženja prej prijavljajo moški (kot poglavarji) kakor pa ženske.

Tabela 62: Ukrepanje po prijavi

Ali so po prijavi hitro ukrepali	S p o l		Odstotek	
	moški	ženske	moški	ženske
Skupaj	260	295	100	100
še ni prijavljal	121	172	46,5	58,3
da, zelo hitro	46	31	17,7	10,5
da, še kar hitro	40	41	15,4	13,9
ni bilo hitro	11	21	4,2	7,1
niso ukrepali	21	21	8,1	7,1
se ne spomni	21	9	8,1	3,1

$$X^2 = 17.59934 \quad df = 5 \quad Pr(X^2/df) = .0035$$

Tudi tu se potrdi, da ženske manj prijavljajo kazniva dejanja. Moškimi se bolj zdi, da je milica ob prijavi hitro ukrepala (pri tem gre za vprašanje, za kaj je šlo). Ženske bolj mislijo, da ukrepanje ni bilo hitro.

Tabela 62: Žrtve/nežrtve in razlogi za neprijavljanje

2. Žrtve/nežrtve in prijavljanje kaznivih dejanj

Med žrtvami in nežrtvami prav tako ni razločkov v pogledih, ki za devajo naslednja vprašanja prijavljanja kriminalitete:

- ali mislite, da bi morali pri nas bolj prijavljati kazniva dejanja,
- ali bi vzroki za neprijavljanje veljali tudi za vprašanca,
- ali vprašanec misli, da je neprijavljanje kaznivih dejanj potuha storilcem,
- pri kom bi prijavil kaznivo dejanje in
- kako bi prijavil kaznivo dejanje.

Podrobneje pojasnjujemo vprašanja, ki imajo statistično pomembne značilnosti.

Tabela 63: Žrtve/nežrtve in zanimanje za kriminalne pojave

Ali ga zanima kriminaliteta	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
zelo ga zanima	36	22	14,9	7,0
zanima ga	140	168	58,1	53,5
ne zanima ga posebno	57	97	23,7	30,9
sploh ga ne zanimajo	8	27	3,3	8,6

$$X^2 = 17.54553$$

$$df = 4$$

$$Pr(X^2/df) = .0015$$

Splošna in najbolj očitna ugotovitev je, da žrtve nekoliko bolj zanimajo kriminaliteta in drugi negativni pojavi v družbi kot nežrtve, ki izražajo manjši interes za ta vprašanja.

Ali potemtakem lastna viktimizacija vzpodbuja zanimanje za tisto, kar je v družbi narobe? Vse kaže, da je temu tako, čeprav razložki niso posebno izraziti.

Tabela 64: Žrtve/nežrtve in razlogi za neprijavljanje

Razlogi za neprijavljanje	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
neprijetne posledice	22	72	9,1	22,9
izguba časa	64	82	26,6	25,1
neznatnost dejanja	56	55	23,2	17,5
sramovanje	19	19	7,9	6,1
opravek z nadzorstvom	22	19	9,1	6,1
nesposobnost odkrivanja	27	30	11,2	9,5
drugo	21	19	8,7	6,1
ne ve	10	18	4,1	5,7

$$\chi^2 = 22.37230$$

$$df = 7$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0022$$

Že hipotetično lahko domnevamo, da so stališča o vzročnosti morebitnega neprijavljanja kriminalitete različna glede na to, ali sprašujemo žrtve ali nežrtve. Lahko si predstavljamo, da žrtve govorijo iz lastnih izkušenj, nežrtve pa iz predpostavk, iz pripovedovanja drugih in podobno, vsekakor pa verjetno ne iz doživetij na lastni koži (ali pa - kdaj prej). Zgornja preglednica nam to potrjuje.

Kar zadeva "izgubo časa" med obema skupinama vprašancev ni razločkov. Pri obeh obsegajo več kot četrtno odgovor, kar pomeni, da je to res znaten razlog za neprijavljanje.

Nežrtve nato prednjačijo pri "neprijetnih posledicah" in pa odgovorih in "ne ve". Žrtve pa pri vseh ostalih možnostih, kot so: neznatnost dejanja ali škode, sramovanje, izogibanje opravi z milico

kakor tudi nezaupanje v sposobnost odkritja storilca in podobno. Gotovo je, da s poznavanjem vzrokov za neprijavljanje, ki v veliki meri vpliva na obseg "prikrite" kriminalitete, lahko delujemo na tiste položaje, ki se povezujejo z "odnosi med milico in javnostjo", če že ne na kakih drugih.

Tabela 65: Žrtve/nežrtve v letu 1979 in dotedanje prijavljanje

Ali je že kdaj prijavil kako kaznivo dejanje	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
nikoli	98	214	40,7	68,2
enkrat	97	67	40,2	21,3
večkrat	46	33	19,1	10,5

$$\chi^2 = 41.8796$$

$$df = 2$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Viktimizacija, ki jo obravnavamo v tej raziskavi zadeva samo leto 1979 in vse, ki so bili anketirani, smo spraševali glede oškodovanosti samo za to leto. Prijavljanje po tem vprašanju pa se nanaša na kdajkoli. S tem smo želeli ugotoviti, ali naklonjenost prijavljanju kakorkoli vpliva na tovrstno pripravljenost tudi v letu 1979.

Nad 38 % vprašancev ni nikoli ničesar prijavljalo (tudi v tem letu ne, ko so bili viktimizirani. Toda leta 1979 neoškodovani so bili viktimizirani že kdaj prej in so dejanja prijavljali, ostale žrtve pa enkrat ali celo večkrat.

Kaže torej, da ima hipoteza o določeni naklonjenosti prijavljanja vendarle svoj smisel in tisti, ki so bili v letu 1979 viktimizirani, nasploh raje prijavljajo kazniva dejanja kot drugi. S tem se kaže, da ima povratništvo v viktimizaciji svoj pomen in vpliv na kakršno-

koli prijavljanje, ne glede na čas viktimizacije. Zato se vzbuja vprašanje, ali gre za dejanski recidivizem v viktimiteti oziroma za ponavljanje oškodovanosti in s tem v zvezi tudi za morebitno "rojeno žrtev"?

Tabela 66: Žrtve/nežrtve in hitrost ukrepanja

Kako so ukrepali po prijavi	Število		Morebitna oškodovanost	
	žrtve	nežrtve	Odstotek žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
še ni ničesar prijavil	96	197	39,8	62,7
da, zelo hitro	41	36	17,0	11,5
da, še kar hitro	50	31	20,7	9,9
ni bilo hitro	18	14	7,5	4,5
niso ukrepali	27	15	11,2	4,8
se ne spomni	9	21	3,7	6,7

$$X^2 = 39.40567$$

$$df = 5$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

Preglednica potrjuje prejšnjo, zlasti v tem, da več kot polovica vprašancev ni imela nobenega opravka s prijavljanjem kaznivih dejanj, zaradi česar odpade razmišljanje po ukrepanju in njegovi hitrosti. Posebno velja to za tiste, ki tudi v letu 1979 niso bili viktimizirani.

Pri žrtvah s tega leta pa se kaže predvsem dvoje:

da je pri njih več oseb, pri katerih so ob prijavi hitro ukrepali in prav tako več žrtev, v katerih zadevi sploh niso ukrepali ali z zamudo, kot pri nežrtvah.

Žrtve so torej pomembna skupina, ki daje ton pogledom v ravnanju kazenskega pravosodja in milice s kazenskimi ovadbami, ki jih sprejema. Da je očitno tudi nezadovoljstvo, ni novost, hkrati ko

seveda ne vemo dovolj, ali je upravičeno ali ne. Tovrstni občutki nedvomno zavise od pričakovanj. Le-ta pa včasih niso majhna in pogosto tudi ne docela upravičena.

3. Sklep

Stopnja "prikritosti" v marsičem zavisi od prijavljanja oškodovancev. Zato so oškodovanci pomemben dejavnik pri določanju tako "svetlega" kot "temnega" polja kriminalitete. Tako imenovano "prijavljivost" smo za naš namen preizkusili predvsem z dveh gledišč, po spolu anketirancev in po njihovi delitvi na žrtve in nežrtve. Pri dosti vprašanju nismo ugotovili kakih posebnosti, ne po prvem, ne po drugem izhodišču, nekaj pa vendarle. Postavili smo jih predvsem zato, da bi iskali morebitno povezanost med splošnim poznavanjem stanja in kakimi nagnjenostmi, ki bi jih kakorkoli lahko spravljali v sklad s "prijavljivostjo".

Kolikor zadeva spol:

- moški raje gledajo kriminalne filme,
- bolj prijavljajo kazniva dejanja (to je lahko povezano z njihovo dominantno vlogo v družini), in
- bolj pogosto se jim zdi, da je milica po prijavi hitreje in ustrezneje ukrepala kot ženskam.

Sicer pa, ne glede na spol anketirancev:

- večina dokaj rada bere "črno kroniko"
- se manj, pa vendarle še dokaj zanima za negativne pojave v družbi
- so izredno prepričani, da bi morali ljudje pri nas bolj prijavljati kazniva dejanja,
- pretežno poznajo razloge zakaj ljudje ne prijavljajo kaznivih dejanj, kar naj bi na splošno veljalo tudi zanje osebno, in
- v velikem obsegu menijo, da je neprijavljanje kaznivih dejanj potuha storilcem.

Kar pa zadeva delitev vprašancev glede na njihovo morebitno viktimizacijo pa so spoznanja naslednja:

- žrtve (iz leta 1979) bolj zanimajo družbenonegativni pojavi kot nežrtve
- žrtvam so razlogi za neprijavljanje predvsem izguba časa, pa tudi sramovanje, neznatnost škode in razlogi, ki zadevajo negativno vrednotenje milice ali nezaupanje vanjo,
- kažejo se tendence po tem, da žrtve, če so že kdaj prijavile kako dejanje raje prijavljajo tudi pri naslednjih viktimizacijah, in
- da ponavljanje prijavljanja zboljšuje občutke o ustreznejšem ukrepanju milice, čeprav se kažejo tudi nasprotni vtisi in nezadovoljnost.

V tem delu smo spoznali, da so stališča o splošnih vprašanjih zelo ugodna za sklepanje o njihovi seznanitvi o temeljnih problemih, ki tako ali drugače posredno zadevajo razmerja do organov pregona in sploh področje javnost - milica.

Kljub tej spodbudnosti, pa če tudi gre za žrtve, bomo videli kasneje, ni prave zveze med tovrstnimi bolj ali manj hipotetičnimi stališči in konkretnim reagiranjem, če je anketiranec oškodovan kot žrtev. To pomeni, da neredko ravna drugače, nerad prijavlja lastno oškodovanost (lahko tudi upravičeno) in se nasploh odziva drugače, kot bi pričakovali, spričo bolj ali manj "neobvezujočih" splošnih družbeno-samozaščitnih izhodišč.

Drugače povedano, kot na prenekaterih drugih področjih, ki tudi zadevajo širša, to je družbena vprašanja, tudi anketiranci delajo drugače kot mislijo in govorijo.

VII. KRIMINAL NA ŠKODO GOSPODINJSTEV

Z našim anketiranjem smo se v glavnem ukvarjali z osebno viktimizacijo, ki nam je bila najbolj dosegljiva glede na zastavljenost naloge in sodelovanje oškodovancev.

Naše pretenzije pa so šle nekoliko dlje od osebne viktimizacije in smo želeli priti še do podatkov, kako je z oškodovanostjo v družini ali kakršnekoli skupnosti, ki bi jo lahko imenovali "gospodinjstvo".

V tem pogledu je v kakršnikoli "skupnosti", ki bi jo lahko imenovali gospodinjstvo, živel 494 respondentov ali 89 % vseh našega vzorca.

Le-ti so nam izjavili, da je kdo izmed članov njihove skupnosti utrpel škodo s kaznivim dejanjem v naslednjem obsegu (na posameznih širših področjih):

odvzem kakega premoženja	36
poškodovanje reči	21
nasilno dejanje zoper osebo	25
Skupaj	82

Drugače povedano: v 82 ali 16,6 % gospodinjstev, v katerih so živel respondenti, je bil poleg njih samih s kriminalom oškodovan še kdo drug in ne le zgolj vprašanec. Gre torej za določeno kumulacijo viktimizacije v enem samem letu, ki načenja vprašanja:

- Kaj vse vpliva na distribucijo viktimizacije
- Ali posamezna gospodinjstva s svojimi člani in premoženjem, ki ga imajo intenzivneje delujejo na možnost oškodovanja kot druga
- Ali gre zaradi tega tudi za t.i. "predestinirane" žrtve, ki jih posamezniki omenjajo kot posebno zvrst v klasifikaciji oškodovancev kaznivih dejanj.

Ta in podobna vprašanja nastajajo sama od sebe in čeprav pričujoča študija ni "viktimološka" po svoji zasnovi, vendarle ne more mimo teh vprašanj, čeravno gre le za "prikritost", ki pa se kot "pojem" srečuje s prenekaterimi drugimi vprašanji teoretične in praktične viktimološke narave.

a) Kriminal na škodo gospodinjstev

Kolikor gre za viktimizacijo gospodinjstev, se največkrat omenjajo vlomi pa poškodovanja ograj, razbitja oken, tatvine iz podstrešij, kleti in vrtov oziroma kraja povrtnin, sadja itd.

Pri tem velja zlasti omeniti, da je "prijavljivost" kriminala na škodo "gospodinjstev" večja kot smo jo ugotovili pri osebni viktimizaciji vprašancev, ko so nam pripovedovali o svoji lastni oškodovanosti.

Tovrstna viktimizacija je bila v letu 1979 prijavljena organom pregona 59,6 %, kar je znatno ugodnejše kot pri kateremkoli drugem posameznem kriminalu, ki smo ga obsegli z raziskavo.

Na kaj bi kazal relativno visok odstotek "prijavljivosti" kriminala na škodo "gospodinjstev":

- Če je, kot smo ugotovili pri osebni viktimizaciji "prijavitev" v veliki meri odvisna od višine škode, bi potemtakem lahko sklepali, da je škoda pri "gospodinjstvu", ki jo prizadeva kriminal v poprečju višja od tiste, ki ogroža posameznika.
- Morebitna kolektivna zavest in odgovornost za premoženje, ki se šteje kot skupna lastnina (?) vzpodbujata k doslednejšemu prijavljanju, še posebno, če gre za sporazumno odločitev kaj prijaviti in kaj ne in to v okoliščinah, ki so znatno manj diskrecionarne od tistih, ko je prijavitev prepuščena posamezniku.

- Če gre za morebitno skupinsko odločitev: prijaviti ali ne, potem lahko prevzame odgovornost za "prijavitev" kaznivega dejanja kdorkoli, čeprav najpogosteje prijavljajo gospodinje ali gospodarji, kolikor se smemo izražati o teh dveh funkcijah s tema dveh konvencionalnima izrazoma, ki imata za sodobni čas in razvoj družine vendarle nekoliko preveč tradicionalen, če ne rustikalen pomen.
- Ne nazadnje pa gre pri tem tudi za razmišljanje, ne le pri tej, marveč tudi pri vseh tovrstnih raziskavah v tujini, ki so se ukvarjale s t.i. "crime against households" kako je s točnostjo podatkov o prijavljanju tovrstne oškodovanosti, ko posameznike sprašujemo o ravnanju, ki so ga opazili drugi, čeprav v njihovi ali v njegovi družini in ne gre na škodo njega samega.

Dvomi o tem so lahko upravičeni, ne moremo pa jih utemeljiti. Gotovo pa je tovrstna prijavljivost podvržena vsem tistim in še drugim oviram, kot jih poznamo pri posamezniku, toda o tem pri prvi tovrstni raziskavi na naših tleh ne kaže razmišljati ob tej priložnosti, ker gre za zamotana vprašanja ne le kolektivne zavesti, marveč tudi odgovornosti za prijavljanje in za odnos do pregonskih organov, ki se povezuje s prenekaterimi drugimi vprašanji.

b) Kazniva dejanja zoper "bližnje" v gospodinjstvu

Za to področje štejemo predvsem "personalizirano" kriminaliteto, ki nastaja predvsem iz razmerij med ljudmi, odvisno od trenutnih situacij ali trajnejših razmerij med njimi. Sem sodijo predvsem nasilniška dejanja, ki so jih leta 1979 utrpeli anketirančevi "bližnji", oziroma drugi v njegovem neposrednem socialnem okolju.

Teh pojavov je bilo 25, kar ni tako malo če upoštevamo, da so vprašanci (555) pri anketiranju za lastno (osebno) viktimizacijo povedali za 52 nasilniških kaznivih dejanj. Res pa je obseg tako

mišljenih oseb verjetno lahko nekajkrat večji od števila vprašancev in je zato tudi žrtev nasilniškega kriminala v bližini samega respondenta lahko dosti več.

Vse pa nedvomno kaže, da je tudi latentnega nasilništva znatno več kot pa ga obravnavajo pregonski organi.

c) Sklep

Vprašanec često ni edina žrtev. V njegovem socialnem okolju so tudi drugi oškodovanci, s katerimi je treba deliti usodo v procesu kakršnekoli zasebniške viktimizacije bodisi da je oškodovano nekaj kar je skupnega, bodisi da gre za osebno žrtvovanost bližnjih. Tudi to ni nepomembno za občutje varnosti, strah ter najrazličnejša stališča vštevši milico in kriminaliteto nasploh itd.

To še toliko bolj, ker se mnenja v takih skupinah ustvarjajo kolektivno in spodbujajo skupinsko reagiranje raznih vrst, kar najpogosteje ne uspevamo upoštevati pri vrednotenju javnega sentimenta do kakih varnostnih in njim podobnih vprašanj.

¹² Gais: Crime victims and victim cooperation program, 1973, s. 13
¹³ Skoloff: The bystander, 1973

VIII. VPRAŠANCI KOT "NEDOLŽNI OPAZOVALCI"

1. Splošna spoznanja

Znani uboj Kitty Genovese¹², ki ga je v noči od 13 - 14 marca 1964 v Kew Gardens, New York opazovalo nekaj deset ljudi, ne da bi se kakorkoli zganili ali pomagali žrtvi, je pred desetletjem vzpodbudil prenekatera moralistična, filozofska, socialnopsihološka in ne nazadnje tudi viktimološka razmišljanja, med njimi tudi o odnosu tretjih oseb do "kriminalne dvojice". Te tretje osebe so imenovali tudi "nedolžne opazovalce"¹³

Drugače povedano; načeli so pomembno vprašanje, kakšna je vloga tistega, ki ni neposredno vpleten v kazniva dejanja, vendar ga opazuje s strani? Ali ima kak prispevek k nastanku posledice, ali deluje s svojo navzočnostjo zaviralno in preprečevalno, ali vzpodbujevalno itd.

V tovrstni, nekateri bi jo radi imenovali kar "bystandorologija" so začeli te tretje osebe v viktimogeno kriminogenem kompleksu imenovati bodisi "nedolžne" bodisi "vpletene" opazovalce in preučevati ne le odnos do dejanja, ki so mu bili priča, marveč tudi razmerja do glavnih protagonistov kaznivega dejanja, to je do žrtve ali storilca kaznivega dejanja, s katerima lahko sodelujejo ali pa so bili pri dejanju le slučajno navzoči.

Vprašanje ni brez pomena in je relativno novo, še dokaj neobdelano in izvirno. Ker zadeva prenekatero znanosti le obrobno, še ni proučeno kot celota v razmerjih med ljudmi, zlasti ne, če gre za konfliktnost, ki prihaja v navzkrižje s kazenskim pravom.

¹² Geis: Crime victims and victim comparison program, tipkopiš, s.

¹³ Sheleff: The Bystander, 1978

Kaj torej z "opazovalci" kriminala tudi v takem raziskovanju, ki zadeva "prikritost" kriminalitete. Če ne drugega, nas v tem smislu zanima predvsem vprašanje, kaj so storili, če so gledali nastajanje kakega kaznivega dejanja.

Priložnost, ko smo spraševali žrtve o njihovi lastni viktimizaciji, smo izkoristili tudi zato, da smo jih vprašali o njihovi morebitni vlogi kot "opazovalcev" v kakem dogodku, ko je bila žrtev druga oseba. Želeli smo spoznati, ali je pri tem treba pričakovati solidarnost ter s kom in zakaj, ali indiferentnost?

Samo za leto 1979 so vprašanci izjavili, da so videli izvrševanje 139 kaznivih dejanj (oziroma bili pri njih navzoči).

Od tega so bili anketiranci navzoči:

Število kaznivega dejanja	Število anketirancev
pri enem k.d.	43
pri dveh k.d.	12
pri treh k.d.	10
pri štirih k.d.	4
pri petih k.d.	4
pri šestih k.d.	1

Glede na vrsto kaznivih dejanj pa so gledali naslednje:

Vrsta pojava	Število anketiranih, ki so videli to dejanje
Pretepec	42
Tatvina	16
Vlom v avto	2
Vlomna tatvina sploh	3
Poškodovanje tuje stvari	9
Prometna nezgoda	1

Toda od teh podatkov je za naše razmišljanje pomembnejše kako so anketiranci kot "nedolžni opazovalci" (the innocent bystander)

reagirali ob dogodkih, ki so po njihovih izjavah bili kakršnakoli kazniva dejanja.

Od 74 anketirancev (ali 13,3 % vzorca) ki so opazovali 139 dogodkov, je reagiralo naslednje:

Ravnanje	Število anketirancev
Hotel pomagati (posredovati) pa ni bilo več treba	14
posredoval (pomagal žrtvi)	7
se ni upal posredovati	1
prijavil milici oziroma UJV	18
nič ni ukrenil	33
drugo	1
Skupaj	74

Nekatera tuja parcialna raziskovanja o vlogi "opazovalcev" pri dogajanjih ugotavljajo dokajšnjo zadržanost "prič" oziroma očividcev, kadar gre za izvrševanje kaznivih dejanj še posebej pa nasilnih. Ta neaktivnost se pogosto pojasnjuje kot pospešitev storilčevega ravnanja, ki ima tako občutek prostih rok, kar po drugi strani enostavneje povedano pomeni, da imajo tudi "nedolžni" opazovalci svoj prispevek pri posledici, ki bi jo morda lahko preprečili oziroma odvrnili ali vsaj olajšali.

Razlogi za neposredovanje ali "nevpletanje" v razmerje drugih ali na sploh pri preprečitvi kakega ravnanja, pa so zelo zapleteni in različni. Če ne drugega, nihče, celo ne kot posredovalec, ne želi potegniti krajšega konca in prevzeti morebitne vloge žrtve, kar je dosti boljše prikazano v literaturi, dramskih in podobnih delih kot pa prepričljiveje pojasnjeno v znanosti. Zato ne gre obsojati "opazovalcev", ki ne želijo imeti opravka z ekscesivnostjo in zlasti nasilniškim kriminalom različnih vrst, še manj pa z naraščajočo agresivnostjo po svetu in ne nazadnje tudi pri nas.

Tudi v našem vzorcu je bila več kot polovica opazovalcev navzoča pri pretepih in znatno manj kot pri kateremkoli drugem kriminalu, vključno z vlomi v avtomobile in poškodovanje tujih stvari.

Nedvomno sama narava in vzdušje okoli kaznivega dejanja narekuje ta konkretno ravnanje, do tega, ko je respondent pripravljen izpovedati, da se ni upal posredovati.

Zdi se, da je najpreprosteje in tudi pred samim seboj opravičljivo reagiranje: prijava milice ali UJV. Čeravno pri tem največkrat sploh ne gre za vplivanje na takšen ali drugačen razplet neposrednega dogodka. Četudi gre pri tem za želeno reagiranje ne le v kriminalnopolitičnem smislu, pa je prava "reakcija" vendarle prepuščena drugim in s tem hkrati tudi odložena in največkrat ne pomeni pomoči neposredno ogroženemu.

Le desetina (naših) "opazovalcev" je pomagala in posredovala, drugi pa ali sploh niso reagirali (skoraj polovica) ali pa so sami pri sebi prišli do prepričanja, da jim tega ni več treba in podobno.

2. Sklep

V tem smislu pa stanje "opazovalcev" pri nas (čeravno bi temu lahko posvetili posebno raziskavo) ne razločuje dosti od razmer drugod, ko se bolj utemeljeno pritožujejo, ne le nad nezavzetostjo "nedolžnih" opazovalcev, marveč tudi nad indolentnostjo ljudi za kakršnokoli sodelovanje s kazenskim pravosodjem, čeravno se razglaša geslo "če pomagaš pravosodju (policiji) pomagaš sebi".

Toda za razmere pri nas nastaja drugo vprašanje: kaj v samozaščitno naravnani družbi z "nedolžnimi" opazovalci in njihovo nezainteresiranostjo za razplet dogodka, ki pomeni kaznivo dejanje? Ali gre pri nas gojiti večja pričakovanja o njih kot drugod, ko gre za drugačne družbenopolitične ureditve in sploh drugačno koncepcijo "osebnosti"?

V tem pomembnem področju preprečevanja odklonskosti bi morali spoznati še prenekatero problematiko in jo tudi teoretično razčistiti, hkrati pa v praktičnem pogledu pripraviti marsikatero napotilo za konkretno ravnanje t.i. "opazovalcev", tako "nedolžnih" kot "vpletenih".

IX. POSKUS UGOTAVLJANJA KOMPLEKSNIH POVEZAV MED VEČ ODGOVORI ANKETIRANCEV (Cveto Trampuž)

V anketi so bili zbrani tudi sociodemografski podatki anketirancev in njihova mnenja o kriminaliteti, družbeni samozaščiti, milici itd. Povezave med večimi odgovori smo skušali odkriti s pomočjo faktorske analize, z analizo variance pa razlike med poprečnimi vrednostmi dobljenih faktorskih vrednosti v okviru skupin anketirancev, ki smo jih določili glede na možne odgovore pri posameznih vprašanjih. Pri izračunih smo naleteli na vrsto problemov, ki zmanjšujejo praktično uporabnost dobljenih rezultatov. Med problemi naj najpreje navedemo komaj ustrezne merske lestvice za uporabo navedenih statističnih metod in veliko število manjkajočih odgovorov (označili smo jih z *) tako, da smo dobili pri različnem obravnavanju takih odgovorov velikokrat različne rezultate. Če smo upoštevali samo anketirance, ki so odgovorili na vsa vprašanja, ki smo jih vključili v faktorsko analizo in analizo variance se je celotno število zmanjšalo pri nekaterih izračunih od 555 celo na 206. Morda je na osnovi dobljenih rezultatov še najustreznejša ugotovitev, da trdnejših kompleksnih povezav med odgovori ni. Seveda pa bi bilo tudi to trditev potrebno še nadalje preveriti. Nekatero rezultate smo kljub navedenim težavam kot primer multivariatne analize prikazali v naslednjih tabelah, ki smo jih izračunali s pomočjo programa SPSS.

1. Faktorska analiza

Na osnovi začetne faktorske analize smo sicer dobili več faktorjev, od katerih pa so imeli nekateri trivialni pomen (na primer sklop odgovorov, ki kažejo splošno zanimanje za kriminaliteto, čitanje tovrstne literature, gledanje kriminalnih filmov ipd.) ali pa smo smatrali, da so dobljene povezave zgolj slučajne. Za nadaljno analizo variance smo izbrali en sam faktor, ki ga določajo naslednja vprašanja iz ankete:

Vprašanja	Faktorska utež
A15. Kakšni so ljudje v vaši soseski (naselju) glede vzajemnega sožitja in medsebojnih razmerij. Možni odgovori: 3 na splošno zelo v redu 2 v redu 1 niso v redu * nima stikov z njimi, ne vem	0.41
A17. Ali menite, da je del naselja v katerem živite 4 na splošno zelo varen 3 še kar varen 2 ni varen 1 sploh ni varen * ne vem	0.71
A22. Ali se počutite varno, če ste ponoči zunaj 4 da, popolnoma 3 ne povsem 2 ne čutim se varnega 1 sploh se ne čutim varnega * ne vem	0.66
A27. Ali mislite, da je v vaši soseski dosti tatvin, vlomov, nasilja in drugih pojavov, ki ogrožajo varnost ljudi in premoženja 1 zelo veliko 2 precej 3 ni veliko 4 malo 5 nič jih ni * ne vem	0.70

Vprašanja	Faktorska utež
A33. Ali menite, da kriminaliteta pri nas v Sloveniji	0.30
1 močno narašča	$(R^2 = 0.04)$
2 narašča	
3 ostaja na isti ravni	
4 upada	
5 močno upada	$(R^2 = 0.02)$
* ne vem	
G4. Ali ste zadovoljni z delom, ki ga opravlja milica v vaši soseski	0.62
3 da	
2 deloma	
1 ne	
* nič ne vem o njenem delu	

Faktor pojasni 30 % variance in si ga lahko razlagamo takole:

Anketiranci z velikimi pozitivnimi faktorskimi vrednosti smatrajo, da obravnavana kriminaliteta ne predstavlja večjega problema. Trdijo, da živijo v varnem naselju, nimajo problemov z drugimi ljudmi v naselju in so zadovoljni z delom ljudske milice.

2. Analiza variance

Z analizo variance smo skušali preveriti ničelno hipotezo (H_0), da so razlike poprečnih faktorskih vrednosti izbranega faktorja med skupinami anketirancev, določenimi z različnimi odgovori na izbrana vprašanja le slučajne. Dobili smo naslednje rezultate:

Vprašanje	Frekvenca	Odklon od poprečja	Stopnja tveganja za zavrnitev Ho
<u>Spol</u>			0.00
moški	122	0.18	$(R^2 = 0.04)$
ženski	104	-0.21	
<u>Starost</u>			
nad 76	5	0.43	$(R^2 = 0.02)$
67 - 76	13	-0.03	
54 - 66	30	0.03	
47 - 56	52	0.04	
37 - 46	45	0.18	
27 - 36	43	-0.09	
17 - 26	38	-0.25	
<u>Šolska izobrazba</u>			0.00
do 7 razr. osn. šole	11	-0.59	$(R^2 = 0.08)$
dokončana osn. šola	50	0.04	
kvalif. in visoko kvalif. delavci	58	0.04	
gimnazija	22	-0.27	
šola za srednje stro- kovne kadre	29	-0.42	
višja in visoka šola	56	0.36	
<u>Višina mesečnega dohodka</u>			0.01
pod 5000	30	0.13	$(R^2 = 0.06)$
5000 - 7000	63	-0.21	
7000 - 10000	52	-0.22	
nađ 10000	63	0.33	
<u>Oškodovanec</u>			0.13
da	162	-0.06	$(R^2 = 0.01)$
ne	64	0.15	

Iz navedenih rezultatov lahko sklepamo naslednje:

Glede na starost ni razlik pri mnenju anketirancev, da obravnavana kriminaliteta ni problem. Enaka, sicer manj trdna, a vseeno presenetljiva ugotovitev velja tudi za skupini tistih, ki so bili oziroma niso bili žrtve. Odkloni od poprečja sicer kažejo na to, da skupina tistih, ki niso bili žrtve smatra, da tovrstna kriminaliteta ni problem, vendar razlike med skupinama niso značilne. Pri vseh ostalih vprašanjih pa obstojajo razlike, ki naj ne bi bile le slučajne. Seveda moramo upoštevati, da se je število anketirancev (predvsem tistih, ki niso bili oškodovani) zaradi manjkajočih podatkov občutno skrčilo. Največje razlike od poprečja (faktorske vrednosti so standardizirane, zato je poprečje, če ni veliko manjkajočih podatkov enako nič), se kažejo pri šolski izobrazbi, kjer so tisti z visoko in višjo šolo mnenja, da kriminaliteta te vrste ni problem, ostali pa so drugačnega mnenja. Predvsem velja to za sicer majhno skupino nizko izobraženih. Da obravnavana kriminaliteta ni problem še razmišljajo anketiranci moškega spola in tisti, ki imajo visoke osebne dohodke.

V zadnjem stolpcu tabele sta podani za vsako vprašanje, ki smo ga obravnavali z analizo variance še stopnja tveganja za zavrnitev ničelne hipoteze in procent pojasnene variance. (dobimo ga tako, da vrednost R^2 pomnožimo s 100), ki je dokaj nizek.

X. ŽRTVE IN NEŽRTVE

Pri današnjem preučevanju kriminalitete in vednosti o oškodovancu tudi ta raziskava ne more mimo spoznanj o tem, ali so glede na status, poglede na okolje, znanje o kriminalnosti in sploh v doje-manju odklonskosti kaki razločki med oškodovanimi in neoškodovani-mi in če so, v čem?

Temeljna predpostavka našega razmišljanja je, ali ima oškodovanost oziroma viktimizacija na osebo določen vpliv in ali bo oblikovala posamezne poglede ljudem, ki so imeli opravek s kaznivim dejanjem in nadzorstvom. Po tem izhodišču naj bi bili njihovi pogledi dru-gačni od tistih, ki takih "travm" niso doživljali. Če se nam po-trdi to izhodišče, potem velja žrtvam kaznivih dejanj posebna po-zornost. In če smo vsi možne žrtve, potem velja računati z določenimi spremembami v pogledih na vprašanja, ki jih obravnavamo. Toda kako naj jih upoštevamo in se po njih ravnamo, mi oškodovanci ali družbe-no nadzorstvo, ki nas kot žrtve kriminala obravnava. Verjetno oboji, toda nadzorstvo kot družbena institucija mora potem drugače razumeti oškodovanca in se zanj bolj zanimati, kot doslej, ko ga jemlje pred-vsem kot sredstvo, izmed mnogih, ki mu pomagajo iskati storilca kaz-nivega dejanja. V tem je tudi vsa tragika žrtev kaznivih dejanj, zlasti tistih, ki nimajo svojega prispevka v genezi kriminalitete ali pa je ta vsaj zelo majhen.

Viktimologija, ki je v zadnjem desetletju močno na pohodu pa v mar-sičem prispeva k globljemu spoznavanju pomena oškodovanca kaznivega dejanja tudi za določanje vloge storilca. Nas pa žrtev v tem delu zanima glede njenih pogledov na svet kriminala zlasti z zornega kota, koliko se ta zaradi kake viktimizacije razločuje od tistih, ki niso (bili) žrtve.

Toda pri tem gre upoštevati tudi naslednje:

- Če smo vsi storilci kakih kaznivih dejanj in največkrat le majhnih

ali na kakem perifernem področju človeškega vedenja in nepomembnega, lahko tudi epizodnega - potem smo lahko vsi tudi žrtve, marsikdaj tako, da nas to sploh ne prizadeva in se zaradi viktimizacije ne vznemirjamo posebno ali sploh ne.

- Če smo žrtve ali bili žrtve, smo na to že pozabili in viktimizacija ni imela ali nima več nobenega ali vsaj ne posebnega vpliva.
- Študije o viktimizaciji so vedno časovno omejene in obsegajo le določena navadno krajša obdobja, največkrat ne daljša od enega leta (dokler je spomin žrtev še svež in so sposobne posredovati potrebne podatke). Glede na to je težko ločevati žrtve pred in žrtve po določenem kritičnem trenutku, jih izločevati in ne upoštevati in jih zaradi prav izbranega časa opazovanja bodisi napraviti za žrtve ali bodisi napraviti za nežrtve.

Nobeno raziskovanje doslej ne razglablja o teh smislih za pomen klasifikacije žrtve/nežrtve, ki pa niso brez pomena. Če ne drugega, je vsaj pošteno na to opozarjati, kajti tudi v vedenju ni nihče čisto bel in nihče samo črn, tako kot v našem pogledu nihče za celo življenje ali za določen izbran trenutek ne more biti samo žrtev ali samo nežrtev.

Zato moramo upoštevati "relativnost" v pojmu žrtve/nežrtve, ki so bolj metodološke kot smiselne in uporabljive le za krajša časovna razdobja in za kak namen. V tem smislu pojasnujemo tudi podatke v tem delu raziskave.

Spričo tega imenujemo žrtve in nežrtve ljudi samo za to raziskavo, ki upošteva viktimizacijo v letu 1979 ne pa prej ali kdaj kasneje. Zato se lahko zgodi, da so viktimizirani v času pred letom 1979 med nežrtvami. Mi pa jih primerjamo kot nežrtve v letu 1979 z žrtvami v istem letu. Kaj nam prinaša taka delitev pa prikazujemo v nadaljevanju.

Žrtve za naš namen štejemo vse oškodovance bodisi, da so bili oškodovani z enim kaznivim dejanjem ali več, vendar le leta 1979.

1. Splošno

Tabela 67: Žrtve/nežrtve in spol

S p o l	Morebitna oškodovanost			
	Število žrtve	Število nežrtve	Odstotek žrtve	Odstotek nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
moški	129	131	53,5	41,7
ženske	112			

$$\chi^2 = 7.16698$$

$$Df = 1$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0074$$

Glede na spol je v vzorcu bistven razloček in sicer:

- med moškimi je absolutno in relativno več oškodovancev raznih kaznivih dejanj kot med ženskami,
- ženske so bile leta 1979 redkeje viktimizirane.

Za take priložnosti še premalo vemo:

- ali je mobilnost moških toliko večja, da jim morebiti večje število socialnih stikov prinaša več priložnosti, v katerih so lahko viktimizirani, ali pa sami ustvarjajo več situacij, v katerih so lahko ogroženi,
- ali je pri ženskah morda ravno narobe,
- kolikor ni pri ženskah tolerantna stopnja viktimizacije višja, še posebno, če jih v raznih komunikacijah "ogroža" moški še zlasti, če gre prenekatero moško agresivnost razumeti kot "obliko" komunikacij nasprotnega spola,
- pri čemer zato ženske "vidijo" manj zla,

- ali pa je ženska "oškodovanost" predvsem bolj osebna in neposredna, moški pa se kot "lastnik" pojavlja kot "žrtev" pri premoženski in z njo povezani kriminaliteti. To še toliko bolj, ker je "zasebnik" najpogosteje tudi poglavar družine.

Tabela 68 : Žrtve/nežrtve in starost

Starost	Morebitna oškodovanost		Odstotek	
	Število žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
16 - 25	46	44	19,1	14,0
26 - 35	69	45	28,6	14,3
36 - 45	48	64	19,9	20,4
46 - 55	43	74	17,8	23,6
56 - 65	21	43	8,7	13,7
66 - 75	10	30	4,1	9,6
76 - 85	4	14	1,7	4,5

$$X^2 = 29.62525 \quad df = 6 \quad Pr(X^2/df) = .0000$$

Če vzorec kakorkoli odraža sestavo prebivalstva ljubljanskih občin po starosti, potem nam preglednica pokaže, da je viktimteta v konvencionalnem kriminalu predvsem bolj imanentna mlajšim starostnim skupinam do 35 leta starosti kot pa poznejšim letnikom. Toda v mlajših letnikih je tudi več ljudi.

To je mogoče utemeljevati predvsem iz naslednjih razlogov:

- zaradi brezskrbnosti mladih ljudi,
- zaradi njihove mobilnosti v vsakdanjem življenju, ki jih pripelje v predeliktualne situacije, v katerih so tudi viktimizirani (in ne le storilci kaznivih dejanj),

- mladi se bolj vpletajo v razne nasilniške konflikte, med tem ko tudi v razpolaganju s premoženjem že imajo toliko, da lahko postajajo oškodovanci.

Po 35. letu starosti viktimiteta upada, čeprav kaže svojo skrajnost do konca človeškega življenja, kajti starost prinaša neodpornost ter z njo postajajo stari ljudje vaba za prenekatero skupino storilcev kaznivih dejanj.

Po drugi strani pa je v starostnih skupinah po 35. letu med nežrtvami v letu 1979 znatno več oseb kot med tistimi, ki so bile v istih skupinah kakorkoli viktimizirane.

Spoznanja preglednice imajo tudi svojo preventivno vrednost, kajti v določenih starostnih skupinah se je treba začeti bolj ogibati kakšnega kriminala kot v drugi, hkrati ko te žrtve v določenih starostih bolj prispevajo k lastni viktimizaciji kot v drugih.

Tabela 69 : Žrtve/nežrtve in izobrazba

Izobrazba	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotki	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
brez in do 7 razr. osnovne šole	16	34	6,6	10,8
Kot nepravilno izobrazbo	53	78	22,0	24,8
šola za kvalif. in visoko kval. delavce	52	76	21,6	24,2
gimnazija	20	28	8,3	8,9
šola za srednje strok.kadre	44	56	18,3	17,8
višja in visoka šola	56	42	23,2	13,4

$$\chi^2 = 11.11482$$

$$df = 5$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0492$$

Čeprav χ^2 ni posebno statistično pomemben, se vendarle kažejo določene značilnosti.

Manj izobraženi, ki imajo verjetno tudi nižji družbeni status in s tem, vsaj domnevno, tudi manj premoženja, so tudi manj viktimizirani.

Tabela 70 : Žrtve/nežrtve in poklic

Poklic	Morebitna oškodovanost		Odstotek	
	Število žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
kmetijski in industrijski delavci	49	61	20,3	19,4
trgovsko, storitveno in varstveno osebje	24	35	10,0	11,1
upravni in administrativni delavci	35	26	14,5	8,3
strokovnjaki in umetniki	72	56	29,9	17,8
upokojenci, vzdrževani, gospodinjice, študentje	39	83	16,2	26,4
brez poklica	17	47	7,1	15,0
vsi drugi	5	6	2,1	1,9

$$\chi^2 = 27.60607$$

$$df = 7$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0003$$

Kot nasprotje temu pa so tisti z višjo ali visoko izobrazbo, ki (relativno) glede na udeležbo v obeh skupinah poudarjajo svojo navzočnost med žrtvami kaznivih dejanj.

Zato se tudi tu pojavlja vprašanje, ali družbeni položaj (ki ga gotovo določa izobrazba) vzpodbuja večjo občutljivost za viktimizacijo (ali prijavljanje) ali pa morebitna količina imetja vpliva na večje možnosti oškodovanja.

Vse kaže, da je stopnja viktimizacije najbolj očitna med strokovnjaki in umetniki ter administrativnimi in upravnimi delavci, to je med tistimi, ki v vzorcu predstavljajo skupine prebivalstva z ugodnejšimi dohodki in višjim družbenim statusom.

V nasprotnem primeru pa so najmanj viktimizirane tiste skupine, ki nič nimajo oziroma, ki tudi v družbi pomenijo sloje z nizkimi in sploh manjšimi dohodki.

Toda ne glede na to se vendarle ponujajo pomisleki:

- kaj če so tisti, z ugodnejšim socialnim statusom bolj občutljivi za lastno viktimizacijo, in
- kaj če so tisti z nizkimi dohodki ali celo brez njih v svoji ne-močnosti nasploh socializirani z nepomembnostjo in manj ali redkeje oziroma sploh neradi prijavljajo kazniva dejanja, storjena v njihovo škodo, še posebno, če imajo odpor do sodelovanja z organi kazenskega pregona?

Tabela 71 : Žrtve/nežrtve in število stanovanj v stavbi oškodovanca

Število stanovanj v stavbi, kjer stanuje	Morebitna oškodovanost			
	Število žrtve	Število nežrtve	Odstotek žrtve	Odstotek nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
1 stanovanje	59	104	24,5	33,1
2 do 10 stanovanj	77	71	32,0	22,6
10 in več stanovanj	105	139	43,5	44,3

$$\chi^2 = 8.17538$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0425$$

Kar zadeva stanovanjski standard glede na življenje v stolpnici ali bloku na eni strani in v individualnih hišah na drugi, je v vzorcu dosti ljudi z enim stanovanjem v hiši, kar kaže na ugodnost tovrstnih razmer. Toda le-ti so kljub morebitni izpostavljenosti zaradi količi-

ne premoženja, ki ga imajo, še najmanj viktimizirani, čeravno bi morda pričakovali narobe.

Dosti bolj so viktimizirani respondenti iz večjih zgradb, kar je za tako urbanizirano naselje, kot je Ljubljana, docela normalno. Če je viktimiziranost in neviktimiziranost približno enako porazdeljena pri vprašanih, stanujočih v večjih zgradbah, pa je očitna nekoliko višja obremenjenost s kaznivimi dejanji pri vprašanih, stanujočih v manjših toda večstanovanjskih poslopih, seveda pa se vzročnosti za ta pojav ne da razlagati le s to variablo.

2. Žrtve/nežrtve o varnosti

Tabela 72 : Žrtve/nežrtve in zanimanje za dogajanja v naselju

Ali se zanima, kaj se v naselju glede varnosti dogaja	Morebitna oškodovanost			
	Število žrtve	Število nežrtve	Odstotek žrtve	Odstotek nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
zelo	100	93	41,5	29,6
še kar	107	153	44,4	48,7
malo in nič	34	68	14,1	21,7

$$X^2 = 10.30211$$

$$df = 2$$

$$Pr(X^2/df) = .0058$$

Spoznanje, ki izhaja iz podatkov je, da se žrtve kaznivih dejanj bolj zanimajo, kaj se glede varnosti dogaja v njihovem naselju, medtem ko je očitnejša tovrstna indolentnost med tistimi, ki leta 1979 niso bili oškodovanci kaznivih dejanj.

Preglednica vzbuja pomislek v dveh smereh:

- ali se žrtve bolj zanimajo za varnost okoli sebe zato, ker so zaradi viktimizacije prišle v položaj, ki jim vzbuja potrebo po njej,

- ali pa informiranost o dogajanju in še morebitna socializacija z individualno samozaščito pogojuje večjo prijavljivost in večjo voljo pripovedovati o lastni viktimizaciji, kar je morda prišlo do izraza pri posredovanju podatkov tudi za to raziskavo. Ko so začutili, da se "nekdo" vendarle zanima zanje (nekateri so nam to celo napisali z dokajšnim odobravanjem).

Tabela 73 : Žrtve/nežrtve in mnenja o varnosti naselja

Ali misli, da je nase- lje, kjer živi	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
zelo varno	35	53	14,5	16,9
še kar varno	164	226	68,0	72,0
ni varno	28	12	11,7	3,8
ne ve	14	23	5,8	7,3

$$\chi^2 = 14.36269$$

$$df = 4$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0062$$

Očitne so tendence, da žrtve relativno pogosto menijo, da je naselje, kjer žive manj varno kot tisti, ki niso bili oškodovani s kaznivimi dejanji.

Viktimizacija torej vpliva na stališča o varnosti naselja, v katerem je žrtvino prebivališče in to predvsem v negativnem smislu.

Tabela 74 : Žrtve/nežrtve in mnenja o tem, kaj je "varno" naselje

Kakšno je varno naselje	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
razsvetljeno	21	22	8,7	7,0
nadzorovano (z milico)	33	28	13,7	8,9
sožitje med ljudmi	45	51	18,7	16,2
brezskrbnost ponoči	45	46	18,7	14,6
brez kriminala	47	56	19,5	17,8
ni tujcev	12	24	5,0	7,5
ni motečih objektov	11	13	4,5	4,1
ne ve	27	74	11,2	23,6

$$\chi^2 = 18.35927 \quad df = 7 \quad Pr(\chi^2/df) = .0105$$

Med nežrtvami je več tistih, ki se niso mogli izreči, kaj je varno naselje, hkrati pa še enkrat več po številu tistih, ki menijo, da je za varnost potrebna odsotnost tujcev. Posebnost je v tem, da se nežrtve izrekajo zoper tujce, sezonce, ljudi iz juga in podobne ljudi, o čemer je tudi sociološka študija ugotovila, da je precejšen del slovenskega prebivalstva nenaklonjen prišlekom. V tem smislu se prenekateri domačin ne razločuje od stališč ljudi v zahodnoevropskih državah, kar zadeva njihovega mnenja o "gastarbeiterjih" in njim podobnim ljudem.

Čeprav ne posebno izrazito, pa vendarle, se žrtve kaznivih dejanj v letu 1979 bolj potegujejo v svojih stališčih za nadzorovanost naselij, sožitje, brezskrbnost ponoči, kadar so izven doma in seveda tudi za tisto, zaradi česar so postali žrtve - zato, da v njihovem naselju ali v okolju ne bi bilo kriminala nasilništva, napadov, nadlegovanja in podobno.

Tudi ta preglednica kaže, da naj bi imele žrtve nekoliko bolj "izdelano" podobo o varnem naselju in s tem v zvezi tudi zahtevnejšo. Ali je to posledica viktimizacije, vsaj pred nedavnim?

Tabela 75: Žrtve/nežrtve in varnost sosednih predelov

Sosedni predeli so	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
enako ali bolj varni	123	155	51,0	49,4
manj varni	47	44	19,5	14,0
ne ve	71	115	29,5	36,6

$$\chi^2 = 9.62802$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0220$$

Iz pričujočih podatkov sta očitni predvsem dve značilnosti:

- nežrtve so znatno manj poučene o tem, kakšna je varnost v drugih predelih okoli njih;
- žrtve pa so nekoliko bolj prepričane, da so drugi predeli manj varni.

Prav to pa lahko pomeni, da so bile žrtve viktimizirane tudi izven ožjega okolja svojega prebivališča.

S tem v zvezi pa so na razpolago še nekatera dodatna vprašanja.

3. Žrtve/nežrtve o stanju kriminalitete

Ali kriminal v Sloveniji	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
maršček	117	125	48,5	39,8
ostaja na isti ravni	52	63	21,6	20,1
upada	21	34	8,7	10,8
ne ve	51	102	21,2	32,5

$$\chi^2 = 11.74391$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0003$$

Tabela 76: Morebitna oškodovanost in mnenje o obsegu kriminala

Ali je v soseski dosti kriminala	Skupaj	Morebitna oškodovanost			
		Število		Odstotek	
		žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
	Skupaj	241	314	100	100
precej		42	14	17,4	4,5
ni veliko		67	66	27,8	21,0
malo		69	87	28,6	27,7
nič		22	48	9,1	15,3
ne ve		41	99	17,1	31,5

$$\chi^2 = 41.77515$$

$$df = 5$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0000$$

Preglednica potrjuje izhodišča, po katerem:

- žrtve prej mislijo, da je v soseski precej ali vsaj ne veliko kriminala,
- oboji (žrtve in nežrtve) sodijo, da ga je pri njih enako "malo",
- nežrtve pa se pogosteje nagibajo k stališčem, da o tem ne vedo dosti ali da kriminala ni.

Viktimizacija torej dokaj vpliva tudi na mnenje o obsegu kriminala

Tabela 77: Morebitna oškodovanost in gibanje kriminalitete v Sloveniji

Ali kriminal v Sloveniji	Skupaj	Morebitna oškodovanost			
		Število		Odstotek	
		žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
	Skupaj	241	314	100	100
narašča		117	115	48,5	36,6
ostaja na isti ravni		52	63	21,6	20,1
upada		21	34	8,7	10,8
ne ve		51	102	21,2	32,5

$$\chi^2 = 11.74351$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0083$$

Najbrž večina ljudi nima zadovoljivih podatkov o tem, kakšno je gibanje uradno znane kriminalitete na Slovenskem, zaradi česar je to vprašanje, vsaj kar zadeva dejanskosti, brez pravega smisla. Toda mi smo spraševali za občutek oziroma splošne vtise, ki jih imajo ljudje, bodisi na podlagi svojih izkušenj, bodisi branja časopisov ali kako drugače. Ti občutki, ki jih ljudje imajo, pa niso brez smisla za dojemanje sveta okoli sebe in ne nazadnje tudi za "varnost" in vse drugo, kar je z njo povezano. Ne nazadnje so med skupinami ljudi, ki jih tu ločujemo za naš namen, vendarle očitni razločki, ki nastajajo na podlagi viktimizacije.

Po podatkih iz preglednice je značilno predvsem dvoje:

- da so nežrtve znatno manj poučene o gibanju kriminalitete na Slovenskem,
- da skoraj polovica žrtev meni, da kriminal v Sloveniji narašča (ali celo močno narašča).

Osebna viktimizacija torej močno določa vtis o naraščanju kriminalitete, pa čeprav gre za eno samo leto in ne dlje. Že to je dovolj, da dosti ljudi svoja osebna in neposredna srečanja s kriminalom projicira na globalno družbo in iz njih sklepa na splošno nevarnost in ogroženost. Zato gre morebitno paničnost in alarmantnost glede kakega pojavnosti iskati tudi v osebnih razmerjih ljudi in njihovi namišljenosti (pa čeprav je pogosto brez pravega temelja).

Tabela 78: Morebitna oškodovanost in pomembnost kriminala pred drugimi problemi

Ali bi dali kriminaliteti prednost pred drugimi družbenimi problemi	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
da	55	58	22,8	18,5
deloma	85	104	35,3	33,1
ne	73	84	30,3	26,7
ne ve	28	68	11,6	21,7

$$X^2 = 9.99824$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0186$$

4. Žrtve/nežrtve in mnenje o prikritosti

Žrtve se bolj nagibajo k temu, da bi v slovenski družbi dale kriminaliteti prednost pred kakimi drugimi problemi, ki nastajajo in to v celoti ali deloma.

Tisti, ki v letu 1979 niso bili oškodovani s kriminalom pa pogosteje kot žrtve o tem nimajo svojega mnenja oziroma o tem ne vedo dosti.

Tabela 79 : Morebitna oškodovanost in vrstni red kriminala pred drugimi problemi

Vrstni red med desetimi najpomembnejšimi problemi	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
prvi	40	68	16,6	21,7
drugi do peti	135	131	56,0	41,7
šesti in več	30	41	12,4	13,1
ne ve	36	74	14,9	23,6

$$X^2 = 12.77003$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = .0052$$

Tu se pojavi nekoliko nenadejan razloček, v katerem nežrtve pogosteje dajejo kriminaliteti prvo mesto kot žrtve, čeprav le-te dosledno agrvirajo stanje pri vseh drugih vprašanjih.

Toda po drugi strani je več kot polovica žrtev, ki sodijo, da gre kriminalu v skupini družbenih problemov od drugega do petega mesta po njihovi pomembnosti glede na slovenske družbene razmere.

Med nežrtvami pa je seveda znova več kot petina takih, ki o vrstnem redu kriminala med družbenimi problemi ne dajejo svojih stališč

$$X^2 = 45.83707$$

$$df = 4$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

4. Žrtve/nežrtve in mnenje o prikritosti

Tabela 80 : Morebitna oškodovanost in prikritost kriminala pred milico

Ali misli, da je dosti kaznivih dejanj, za katera milica ne ve	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
zelo veliko	16	8	6,6	2,5
precej	62	41	25,7	13,1
ni veliko	57	60	23,7	19,1
malo	52	67	21,6	21,3
nič	6	16	2,5	5,1
ne ve	48	122	19,9	38,9

$$X^2 = 36.76137$$

$$df = 6$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

Znova se pojavlja že konvencionalna predstava žrtev, ki gledajo na kriminal znatno bolj črnogledo kot ljudje, ki niso bili oškodovani z njim.

Žrtve v glavnem raje mislijo, da je kriminal pred milico bolj prikrit, medtem ko so nežrtve bolj optimistične, seveda hkrati, ko se pogosteje izrekajo za "ne ve".

Tabela 81 : Žrtve/nežrtve in razlogi za prikritost

Zakaj milica ne ve za kazniva dejanja	Morebitna oškodovanost			
	Število		Odstotek	
	žrtve	nežrtve	žrtve	nežrtve
Skupaj	241	314	100	100
ljudje ne prijavijo	106	95	44,0	30,3
so brezbrizni do neznatnih pojavov	21	16	8,7	5,1
ljudje nimajo radi opravka z milico	35	16	14,5	5,1
nočejo nevšečnosti	14	19	5,8	6,1
ne ve	65	168	27,0	53,5

$$X^2 = 45.83707$$

$$df = 4$$

$$Pr(X^2/df) = .0000$$

Poudariti je treba, da se anketiranci v visokem številu (42 %) niso izrazili o razlogih za neprijavljanje. Zato je preglednica manj reprezentativna (zlasti, ker so se nežrtve v več kot polovici primerov izrazile da ne vedo).

Toda ne glede na to, žrtve predvsem poudarjajo neprijavljanje oziroma nepripravljenost prijavljati kazniva dejanja in okoliščine, ki ovirajo občane, da bi imeli več opravka z milico, kot je treba, pa tudi brezbržnost do neznatnejših pojavov je eden izmed njihovih razlogov.

Čeprav je prenekatera anketirančeva izjava le hipotetična in kolikor zadeva neoškodovance nanašajoča se predvsem na druge, je neprijavljanje eno izmed delikatnejših vprašanj.

5. Sklep

V tem poglavju smo predvsem želeli poudariti nekaj razločkov med žrtvami kaznivih dejanj in skupino, ki leta 1979 po njihovih izjavah, ni bila oškodovana s kriminalom.

Šlo nam je predvsem za naslednja področja:

- za nekaj splošnih demografskih podatkov,
- za dojemanje varnosti,
- za mnenja o obsegu, dinamiki in pomembnosti kriminalitete v slovenski družbi in
- za stališča o prikritosti pred milico in vzrokih za to.

Iz celotne količine podatkov o teh vprašanjih stopa v ospredje zlasti dvoje:

- kaj označuje žrtev kaznivega dejanja, in
- kako vpliva njihova viktimizacija na stališča v povezavi z zgoraj omenjenimi vprašanji.

a) Žrtve

Žrtve so predvsem:

- moški, čeravno o vzorcu anketirancev prevladujejo ženske,
- mlajši ljudje, čeprav viktimiziranost popušča z leti odraslosti,
- osebe z ugodnejšo izobrazbo in ugodnejšim družbenim položajem, in
- stanujoči v zgradbah z večjim številom stanovanj, kar je tipično predvsem za mestno območje.

b) Posebnosti žrtev v posameznih stališčih

Zbrani podatki izražajo tendence:

- da se žrtve bolj zanimajo za varnost naselja,
- da njihova viktimizacija vpliva na varnostno počutje v negativnem pomenu,
- da imajo žrtve bolj izdelano predstavo, kaj sploh je "varno naselje" in so zaradi tega tudi bolj zahtevne,
- ker so bile oškodovane, pogosteje mislijo, da v njihovem naselju obstaja kriminal o določenem ali celo znatnem obsegu,
- s tem v zvezi pogosteje menijo, da kriminaliteta v Sloveniji narašča,
- da ji gre dati prednost pred kakimi drugimi družbenimi problemi,
- in to pretežno od drugega do petega meseca po težini,
- kar jih privaja tudi do stališč o pogostejši prikritosti kriminalitete pred milico in sploh organi odkrivanja in pregona.

Ključno spoznanje, ki izhaja iz tega dela raziskave je, da viktimizacija vpliva na črnoglednost v stališčih, ki zadevajo kriminal in sicer od varnosti mimo obsega do prikritosti kriminalitete.

Če to povezujemo še s strahom pred kriminalom in neugodnim "javnim mnenjem" do organov odkrivanja (predvsem milice) potem moramo poudariti, da je oškodovanje zasebnika s kriminalom določen šok. Le-ta

mu oblikuje drugačno podobo o kakovosti življenja, četudi v današnjih primerih največkrat ne gre za posebno občutljive viktimizacije. Ker pa zasebnik to vprašanje vrednoti, ne le z objektivnimi merili, marveč tudi subjektivno, iracionalno, čustveno, itd. so oškodovančeve ocene o prizadetosti lahko dokaj drugačne od tistih, ki nam jih ustvarjajo uradne kriminalne statistike, v katerih je navadno poudarjena velika količina neznatnejšega kriminala, ki zadeva zasebnika pa navidezno ne povzroča "družbenih" bolečin. To poglavje pa nas opozarja predvsem na ta razloček in na podobo "žrtve o sebi".

Tako se je npr. pokazalo:

- da so žrtve bolj prestrašene pred kriminalcem kot samrtve,
- da o kriminalu ne žrtve manj vedo in da o njem bolj berajo,
- da imajo manj izobličene pojave o "varnosti nasilja" kot drugi.

Po drugi strani pa žrtve:

- znatno bolj vedo o tistih,
- goje kritičnejše poglede na oblikovanje kriminala in njegovih kazenskih pregov,
- imajo zahtevnejše vidike glede opretnosti in učinkovitosti policije in sodišč,
- ne nasladijo na jezo policije, da viktimizacija vpliva na stabilizacijo o razširjenosti in obsegu kriminala v obsegu substituiranega okolja in na splošno na njegov obseg, varnosti občini pa ne in če na karikaturi odziva, čeprav se jim pomavljajo ob tej učinkovitosti.

Surišo tega se naj omenja v temu delu pri razpravi o temu delu in temu delu.

Primerjava ima tudi to pomen, da je temeljno mesto kazenske dejavnosti in ker ima lahko tudi več različnih dejanj, so v "demografskem" delu interpretacije razprave o temu delu in o temu delu je kazenskih dejanj.

XI. ŽRTVE (KAZNIVIH DEJANJ) GLEDE NA PRIJAVLJENA IN NEPRIJAVLJENA KAZNIVA DEJANJA

Dosedanja primerjava npr. med spoloma, med žrtvami in nežrtvami itd. prinaša nekatere bistvene razločke med skupinami, ki osvetljujejo razna vprašanja s prenekaterih zornih kotov.

Splošni vtis je, da posamezne, tako oblikovane skupine vendarle prevevajo nekatere skupne značilnosti, ki so zanje tipične, opravičljive in razumljive. Nekatero značilnost so sploh imanentne posameznim skupinam in zato pričakovane, čeprav ne vsakdanje.

Tako se je npr. pokazalo:

- da so žrtve bolj prestrašene pred kriminalom kot nežrtve,
- da o kriminalu nežrtve manj vedo in da o njem manj berejo,
- da imajo manj izdelane poglede o "varnem naselju" kot drugi.

Po drugi strani pa žrtve:

- znatno več vedo o milici,
- goje kritičnejše poglede do obravnavanja kriminala po organih kazenskega pregona,
- imajo zahtevnejša merila glede sposobnosti in učinkovitosti milice in sodišč,
- ne nazadnje se je tudi pokazalo, da viktimizacija vpliva na stališča o razširjenosti in obsegu kriminala v ožjem anketirančevem okolju in na splošno na njegovo dojemanje varnosti okoli sebe in še na marsikaj drugega, česar ne gre ponavljati ob tej priložnosti.

Spričo tega se kar sama od sebe ponuja primerjava žrtev glede na to, ali so kaznivo dejanje prijavile ali ne.

Primerjava ima seveda to posebnost, da je temeljna enota kaznivo dejanje in ker ima lahko žrtev več kaznivih dejanj, se v "demografskem" delu interpretacije pojavlja toliko žrtev kolikor je kaznivih dejanj,

čeprav je bil en posameznik lahko večkrat oškodovan.

Temu se ni bilo mogoče izogniti, kajti ista oseba - žrtev je eno kaznivo dejanje lahko prijavila, drugega pa ne, zaradi česar se žrtvini podatki in njeni pogledi na vprašanja, ki nas zanimajo - tudi ponavljajo, oziroma so hkrati uporabljeni pri kaznivem dejanju, ki je prijavljeno kot tudi pri oškodovanosti, ki je ostala prikrita.

Rešitev tega je morda v tem, da bi obravnavali oziroma primerjali le oškodovance z enim samim kaznivim dejanjem, toda to ne bi bila več adekvatna podoba viktimizacije prebivalstva, ki je obseženo z našim vzorcem. Obenem pa bi se število kaznivih dejanj, ki bi jih obravnavali na tak način, močno zmanjšalo.

Od skupnega števila nam (oziroma za raziskavo) sporočenih kaznivih dejanj, s katerimi so bili oškodovani anketiranci, je bilo 27,4 % prijavljenih, 72,6 % pa neprijavljenih.

To seveda pomeni, da je večina ali nad 70 % kaznivih dejanj ostalo prikritih pred organi odkrivanja, pregona in sojenja.

Čeprav podatek o neprijavljenosti upoštevanega kriminala ni vzpodbuden, stanja ne gre ocenjevati le po številkah, marveč tudi po vsebini pojavov. Le-ti pa so pretežno neznatnejše narave, četudi škode ne gre vrednotiti vedno kot najbolj odločujočega dejavnika.

Primerjava variabel, ki smo jim za izhodišče izbrali prijavljenost ali neprijavljenost posameznega kaznivega dejanja - ni pokazala toliko bistvenih razločkov med obema skupinama, kot prejšnje, kar nas je močno presenetilo, še posebno, ker smo pričakovali, da bo imela vsaka od skupin kake svoje posebnosti. Ta hipoteza se ni potrdila.

To bi lahko pomenilo, da je v konkretnem reagiranju oškodovanca na viktimizacijo (upoštevajoč prijavljanje) - manj zakonitosti kot pri hipotetičnem obravnavanju prikritosti. Ali drugače povedano: prijavljivost (zlasti neznatnejšega zasebniškega kriminala) ima svoje zakonitosti, ki pa jih najbrž še premalo poznamo.

Spričo tega se v tem delu raziskave lotevamo pojasnjevanja izidov iz dveh zornih kotov:

- v prvem delu obravnavamo tiste variable, katerih medsebojna obdelava je pokazala statistične značilnosti,
- v drugem pa tiste, pri katerih tega ni bilo mogoče potrditi, pa jim vendarle gre določena pozornost.

A. NEKAJ UGOTOVITEV Z ZNAČILNOSTNIMI RAZLOČKI MED SKUPINAMA PRIJAVLJENIH IN NEPRIJAVLJENIH KAZNIVIH DEJANJ

Vsote pojavov v posameznih preglednicah v nadaljevanju niso enake zaradi izločanja podatkov z neznanimi pokazatelji. Le-teh ni veliko, so pa vendarle. Nekaj "izgubljenih" enot pa ne predstavlja resnejših motenj za razlago zakonitosti na splošno.

1. "Imovitost" in prijavitelj viktimizacije

Tabela 82: (Ne)prijavljenost dejanj glede na zaposlenost oškodovancev

Zaposlenost	Dejanje prijavljeno		Odstotki	
	Število da	Število ne	da	ne
Skupaj	121	282	100	100
zaposlen	81	220	66,9	78,0
nestalno ali sploh ne	22	33	18,2	11,7
upokojen	18	29	14,9	10,3

$$X^2 = 8,707$$

$$df = 2$$

$$Pr(X^2/df) = 0,00 < P < 0,025$$

Spoznanje, ki ga prinaša ta preglednica je, da zaposleni, torej tisti z rednimi (in morda tudi boljšimi) prihodki manj ali bolj neradi prijavljajo kazniva dejanja kot upokoenci in nezaposleni oziroma nestalno zaposleni.

To lahko tudi pomeni, da je "revnejšim" tudi manjša viktimizacija bolj pomembna kot enaka imovitejšim, kolikor ta izraz sploh lahko uporabljamo v naši kolikortoliko egalitarno naravnani družbi, v kateri pa prav tako lahko govorimo o socialni diferenciaciji. Le-ta je gotovo očitna in vpliva tudi na razmere pri prijavljanju kaznivih dejanj. Njene tendence so vsekakor vidne in otipljive.

Morda potrjujeta gornjo domnevo o vplivu "imovitosti" in njeni vlogi pri morebitnem prijavljanju ali neprijavljanju naslednje dve tabeli in sicer o šolski izobrazbi in poklicu oškodovancev, kajti vse troje je med seboj povezano in splošno je znano, da šolska izobrazba v glavnem predestinira tudi družbeni položaj posameznika.

Tabela 83 : (Ne)prijavljenost in izobrazba

Izobrazba	Dejanje prijavljeno			
	Število da	Število ne	Odstotki da	Odstotki ne
Skupaj	126	282	100	100
brez in do 7.razr. osnovne šole	14	14	11,1	5,0
dokončana osnovna šola	32	63	25,4	22,3
šola za kvalif. delavce	21	68	16,7	24,1
gimnazija	11	21	8,7	7,4
šola za srednje strokovne kadre	24	45	19,0	16,0
višja šola in fakulteta	24	71	19,0	25,2

$$\chi^2 = 9,43$$

$$df = 5$$

$$Pr(\chi^2/df) = 0,05 < P < 0,10$$

Preskus sicer ni pokazal posebnih statističnih značilnosti, vendar izraža tendence, po katerih lahko sklepamo, da

- tisti s šolo za kvalificirane in visoko kvalificirane delavce ter višjo šolo in fakulteto pogosteje ne prijavljajo svoje viktimizacije,
- tisti z manj ugodno izobrazbo pa se bolj nagibajo k prijavljanju.

Čeprav izobrazba sama po sebi ne more vplivati na oškodovanca v smislu odločitve "prijaviti ali ne", pa skladno z drugimi okoliščinami gotovo določa kako ravnati v primerih, ko je oškodovanec utrpel takšno ali drugačno viktimizacijo.

Določen pokazatelj je tudi poklic oškodovanca - žrtve kaznivega dejanja.

Tabela 84: (Ne)prijavljenost in poklic

Poklic	Dejanje prijavljeno		Odstotki	
	Število da	Število ne	da	ne
Skupaj	126	282	100	100
kmetovalci in industrijski delavci	23	61	18,3	21,6
trgovsko, storitveno in varstveno osebje	11	25	8,7	8,9
upravni in administrativni delavci	16	41	12,7	14,5
strokovnjaki in umetniki	38	93	30,2	33,0
upokojenci, vzdrževani, gospodinjice, študenti	31	34	24,6	12,1
brez poklica in drugi	7	28	5,5	6,9

$\chi^2 = 11,45$ $df = 5$ $Pr(\chi^2/df) = 0,025$ $\left\langle P \right\rangle < 0,05$

Preskus prinaša značilnostne razločke, ki se pri poklicih odražajo nekoliko drugače in dodatno pojasnjujejo vprašanje (ne)prijavljanja v povezavi z družbenim položajem oškodovanca.

Čeprav strokovnjaki in umetniki (na območju ljubljanskih občin je prišlo v vzorec razmeroma precejšnje število oškodovancev, ki smo jih po izhodiščih poklica prebivalstva uvrščali med strokovnjake in umetnike) predstavljajo skupino, ki najbolj neradi in največkrat ne prijavijo oškodovanosti, so po drugi strani prav tako med "prijavitelji", ki najpogosteje to store. To zopet kaže, da glede na imovitost prijavljajo znatnejše viktimizacije, ki jih omogočajo zaradi svojega socialnega statusa in razpoložljivosti premoženja, ki jim je ogroženo.

Podobno je s kmetovalci (in industrijskimi delavci), ki s svojo lastnino nudijo priložnosti za oškodovanost. (to so največkrat tatvine poljskih pridelkov, kazniva dejanja poškodovanja tuje stvari itd.).

Skoraj četrtino prijaviteljev predstavlja skupina "upokojenci, vzdrževani, gospodinje, študenti" torej sloji, za katere domnevamo, da "manj imajo", pa je njihova občutljivost za oškodovanost vendarle dovolj visoka in zato pogosteje prijavljajo kazniva dejanja, ki jih drugi najčešče opuščajo.

2. Stališča o varnosti in naraščanju kriminala

O nekaterih vprašanjih iz tega področja so se prav tako pokazali razločki med oškodovanci prijavljenih in neprijavljenih kaznivih dejanj. Pri tem gre zlasti za:

- mnenje o varnosti naselja, v katerem žive oškodovanci,
- stališča o količini kriminala v soseski, in deloma za
- predstave o dinamiki kriminalitete v Sloveniji.

Tabela 85: (Ne)prijavljanje in varnost naselja

Ali je naselje, v katerem živi	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	126	282	100	100
zelo varno	19	37	15,1	13,1
še kar varno	73	201	57,9	71,3
ni varno	21	34	16,7	12,1
ne ve	13	10	10,3	3,5

$\chi^2 = 11,00$ $df = 3$ $Pr(\chi^2/df) = 0.01 < P < 0,025$

Vprašanci - oškodovanci, ki mislijo, da je njihovo naselje tako ali drugače "varno" (zelo in še kar) pretežno niso prijavljali svoje oškodovanosti. Morda so tudi mislili, da je njihova viktimizacija bolj epizodna in slučajna in zato manj pomembna in enkratna. Čeprav je del iz te skupine tudi prijavljal kazniva dejanja - je vendarle dokaj v manjšini. Ali to lahko pomeni, da občutek varnosti "uspavalno" vpliva na "energijo prijavljanja"?

Čeprav ne v absolutnem, marveč v relativnem smislu pa so tisti, ki se niso počutili "varno" v svojem naselju, nekoliko pogosteje prijavljali kazniva dejanja. To bi po drugi strani kazalo, da ogroženost (vendar ne kakršnekoli stopnje) do neke mere vendarle vpliva na prijavljivost. Strah in prestrašenost, pa kot smo že spoznali v tej raziskavi, tako ali drugače delujeta na marsikatero prepričanost (v stališčih do vloge in nevarnosti kriminala, zadostnosti milice, potrebnosti in družbenopolitične umestnosti samozaščite itd.).

Tabela 86 : (Ne)prijavljanje in količina kriminala v soseski

Koliko je kriminala v njegovi soseski	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	122	279	100	100
precej	38	44	31,2	15,8
ne veliko	35	81	28,7	29,0
malo	27	74	22,1	26,5
nič	5	33	4,1	11,8
ne ve	17	47	13,9	16,9

$\chi^2 = 15,67$ $df = 4$ $Pr(\chi^2/df) = 0.001 < P < 0,005$

Spoznanja preglednice so naslednja:

- tisti, ki mislijo, da je v njihovi soseski "malo" ali "ne veliko" kriminala, ga v relativnem smislu preibližno enako prijavljajo kot ga ne prijavljajo,
- do razločkov prihaja predvsem pri obeh skrajnostih oziroma pri vprašanih, ki mislijo, da je precej kriminala in pri tistih, ki žive v prepričanju, da ga ni (oziroma ki o tem nič ne vedo).

Pri teh dveh podskupinah pa gre poudariti še naslednje:

- tam kjer mislijo, da je precej kriminala ga prijavljajo v relativno še enkrat večjem obsegu (ne pa absolutno), in
- tisti, ki sodijo, da v njihovi soseski ni kriminala ali o njem ne vedo toliko, da bi se kakorkoli izjasnili, pogosteje niso prijavljali v njihovo škodo storjenih kaznivih dejanj.

Ker sodba o obsegu in nevarnosti kriminala vpliva na občutke varnosti v soseski, je potemtakem nujno, da se ti dve okoliščini povezujeta s stopnjo "zagretosti" za prijavljanje kaznivih dejanj.

Ne tako izrazita so stališča med obema skupinama glede dinamike kriminalitete v Sloveniji. Podatki o tem so naslednji.

Tabela 87 : (Ne)prijavljanje in dinamika kriminalitete

Kriminaliteta v Sloveniji	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	126	282	100	100
narašča	69	135	54,8	47,9
ostaja pri isti ravni	18	70	14,3	24,8
upada	14	20	11,1	7,1
ne ve	25	57	19,8	20,2

$\chi^2 = 7.003$ $df = 3$ $Pr(\chi^2/df) = 0,05 < P < 0,10$

Izhodišče: o dinamičnosti kriminalitete na Slovenskem (vendar ne posebno poudarjeno) podobno kot prejšnja primera kažeta na vpliv prej (ne)prijavljanju kaznivih dejanj. Navsezadnje se občutki o globalnih varnostnih razmerah na Slovenskem in ne le v anketirančevi soseski ali naselju morajo odražati v njem in imeti določen vpliv na anketirančevo odločitev. Še posebno, če oškodovanec meni, da s prijaviteljo sodeluje pri obravnavanju kriminala v širšem obsegu in ga ne razume le kot reševanje njegovega lastnega primera neposredno.

S tem v zvezi je:

- več kot polovica prijaviteljev kaznivih dejanj mnenja, da kriminal v Sloveniji narašča, čeprav so med njimi tudi taki, ki niso prijavljali svoje oškodovanosti (relativno) manj kot polovica,
- znatno večji je delež (absolutno in relativno), ki viktimizacije niso prijavljali med tistimi, ki so prepričani, da kriminal v Sloveniji ostala na isti ravni,

- mnenji, da "upada" in "ne ve" številčno nista tako izraziti, čeprav ju seveda glede na prijavljanje ali neprijavljanje ne gre zanemariti.

3. Splošna spoznanja o viktimizaciji in prijavljanju

Priznati moramo, da smo pričakovali pomembnejše razločke med obema skupinama žrtev spričo njihove delitev po tem, ali so dejanja prijavljali ali ne. Obetalí smo si odkritje tudi kakih posebnosti v motiviranju za sodelovanje ali nesodelovanje z organi odkrivanja in pregona, toda razen nekaterih mnenj se nam kaj izrazitega ni pokazalo.

Razpoložljivi podatki omogočajo le sklepanje, da (določena) stopnja prijavljivosti zavisi od:

- ugodnosti oziroma neugodnosti socialnega statusa žrtve kaznivega dejanja, pri čemer se je videlo, da so nezaposlenost, upokojenost in začasna zaposlitev okoliščine, ki vzpodbujajo prijavljanje. S tem v zvezi so tudi nekatere druge sestavine, ki skladno medsebojno delujejo v isti smeri. Med njima sta zlasti izobrazba in poklic. Kolikor bi "vulgarizirali" to plat pojava, bi lahko rekli, da se nam kažejo tendence, po katerih so načeloma revnejši, neimovitejši ali na družbeni lastvici nekako "nižji sloji" bolj nagnjeni k prijavljanju viktimizacije, čeravno ima to pravilo oziroma izhodišče prenekatero izjeme,
- varnostnega počutja, ki ga v našem preizkusu predstavljajo predvsem tri okoliščine, ki so med seboj povezane, to so varnost naselja, količina kriminala v soseski in stališče o naraščanju kriminalitete na Slovenskem.

To seveda velja za razločke med prijavitelji in neprijavitelji, oziroma še natančneje rečeno, za razločke med prijavljenimi in neprijavljenimi kaznivimi dejanji. Toda kolikor gre za to, se zdi, da je v tem vendarle premalo zakonitosti. Kaj pa, če se nam kaže "ta plat življenja" manj zamotana in resna, v dejanskosti ni tako preprosta in odvisna od nešteto dejavnikov, od katerih ima

vsak nekaj vpliva, toda noben kako posebno velikega? S tem prihajamo znova do spoznanja, da je hipotetičnost nekaj, realnost pa povsem drugo in se jih niti oškodovanci ne zavedajo, saj nam je prenekateri odgovoril, da ne ve zakaj ni prijavil kaznivega dejanja, kolikor si ni po našem mnenju odgovora marsikdaj v stiski enostavno izmislil glede na to, kakor mu je kazal položaj. To še toliko bolj, če se je počutil nekako "odgovornega" za to, da svoje "oškodovanosti" ni prijavil, pa smo ga z anketnim instrumentarijem pripeljali v položaj, ko se mu je začelo zdeti, da bi to vendarle moral storiti.

S tem postaja spraševanje o neprijavljeni viktimizaciji oziroma ugotavljanje stopnje prikritosti kriminala s takim medijem kot so žrtve, dosti bolj zamotano vprašanje kot se to zdi na prvi pogled, ko si predstavljamo, da je vsakomur lahko govoriti o dejstvih. Toda to dejstvo - ali oškodovanost - ima tudi svoje posebne psihološke razsežnosti, ki so zlasti pri viktimizaciji lahko pogosto intimne, diskretne, nedoumljive in večstranske. Raziskovalci pa jih želimo pogosto doseči s poenotavljenimi in neredko vnaprej modificiranimi priredki.

Morda bi morali posebej spraševati o motiviranosti za prijavljanje ali neprijavljanje ter instrumentarij prirediti kako drugače in bolj občuteno, bolj občutljivo ali morda posredno, s kontrolnimi mehanizmi in podobno. Če je to pomembno in kolikor se ne moremo zadovoljevati zgolj z doseženim o morebitni neprijavljenosti določene viktimizacije.

Kaj pa, če je to že "problem zasebnosti", v katerega ima oškodovanelec svoj in lahko tudi nepričakovan pogled zaradi suverenosti razpolaganja s seboj in rečmi, ki jih ima in ne dovoljuje vdirati tujim ljudem v svojo zasebno sfero, čeprav v znanstvene in s tem vendarle v koristne namene. Glede na to se poraja občutek neugodnosti, ker se nam dozdevna zamotanost prijavljanja/neprijavljanja kaže v drugačni obliki od tiste, kakršno si predstavljamo.

Morda je tolažba v tem, da naš začetek še ne more odkrivati dokončne resnice.

B. SPOZNAVANJA V ZVEZI S PRIJAVLJENIMI IN NEPRIJAVLJENIMI KAZNIVIMI DEJANJI, PRI KATERIH MED OŠKODOVANIMI NI STATISTIČNO POMEMBNIH RAZLOČKOV

To problematiko skušamo pojasnjevati na kratko in v bistvenih pogledih v več krajših sklopih vprašanj, ki zadevajo:

- najnujnejše demografske podatke žrtev,
- njihova stališča o varnosti in kriminalu,
- poglede na prijavljanje kriminalitete,
- seznanjenost z družbeno samozaščito, in
- njihovo (torej javno) mnenje o milici.

Ker med obema skupinama žrtev, torej med tistimi, ki so dejanja prijavili in ki jih niso, odslej naprej v tem delu raziskave ni statistično pomembnih razločkov - podatkov pretežno ne bomo prikazovali v tabelah, marveč predvsem opisno ali pa le izjemoma in še brez izračuna X^2 , ker je povsod neznatilen.

1. Najnujnejši demografski podatki

Udeležba spola pri prijavljanju je gotovo zanimiva, zato se tabeli ne gre odreči

Tabela 88 : Spol, žrtev in prijavljanje

Spol, žrtev	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	126	282	100	100
moški	65	161	51,6	57,1
ženske	61	121	48,4	42,9

Ženske vendarle nekolikanj raje prijavljajo oškodovanost s kriminalom kot moški, čeprav je med njimi manj žrtev, v vzorcu pa več anketirank (53,7 % od 555 oseb).

Kar zadeva starost prijaviteljev in neprijaviteljev, je med njimi v posameznih starostnih skupinah izredna izenačenost. Čeprav je med najmlajšimi nekaj več neprijaviteljev.

Po zakonskem stanu je več neprijaviteljev samskih in malenkost več prijaviteljev med skupino, ki jo tvorijo razvezani, vdoveli in živeči v izvenzakonski skupnosti. Čeprav ni statistično pomembnih razločkov med posameznimi skupinami, pa se vendarle pojavlja zanimivo vprašanje, ali niso posamezni položaji, ki izhajajo iz zakonskega stanu, bolj viktimogeni od drugih, še posebno, če pomislimo na izhodišča o predestiniranih in podobnih žrtvah.

Skoraj točno polovica žrtev v obeh skupinah živi v skupnem gospodinjstvu z zakoncem, otroci in bližnjimi sorodniki, manjši razločki so le pri tistih, ki žive še sami ali samo z zakoncem.

Nobenega dvoma ni, da je po narodnosti večina Slovencev.

Kar zadeva višino mesečnega dohodka so med posameznimi dohodkovnimi stratumi manjši razločki, pri čemer se pokažejo tendence, da narašča število bolje plačanih anketirancev med tistimi, ki niso prijavljali kaznivih dejanj.

Urejenost stanovanjskih razmer žrtev se kaže zlasti v tem, da je malo takih, ki stanujejo v skupnih bivališčih ali ki bi delili sobo z drugim. Kažejo se poudarki na prijaviteljih, ki so med hišnimi lastniki in lastniki stanovanj oziroma najemniki. To seveda lahko tudi pomeni, da razpolaganje z rečmi ali "imovitost" sploh omogoča večjo premoženjsko viktimizacijo. S tem je seveda tudi povezano število sob v stanovanju in število stanovanj v zgradbi, kjer oško-

dovanec stanuje in mu pomenijo tak ali drugačen standard.

Tovrstni razločki so med obema skupinama tako minimalni, da jih sploh ne gre posebej omenjati.

V zvezi z dolžino bivanja vprašanih žrtev v soseski ali naselju (oziroma njegovem delu) kjer stanujejo, ko so izpolnjevali vprašalnik glede na prijavitelje in neprijavitelje prav tako ni bilo statistično pomembnih razločkov. Ta okoliščina sama, kolikor ni odvisna od narave in morebitne nevarnosti soseske, res ni v zvezi z vprašanji, ki nas zanimajo, kolikor seveda sam "kraj" ne vzbuja občutkov prestrašenosti pred kriminalom. Morda je zanimivo le, da so tisti, ki so v kraju anketiranja živeli od rojstva, relativno pogosteje prijavljali kazniva dejanja. Ali ima potemtakem avtohtonost pri tem kak vpliv? Ali je od nekdanj naseljenim prebivalcem več do urejenosti in varnosti kraja, v katerem bivajo že od nekdanj kot drugim, ki tja prihajajo pozneje in imajo krajši bivalni staž.

2. Stališča o varnosti in kriminalu

Prenekatero prejšnje ugotovitve so pokazale, da je glede varnosti in obsega ter nevarnosti kriminala precejšen razloček v pogledih med žrtvami in nežrtvami. Kar zadeva žrtve glede na prijavitelje in neprijavitelje kaznivih dejanj se to ne dogaja s pomembnejšim poudarkom, čeprav gre vendarle za nekaj izjem, ki jih obravnavamo v prvem delu tega poglavja. Pri vseh drugih vprašanjih pa v delitvi žrtev na imenovani skupini ni prineslo posebnosti (česar smo jih pričakovali). Zato nam gre v tem pogledu le za nekaj pojasnil.

Žrtve imajo na splošno sicer boljšo (ustreznejšo) predstavo o "podobi varnega naselja", toda med prijavitelji in neprijavitelji ni bistvenih razločkov v stališčih. Morda bi le omenili, da se prijavitelji za malenkost pogosteje nagibajo k mnenju, da ne bi bilo bolj nadzorovano (tudi z navzočnostjo milice), medtem ko se

neprijavitelji rahlo bolj potegujejo za razsvetljenost in brezskrbnost, če so ponoči zunaj izven doma.

Kar zadeva prestrašenost, ki jo sicer na splošno posebej obravnavamo, je med žrtvami precejšnja enotnost v stališčih po posameznih možnih odgovorih. Nekoliko se razločujeta le odgovora in sicer:

- relativno je več neprijaviteljev med tistimi, ki se ne počutijo "povsem varno", če so ponoči zunaj, in prav tako je
- relativno več prijaviteljev, ki se ne "počutijo varno."

Strah in prestrašenost sta okoliščini, ki se v nezanemarljivem obsegu pojavljata v dveh skupinah.

Le oškodovanci štirih kaznivih dejanj se niso izjavili o tem, ali mislijo, da je dosti takih kaznivih dejanj, za katera milica sploh ne ve, kar je izredno dober rezultat. Kaže na to, da oškodovanci - žrtve bolj razmišljajo o tem kot drugi, ki jih viktimizacija morda (še) ne prizadeva. Stališča pa se med obema skupinama žrtev ne razločujejo pri večini možnih odgovorov. Morda gre omeniti le, da neprijavitelji nekoliko bolj oziroma večkrat mislijo, da takih kaznivih dejanj ni veliko, prijavitelji pa so o tem relativno nekoliko manj poučeni.

K tem razmišljanjem sodi tudi vprašanje, zakaj je kriminaliteta v Sloveniji poseben problem, če se je anketiranec izrekel za tako stališče. Žrtve - ne glede na to, ali gre za prijavitelje ali ne, imajo (kolikor imajo) pri možnih odgovorih dokaj enaka mnenja.

Kot posebnost zanje pa je vendarle, da je med vsemi odgovori najpogostejši "da je preveč neraziskane kriminalitete" in takih odgovorov je relativno nekaj več med prijavitelji.

Taka reakcija ni brez pomena še posebej, če jo poudarjajo prijavitelji, ki s prijavami kaznivih dejanj gotovo goje posebna pričakovanja, zaradi katerega prijavljanje sploh je. Če ni potešitve,

potem je stališče odsev nuje, ki jo je treba upoštevati še zlasti, če jo nakazujejo žrtve, ki prijavljajo kazniva dejanja prav z določenim namenom.

Ali dati kriminaliteto prednost pred kakimi drugimi družbenimi problemi, se je kljub statistični nepomembnosti razločkov med prijavitelji in neprijavitelji "z da ali deloma" vendarle v relativnem smislu odločilo nekaj več prijaviteljev. S tem se gotovo v nekem smislu nakazujejo tendence po tem, da je za vsakogar najbolj pomembno tisto, kar ga najbolj neposredno tare in teži in med to pri žrtvah in še posebej pri prijaviteljih kaznivih dejanj sodi tudi oškodovanost, četudi je včasih neznatnejša, je pa lahko vznemirljiva, ker moti občutek varnosti.

Zato gre na to, zlasti organom odkrivanja in pregona, vedno misliti, kadar obravnavajo oškodovance, četudi žrtve "bagatelne" kriminalitete. Še posebno zato, ker se tudi malenkostni osebni problemi in težave projicirajo na globalno družbo in ker se celo po posameznem ravnanju z oškodovancem meri delovanje kakega nadzornega mehanizma v celoti.

S tem v zvezi je tudi vrstni red kriminalitete v skupini drugih družbenih problemov, kolikor anketiranec sodi, da je kriminaliteto v Sloveniji šteti za pomembno družbeno vprašanje.

Pri tem žrtve za 66 ali 16 % kaznivih dejanj niso dale izjave o vrstnem redu.

Kljub preizkušeni statistični neznačilnosti se je relativno več prijaviteljev izreklo, da ima kriminal v Sloveniji prvo mesto pred vsemi drugimi družbenimi problemi in mu s tem dajejo prednost pred drugimi težavami, ki jih imamo.

Izbor "problemov", ki naj bi bili družbeni in o katerih v zadnjem času dosti govorimo in pišemo (inflacija, stabilizacija, nebrzdano naraščanje cen, nespoštovanje dogovorov in sporazumov, upadanje odgovornosti itd.) je bil prepuščen vprašancem in jih nismo naštevali naprej. Odločitev za kriminal med "prijavitelji" lahko ni povsem slučajna, če je oškodovanost neposredna in zato boleča, morda bolj kot kak drug "problem", ki je manj posreden, bolj oddaljen in zato laže sprejemljiv.

3. Pogledi na smotrnost prijavljanja kaznivih dejanj

Prijavljivost je eno izmed ključnih vprašanj, s katerim se ukvarjamo v tej raziskavi in ki je še kako povezano s prikritostjo. S tem v zvezi gre poudariti, da se je 85 % žrtev izreklo, da bi morali oškodovanci pri nas v Sloveniji bolj prijavljati kazniva dejanja in kar je še bolj pomembno - skoraj ni razločka med prijavitelji in neprijavitelji.

Toda med njimi je dosti oškodovancev, ki niso prijavili 237 ali kar 58 % vseh z anketo ugotovljenih kaznivih dejanj, čeravno sami spoznavajo, da bi ljudje morali bolj prijavljati. Odkod tak razloček med splošnim stališčem in dejanskim ravnanjem, ki ima za posledico povečanje stopnje prikritosti? Razloge pojasnjujemo v tej raziskavi in jih zato ne ponavljamo za ta namen posebej.

Tudi v sodbah zakaj ljudje ne prijavljajo kaznivih dejanj, ni posebnosti med prijavitelji in neprijavitelji, čeravno bi pričakovali, da bi lahko prijavitelji navedli kake drugačne razloge od neprijaviteljev, še posebno, ker je pričakovati, da bi svoje lastne izkušnje projicirali na druge. V zagovor obema skupinama pa je, da le 9 % žrtev ni posredovalo razlogov na to vprašanje med katerima sta najštevilnejša: neprijetna posledica in izguba časa oziroma njima podobni odgovori, ki kažejo na odpor do prijavljanja zaradi sitnosti in tegob, ki s tem nastajajo.

Toda na vprašanje, ali razlogi, ki so jih navedli, veljajo tudi zanje osebno, je le komaj petina odgovorila z da, kar pomeni, da naša pričakovanja o projekciji lastnih zaznav na druge ljudi niso bila na mestu. Zaradi nekoliko večjih razločkov med obema skupinama, čeprav je preizkus X^2 na robu signifikantnosti, vendarle predstavljamo ustrezno preglednico v celoti.

Tabela 89: Veljavnost prej izraženih razlogov o neprijavljanju za anketiranca

Ali veljajo navedeni razlogi tudi zanj	Skupaj	Dejanje prijavljeno		Odstotki	
		Število da	Število ne	da	ne
Skupaj	126	282	100	100	
da	19	68	15,0	24,1	
deloma	53	120	42,1	42,6	
ne	47	73	37,3	25,9	
ne ve	7	21	5,6	7,4	

$$X^2 = 7.65$$

$$df = 3$$

$$Pr(X^2/df) = 0.05 < P < 0.1$$

Obe skupini sta s stališči najbolj skladni pri odgovoru "deloma", ki je kot tak tudi najbolj nevtralen.

Če odmislimo (ne) pomembnost števila "ne ve", je značilnejše, da:

- prijavitelji trde, da tisto, kar so prej navedli kot splošna pravila o neprijavljanju za druge ljudi, zanje manj drži, in
- neprijavitelji pogosteje izjavljajo, da tisto lahko velja tudi zanje.

Da je morebitno neprijavljanje lahko potuha storilcem kaznivih dejanj, je v celoti prepričana večina žrtev (oškodovanci 70 % ugotovljenih kaznivih dejanj) deloma pa nekaj več kot petina (22,1 %). Tisti, ki ne mislijo na to so skoraj izjema.

Razločkov med obema skupinama (prijavitelji/neprijavitelji) ni.

Najbolj pomembno za to področje je ugotovljena neskladnost med "prepričanjem" o potrebnosti prijavljanja kaznivih dejanj in dejanskim ravnanjem oškodovancev po viktimizaciji, ko ne ravnaajo tako kot mislijo, da bi bilo potrebno. S tem se močno kaže eno kot model, drugo pa kot življenje, ki često ne prihajata skupaj ker delamo drugače kot mislimo, da bi morali. Ali je tolažilno, da tako ravnamo tudi na dosti drugih področjih, pomembnih za skupno korist?

4. Seznanjenost z družbeno samozaščito

Politizacija družbene samozaščite v naši družbi zlasti po letu 1972 je privedla do tega, da je ta proces samoupravno organiziranega varstva dobil izjemno široke razsežnosti, tako da vsi mislimo, da ustrezno poznamo to področje družbenega življenja, kar se je na prvi pogled potrdilo tudi z anketiranjem ljudi izbranih v vzorec za to raziskavo.

Čeprav pri žrtvah kaznivih dejanj ugotavljamo na splošno po eni strani boljše poznavanje prenekaterih procesov, ki zadevajo kriminalno in kaznovalno politiko v ožjem smislu, pa je po drugi strani za njih značilna razvitejša kritičnost in doslednejša zahtevnost kot pri tistih, ki niso bili viktimizirani s kriminalom. Najbrž je ta pojav normalen in ne nazadnje tudi zaželen. Morali bi ga bolj upoštevati pri obravnavanju žrtev kaznivih dejanj sploh in pri reagiranju na odklonske pojave v naši družbi.

Ta vprašanja za celoten vzorec pojasnjujemo v ustreznem delu te raziskave, zato nam ob tej priložnosti ostaja le nekaj razmišljanj o žrtvah kaznivih dejanj, upoštevajoč njihovo razdelitev na prijavitelje in neprijavitelje.

Zopet moramo poudariti, da med tema dvema skupinama tudi vprašanje o družbeni samozaščiti ni statistično značilnih razločkov, marveč dokajšnja enotnost v takšnem ali drugačnem pogledu - v pozitivnem ali negativnem.

Le nekaj oškodovancev pri 3,5 % kaznivih dejanj ne ve kaj je družbena samozaščita, vsi ostali pa po njihovih izjavah vedo (64,5 %) ali vsaj deloma vedo (31,1 %). To ni slabo, če izhajamo iz globalnega stališča, ki pa je preohlapno za to, da bi zvedeli za podrobnosti, ki jih nismo preverjali, ker anketirancev nismo hoteli spravljati v zadrego. Le-ta se je pokazala že z nekaterimi dodatnimi vprašanji, ki pa so bili bolj konkretni.

Če je bilo poznavanje družbene samozaščite v splošnosti zadovoljivo, pa konkretnost ni vzbujala ohrabrujočih vtisov.

Ta vtis se pri žrtvah nekoliko popravlja, saj oškodovanci četrte ugotovljenih kaznivih dejanj (z našo anketo in za ugotavljanje prikritosti) trdi, da danes (to je v času anketiranja) vedo o družbeni samozaščiti vedo veliko več kot takrat, ko so prvič slišali zanjo.

Podatek o boljšem poznavanju samoupravno organiziranega varstva pa moti okoliščina, da se ostali izrekajo še za dve slabši možnosti in sicer: nekaj manj kot polovica žrtev izjavlja, da ve le malo več o tem in nekaj nad četrtno, da ve prav toliko kot takrat.

Na odgovore gre gledati predvsem z dveh gledišč.

Po prvem moramo upoštevati, da proces politizacija družbene samozaščite poteka z večjim ali manjšim omahovanjem oziroma boljše ali manjšo intenzivnostjo že od brionskega plenuma, torej od sredine leta 1966 dalje, nato pa nekoliko bolj od leta 1968 in bolj zagnano od 1972, torej že dolgo desetletje. V tem času je morala tovrstna politizacija prodreti skoraj do slehernika, četudi si je pred njo morda zatiskal ušesa ali odklanjal (morda celo iz političnih razlo-

gov). Zato bi lahko pričakovali boljše izide v pogledu socializacije s to, predvsem preprečevalno dejavnostjo, čeravno se je v prvih letih predvsem razvijala v smislu verbalnega aktivizma in praktično uporabno šele bolj v zadnjih petih letih, ko prihaja do varnostnih ocen in načrtovanja varnostnih razmer.

Po drugem, ne gre prezreti nasičenosti družbenega vzdušja z verbalizacijo te dejavnosti, ki spričo neuspešnosti na prenekaterem področju ne rojeva pozitivnih sprememb zlasti ne na področjih kot so odgovornost, stabilizacija, inflacija, pojavi na Kosovu, naraščajoča poraba dinarskih in deviznih sredstev v tujini po zasebnikih in še marsikaj drugega. Zato je lahko verjeti, da množica besed (tiskanih in izrečenih) povzroča obratne učinke od pričakovanih, če je sploh še opazna, ker je tovrstni "aktivizem" postal toliko vsakdanji, da je že lahko pri marsikom nadležen in prej v posmeh kot v dejansko napotilo za ravnanje pri varovanju vrednot, premoženja, življenja in še česa drugega.

Morda je tudi v tem razlog, da je veliko sploh ne vidi, ne občuti, ne sliši in o njej ne ve več od takrat, ko je prvič slišal zanjo. Hkrati se morda še vedno preveč abstraktno obravnava v kakih zaprtih skupinah in "elitnih" krogih kakih struktur.

Anketa tudi med žrtvami kaznivih dejanj posredno potrjuje to domnevo. Zato tudi med prijavitelji in neprijavitelji kaznivih dejanj ni razločkov, čeprav bi pričakovali, da bodo vsaj žrtve bolj osveščene in dosledneje (če lahko pričakujemo, da tovrstna socializacija poteka tako kot bi želeli) prijavljale kriminal, ki jih neposredno zadeva, ker bi naj bil boj z nezakonitostjo ne nazadnje tudi globalno kriminalno politično in ne le zasebniško vprašanje.

Na to nam tudi pri žrtvah kaznivih dejanj kažejo podatki, da jih več kot polovica nima nobenega mnenja o tem, na katerem področju družbene samozaščite, se je doslej največ napravilo, čeravno večina vendarle ima neko temeljno znanje o tem, kaj to sploh je. Dve tretji-

ni žrtev kaznivih dejanj ni mogla pojasniti, zakaj je bilo na področjih, ki so jih zbrali kot uspešno, največ storjenega.

Podobno je z vprašanjem, s čim naj bi se na področju družbene samozaščite odslej naprej bolj ukvarjali? Pri tem je položaj še bolj neugoden, saj žrtve pri 57,8 % kaznivih dejanj niso mogle odgovoriti niti z enim predlogom, čeravno smo z anketo dobili dragocene podatke javnomnenjskega pomena ne le v predstavah o obsegu in težini ter dinamiki kriminala, marveč tudi o njegovem mestu med drugimi družbenimi problemi, s katerimi se moramo pri nas spoprijemati.

Oboje, kje smo z družbeno samozaščito in kaj delati, kaže na šibkost v udeležbi širše javnosti na tem področju, ki je bolj zamišljena v besedni "politizaciji" kot pa v konkretnem uveljavljanju med ljudmi in na tistih področjih, ki so najbolj ogrožena.

Menimo, da je anketa pokazala prenekatero šibkosti v akcijski pripravljenosti najširših slojev prebivalstva ljubljanskih občin.

Ob koncu tega pisanja o izbranih stališčih, o družbeni samozaščiti pri žrtvah moramo znova poudariti, da pri dosti variablah tega področja ni bilo med obema skupinama statistično pomembnih razločkov. Gre za določene skladnosti, ki so pri posameznih stališčih med prijavitelji in neprijavitelji celo do odstotka enake.

Zato se pri tem vzbuja pomislek, ali smo s socializacijo družbene samozaščite dosegli tolikšno stanje enotnosti pogledov, da tudi med posameznimi skupinami prebivalstva ne more prihajati do razločka ali pa so šla ta prizadevanja pretežno mimo ljudi, ki jih nismo uspeli pritegniti in jim to ne pomeni kaj posebnega.

Nezmožnost dati odgovore na nekaj vprašanj konkretnejše narave kaže na drugo možnost (ki nekoliko spominja na nesposobnost reagiranja

družbene samozaščite na kritične dogodke na Kosovu, ki niso nastali nenadoma). To je v zadevni "neprizadetosti", ki je tolikšna, da je niti lastna viktimizacija ne more še premakniti do tiste stopnje, ki bi splošna družbena izhodišča za varstvo - posameznik uporabljal pri lastnem reagiranju.

Na to kaže predvsem dvoje:

- visoki odstotki nezmožnosti ustrežneje reagirati na vprašanja zadevajoča to področje ali sploh reagirati, četudi zmotno,
- visoki odstotki neprijavljenih posameznih vrst kaznivih dejanj, kar kaže lahko tudi na indolentnost do varnostnih razmer v konkretnih socialnih okoljih.

Ker pa je družbena samozaščita in njena aktivizacija tesno povezana s prikritostjo odklonskosti - se to dvoje postavlja v ospredje kot pomembno družbeno vprašanje in ne le kot kriminalno-politično.

5. Mnenje žrtev o milici

Milica je med mehanizmi formalnega družbenega nadzorstva gotovo med tistimi, ki jih javnost najbolj kritično presoja in vrednoti iz več razlogov:

- med vsemi represivnimi organi je milica najbolj vidna, ker je uniformirana,
- najbolj javno opravlja svoje dejavnosti,
- ker je vsem dostopna in na razpolago, ima največ stikov z ljudmi in več ko je stikov več je možnosti za nepravilnost,
- pri svojem delu lahko uporablja neposredno prisilo za uresničevanje svoje vloge, čeprav v imenu države ali družbe,
- je ena izmed redkih mehanizmov, katerim se ljudje neposredno zatekajo po pomoč, kadar so v stiski,
- ukvarja se z odkrivanjem pojavov in storilcev in je zato z drugimi službami organov za notranje zadeve odgovorna za uspešnost za-

tiranja zlasti kriminalitete in prekrškov in prav zato inicira formalne postopke zoper odklonskost.

- če ni ugotovljen storilec, če ukradeno ni vrnjeno, če "zadeva" ni dobro končana itd. jo občan največkrat tudi krivi za neuspeh, kar se je pri marsikaterem oškodovancu pokazalo tudi v tej raziskavi.

To je morda samo nekaj razlogov v sklopu katerih ne le splošna javnost, žrtve kaznivih dejanj pa še posebej, gledajo na to "državno" službo. Pri tem sploh ne omenjamo nesprejemanja milice po določenem delu javnosti zaradi kakega neprijetnega dogodka pa okoliščine, po katerih ljudje na splošno nimamo radi tistih, ki nas nadzorujejo in ki nam "gledajo na prste".

Tovrstna dejavnost (ki jo opravlja milica oziroma policija) je verjetno izmed vseh "družbenih služb" najbolj na očeh javnosti in tudi zato, če že ne po svoji naravi in družbeni vlogi, najbolj delikatna in hkrati težavna.

Mi smo v tej raziskavi že ugotavljali razločke v stališčih o milici glede na delitev anketirancev glede na žrtve in nežrtve. Spoznali smo, da imajo žrtve slabši in bolj kritičen odnos do milice pri posameznih vprašanjih, kakor tisti, ki (vsaj leta 1979) niso bili viktimizirani.

Zato smo morali preizkusiti še, ali so kaki razločki in posebnosti med "prijavitelji" in "neprijavitelji" kaznivih dejanj, torej znotraj celotnega vzorca oškodovancev. To smo preizkusili pri naslednjih vprašanjih:

- ali je žrtev zadovoljna z delom milice v svoji soseski,
- ali oškodovanec misli, da bi milica morala posvetiti pozornost kakemu posebnemu vprašanju,
- ali misli, da ima milica dovolj pooblastil, da se lahko spoprijemlje z nezakonitostmi,

- ali sodi, da bi bila lahko milica bolj učinkovita,
- ali obravnava vse ljudi enako in
- ali v anketirančevem kraju dobro opravlja svoje naloge.

Čeprav gre poudariti, da je bilo sodelovanje v delu ankete, ki je zadevalo milico, najbolj uspešno in je bilo najmanj izostalih odgovorov, preizkusi pri žrtvah niso pokazali nobenih posebnosti med prijavitelji in neprijavitelji. To lahko potrjuje, da so žrtve v našem vzorcu dokaj enovita populacija z dokaj sorodnimi stališči.

Ne glede na sorodnost gledišč bi vendarle navedli nekaj podrobnosti za boljše razumevanje stvari samih.

Med "neprijavitelji" je absolutno in relativno več zadovoljnih z delom milice v soseski, med "prijavitelji" pa je nekoliko več le deloma zadovoljnih in nezadovoljnih. Čeprav pri tem ne gre za statistično pomembne razločke gre vendarle znova poudariti eno izmed temeljnih spoznanj te raziskave, ki je naslednje: manj ko imajo ljudje stikov z milico, boljše mnenje imajo o njej in bolj so z njo zadovoljni.

Stike z milico navadno pogojujejo za ljudi neprijetni dogodki, ki že sami po sebi niso vzpodbudni. Opravki z državnimi organi pa so dodatna obremenitev, ki največkrat, zlasti pa v razmerah viktimizacije s kriminalom, prav tako pretežno ne prinašajo zadovoljstva, marveč često prav narobe. Če gre pri tem še za kake "zapreke" ali "nerodnosti" v postopku, pa je položaj še slabši in za oškodovanca še bolj neugoden, kolikor za posamezne okoliščine ne prevale odgovornosti kar na milico, kar ni redkost. Odtod tudi marsikatera kritika na račun milice; od njenega nesodelovanja z občani, mimo pritožb na račun njene obhodne, patrolne in sploh opazovalno - varovalne dejavnosti tja do nezmožnosti ugotovitve storilca ali vrnitve morebiti ukradenih reči.

Stališča prijaviteljev in neprijaviteljev kaznivih dejanj med žrtvami so si glede vprašanja pozornosti milice kakemu posebnemu problemu najbolj enotna pri odgovoru "ne vem" (po 41 %) in nekaj manj pri "da" 643 % : 42,2 %).

Kar zadeva zadostnost pooblastil milice za spoprijemanje z nezakonnostmi so razločki nekoliko vidnejši, vendar še ne toliko, da bi privedli do statistične pomembnosti. Neprijavitelji bolj menijo, da jih ima, prijavitelji pa bolj kot nasprotna skupina menijo "ne ve". Iz tega bi se lahko dalo sklepati, da prijavitelji prej menijo, da bi milica morala imeti več pooblastil kot jih ima najbrž zato, da bi bila po njihovem mnenju uspešnejša kot je bila v primeru njihove oškodovanosti, ko najbrž ni mogla ustreči zahtevam in željam po uspešnejši rešitvi njihove zadeve.

Gre torej za vprašanje pristojnosti v represivnem ukrepanju pri odkrivanju in preiskovanju kriminala in prenekateri laiki sodijo, da je uspešnost milice odvisna od pooblastil in ne toliko od njihove sposobnosti v okviru obstoječe pristojnosti.

Oškodovanci imajo pri tem pogosto tudi v mislih represivnost te službe, ki naj bi bila očitnejša tudi zaradi njihove lastne kaznovalne naravnosti. Da je takih več pri prijaviteljih kaznivih dejanj, ni slučajno.

To domnevo potrjuje tudi naslednje vprašanje, po katerem prijavitelji zopet nekolikokrat bolj menijo, da bi bila lahko milica bolj učinkovita. Želja nedvomno izhaja iz lastne nezadovoljenosti in je spodbujena s prijavitvijo dejanja.

Enakost obravnavanja ljudi pred zakonom je eno izmed ključnih vprašanj, ki je dokaj zamotano, težko merljivo, toda v središču pozornosti bolj kapitalističnih kot socialističnih družb. Organi odkrivanja so nedvomno eno izmed meril za to, čeravno ne najbolj pomembno.

Oškodovanci - anketiranci niso bili iznenadeni z vprašanjem, ali milica obravnava vse ljudi enako, saj se je le četrtnina žrtev zatekla k odgovoru "ne vem". Da obravnava vse ljudi enako velja tako za prijavitelje kot neprijavitelje kaznivih dejanj. Prijavitelji se relativno v nekoliko večjem obsegu izrekajo za "ne" in neprijavitelji za "ne ve".

Prijavitelji kaznivih dejanj imajo zopet nekoliko slabše mnenje o milici glede njene vloge pri omogočanju enakosti ljudi pred zakonom.

Nazadnje in na splošno gre še za to, kaj žrtve menijo o tem, kako milica v njihovem kraju opravlja svoje naloge? Žrtve skoraj tretjine kaznivih dejanj so za ocene od "poprečno do zelo slabo" in med prijavitelji in neprijavitelji ni razločkov do desetinke odstotka. Posebnih razločkov tudi ni med tistimi, ki so za zelo slabo in dobro opravljanje, niti med žrtvami, ki o tem ne vedo ničesar izjaviti.

Pri tem vprašanju so stališča prijaviteljev in neprijaviteljev najbolj uniformna oziroma enaka.

6. Sklep

V tem delu smo zaradi ilustrativnosti morebitnih podrobnosti in za to, da bi nekaj več vedeli, vendarle podali nekatera pojasnila o morebitnih razmerjih med oškodovanci prijavljenih in neprijavljenih kaznivih dejanj, čeravno preizkus s X^2 ni pokazal pomembnosti in je ostalo skoraj 70 % kaznivih dejanj neprijavljenih.

Morda gre vendarle dodati, da se pri prenekaterih vprašanjih nakazujejo posebnosti, ki pa statistično ne prihajajo do izraza. Za raziskovalca družbenih pojavov pa so lahko zanimive tudi tendence, čeravno jih ni mogoče statistično dokazovati, ker ga silijo k razmišljanju o strukturiranosti pojavov in o vzrokih zakaaj tako.

Čeprav ta del poglavja o žrtvah glede na prijavljanje ne Prinaša posebno oprijemljivih spoznanj, naj služi kot dodatek vsem drugim tudi kot metodološko vprašanje, ki smo ga reševali tako kot ga prikazujemo in sicer po pravilu, kolikor dejanj toliko oseb, čeravno je kak oškodovanec utrpel več viktimizacij in ne le eno samo. Toda je pri vsakem kaznivem dejanju lahko drugače ukrepal.

Problem je zanimiv tudi zaradi tega, ker ga znane dosedanje raziskave ne rešujejo, ker navadno ne iščejo zvez med ljudmi in pojavi in ker se prepogosto ukvarjajo ali z ljudmi ali s pojavi in to z vsakim posebej.

Naš pristop lahko zamegljuje dejanskost v kakem oziru še zlasti zato, ker je 40⁵ dejanj utrpelo 241 žrtev ali poprečno (skoraj 1.7) kaznivega dejanja na osebo in ker se lahko stališča ljudi ob vsakem kaznivem dejanju spreminjajo, mi pa smo jih uporabljali enotno, čeprav je bil kdo oškodovan po večkrat.

Toda zaradi izogibanja večjemu zlu (nič poskusiti - in nič vedeti) smo naredili manjše (poskusili in vsaj nekaj spoznali ali domnevali).

Značilnosti med žrtvami prijavljenih in neprijavljenih kaznivih dejanj so le pri dveh področjih in sicer zadevajo:

- družbeni položaj anketiranca, ki ga v naši raziskavi določajo zaposlenost, izobrazba in poklic ter
- stališča v nekaterih varnostnih vprašanjih izhajajoča iz mnenj o količini in dinamiki kriminalitete, ter tovrstnih razmerah v oškodovančevem naselju.

Po prvem je posebnost

- da je "revnejšim" tudi manjša viktimizacija pomembna in ji pogostejše sledi prijavitel kaznivega dejanja,
- da se manj izobraženi manj nagibajo k prijavljanju, in

- da so "neaktivni" bolj občutljivi na kriminal, hkrati pa za njimi ne zaostajajo strokovnjaki, umetniki, upravni delavci itd., ki so lahko tudi občutneje oškodovani in zato prav tako motivirani za prijavljanje.

Po drugem pa:

- kjer se varneje počutijo, so manj spodbujevani za prijavljanje kaznivih dejanj,
- večje količine kriminala v soseski in sploh obstoj kaznivih dejanj v oškodovančevem bivalnem okolju pospešujejo prijavljanje, in
- vtis o naraščanju kriminala prav tako vpliva stimulatивно.

- tujina tujina

Drugače povedano: prav določen družbeni položaj žrtve in varnostno počutje sta v dokajšnji povezanosti s prijavljanjem.

- tujina delov motornega vozila

Drugi del tega poglavja prinaša podatke, ki so sicer ilustrativni, toda znatno bolj enoviti, čeravno ne nepomembni, zlasti kolikor zadevajo milico in družbeno samozaščito.

- udyzen motornega vozila.

Kopov, reparacijskih tujin, goljufij in podobnih dejanj s skate nismo ugotovili.

Posebej smo obrabli podatke za poškodovanje tuje stvari.

Znatna povezanost pa je bila tudi med kriminalom, ki je v raziskavi vsebovan s naslednjimi kaznivimi dejanji, kot so:

- huda telesna poškodba (53. čl. KZ) in posebna huda telesna poškodba (53. čl. KZ)
- lahka telesna poškodba (54. čl. KZ)
- ogrožanje varnosti (54. čl. KZ)
- grdo ravnanje (55. čl. KZ)
- nekatera druga kaznivih dejanja (kot npr. ogrožanje s nevarnim orodjem pri prostem ali skupnem, povzročitev nevarnosti) in dejanja s sestavnimi skrbimi (posebna poškodba).

XII. NEPRIJAVLJANJE (OZIROMA PRIKRITOST) KRIMINALNOSTI

Osrednje vprašanje raziskovanja je seveda stopnja neprijavljivosti (prikritosti) posameznih kaznivih dejanj, ki smo jih upoštevali v tej študiji spričo tega, da smo se odločili za konvencionalno kriminalnost, ki ogroža zasebnika - kot žrtev.

Zato gre pri premoženjskem kriminalu v raziskavi za naslednja kazniva dejanja, ki jih zaradi možnosti podrobnejšega obravnavanja opredeljujemo mešano in sicer kriminalnofenomenološko in kazensko-pravno. To so:

- žepna tatvina
- tatvina koles
- tatvina motornih koles
- tatvina delov motornega vozila
- vse druge (navadne) tatvine (vštevši delov koles)
- vlomne tatvine
- vlomne tatvine v in iz avtomobila, in
- odvzem motornega vozila.

Ropov, roparskih tatvin, goljufij in podobnih dejanj z anketo nismo ugotovili.

Posebej smo zbrali podatke za poškodovanje tuje stvari.

Znatna pozornost pa je šla tudi nasilniškemu kriminalu, ki je v raziskavi vsebovan z naslednjimi kaznivimi dejanji, kot so:

- huda telesna poškodba (53. čl. KZ) in posebno huda telesna poškodba (52. čl. KZ)
- lahka telesna poškodba (54. čl. KZ)
- ogrožanje varnosti (64. čl. KZ)
- grdo ravnanje (65. čl. KZ)
- nekatera druga nasilniška dejanja (kot npr. ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru, povzročitev nevarnosti) in dejanja s sestavinami spolnosti (poskus posilstva).

Ker je spraševanje žrtev o konvencionalnem kriminalu in njegovi neposredni škodi najbolj obetavno in se ga v svetu najpogosteje oprijemljejo, smo se za slovenske razmere tudi mi podobno lotili tega vprašanja, ki se je pokazalo kot upravičeno.

Tako smo med 555 anketiranci ugotovili 241 ali 43,4 % žrtev kaznivih dejanj, viktimiziranih samo leta 1979.

Število 241 žrtev kriminala nam je "priglasilo" 405 kaznivih dejanj in sicer od tega:

- 217 kaznivih dejanj zoper premoženje, poleg
- 136 kaznivih dejanj poškodovanja tujih stvari, in
- 52 nasilniških kaznivih dejanj.

To pomeni, da je leta 1979 na viktimiziranega anketiranca prišlo 1,7 kaznivega dejanja.

Viktimizirani anketiranci so (glede na njihove izjave) prijavili dejanja pristojnim organom pri posameznih skupinah v naslednjih odstotkih:

- od 217 premoženjskih 79 ali 36,4 % kaznivih dejanj te vrste,
- od 136 poškodovanj tuje stvari 16 ali 11,8 %,
- od 52 nasilniških kaznivih dejanj 16 ali 30,8 %.

Skupno so torej oškodovanci - anketiranci od 405 različnih konvencionalnih kaznivih dejanj prijavili 111 ali 27,4 % oziroma neka
več kot četrtno.

Če podatke za našo rabo pri ugotavljanju stopnje "neprijavljenosti" obrnemo, ugotovimo, da je prikritost (največja):

- pri kaznivih dejanjih poškodovanja tujih reči 88,2 %
- pri nasilniškem kriminalu 69,2 %, in
- pri premoženjski kriminaliteti 63,6 %.

Čeprav bomo prenekateri podrobnosti obravnavali še v nadaljevanju in čeravno smo v splošnem delu našega anketiranja ugotavljali "vzdušje" okoli (ne)naznanjanja kriminalitete, ne glede na to, ali je šlo za žrtve kaznivih dejanj ali nežrtve, moramo že zdaj poudariti različnost "prikritosti" glede na posamezne vrste kriminalitete.

Najslabša je "prijavljivost" pri kriminaliteti poškodovanja tuje reči, pri kateri gre pogosto za:

- prikritost celo pred oškodovancem, in hkrati
- visoko stopnjo neprijavljanja organom odkrivanja in pregona.

Razlogi za to bodo pojasnjeni v ustreznem delu.

Nekoliko boljše je pri nasilniškem kriminalu, ki sicer kot tak na splošno ni pogost, je pa pomemben ker gre pri njem za neposredno ogroženost, ki neredko niti ne ostaja brez telesnih posledic.

Tudi pri nasilniškem kriminalu lahko računamo z visoko stopnjo zamolčanja žrtev, posebno v tistih primerih, ko gre za "personalizirana" razmerja med žrtvami in storilci, ali za prispevek žrtev pri nastanku pojava. Ker je "občutljivost" ljudi za telesno ogrožanje lahko zelo različna in tolerantnost odvisna od prenekaterih dejavnikov, je treba misliti tudi na morebitno žrtvino "prikrojevanje" podatkov tudi za to raziskavo.

Še najbolj čisti odnosi so pri klasičnem premoženjskem kriminalu zoper zasebnika, ko nenadoma neke reči nima več, ker mu je bila kakorkoli protipravno odnesena in ko gre pretežno za kaznivo dejanje, ki ni (ali vsaj najpogosteje ne) vezano na oškodovančevo razmerje z možnim storilcem kaznivega dejanja tatvine, vloma itd.

Če je pri poškodovanju stvari ali pri nasilniškem kriminalu, nastajajočem iz osebnih razmerij, posameznik še v dvomu ali naj prijavi, in sploh ali gre za "kriminalnost", mu je oškodovanost pri premoženjski kriminaliteti docela jasna, še posebno če gre za

odvzem reči, ki so njegova last. Na to kažejo, ne le:

- najvišje število dogodkov te vrste, za katera so nam povedali oškodovanci, marveč tudi
- najvišji odstotki ustreznim organom prijavljenih (oziroma neprijavljenih) pojavov.

A. PREMOŽENJSKA KRIMINALITETA

Po številu pojavov, s katerimi so bili viktimizirani anketiranci, so premoženjska kazniva dejanja najpogostejša. Med njimi je bilo naslednje število pojavov.

Tabela 90: Kazniva dejanja po številu in sestavi

Kazniva dejanja	Število	Odstotek
Skupaj	217	100
žepne tatvine	21	9,7
tatvine koles	26	12,0
tatvine motornih koles	8	3,7
tatvine delov motornega vozila	19	8,8
druge navadne tatvine	99	45,6
vlomne tatvine	25	11,5
vlomi v in iz vozila	17	7,8
odvzem motornega vozila	2	0,9

Tabela 90: Kraj storitve premoženjskega kaznivga dejanja

Kraj	Število	Odstotek
Skupaj	217	100
v hiši ali njenih pritlikinah	66	30,4
izven stanovanja ali hiše	20	9,2
na javnem kraju	49	22,6
pri parkiranju vozila	33	15,2
drugje	27	12,4
mešano (kombinacije)	14	6,5

Predmet kaznivih dejanj so bili:

Tabela 91: Predmet kaznivih dejanj

Predmet	Število	Odstotek
Skupaj	217	100
denar	40	18,4
razna vozila (tudi kolo)	40	18,4
deli vozil ali pribor za vozila	44	21,1
živila	19	8,8
razni predmeti	41	18,9
mešano	30	13,8

Oškodovancem so bili najpogosteje vzeti deli vozil ali orodje za vozilo, kar je normalno spričo razvoja avtomobilizma, migracij in zagotavljanja osebnega transporta. Temu slede tri skupine predmetov:

- "razni" predmeti (obleke, stanovanjska oprema, tehnični predmeti)
- denar (sem smo šteli tudi denarnice, torbice, vrednostni papirji, dokumenti, nakit itd.)
- razna vozila (kolo, moped, avtomobil)
- živila (jestvine, pijače, sadje, cigarete).

Glede na kraj storitve je pomembno poudariti, da so bili anketiranci oškodovani na naslednjih krajih.

Tabela 92: Kraj storitve premoženjskega kaznivega dejanja

Kraj	Število	Odstotek
Skupaj	217	100
v hiši ali njenih pritiklinah	66	30,4
izven stanovanja ali hiše	28	12,9
na javnem kraju	49	22,6
pri parkiranju vozila	33	15,2
drugje	27	12,4
mešano (kombinacije)	14	6,5

Kraj oškodovančevega prebivališča in njegova bližnja okolica z vsem, kar je lahko tam, sta kot kaže naš pregled, najbolj izpostavljena viktimizaciji, kar je pričakovati. Gre torej za prostor "nakopičen" z lastnino različnih vrst, ki po drugi strani ustvarja preddeliktne situacije in možnosti za kriminalno prilaščanje reči, od denarja do vozila, mimo povrtnin tja do poškodovanja ali uničenja domačih živali kot bomo videli pri naslednji skupini kaznivih dejanj.

"Javni kraji" so po količini druga možnost za viktimizacijo zlasti pri žepnih tatvinah. Te so: na cesti, na trgu, v avtobusu mestnega ali medmestnega prometa, na kolodvoru in avtobusnih postajališčih, v gostilniških prostorih in obratih družbene prehrane itd.

Parkiranje vozila pa je priložnost za tatvine predmetov različnih vrst in za različne načine storitve od vlomov do poškodovanja, ki ga kot pojav zaradi možnosti, ki jih ugotavljamo, obravnavamo posebej.

Pod "drugje" smo šteli: na gradbišču, na delovnem mestu, v javnih toaletnih prostorih in pod.

Kot "mešano" (kombinacije) pa so mišljeni tisti položaji, ko gre za določenost prepletenost dveh ali več možnosti, pa smo jih (zaradi računalniške obdelave) izdvojili posebej.

1. Vrednost blaga in druge okoliščine

Vrednost ukradenega, odnesenega ali poškodovanega blaga ima nedvomno odločilen vpliv na ravnanje žrtev po dejanju. Pomembnost predmeta se izraža tudi (ne pa izključno) v denarju in količina, ki jo predmet predstavlja in je neredko tudi merilo za določitev, ali se sploh potegovati za njegovo vrnitev, ki je povezana z morebitnim (ne)prijavljanjem. Toda o tem več kasneje. Za začetek razmišljanja o razlogih za odločitev ali prijaviti ali ne, le primerjava škode s pojavnostjo kaznivih dejanj.

Tabela 93: Dejanja glede na škodo

Dejanje	Š k o d a					
	do 500 din	Število od 500 do 2000	nad 2000	do 500 din	Odstotki od 500 do 2000	nad 2000
Skupaj	115	67	35	100	100	100
žepne tatvine	11	6	4	9,5	8,9	11,4
tatvine koles	4	17	5	3,5	25,4	14,3
navadne tatvine	71	19	9	61,8	28,4	25,7
vlomne tatvine	6	13	6	5,2	19,4	17,2
vlomi v/iz vozila	9	4	4	7,8	6,0	11,4
vse drugo	14	8	7	12,2	11,9	20,0
$X^2 = 42,03$		df = 10		Pr(X^2/df) < 0,001		

Tako kot na sploh se tudi tu pokaže, da število premoženjskih kaznivih dejanj upada z rastjo škode, ki jo povzročajo. Skoraj 53 % je takih dejanj, pri katerih škoda ne presega 500 dinarjev. Pri tem seveda prednjačijo navadne tatvine in žepne tatvine.

Čeprav so posamezne škode tudi večje, je dejanj s škodo nad 5.000 vendarle dokaj malo in so relativno izjemna. Nad 500 din naraščajo pri tatvinah koles, vlomnih tatvinah in pri "drugo", kamor smo (zaradi ustreznosti računa X^2) šteli motorna kolesa, dele motornega vozila in škodo, nastalo z odvzemi motornega vozila.

Premoženjska škoda, nastala s tovrstnim kriminalom, kaže s tem na dve ugotovitvi:

- na premoženjsko zmogljivost posameznika (in s tem v zvezi)
- na "bagatelnost" z njo povezanega kriminala.

Na to kažejo tudi naslednji podatki (o upadanju kriminalitete s. naraščajočo škodo).

Škoda	Število dejanj	Odstotek
Skupaj	217	100
do 200	69	31,8
od 200 do 500	46	21,2
od 500 do 1.000	29	13,4
od 1.000 do 2.000	38	17,5
od 2.000 do 5.000	24	11,0
od 5.000 do 10.000	9	4,1
nad 10.000	2	1,0

Tabela 94: Prijavitev dejanja in škoda

Škoda	Dejanje prijavljeno		Odstotek	
	Število da	Število ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
do 500	22	93	27,8	76,4
od 500 do 2.000	35	32	44,3	23,2
2.000 in več	22	13	27,9	9,4

$$X^2 = 32,66 \quad df = 2 \quad Pr(X^2/df) < 0,001$$

Gornja preglednica dopolnjuje prejšnja spoznanja in poudarja odvisnost prijavljanja ali neprijavljanja kaznivih dejanj v dveh smereh:

- manjša ko je škoda ali vrednot predmeta, s katerim je zasebnik oškodovan, nižja je stopnja prijavljivosti in večji deleži kriminala ostajajo neprijavljeni oziroma prikriti,
- večja ko je vrednost odnesenih predmetov ali škode, storjene s kaznivim dejanjem, več je verjetnosti, da bo žrtev prijavila kaznivo dejanje.

Tabela 95 : Škoda glede na predmet

Predmet	Š k o d a					
	do 500 din	Števílo od 500 din do 2000	nad 2000 din	do 500 din	od 500 do 2000	Odstotki nad 2000
Skupaj	115	67	35	100	100	100
denar	21	11	8	18,3	16,4	22,8
prevozna sredstva	6	21	13	5,2	31,3	37,2
deli prevoznih sredstev	28	16	3	24,3	23,9	8,6
stanovanjski in ob- lačilni predmeti	26	12	3	22,6	17,9	8,6
drugo in kombinacije	34	7	8	29,6	10,5	22,8

$\chi^2 = 37,19$ $df = 8$ $Pr(\chi^2/df) < 0,001$

Pri vseh ukradenih rečeh nastopajo najmanjše škode v najvišjem številu, razen pri prevoznih sredstvih.

Prevozna sredstva, zlasti pa bicikli in motorna kolesa ustvarjajo večjo oškodovanost, često višjo od 1/4 starega milijona in še več.

Poleg prevoznih sredstev je tudi denar med tistimi predmeti, katerih vsote v posameznih primerih (za naše razmere) niso tako neznatne.

Tabela 96 : Škoda in motiviranost za prijavljanje

Razlogi za nepri- javljanje	Škoda			
	do 500	Števílo 500 in več	do 500	Odstotki 500 in več
Skupaj	115	102	100	100
premajhna škoda	48	9	41,7	8,8
izguba časa, nevšečnosti	6	6	5,2	5,9
storilca ne bi odkrili	11	14	9,6	13,7
drugo	21	10	18,3	9,8
ne ve	29	63	25,2	61,8

$\chi^2 = 43,07$ $df = 4$ $Pr(\chi^2/df) < 0,001$

Vprašanci kar pri 42 % kaznivih dejanj niso mogli (ali niso želeli) pojasniti v čem naj bi bili razlogi za njihovo neprijavljanje kaznivih dejanj. Ostali pa so navedli razloge, med katerimi je na prvem mestu - premajhna škoda (26,3 %), nato sledi odgovor "drugo".

Pod "drugo" smo šteli odgovore kot npr. ni bilo dokazov, pozabil sem, miličnik se za to ne bi zmenil, dejanje je storil sodelavec, zaradi ljubelega miru, storilca sem sam poskušal odkriti in podobno.

Ter nato izrazi, ki kažejo nezaupanje v odkritje storilca, izguba časa in nevšečnosti, ki jih pogojuje prijavitelj glede na postopek, njegovo dolgotrajnost in pota, ki jih je treba opraviti pri katerikoli izmed nadzornih mehanizmov.

Kolikor zadeva nemotiviranost za prijavljanje, majhnost povzročene škode itd., prihaja do ustrezne kolizije tudi v tej tabeli. Pri nižjih zneskih pa so relativno pogostejši tudi drugi razlogi.

- 200 -

Nekaj tabel s tega področja potrjuje našo domnevo, da je pri premoženjskem kriminalu ena izmed pomembnih okoliščin za prijavitelj kaznivega dejanja - višina škode, ne glede na to, ali so nam to anketiranci izrecno potrdili ali ne.

Podatki o težini dejanja in njegovi naravi, stopnji prijavljivosti, pomenu in uporabnosti predmetov kakor tudi razlogi za neprijavljanje kažejo na nekatere zakonitosti, s katerimi je treba računati pri tem ali vzpodbujati prijavljanje ali ne. To še toliko bolj, ker pretežno ne gre za posebno pomemben premoženjski kriminal, ki zadeva zasebnika. To se nenazadnje vidi tudi iz denarnih vsot, ki so bile odvzete posameznikom.

Čeprav se ne ukvarjamo z neraziskanostjo pojavov, pa gre vendarle poudariti, da je prav pri "bagatelni" kriminaliteti uspešnost odkrivanja najslabša in se zato tudi nobena policija na svetu ne trudi posebno, da bi prijavljanje vzpodbujala v večjem obsegu (tudi zaradi ugleda ob primerjavah uspešnosti, ki se meri po tovrstnih kriminalnih statistikah).

Sicer pa nam problem prijavljanja dopolnjuje še nekaj tabel v povezavi z drugimi variablami.

2. Prijavljane premoženjskih kaznivih dejanj

V nadaljevanju bo še nekaj podatkov o "prijavljivosti" v zvezi s pravno kvalifikacijo dejanja, časom in krajem storitve in predmetom kaznivega dejanja.

Tabela 97: Prijavljenost posameznih vrst kaznivih dejanj

Kazniva dejanja	Dejanje prijavljeno		Odstotki	
	Število da	ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
žepne tatvine	12	9	15,2	6,5
tatvine koles	15	11	19,0	8,0
tatvine delov motornega vozila	6	13	7,6	9,4
druge tatvine	17	82	21,5	59,4
vlomne tatvine	14	11	17,7	8,0
vsa druga kazniva dejanja povezana z motornimi vozili*	15	12	19,0	8,7

* zaradi možnosti izračuna X^2 so v tem podatku vlomi v in iz avtomobila -17, odvzem motornega vozila - 2 in tatvine motornih koles - 8

$$X^2 = 33,42$$

$$df = 5$$

$$Pr(X^2/df) < 0,001$$

Kolikor ne upoštevamo nobenih drugih okoliščin, marveč le našo "fenomenološko" tipologijo, ki že vsebuje glede na "predmet" določene vrednostne kriterije, so oškodovanci raje prijavljali žepne tatvine, tatvine koles, vlomne tatvine ter tatvine motornih koles in odvzem motornih vozil - torej pretežno resnejši kriminal (tudi dokaj povezan s prevoznimi sredstvi).

Prevozna sredstva so torej reči, pomembne za posameznika in tudi dokaj ogrožene. Vse drugo ni deležno tolikšne pozornosti.

Tabela 98 : Prijavljanje in čas storitve

Čas storitve	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
zjutraj in podnevi	32	37	40,5	26,8
zvečer	12	31	15,2	22,5
ponoči	24	32	30,4	23,2
ne ve	11	38	13,9	27,5

$$\chi^2 = 9.43400$$

$$df = 3$$

$$Pr(\chi^2/df) = .0240$$

Najprej moramo ugotoviti, da je manj kot četrtina takih dejanj, za katera vprašanci niso vedeli čas storitve. Za premoženjski kriminal je to dokaj ugoden pokazatelj, ker se sicer navadno še pogosteje dogaja, da oškodovanci ne vedo, kdaj so bili viktimizirani, še posebno, če gre za neznatnejšo kriminaliteto in za takšna ravnanja, ki ne vzbujajo posebnih pretresov.

Ker pa gre v našem primeru v precejšnjem obsegu za kriminal, naperjen zoper avtomobilizem in mehanizacijo, katerih sredstva še vedno predstavljajo določen "statusni simbol" in s tem v zvezi tudi

zavzetost za reči in prizadetost z njihovo izgubo, oškodovanci sicer dokaj natančno vedo čas viktimizacije.

Toda glede prijavljanja in neprijavljanja so bistveni razločki, ki se jih da kolikortoliko smotrno pojasnjevati, čeprav sicer med prijavitvijo in časom storitve kaznivega dejanja najbrž ni posebno tesne zveze.

Najprej gre poudariti, da je pri neprijavljenih kaznivih dejanjih, ki jih je največ, porazdelitev po času dokaj enakomerna.

Relativno pa je prijavljenih največ kaznivih dejanj, ki so bila storjena zjutraj in podnevi, ker je verjetno tudi milica v tem času dosegljivejša (velik del vprašancev pa je imel telefon v stanovanju). Manj prijavljenih pa je kaznivih dejanj v vseh drugih časovnih razdobjih. Pri tem pa je še najmanj tistih kaznivih dejanj z neznanim časom storitve.

Tabela 99: Prijavljenost in kraj dejanja

Kraj dejanja	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
doma (iz hiše - iz stanovanja)	26	40	32,9	29,0
doma (okoli hiše - stanovanja)	4	24	5,1	17,4
na javnem kraju	26	23	32,9	16,7
pri parkiranju vozila	12	21	15,2	15,2
drugje in kombinacije	11	30	13,9	21,7

$$X^2 = 15.11216 \quad df = 4 \quad Pr(X^2/df) < 0,01$$

"Nakopičenost" premoženja, ki ga imamo doma, gotovo predstavlja največjo možnost za viktimizacijo, kar potrjuje tudi zgornja tabela,

iz katere je očitno, da je bilo "doma" storjenih 30 % vseh pojavov. Če pa vzamemo v obzir še tisto oškodovanost, nastalo izven stanovanja, toda blizu doma ali stanovanja, je vsega skupaj nad 43 % takih krajev, ki so v bližini doma, kar ni tako malo.

Kar zadeva "prijavljivost" za katero se pogosto skriva pomen "predmetov", ki so bili odneseni in njihova vrednost, je njena stopnja večja, če pa gre za situacije "doma" ali na "javnem kraju". Čeprav ne gre "kraj dejanja" favorizirati samega po sebi (brez drugih sestavin kot priložnost, škoda, osebnost žrtve itd.), je njegova značilnost očitna vendarle predvsem na teh dveh lokacijah.

Tabela 100: Prijavljivost in predmet kaznivega dejanja

Predmet kaznivega dejanja	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
denar	19	21	24,0	15,2
prevozna sredstva	24	16	30,4	11,6
deli vozil	11	36	13,9	26,1
živila	4	15	5,1	10,9
stanovanjski in oblačilni predmeti	9	32	11,4	23,2
kombinacije	12	18	15,2	13,0
$\chi^2 = 20.97803$ $df = 5$ $Pr(\chi^2/df) = .0008$				

Predmeti, ki jih ljudje in oškodovanci konvencionalnega kriminala pogosteje prijavljajo, so predvsem denar in prevozna sredstva (to je bicikel in motorna kolesa - v vzorec sta prišla tudi dva odvzema avtomobila). Vse drugo je znatno bolj "podvrženo" neprijavljanju.

Tabela 101: Odstotki neprijavljenih kaznivih dejanj

Kazniva dejanja	vsa	neprijavljena	odstotek
Skupaj	217	138	63,6
žepne tatvine	21	9	42,9
tatvine koles	26	11	42,3
tatvine motornih koles	8	2	25,0
tatvine delov motornih vozil	19	13	68,4
druge navadne tatvine	99	82	82,8
vlomne tatvine	25	11	44,0
vlomi v in iz avtomobila	17	10	58,8
odvzem motornega vozila	2	-	-

Najbolj neprijavljene ostajajo vse "druge" navadne tatvine, pri katerih gre najpogosteje tudi za malenkostno vrednost ukradenih predmetov.

Za njimi slede tatvine delov motornega vozila in vlomi v ali iz avtomobilov. Zanje bi lahko rekli, da spričo cen delov motornih vozil in predmetov, ki v vozilih privlačujejo vlome, ne gre več za malenkostne škode, marveč za domnevno brezuspešnosti prijavljanja in občutje krivde posameznikov, ki si pogosto predstavlja, da je k oškodovanosti tudi sam prispeval s svojim ravnanjem.

Na četrtem mestu so vlomne tatvine, storjene predvsem v stanovanjske prostore in pritikline kot so: kleti, garaže, podstrešja pa počitniške hiše, prikolice itd. Glede na poškodovanost, ki nastajajo z vlomi in škodo, povzročeno z jemanjem reči, bi pričakovali večjo stopnjo prijavljivosti vlomnih tatvin, kar pa podatki ne potrjujejo.

Žepne tatvine in tatvine koles ostajajo neprijavljene na približno enaki ravni, torej pod polovico primerov. Kolesa predstavljajo namreč že kar nezanemarljivo škodo, z žepnimi tatvinami pa oškodovanci neredko prihajajo tudi ob osebne dokumente.

Najpogosteje ali celo dosledno pa so prijavljene tatvine motornih koles in odvzemi motornih vozil, ki ne pomenijo le največje vrednosti odtujenih predmetov v "enem kosu", marveč tudi ekonomsko, psihološko, čustveno, statusno, če ne še kako drugo odvisnost in navezanost na vozilo.

S tem znova prihajamo do spoznanja, da je stopnja prijavljanja pogosto odvisna od vloge odtujenega predmeta, ki jo ima za posameznega oškodovanca.

Nekaj izračunov med seboj povezanih vprašanj glede na prijavljanje in neprijavljanje na eni ter pravna kvalifikacija, čas in kraj storitve ter predmet kaznivega dejanja na drugi strani nam kažejo, koliko pomembnost predmeta in njegova uporabnost vplivata na stopnjo prijavljanja (organom odkrivanja in pregona).

"Prijavljanje" v veliki meri določa "prikritost" pojavov pred družbenonadzornimi mehanizmi in to prijavljanje je dokaj omejeno bodisi s predsodki oziroma stališči o posameznih vprašanjih, med katerimi tista, ki zadevajo pregonske organe, niso na zadnjem mestu.

Lahko bi rekli: bolj ko je predmet uporabljiv in nepogrešljiv, večjo ko ima funkcionalnost in večja ko je torej njegova vrednost (vštevši denar - oziroma večje vsote) dosledneje oškodovanci prijavljajo taka kazniva dejanja.

Še posebej velja omeniti razmerja neprijavljenih kaznivih dejanj do celotnega števila posamezne kriminalitete. Le-ta je zelo različna in sega od 25 do 82 %.

3. Predmet premoženjskega kriminala - še nekaj posebnosti

S predmetom premoženjskega kriminala, s katerim so bili viktimizirani oškodovanci, so se pokazale kot značilne še tri okoliščine.

To so čas in kraj storitve ter razlogi, zakaj oškodovanec ni prijavil kaznivega dejanja.

Tabela 102: Predmet kaznivega dejanja in čas storitve

Predmet	Č a s			ne ve	Odstotki	
	ne ve	Število zjutraj podnevi	zvečer ponoči		zjutraj podnevi	zvečer ponoči
Skupaj	49	69	99	100	100	100
denar	7	25	8	14,3	36,2	8,1
prevozna sredstva	6	12	22	12,2	17,4	22,2
deli vozil	13	12	22	26,5	14,4	22,2
stanovanjski in oblačilni predmeti	9	12	20	18,4	17,4	20,2
živila in kombinacije	14	8	27	28,6	11,6	27,3

$$X^2 = 26,64$$

$$df = 8$$

$$Pr(X^2/df) < 0.001$$

Ker smo "nevednost" o času storitve že deloma pojasnjevali, gre pozornost predvsem poznavanju te okoliščine. Ugotovitvi sta predvsem naslednji:

- ob denar prihajajo ljudje na kriminalen način predvsem podnevi in to je pokazala tudi viktimizacija v našem vzorcu,
- za vse ostale predmete je značilnost "tema" ali storitve kaznivih dejanj v pogojih slabše vidnosti, kar je omogočeno tudi z razpoložljivostjo viktimizacije kot so npr. parkirana vozila ponoči, odsotnost stanovalcev, nezavarovanost objektov itd.,
- zadnjo ugotovitev podpira tudi "nepoznavanje" časa storitve, ki je relativno največja pri tatvinah "delov" vozil, ki najpogosteje ostajajo osamljena in nezavarovana.

Tabela 103 : Predmet kaznivega dejanja in kraj storitve

Predmet	Kraj storitve					
	doma in blizu	Število javni kraj, parkiranje	drugje, kombi-nacije	dona in blizu	Odstotki javni kraj, parkiranje	drugje, kombi-nacije
Skupaj	94	82	41	100	100	100
denar	7	22	11	7,5	26,8	26,8
prevozna sredstva	17	15	8	18,1	18,3	19,5
deli vozil	18	25	4	19,2	30,5	9,8
stanovanjski in oblačilni predmeti	26	9	6	27,6	11,0	14,6
živila in kombinacije	26	11	12	27,6	13,4	29,3

$\chi^2 = 27,91$ $df = 8$ $Pr(\chi^2/df) < 0.001$

Čeprav so spoznanja, ki nam jih potrjuje gornja preglednica, kolikor toliko pričakovana in skladna z domnevami, kje je mogoče biti viktimiziran na prav določen način je njihova vrednost v tem, da so statistično verificirana tudi z oškodovanostjo anketirancev v tej raziskavi. Hkrati pa ugotovitve z druge strani potrjujejo, kar smo deloma ugotavljali že prej in sicer:

- ob denar kot gotovino in vse drugo, kar danes uporabljamo kot plačilna sredstva, v številni pripomočke, v katerih to prenašamo, najčešče "zgubljam" izven doma - torej v vsakdanjem dinamičnem življenju,
- za prevozna sredstva je značilno, da so lahko vedno ogrožena, kjerkoli glede na kraj, kjer jih puščamo (tudi doma ali zraven stanovanja),
- iz vozil kradejo reči predvsem pri parkiranju in na javnem kraju,
- stanovanjske in tehnične predmete, oblačila itd. so anketirancem odnesli najpogosteje od doma, čeprav tudi "drugje" ni tako nepomembno.

- podobno velja za živila oziroma prehrabene predmete in razne kombinacije reči.

Tabela 104: Predmet in navedba razlogov za neprijavljanje

Predmet	Število da	Navaja razloge		Odstotki	
		ne	da	ne	
Skupaj	92	125	100	100	
denar	21	19	22,8	15,2	
prevozna sredstva	30	10	32,6	8,0	
deli vozil	12	35	15,1	28,0	
živila	7	12	7,7	9,6	
stanovanjski in oblačil- ni predmeti	11	30	11,9	24,0	
kombinacije	11	19	11,9	15,2	

$\chi^2 = 29.27$ $df = 5$ $Pr(\chi^2/df) < 0.001$

Naša pozornost velja predvsem navedbi razlogov za neprijavljanje kaznivih dejanj. Povedani razlogi, imajo če ne drugega operativno vrednost, kolikor jih seveda ne gre statistično posploševati.

Največ razlogov je izraženih pri tatvinah stanovanjskih in oblačilnih predmetov in pri tatvinah delov vozil.

V nadaljevanju navajamo nekaj razlogov za neprijavljanje po posameznih skupinah.

Premoženjska škoda

- zdelo se mi je, da bi bil smešen, če bi prijavil tako majhno tatvino (377),
- nisem prijavil zaradi majhne škode (24)

- ker ni bila velika vrednost (214)
- zaradi premajhne vsote (385)
- ker ni bila tolikšna vrednost (722)

Izguba časa, sitnosti, pota itd.

- zaradi nevšečnosti (777)
- ker mi škoda sploh ni bila povrnjena, imel pa bi pota (120)
- premajhna vrednost, da bi zapravil cel dan na milici, kjer te popišejo, kakor da si sam storilec (870)

Brezuspešnost

- ker storilca nihče ne bi mogel najti (943)
- ker danes milica in UJV sploh ne iščeta koles (274)
- že dvakrat sem prijavil tatvino koles, pa vendar brez uspeha (421)
- milica nič ni pomagala (141)
- ker tega ne bi mogli najti, četudi bi prijavil (585)
- smatram, da za ukradeni predmet storilca ne bi nikoli prijeli (710).

Nezaupanje v milico

- zato, ker se miličnik še zmenil ne bi (873)
- fotoaparat so mi vzeli na dopustu, v bližini pa ni bilo nobene policije, pa tudi če bi bila, dejanje ne bi prijavil (335)
- ker ni šlo za večjo vsoto denarja in policija najbrž ne bi ukrepala (377)

Storilec je znanec, prijatelj

- ker je to storila znanka (294)
- ker je dejanje zagrešil nepoznan sodelavec (135)

Drugo

- nisem imela dokazov (479)
- še sama ne vem zakaj nisem prijavila (756)

- ker imam namen še nekaj časa stanovati v tej hiši (11) in sodelo-
- ne vem, verjetno mi je bilo vseeno (583).

Od 138 neprijavljenih kaznivih dejanj tega področja so nam anketi-
ranci navedli razloge v 125 ali 90 %, kar pomeni, da problematiko
nemotiviranosti za (ne)sodelovanje z organi odkrivanja in pregona
lahko posplošujemo.

Prenekatero izjavo, ki smo jih prejeli, potrjujejo, da se osebe, ki

Glavni razlogi za "prikritost" izhajajo torej iz neprijavljanja
in spoznanja o tem nam dopolnjujejo podobo, zakaj se tudi neposred-
ni oškodovanec odvrtača od organov, ki bi mu morali kakorkoli poma-
gati.

Zato je v maloštevilnejših viktimizacijah tudi najbolj razvidna priča-
kovati nesodelovanje s pregonskimi organi, kar bi se zaradi strani
verjetno prijavitev prej oškodovanca kot koristila, ne bi oškodovanec
in socialnem okolju, karved tudi organov odkrivanja in pregona.

Predmet, njegova narava, uporabnost, vrednost pa tudi neredko njegov
nematerialni pomen vplivajo na odločitev oškodovanca prijaviti kaz-
nivo dejanje ali ne. Često sam predmet ni edina in najbolj odločilna
sestavina še posebno, če je majhne vrednosti in tak, da ne presega
tolerančne ravni oškodovanca. Le-ta, kot kažejo prenekatero izjavo,
neredko upošteva tudi vzdušje v socialnem okolju, v katerem živi,
da ga ne bi morebiti vznemiral z vzpodbuditvijo posredovanja pre-
gonskih organov potem, ko bi jim sporočil svojo oškodovanost.

To velja zlasti tudi za tiste primere, ko mora oškodovanec dobro
pretehtati razmerje med osebno viktimizacijo in odnosi med ljudmi
v okolju, če je kriminal storjen v njegovem bivališču in če gre
morebiti še za konfliktno odnošaje s stanovalci itd.

Na prijavitelje vplivajo torej poleg materialnih okoliščin tudi raz-
lične imaterialne in predvsem socialne, socialnopsihološke, družin-
ske in druge (in ne le gospodarske), še posebno, če oškodovanec

sumi, da je storilec med ljudmi, s katerimi mora živeti in sodelovati skupaj še naprej.

Zato mu neredko kvaliteta socialnih razmerij med ljudmi pomeni več kot osebna viktimizacija, neposredna oškodovanost in čut za zakonitost ter pravičnost.

Prenekateri izjave, ki smo jih prejeli, potrjujejo, da se posameznik za ceno razmerij v socialnem okolju celo pusti viktimizirati, ker mu "mir v hiši" pomeni znatno več kot kriminal in škoda z njim ter samozaščitno delovanje, v katerem naj bi reagiral po dogodku (čeprav že prepozno).

Zato je v maloštevilnejših viktimizacijah tudi najbrž normalno pričakovati nesodelovanje s pregonskimi organi, ker bi po drugi strani verjetno prijaviteljev prej škodovala kot koristila, ne le oškodovancu in socialnemu okolju, marveč tudi organom odkrivanja in pregona, ki pogosto bodisi ne najdejo storilca bodisi ne uspevajo ugotoviti odnesene reči.

4. Način storitve dejanja z nekaterimi spremenljivkami

Način storitve dejanja (ali modus operandi) kolikor nanj gledamo z zornega kota storilca, sicer ni toliko zanimiv s kriminološkega stališča, ampak bolj za praktičnega preiskovalca, ki po njem prilagaja taktiko in metodiko odkrivanja z uporabo sodobnih kriminalističnih tehničnih znanosti. Če pa način storitve po drugi strani gledamo z viktimološkega stališča in še povezanega z ustreznimi spremenljivkami, ki presegajo zgolj operativnost glede odkrivanja in dokazovanja, potem ima to še drugo uporabnost.

Mi smo se pri tem modusa operandi lotili še v povezavi s predmetom kaznivega dejanja, kraja storitve, vrsto dejanja in morebitnim kasnejšim prijavljanjem dogodka.

Način storitve je za žrtev često nekakšen "feed back" njenega ravnanja in pri premoženjskem kriminalu bolj ali manj varnega oziroma

zavarovanega razpolaganja s kakimi rečmi, ki so ji lahko vzete, če nanje ne pazi zadovoljivo ali če je brezskrbna. Na to opozarjajo prenekateri sestavine "modus operandi", ki je zlasti za viktimoško raziskovanje v bistvu tista stran dogodka, ki je bila glede na ustreznost položaja ugodna za storitev pojava.

S tem v zvezi bi zlasti pri premoženjski kriminaliteti glede na shemo kriminogenoviktimogene situacije postavili na eno stran: razpoložljivost stvari, ki omogočajo storitev dejanja, na drugo pa izrabo položaja za prilastitev kake reči, pri čemer je "modus operandi" - tehnika nezakonitega prilaščanja.

Ker nam pri tem ne gre za morfologijo premoženjske kriminalitete v ožjem smislu, kajti raziskovalna naloga ima predvsem drugačen smoter, se vendar zdi škoda prezreti nekaj tovrstnih ugotovitev, če se razlogi zanje ponujajo kar sami od sebe.

Tabela 105: Način in kraj storitve

Kraj dejanja	N a č i n			
	Število vzel	vzel s silo	Odstotki vzel	vzel s silo
Skupaj	140	77	100	100
doma (iz hiše, stanovanja)	36	30	25,7	39,0
doma (okoli hiše, stanovanja)	25	3	17,9	3,9
na javnem kraju	36	13	25,7	16,9
pri parkiranju vozila	18	15	12,8	19,5
drugje	17	10	12,2	13,0
kombinacije	8	5	5,7	7,7
$\chi^2 = 13,64$	df = 5	$0,01 < Pr(\chi^2/df) < 0,02$		

$\chi^2 = 19,52$ df = 5 $0,001 < Pr(\chi^2/df) < 0,01$

Način storitve je pri premoženjski kriminaliteti precej povezan z lokacijami in uporabnostjo predmeta, kar deloma potrjuje tudi zgornja preglednica, čeprav z relativno omejenim številom pojavov. Kaže se namreč naslednje:

- uporaba sile in premagovanje ovir so potrebni pri prilaščanju reči iz stanovanjskih prostorov oziroma v bivališčih žrtev in pri parkiranju vozil. Sklepati gre torej na tatvine, storjene na vlomni način ali delovanje, pri katerem kraj storitve sam določa modus operandi tudi spričo tega, ali gre za osamljen ali samotni kraj, ponoči in na prostem, na javnem parkirišču ali za privlačnost posebne vrste,
- preprostost "jemanja" je v našem primeru glede na izjave vprašancev bolj značilna in številnejša za tatvine, storjene na javnem kraju (žepne tatvine) in za kriminal okoli domače hiše ali stanovanja (kraja povrtnin in sadja, tatvine predmetov, ki so okoli bivališč, še posebno, če pomislimo, da je v vzorcu izredno veliko hišnih lastnikov in solastnikov ali lastnikov stanovanj, ki imajo za "imetje" znatno bolj razvit čut kot stanovalci v stolpnica in blokih ter sploh kolektivnih bivališčih, ki so pogosteje viktimizirani z malenkostnimi dejanji in zato bolj navajeni, da jim kdaj kaj zmanjka.

Tabela 106: Način storitve in predmet kaznivega dejanja

Predmet	N a č i n			
	Število vzel	Število vzel s silo	Odstotki vzel	Odstotki vzel s silo
Skupaj	143	74	100	100
denar	27	13	18,9	17,6
prevozna sredstva	20	20	13,9	27,0
deli vozil in orodje	41	6	28,6	8,1
živila	14	5	9,7	6,8
stanovanjski in oblačilni predmeti	27	14	18,9	18,9
kombinacije	14	16	9,7	21,6
$X^2 = 19.52$	$df = 5$	$0,001 < Pr(X^2/df) < 0,01$		

Tabela kaže na dve značilnosti, to sta:

- sila je uporabljena predvsem pri prevoznih sredstvih, kar je v zvezi z vlamljanjem, trganjem, razbijanjem, odpiranjem, onesposabljanjem in podobnim ravnanjem, všteti neupravičeno uporabljanje motornega vozila.
- Uporaba sile je pomembna tudi za vlome v stanovanja in tatvine oblačil iz stanovanja, kjer je pogosto predmet tudi denar. Le-ta je dokaj pogost tudi pri "kombinacijah" predmetov, kar smo morali upoštevati zlasti zaradi ustrezne obdelave podatkov,
- preprostejše jemanje, ki je številnejše, pa prihaja do izraza pri denarju (žeparstvo), tatvinah koles, oblačilnih in stanovanjskih predmetih in zopet najbrž pri kraji delov vozil, četudi to "jemanje" potrebuje kako silo v manjši meri za vlamljanje, odvitje, zlomljenje ali kaj podobnega, tega anketiranci niso šteli za tako "hudo" kot tisto, kar jih je prizadelo ob izgubi prevoznega sredstva ali ob dejanjih, ki so jih kakorkoli oškodovala. Seveda gre pri tem tudi za kriminal, ki pomeni tatvine delov vozil ali orodja iz delavnic, garaž, podstrešij itd.

Tabela 107 : Način storitve in škode

Škoda	Način storitve			
	Število vzel	Število vzel s silo	Odstotek vzel	Odstotek vzel s silo
Skupaj	137	80	100	100
do 500	79	36	57,7	45,0
nad 500 do 2000	40	27	29,2	33,7
več kot 2000	18	17	13,1	21,3
$X^2 = 3,93$		$df = 2$	$0,10 < Pr(X^2/df) < 0,20$	

Čeravno je škoda že nekajkrat obravnavana v tem delu raziskave, jo vendarle povezujemo še z načinom storitve. S tem seveda ne prihajamo

do kdovekako novih spoznanj, vendar je pomembno to, da se nam potrjujejo stara, čeprav res statistično nepomembna in sicer:

- preprostost jemanja in tatvine "kar tako" zgolj zaradi "kraje" in če se ponuja ugodna priložnost, ustvarjajo večje količine pojavov z relativno manjšimi škodami,
- toda kriminal z uporabo sile in premagovanjem kakih ovir in sploh zapletenejši način storitve so "dražji" oziroma povzročajo več škode oziroma jih storilci počenja zato in takrat, da si pridobe znatnejšo premoženjsko korist. S tem je seveda povezano večje tveganje, večja odgovornost - ki pa jo nadomesti vrednost reči.

S tem v zvezi bi lahko začeli deliti storilce na priložnostne in nepriložnostne (morda celo "poklicne"), hkrati pa bi lahko opredeljevali tudi žrtve glede na priložnosti, ki jih nudijo za svojo lastno viktimizacijo.

Zadnje bi bilo posebno pomembno za tipološko klasifikacijo premoženjskega kriminala, še posebno, če bi jo povezovali z biopsihološkimi lastnostmi žrtev in njihovim socialnim statusom. Takšna raziskovanja seveda naša viktimologija še potrebuje.

Statistično značilnost je pokazal tudi izračun te okoliščine s spremenljivko "ali je oškodovanec prijavil kaznivo dejanje ali ne":

Tabela 108: Način storitve in morebitna prijaviteljeva dejanja

Način storitve	Dejanje prijavljeno			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	79	138	100	100
preprosto vzal	30	85	38,0	61,6
vzel z uporabo sile	38	34	48,1	24,6
vzel iz žepa	6	9	7,6	6,5
drugo in kombinacije	5	10	6,3	7,3
$\chi^2 = 13,76967$ $df = 3$ $Pr(\chi^2/df) = .0032$				

Tabela vsebuje nekoliko podrobnejšo razčlenitev načina storitev, ki jih prej nismo mogli uporabiti zaradi majhnih števil pri posameznih variablah. Kaže na predvsem dve pomembni okoliščini.

Preprostost v "jemanju" pogojuje pogostejšo "neprijavljivost" medtem ko je raba sile bolj immanentna dogodkom, ki so bili pozneje prijavljeni.

Način storitve dejanja je nedvomno povezan z nekaterimi okoliščinami kot so: povzročena škoda, vrsta dejanja, predmet in še kake druge, ki prepleteni med seboj predstavljajo določeno celoto, ki ima svoj pomen, ne nazadnje tudi za prijavitelje. Prav s te plati in glede na žrtvino osebnost je "modus operandi" celokupnost podatkov, ki so uporabni zlasti za viktimološka razmišljanja in ne le kriminalistična in kriminološka.

Tabela 109 Čas in kraj dejanja

Kraj dejanja	Č a s			Odstotki		
	ne ve	Število zjutraj podnevi	zvečer ponoči	ne ve	zjutraj podnevi	zvečer ponoči
Skupaj	49	69	99	100	100	100
v hiši in njenih pritiklinah	27	13	26	55,1	18,8	26,1
izven stanovanja ali hiše	4	3	21	8,2	4,3	21,2
na javnem kraju	4	26	19	8,2	37,7	19,2
pri parkiranju vozila	3	8	22	6,1	11,6	22,2
drugje	5	15	7	10,2	21,7	7,1
mešano (kombinacije)	6	4	4	12,2	5,8	4,0
$\chi^2 = 52,69$	$df = 10$	$Pr(\chi^2/df) < 0,001$				

Časovna in krajevna porazdeljenost viktimizacije vedno privlačuje pozornost tako teoretikov kot praktikov - zadnje še bolj, ker morajo zlasti v nadzorstvu nad vedenjem ljudi skrbeti za kontrolo tistih priložnosti na posameznih krajih, kjer se pojavi obojestransko goste.

Čeprav nam pri tem ne gre samo zato, pa so tovrstne gostitve posamezne viktimizacije opozorilo na nevarnost in prav to nam kaže gornja preglednica dveh variabel - torej časa in kraja.

Ponoči in sploh v razmerah slabe vidljivosti (glej geslo "Tema je prijatelj kriminala") je zasebnik najbolj oškodovan na svojem domu ali okoli njega in pri parkiranju vozila (zlasti izven območja doma). Podnevi je glede na njegovo mobilnost, dinamičnost in komunikacije z drugimi najbolj ogrožen na "javnih krajih" in deloma tudi "drugje".

V okviru njegove morebitne nevednosti pa je posameznikova viktimizacija glede na razne dimenzije znatno največja v območju njegovega "doma". Le-to pa lahko v znatni meri pomeni, da je prav "doma" najbolj brezskrben, nepreviden, zaupljiv, nepozoren in zato, kot kaže preglednica, tudi "ranljiv", saj je skoraj tretjina njegovega oškodovanja storjena doma.

B. POŠKODOVANJE TUJE STVARI

Kaznivo dejanje poškodovanja tuje stvari (177. člen KZ SR Slovenije) sicer sodi med kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (15. poglavje KZ) pa ga posebej obravnavamo zaradi narave tega pojava in ker jih je razmeroma veliko nasproti posameznim drugim kaznivim dejanjem, ki smo jih obravnavali za naš namen.

Anketiranci, zajeti z vzorcem so bili leta 1979 oškodovani s 136 kaznivimi dejanji te vrste ali 33,6 % vse kriminalitete, s katero so bili viktimizirani, kar ni tako malo.

Čeprav se ne ukvarjamo z motiviranostjo za destruktivnost te vrste, niti ne ugotavljamo, ali gre za naklepno ali malomarnostno kriminaliteto (kar pri neraziskanih kaznivih dejanjih te vrste tega ni mogoče ugotoviti), je vendarle treba poudariti, da je tovrstna deviantnost dokaj očitna in množična, čeprav po drugi strani največkrat malenkostna pa vendarle moteča.

Značilnost zanjo je tudi to, da ostaja v znatnem deležu sploh neprijavljena, kar morda kaže, da za posameznika ni posebno pomembna.

Kot je že poudarjeno, je bilo od 136 kaznivih dejanj poškodovanja tujih stvari kar 120 ali 88,2 % neprijavljenih in zanje organi odkrivanja in pregona sploh ne vedo. Relativna neznatnost posameznih dejanj, morebitna nepomembnost v kakem primeru, dvom v to, kdaj je oškodovanec sploh bil viktimiziran, težavnost v dokazovanju tujega naklepnega ravnanja itd. so le nekatere sestavine, ki vplivajo na nizko prijavljivost na eni oziroma na visoko prikritost na drugi strani.

Zaradi bolj smotrnega obravnavanja poškodovanja tuje stvari smo poškodbe avtomobilov (toda ne zaradi kakršnihkoli prometnih nezgod) ločili od poškodovanja drugih oblik ali predmetov oziroma reči. To se nam je zdelo pomembno zlasti zaradi tega, ker avtomobilu vedno dajemo posebno pozornost in je verjetno mogoče domnevati:

- da je avtomobil najbrž še vedno stvar, na katero gledamo s posebno skrbnostjo,
- da je zaradi mobilnosti "te stvari" verjetnost viktimizacije znatno večja kot pri drugih predmetih, ki jih uporabljamo,
- da je zaradi tega morda tudi prijavljivost poškodb avtomobilov boljša kot pri drugih rečeh.

S 136 poškodbami pa je bilo hkrati prizadejanih več poškodb in sicer na avtomobilih 111 in na drugih rečeh 92.

Škoda pri avtomobilih je nastala na naslednje načine:

- avtomobil je bil opraskan (škoda na laku)	32
- udarjen (vdrtina na pločevini)	27
- zlomljena antena, vzvratno ogledalo, razbito steklo na lučeh itd.	32
- razrezani avtomobilski plašči	10
- nekaj vsuto v bencinski rezervoar	2
- drugo	8
Skupaj	111

Pri drugih kaznivih dejanjih "poškodovanja tuje stvari" pa je šlo za naslednje oblike škode:

- na biciklu	21
- na motornem kolesu	2
- v stanovanju razbite okenske šipe ali vrata	13
- poškodovana ograja	4
- poškodovanje na vrtu	10
- poškodovanje cvetličnih gred	8
- poškodovanje sadnega drevja	2
- pobite domače živali	1
- poškodovana stanovanjska oprema	3
- raztrgana obleka	1
- drugo	27
Skupaj	92

Od prenekaterih preizkusov s pomočjo X^2 , ki smo jih opravili za potrditev takih značilnosti, smo ugotovili le nekaj posebnosti, ki jih velja omeniti.

Tabela 110 : Škoda in prijavitev poškodovanja

Škoda	Dejanje prijavljeno		Odstotki	
	Število da	ne	da	ne
Skupaj	16	120	100	100
do 500	8	89	50,0	74,2
od 500 do 2000	3	28	18,8	23,3
od 2000 do 5000	5	3	31,2	2,5

$\chi^2 = 21,52501$ $df = 3$ $Pr(\chi^2/df) = .0001$

Nekaj manj kot četrtina kaznivih dejanj poškodovanja tuje stvari ustvarja manj kot 500 din škode (računano v letu 1979), ker je gotovo pomemben razlog za neprijavljanje.

To potrjujejo tudi naslednji odgovori anketirancev:

- škoda na avtomobilu ni bila velika in prijavil nisem tudi zato, ker sem jo prepozno opazil (259)
- ker sem šele doma čez nekaj dni opazila (559)
- prijavitev bi bila brez pomena, ker ne bi dala nobenih rezultatov (870)
- prijaviti ne bi imelo smisla, ker ne vem kdo je storil in ne morem dokazati (207)
- razbite luči mi nihče ne bi povrnil (120)
- škoda je premajhna, potov pa bi bilo preveč (876)
- nisem prijavila zaradi potov, ki bi bile s tem povezane (948)
- ne zdi se mi potrebno obremenjevati milice z razrezanimi gumami (428)
- "ako neznam učinioca ni štetu ne mogu naplatiti" (111)
- prijavil nisem, ker ne poznam storilca (885) itd.

Pri tem se podobno kot pri premoženjski kriminaliteti, ki smo jo že obravnavali, pokažejo istovrstne zakonitosti. Manjša ko je škoda več je tovrstnih dejanj in več jih ostaja neprijavljenih.

Na to opozarja tudi gornja tabela, ki dokazuje tendenco, po kateri je čedalje manj neprijavljenih kaznivih dejanj, bolj ko je njihova škoda večja. Čeprav pri tem ne gre prezreti morebitnih razmerij oškodovanca s storilcem, zlasti kadar gre za "personalizirano" poškodovanje tuje stvari, ki izhaja iz kakih konfliktov med "kazensko dvojico" in je dogodek posledica maščevanja enega partnerja nad drugim. Zato morebitna neprijavitev dejanja lahko izhaja tudi, ne toliko iz škode (kot pri drugi premoženjski kriminaliteti), kolikor bolj iz kakovostnih razmerij med ljudmi.

Tako npr. pravijo nekateri anketiranci:

- poškodovanje je nastalo zaradi prepira (402)
- s storilcem sem imel nesoglasje zaradi političnih nasprotij (693)
- med nama je bilo veliko raznih problemov (980)
- s storilcem sva bila prej na tovariškem srečanju (858) itd.

Teh pojavov sicer ni veliko, saj je bilo vsaj kolikor je šlo za poškodovanje stvari, ki niso vozila (avtomobil, motorno kolo, bicikel) le pri 18 primerih znano (ali bolj ali manj utemeljeno sumljivo) kdo je storilec poškodovanja.

Poškodovanja stvari doma, na vrtu, v stanovanju, na stanovanjski opremi, domačih živalih itd., pogosteje kažejo na personalizirana razmerja in je dejanje manifestacija prizadeti oškodovanca zaradi kakega ravnanja, ki ga je ta povzročil storilcu v preteklosti. Tu je "poškodovanje" v bistvu kot "maščevanje", s katerim išče storilec svoj "ventil" v destruktiji žrtvinega premoženja, kolikor seveda ne gre za objestnost in nemotivirano nasilništvo nad rečmi iz kakih osebnih lastnosti in navad neznancev, ki jih neredko spremlja tudi alkoholiziranost.

Drugače je s škodo, kakorkoli povzročeno na vozilih. Le-ta nastaja zaradi:

- malomarnosti ali neveščnosti pri parkiranju;
- prilaščanju kakih delov vozil iz stiske ali ker jih ni mogoče kupiti ali pa so predraga
- želja po ustvarjanju škode, ki izhaja včasih tudi iz (nemotivirane) destruktivnosti,
- zbiranja kakih predmetov pri mladoletnikih in otrocih in podobno.

Nemoč oškodovanca pri ugotovitvi škode, ki jo neredko spoznava tudi prepozno, nejasnost v pogledu vzročnosti itd. so poleg majhne škode in brezizglednosti njenega povračila glavni momenti za najslabšo prijavljivost izmed vseh kaznivih dejanj.

Spričo tega si marsikateri oškodovanec išče razlago za nastanek dejanja prej pri sebi ali v objektivnih okoliščinah, kakor pri morebitnem nezakonitem in naklepnem ravnanju drugih oseb, ki so mu poleg vsega največkrat še nedosegljive oziroma sploh neznane.

Hkrati s tem pa seveda nastaja tudi vprašanje, kaj pa bi bilo, če bi vsakdo dosledno prijavljal kakršnokoli škodo (četudi majhno in neznatno) kot kriminal?

C. NASILNIŠKA KRIMINALITETA

Nasilje je pojav, ki je imanentno človeštvu že od nekdaj. Zato mu v literaturi pa na filmu in televiziji posvečajo veliko pozornost in dajejo velik poudarek. Nanj smo pozorni, ne le zaradi novih oblik in vplivov, ki ga porajajo, marveč tudi zaradi tega, ker mislimo, da ga je vedno več, ker vse pogosteje postaja vzorec za reševanje sporov med ljudmi in ker z njim vedno izražamo nezadovoljstvo na različnih ravneh in ob različnih priložnostih. Ugotavljajo tudi, da je zlasti naraščajoči urbanizem eden izmed pomembnih razlogov

za nastajanje nasilja, posebno v velikih človeških aglomeracijah. Ljubljana je gotovo ena izmed njih, čeprav ni med večjimi, pa vendarle.

Motiviranost za nasilje je zelo različna. Z njim si želimo zadovoljiti kake človeške potrebe (telesne, psihične, spolne in razne druge). Zato poznamo politično, versko, nacionalno, rasno in še marsikatero drugo nasilje in to bodisi posameznikovo bodisi kolektivno ali skupinsko. Pri nasilju gre v bistvu za uveljavljanje določenih hotenj, želja, interesov, idej itd. nasproti kakšni drugi osebi, nasprotniku, sovražniku itd.

V glavnem je tudi pri nas najbolj manifestno nasilništvo (posamezno in skupinsko) v nižjih družbenih plasteh in pri mladih. Pripadniki višjih družbenih plasti, starejši, ljudje na položajih in z ugledom itd. si poiščejo druge manj vidne priložnosti za uravnavanje svoje agresivnosti. Le-ta največkrat sploh ni obsežena v uradnih kriminalnih statistikah, ker njena ekscesivnost ni take narave, da bi imela za posledico sodni pregon, čeprav marsikdaj po svoji škodljivosti in obsegu ni manj nevarna od tiste, o kateri beremo v "črnih kronikah".

Domače raziskave o nasilništvu in agresiji zlasti poudarjajo pomen alkoholizma v etiologiji teh pojavov. Sicer pa je nasilnost izredno zamotan pojav, ki ga ni mogoče pojasnjevati s splošnimi teorijami o kriminalu, hkrati ko je tudi zelo pestra po svoji vzročnosti in pojavoslovju.

1. Nekaj splošnih ugotovitev

Nad anketiranci v vzorcu je bilo storjenih 52 kaznivih dejanj nasilja in sicer med njimi:

- huda telesna poškodba 1
- lahka telesna poškodba 35

- ogrožanje varnosti in grdo ravnanje 12
- druga nasilniška ravnanja 4+
- (+) nekatera med njimi sodijo v druga poglavja kazenskega zakona kot so kazniva dejanja zoper življenje in telo. V enem primeru je šlo tudi za poskus posilstva.

Oblike viktimizacije so bile naslednje:

- udarjen z roko ali pestjo 23
- pretepen (z roko) 4
- poškodovan s palico 3
- žrtvi grozili z orožjem, nevarnim orodjem itd. 4
- drugo 18

Od 52 kaznivih dejanj so žrtve prijavile 16 primerov ali 30,8 %.

Neprijavljenih je bilo naslednje število:

	Neprijavljeno	Odstotek
- huda telesna poškodba	-	-
- lahka telesna poškodba	23	63,9
- ogrožanje varnosti in grdo ravnanje	9	75,0
- drugo	1	25,0

Anketiranci navajajo npr. naslednje vzroke za neprijavljanje:

- s tem, da ga nisem prijavil, sem mu dal priložnost, da sprevidi napako (863)
- se mi ni zdelo posebno pomembno (476, 568, 644 itd.)
- ker ni bilo dovolj resno (821)
- ker se mi je napadalec opravičil (498)
- ker bi bil tudi sam kaznovan (319)
- iz osebnih vzrokov (385)
- ker pri nas na osebno nadlegovanje nihče ne reagira (136) itd.

Pri nasilništvu in telesnih poškodbah sploh gre bodisi za personalizirano, bodisi za nepersonalizirano razmerje med ljudmi, ki se v danem trenutku zapletajo v konflikte. Odtod neredko tudi vzroki za neprijavljanje. Etiologijo neprijavljanja pojasnjujejo nekateri anketiranci tudi takole:

- s storilcem sem bila v intimnem razmerju (385)
- storilec je bil moj intimni prijatelj (400)
- storilec je bil pred dogodkom moj prijatelj (561), sorodnik (980), bližnji znanec (335), sosed (80), sodelavec (476) itd.

Laže je torej ovaditi neznanca ali osebo, s katero žrtev nima osebnega razmerja pred dogodkom, kakor pa dejanje in takšno osebo, s katero bo treba nadaljevati določeno razmerje ali življenje v soseski, sorodstvu, svaštvu itd. Takih pojavov je bilo kar 34,6 %. V njih so dale žrtve deloma tudi povod za dogodek oziroma so dale vzpodbude za nastanek dejanja.

V primerih, ugotovljenih z anketo v pretežni večini ni šlo za posledice, ki bi utegnile vplivati na zdravje in življenje žrtev. V glavnem so oškodovanci sami poskrbeli za svoje "zdravje", le dva sta morala v bolnišnico in trije k zdravniku v ambulanto, čeprav se je nekaterim vendarle poznal udarec, oteklina ali kaj podobnega in je bilo v kakem primeru vsaj začasno ogroženo zdravje. Hujših posledic, z anketo ugotovljena viktimizacija, ni imela. Posebnih nevšečnosti pri vseh 52 primerih, ki bi izhajali iz dogodka - ni bilo, čeprav so se nekateri anketiranci - žrtve tudi pritoževali zaradi psihične ogroženosti, strahu in določenih oblik anksioznosti.

2. Nasilništvo - nekaj zvez med dvema vprašanjema

Prenekatero nasilniško dejanje, po našem poznavanju problematike, ni bilo posredovano niti nam za raziskavo, čeprav smo utemeljevali naš namen, ne dopušča širše iskanje zvez med posameznimi variablami. In še te so se v marsikaterih poskusih pokazale za stati-

stično neznačilne. V nadaljevanju smo vendarle priredili le nekatere izmed njih.

Tabela 111 : Prijaviteljev dejanja in poznavanje storilca

Dejanje prijavljeno	Žrtev pozna storilca			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	32	20	100	100
da	8	8	33,3	40,0
ne	24	12	66,7	60,0

$\chi^2 = 1,3$ $df = 1$ $0,20 < Pr(\chi^2/df) < 0,30$

Čeprav razločki niso statistično značilni, vendarle kažejo tendence, da gre v "prijavljivosti" za popuščanje nasproti znancem, prijateljem, sorodnikom, sosedom, da sploh ne govorimo o tistih, s katerimi so žrtve v intimnih razmerjih. V takih razmerjih gre tudi za viktimogene položaje, v katerih ima žrtev pomemben prispevek in že zaradi svoje "udeležbe" v pojavu ne more prijavljati kaznivega dejanja,

- za nekoliko večjo nenaklonjenost v tem smislu nasproti tistim, ki v konfliktnem razmerju z žrtvijo niso imeli zgoraj omenjenih lastnosti "bliskosti", ki sicer navadno omogoča razumevajoče popuščanje.

Skupaj	da	ne	100	100
da	8	8	33,3	40,0
ne	24	12	66,7	60,0

* izločenih 16 kaznivih dejanj za katere anketiranci niso vedeli ustreznih podatkov

$\chi^2 = 5,37$ $df = 2$ $0,05 < Pr(\chi^2/df) < 0,10$

Tabela 112: Poznavanje storilca in čas dogodka

Čas dogodka	Žrtev pozna storilca*			
	Število		Odstotki	
	da	ne	da	ne
Skupaj	18	20	100	100
zjutraj in podnevi	9	8	50,0	40,0
zvečer	5	7	27,8	35,0
ponoči	4	5	22,2	25,0

* izločenih 14 kaznivih dejanj, za katera anketiranci niso navedli ustreznih podatkov

$$x^2 = 0,3991 \quad df = 2 \quad 0,80 \quad Pr(x^2/df) < 0,90$$

Izražene so tendence, da se žrtve z nepoznanimi storilci pogosteje zapletajo v medsebojne konflikte zvečer ali ponoči, z znanci med seboj pa bolj žez dan.

Večerni in nočni čas govori za gostinske prepire in napade ter pretepe na javnem kraju.

Tabela 113: Čas dogodka in morebitne združbe storilcev

Čas dogodka	Ali je bil storilec			
	Število		Odstotki	
	sam	v skupini	sam	v skupini
Skupaj	23	13	100	100
zjutraj in podnevi	12	3	52,2	23,1
zvečer	8	4	34,8	30,8
ponoči	3	6	13,0	46,1

* izločenih 16 kaznivih dejanj za katere anketiranci niso vedeli ustreznih podatkov

$$x^2 = 5,37 \quad df = 2 \quad 0,05 < Pr(x^2/df) < 0,10$$

Čeprav absolutna števila niso velika pa se nakazujeta dve posebnosti:

- anketiranci - žrtve nasilniških kaznivih dejanj so po skupinah dveh ali več storilcev najmanj napadeni podnevi, sicer pa bolj ko je pozna ura, bolj naraščajo napadi in ogrožanje v skupinah. Vmes je vpletena tudi alkoholiziranost, tako na eni kot na drugi strani "kazenske dvojice",
- napadenost ali ogroženost od posameznikov je predvsem domena dneva.

To lahko tudi pomeni, da so bili anketiranci čez dan največkrat viktimizirani v personaliziranih razmerjih, sicer pa bolj v neosebnih položajih s storilcem oziroma v trenutkih konfliktnih situacij, ko so se zapletali z neznanci.

Zamotana osebna razmerja v nasilniški deviantnosti dajejo slutiti, da so vprašanci zlasti o agresijah v svojem okolju in dejanjih, storjenih nad njimi, teže pripovedovali tudi za raziskavo, kakor pa o premoženjskih kaznivih dejanjih. To bi kazalo, da je nasilja več in tudi vzpodbujenega od morebitnih žrtev kakor pa smo ga zajeli za naš namen. Če pa se v tem motimo, pa je dobro tako za dejanskost kot za korektnost raziskave.

3. Sklep

To poglavje obsega prikaz kaznivih dejanj glede na to ali so jih žrtve prijavile ali ne. Izmed 405 kaznivih dejanj je bilo prijavljenih le 111 ali 27,4 %. Odstotki prijavljenosti pa so različni glede na posamezne vrste kriminala, to je premoženjski in nasilniški

in poškodovanja tuje stvari, ki jih prikazujemo posebej. Prav tako je močno različna prijavljivost pri prav določeni kriminaliteti, ki jo pojasnjujemo deloma kazenskopravno delno fenomenološko.

Poskušali smo zlasti ugotoviti tudi vplive na prijavljanje. Med tovrstnimi značilnostmi so:

- vrednost ukradenih ali poškodovanih predmetov pa tudi njihova uporabnost in nepogrešljivost
- domnevna neznatnost pojava,
- smotrnost prijavitve dejanja ob upoštevanju prednosti po eni in nevšečnosti na drugi strani
- določeno nezaupanje do organov odkrivanja in pregona
- blizkost s storilcem ali intimnost z njim, kar zlasti velja pri nasilniškem kriminalu.

Preizkušanje zvez med posameznimi variablami, ki zadevajo čas, kraj, predmet in način dejanja prinašajo glede na posamezne vrste pojavov nekaj dodatnih spoznanj, kolikor toliko pomembnih za kriminalnost, obseženo z vzorcem. Podrobnosti o tem so razvidne posebno iz preglednic, pri katerih pa zaradi majhnosti in razdeljenosti ne ustvarjamo daljnosežnost sklepov. Zlasti pri nasilništvu jih prikazujemo predvsem zaradi ilustrativnosti.

XIII. DOMNEVANJE NEPRIJAVLJENOSTI (DELA TEMNEGA POLJA)

Uvodoma smo pojasnili, da smo za prikritost oziroma "temno polje" pri izbranih kaznivih dejanjih na škodo posameznikov šteli le oškodovancem znano, toda pristojnim organom neprijavljeno kriminaliteto. Tako izbrana kriminaliteta res ne obsega celotnega temnega polja, zlasti kolikor upoštevamo njegovo definiranje v ekstenzivnem smislu. Verjetno pa je to pretežni in od strani žrtev najbolj merljivi del.

S tako koncipirano zamislijo se hkrati načenja tudi vprašanje "prijavljivosti", ki ji v tej raziskavi dajemo poseben poudarek.

Naše "temno polje" obsega torej "neprijavljanje" ali zamolčanje viktimizacije po tistih, ki so utrpeli škodo s kriminalom.

Čeprav je računati s tem, da smo lahko oškodovani s kriminalom pa za to sploh ne vemo, ni mogoče misliti, da bi lahko prišli do izhodišč kako to meriti ali utemeljeno domnevati razmerje med resničnostjo in oškodovancem znanim obsegom kriminala, ki je bil storjen na njihovo škodo. Nas ob tej priložnosti tudi ne zanima koliko "prikritosti" ali "temnosti" ostaja še pri kazenskem pregonu in milici s tem, da vseh kaznivih dejanj ne raziščejo, da jim ne poiščejo storilcev, da storilcem ne uspejo dokazati storitve, dejanja in krivde, da določeni del storilcev ni dosegljiv itd., na kar so opozarjali že v začetku tega stoletja.

Mi dajemo v ospredje žrtev in njeno prijavljanje oziroma tovrstno, kot pravijo nekateri nemški pisci "razdražljivost" (Reizbarkeit) in se pri tem zanašamo na njene izjave, ki jih v primeru morebitne prijavljenosti posameznih dejanj ne preverjamo po ustreznih uradnih zapisih pregonskih organov. To bi nam prineslo še več težav v primerjavah, čeprav je lahko kdo izmed njih v kakem primeru raje rekel, da je morebiti dejanje tudi prijavil, pa ga ni. Ker pa je treba vse

podatke o kakršnikoli vrsti "prikritosti" ne glede na to, kaj in kdo je njihov vir, jemati z nezaupanjem in le kot sredstvo za približevanje dejanskosti, tudi ta naš korak ni neodpuštljiv in bistveno ne zmanjšuje vrednosti dobljenih podatkov.

1. Razmerja med prijavljenostjo in neprijavljenostjo pri posameznih kaznivih dejanjih

Pri ugotavljanju razmerij med prijavljeno in neprijavljeno kriminaliteto na škodo zasebnikov, smo kazniva dejanja obravnavali po njihovi pojavnosti in manj po pravni kvalifikaciji, čeprav nam pravna kvalifikacija vendarle služi za splošni okvir, v katerem obravnavamo posamezne pojave. S to "podrobnostjo" smo želeli priti do ustrežnejših podatkov o tem, kateri kriminal je torej tisti, ki je bolj ali manj prijavljen. Ob tem pa ostajamo pri naši že doslej uvedeni delitvi pojavov na:

- konvencionalni premoženjski kriminal,
- poškodovanje tuje stvari, in
- nasilniška kazniva dejanja.

a) Premoženjska kazniva dejanja

Normalno je, da se je tudi v vzorcu pokazalo, da je zasebnik najbolj oškodovan s premoženjskimi kaznivimi dejanji različnih vrst, med katerimi je razumljivo, najpogostejša majhna navadna tatvina.

Za rop ali roparsko tatvino ni povedal noben oškodovanec. Zato o njih nimamo nobenih spoznanj. Menimo pa, da je to kriminal, ki je močno prijavljiv in prikritost majhna ali je sploh ni, hkrati ko teh pojavov tudi ni veliko, vsaj podatki za Slovenijo leta 1979 kažejo tako (za ta čas je izvedena tudi anketa).

Med 217 kaznivimi dejanji, za katera so nam povedali oškodovanci, je bilo prijavljenih organom pregona:

Tabela 114: Prijavljenost premoženjskih kaznivih dejanj

Kazniva dejanja	Š t e v i l o			koeficient neprijav- ljivosti
	storjenih	prijav- ljenih	% prijav- ljenih	
Skupaj	217	79	36,4	2,747
žepna tatvina	21	12	57,1	1,750
tatvina kolesa	26	15	57,7	1,733
tatvina motornega kolesa	8	6	75,0	1,333
tatvina delov motor- nega vozila	19	6	31,6	3,166
vse druge navadne tatvine	99	17	17,2	5,824
vlomna tatvina	25	14	56,0	1,786
vlomna tatvina v avtomobil	17	7	41,2	2,429
odvzem motornega vozila	2	2	100,0	-

Naše domnevanje stopnje prikritosti je za primer celotnega gornjega premoženjskega kriminala naslednje.

Oškodovanci - anketiranci so prijavili le 79 kaznivih dejanj ali 36,4 %. Ostalih 138 je prikritih ali neprijavljenih. Če prijavljena kriminaliteta (torej 79 kaznivih dejanj) pomeni podatek o premoženjskem kriminalu, ki je v uradni statistiki in predstavlja poznani obseg kriminala na določenem področju, potem je lahko vsota dejanskega obsega nasproti uradnemu v določenem razmerju (koeficientu), ki ga izračunamo iz razmerja med številom storjenih in prijavljenih kaznivih dejanj, kar bi pomenilo, da je mogoče pričakovati, da je približno število kaznivih dejanj te vrste vsota prijavljenih kaznivih dejanj x 2,747 (kot koeficient za naš primer premoženjskega kriminala).¹⁴

¹⁴ od tu do tč. b. je besedilo in izračun pripravil Cveto Trampuž

Iz vzorčnih podatkov lahko izračunamo tudi interval zaupanja v katerem je z določeno verjetnostjo celotno število ali delež prijavljenih oziroma neprijavljenih kaznivih dejanj. Natančno izračunavanje zgornje in spodnje meje intervala je zahtevnejše, zato navajamo izračun samo za kazniva dejanja skupaj za poškodovanje reči anketirancev in za vse druge navadne tatvine, ko predpostavljamo, da je vzorec dovolj velik, da lahko računamo s pomočjo standardizirane normalne porazdelitve. V tem primeru je obrazec za izračun naslednji:

$$P(p - z_{\alpha} s_p < \pi < p + z_{\alpha} s_p) = 1 - \alpha$$

in ga prečitamo takole:

Verjetnost, da je delež π v populaciji iz katere je vzorec izbran na intervalu $[p - z_{\alpha} s_p, p + z_{\alpha} s_p]$ je $1 - \alpha$. Število

$1 - \alpha$ imenujemo stopnja zaupanja, ki je največkrat 0,95. Za

$\alpha = 0,05$ je potem $z_{\alpha} = 1,96$. Količino s_p izračunamo po formuli

$s_p \approx \sqrt{p(1-p)/n}$, kjer pomeni p delež, ki smo ga izračunali iz

vzorca, n pa število enot v vzorcu. Izračune podajamo v obliki naslednje tabele:

	kazniva dejanja skupaj	poškodova- nje tuje stvari	vse druge navadne tatvine
število anketirancev v vzorcu (n)	555	555	555
število kaznivih dejanj (n_k)	217	136	99
število prijavljenih kaznivih dejanj (n_{pk})	79	33	17
število neprijavljenih kazni- vih dejanj (n_{nk})	138	103	82
<u>delež kaznivih dejanj ($p_k = n_k/n$)</u>	<u>0.391</u>	<u>0.245</u>	<u>0.178</u>
$z_{\alpha} s_{p_k} = 1.96 \sqrt{p_k(1-p_k)/n}$	0.041	0.036	0.032
Spodnja meja intervala zaupanja	0.350	0.209	0.146
Zgornja meja intervala zaupanja	0.432	0.281	0.210
<u>delež prijavljenih kaznivih dejanj</u> ($p_{pk} = n_{pk}/n$)	<u>0.142</u>	<u>0.0595</u>	<u>0.0306</u>
$z_{\alpha} s_{p_{pk}} = 1.96 \sqrt{p_{pk}(1-p_{pk})/n}$	0.029	0.0197	0.0073
Spodnja meja intervala zaupanja	0.113	0.0398	0.0233
Zgornja meja intervala zaupanja	0.171	0.0792	0.0379

Iz navedene tabele lahko ugotovimo za kazniva dejanja skupaj:

Če je N število prebivalcev v populaciji iz katere smo izbrali vzorec je v tej populaciji z verjetnostjo 0,95 število kaznivih dejanj na intervalu $[N \cdot 0,350, N \cdot 0,432]$. Razmerje prijavljenih kaznivih dejanj nasproti neprijavljenim pa smo ocenili od 1 : 2,5 do 1 : 3,0. Ta razmerja se pri poškodovanju tujih stvari 1 : 3,5 do 1 : 4,7 in pri vseh drugih navadnih tatvinah 1 : 4,8 do 1 : 6,9. Ocenili smo jih tako, da smo zgornjo (spodnjo) mejo intervala zaupanja za delež kaznivih dejanj delili z deležem prijavljenih kaznivih dejanj. Če bi imeli na razpolago meje intervala zaupanja za število kaznivih dejanj na določenem območju, bi lahko izračunali razmerja tako, da bi meje intervala delili s številom kaznivih dejanj prijavljenih postajam ljudske milice na obravnavanem območju. V nadaljnjem bomo prikazali celotno število kaznivih dejanj na osnovi zbranih prijav pri ONZ in iz vzorca dobljenih razmerij med vsemi in prijavljenimi kaznivimi dejanji, kot pa predstavlja zaradi poenostavljenega računanja lahko le grobo orientacijo.

b) Uporabnost

Uporabnost za ljubljanske občine. Če so npr. organi za notranje zadeve v ljubljanskih občinah leta 1979 obravnavali ³⁸²⁶ premoženjskih kaznivih dejanj na škodo zasebnikov, je ta podatek le pokazatelj o prijavljenih kaznivih dejanjih, ki pa jih je v resnici znatno več, najmanj pa toliko, kolikor znaša zmnožek zgornjega števila s $K 2,474$, torej $3.423 \times 2,474 = 8.468$ kazniva dejanja, to pa je znatno več, kot pa je število po uradnih kriminalnih statistikah.

Uporabnost za SR Slovenijo. Če domnevni $K (2,474)$ v istem letu uporabimo za slovenske razmere, ko je bilo po podatkih organov za notranje zadeve 12.583 kaznivih dejanj omenjenih v gornji tabeli, potem je bilo v resnici teh kaznivih dejanj vsaj $12.583 \times 2,474 = 31.130$, verjetno pa še več, kajti predpostavljamo lahko, da so se anketiranci v kakih razmerah želeli pokazati boljše, ustrezlivejše,

samozaščitno ustrezneje naravnani, pa so kdaj pa kdaj tudi lahko rekli, da so kako dejanje prijavili, ki ga sicer niso.

Naši koeficienti pomenijo torej najnižjo možnost zmnožka za ugotavljanje celote na kakem področju, ki jih za posamezne vrste kaznivih dejanj omenjamo posebej.

Čeravno ne razpolagamo z velikimi količinami smo kljub temu izračunali koeficiente za posamezne vrste kaznivih dejanj ali načine njihovih storitev, kar nam služi predvsem za ilustracijo.

Nekateri med njimi potrjujejo domnevo o visokih stopnjah prikritosti, kot so npr.: vse druge navadne tatvine, tatvine delov motornih vozil, vlomi v in iz avtomobilov in podobno.

o) Izračun količine premoženjskega kriminala

Kolikor vzamemo, da so koeficienti za posamezne vrste kaznivih dejanj uporabni za domnevanje dejanskosti, potem lahko izračunamo domnevne količine kriminala, zlasti za ljubljanske občine, iz katerih prebivalstva je bil oblikovan vzorec, s previdnostjo, pa tudi morda za kako drugo slovensko območje ali za vso republiko. Tak poskus bi bil naslednji:

Tabela 115: Domnevanje premoženjske kriminalitete na škodo zasebnikov v ljubljanskih občinah in SRS za leto 1979

Kazniva dejanja	Po podatkih ONZ prijavljena k.d.		K.d. po našem iz- računu	
	ljubljan- ske občine	Slove- nija	ljubljan- ske občine	Slove- nija
žepna tatvina	352	582	616	1.019
tatvina koles	252	587	436	1.017
tatvina motornih koles	23	191	30	228
tatvina delov motornega vozila	173	645	547	2.038
vse druge navadne tatvine	1.293	5.501	7.523	31.988
vlomna tatvina	668	2.583	1.193	4.613
vlom v avtomobil	551	1.514	1.387	3.674
odvzem motornega vozila	110	861	110	861

Gotovo je gornji izračun določeno približevanje dejanskosti, ki pa ni dokončno. Menimo, da je to, kar so nam "priznale" žrtve, minimum neprijavljenosti ali prikritosti kolikor zadeva oškodovance nasproti organom pregona. Resnično neprijavljena kriminaliteta pa je po našem mnenju še večja. To kar spoznavamo mi s to študijo, je temelj, od koder se začinja razmišljanje, kakšna je morebiti resničnost.

Najbolj neprijavljene ostajajo navadne majhne tatvine, kar je glede na njihovo nizko škodo, morebitno nepomembnost ukradenih reči samih in raznih drugih objektivnih in subjektivnih okoliščin - docela normalno.

Za njimi slede tatvine delov motornih vozil. Čeprav je glede na naraščanje cen in pomanjkanje prenekaterih delov motornih vozil, katerih prodaja neredko močno zavisi od uvoza, zelo pomemben kriminal, s katerim smo lastniki zelo "ranljivi", pa se prijavljanje tovrstnega kriminala kaže kot največkrat brezuspešno početje, ker smo se vozniki navadili na to, da zoper ta kriminal ni ustreznih prizadevanj ne pri voznikih oziroma lastnikih vozil, ne pri pregonskih organih.

Na tretjem mestu po stopnji neprijavljenosti so vlomi v avtomobile ali iz avtomobilov. Vsakdanja kazuistika potrjuje, da vrednosti odnesenih reči iz vozil pogosto niso tako majhne, da jih lastniki ne bi prijavljali, če bi bila uspešnost odkrivanja boljša. Ker pa imajo vozniki tudi pogosto občutek krivde, da niso ravnali najbolj ustrezno glede varnosti svojega premoženja, je to pomembna okoliščina, ki pogojuje višjo stopnjo neprijavljivosti.

Med prvimi tremi področji najbolj neprijavljenega premoženjskega kriminala, se torej dva neposredno navezujeta na vozilo, predvsem avtomobile, kot enega najbolj ogroženih in nezavarovanih objektov.

Na četrtem mestu so vlomne tatvine najrazličnejših vrst, ki predstavljajo že nevarnejši kriminal, ne le po morebitni povzročeni

škodi, marveč tudi po načinih storitve in tveganju, ter so nevarnejši kriminal od tistega, ki ga omogočajo nezaščitena vozila kakršnekoli vrste.

Naši podatki za ožje in širše ljubljansko območje nekoliko prese-
nečajo, vsaj po naši pregoji glede dobre prijavljivosti žepnih tatvin
in tatvin koles, čeravno smo si zaradi relativno slabih rezultatov
pri odkrivanju prijavljenih tatvin teh dveh vrst predstavljali, da
bo nezaupanje do organov odkrivanja in pregona večje. Ker pa zlasti
nova kolesa po svoji ceni že predstavljajo vidnejšo oškodovanost,
je morda nizek koeficient ugotovljene neprijavljivosti vendarle
lahko utemeljen.

Med najbolj dosledno prijavljenim kriminalom sta tatvina motornega
vozila in odvzem motornega vozila. Četudi je neučinkovitost odkri-
vanja, zlasti v Sloveniji, relativno nizka, je škoda vendarle to-
likšna, da premaguje pri zasebnem oškodovancu vse pregrade, ki bi
jih utegnil imeti tako do organov pregona kot do izgube časa in
morebitnih potov, ki bi jih utegnil imeti v zvezi s prijavitvijo
kaznivega dejanja.

Visoka stopnja "prijavljivosti" teh dveh vrst premoženjskega krimi-
nala na škodo zasebnikov seveda tudi pomeni, da je tu "prikritost"
najmanjša in razločkov med uradno kriminalno statistiko na tem
področju in dejanskostjo ni ali skoraj ni.

d) Poškodovanje tuje stvari

Kaznivo dejanje poškodovanja tuje stvari ločujemo od konvencional-
nega zasebniškega kriminala predvsem zaradi pogostnosti in zaradi
tega, ker po svoji naravi ne pomeni "prilaščanja" reči, marveč pred-
vsem "destruktivnost" in vandalizem določene vrste, ki mu gre že
zaradi tega posebna pozornost. Hkrati pa gre tudi za visoko nepri-
javljivo kriminaliteto, ki prav tako narekuje razločevanje od kori-
stoljubne lastninske kriminalnosti.

Anketirani oškodovanci so nam povedali za 136 kaznivih dejanj poškodovanja njihovih reči in med njimi zopet dosti pojavov, storjenih na njihovih vozilih (toda ne pri prometnih nezgodah).

Med 136 kaznivimi dejanji te vrste je bilo neprijavljenih kar 103 ali 75,7 %, kar ni tako malo (in gre poleg navadnih majhnih tatvin za eno najvišjih stopenj "prikritosti"). Izračunan koeficient, ki omogoča sklepanje na celoto resničnejšega obsega poškodovanja tuje stvari je (po že opisani metodologiji) 4,121.

To seveda pomeni, da je bilo glede na podatke organov za notranje zadeve v letu 1979:

- v ljubljanskih občinah namesto 192 prijavljenih kaznivih dejanj poškodovanja tujih stvari najmanj 791,
- v SR Sloveniji pa morebiti namesto 748 kaznivih dejanj te vrste na škodo zasebnega premoženja najmanj 3.082.

Najbrž ni odveč znova poudariti, da razmeroma velike količine neznatnejših dejanj poškodovanja tuje stvari z majhno škodo in široka neugotovljenost storilcev vplivajo na neprijavljivost, kakršna je.

e) Nasilniška kriminaliteta

Zaradi nizkih števil pri nasilniški kriminaliteti sta izračun in uporabnost (našega) koeficienta sicer neustrezna in zato neuporabna. Pričujoči poskus smo opravili le zaradi nakazovanja morebitnih tendenc pojava, ki ga raziskujemo na tem področju.

Med 52 kaznivimi dejanji te vrste, za katera so nam povedali anketiranci, je bilo

- ena huda telesna poškodba; prijavljena (K = 1)
- 36 lahkih telesnih poškodb; prijavljenih 13 ali 36,12 % (K = 2,785)
- 12 kaznivih dejanj ogrožanja varnosti grdega ravnanja, poskus posilstva; prijavljenih 3 ali 25 % (K = 4,0)
- 3 druga nasilniška kazniva dejanja; nobeno prijavljeno.

Od vseh nasilniških kaznivih dejanj oškodovanci niso prijavili 35 dogodkov ali 67,3 %.

Podrobnejši podatki s sklepanji na celoto v ljubljanskih občinah in z domnevo za SR Slovenijo, so naslednji:

Tabela 116: Nasilniški kriminal v ljubljanskih občinah in SRS v letu 1979

Kazniva dejanja	Po podatkih ONZ prijavljena k.d.		K.d. po našem izračunu	
	ljubljan- ske občine	Slove- nija	ljubljan- ske občine	Slove- nija
huda telesna poškodba	38	403	38	403
lahka telesna poškodba	100	906	278	2.552
druga nasilniška dejanja	40	204	160	816

Po teh izhodiščih bi bilo

- v ljubljanskih občinah morebiti resnične nasilniške kriminalitete ob 178 prijavljenih kaznivih dejanj organom za notranje zadeve - najmanj 544,
- v SR Sloveniji ob znanih 1.543 kaznivih dejanjih - najmanj 4.418, pri čemer je treba upoštevati:
 - da vsi pojavi niso prijavljeni organom za notranje zadeve, marveč bi bilo treba ugotoviti celokupnost znane nasilniške kriminalitete in jo pomnožiti z ugotovljenim koeficientom,
 - da je prenekatero manj nevarno nasilniško ravnanje obravnavano kot prekršek zoper javni red in mir in bi v dosti primerih ob skrbnejšem obravnavanju pojava in iskanju sestavin dejanskega stanja morebiti prav tako lahko šlo za nasilniško kriminaliteto.

Zato je treba pomisliti na dvoje:

- da je vsota znane in uradno registrirane nasilniške kriminalitete prenizka in
- da je s tem v zvezi nasploh naš koeficient premajhen.

To kaže seveda na to, da je nasilniškega kriminala dosti več. Kolikor smo ga ugotovili po izračunu z doseženima faktorjema še zlasti, ker je količina pojavov, ugotovljenih z vzorcem, nezadostna za ustreznost domnevanja odkod dalje gre za neprijavljivost pri kriminaliteti in od kod dalje za neprijavljivost, ki bi jo šteli kot prekršek.

Ne glede na to pa bi morda lahko rekli naslednje.

Gotovo je, da so hude telesne poškodbe (52. in 53. člen KZ) zelo prijavljene in je stopnja prikritosti dokaj majhna ali je sploh ni. Zato menimo, da jih je toliko ali vsaj blizu toliko, kolikor je prijavljenih. Kajti telesna poškodovanost, nujnost zdravniške pomoči, morebitna odsotnost z dela, tja do maščevalnosti in potreb po povračilu škode, vedno zahtevajo določeno uradno intervencijo in ta je mogoča le s prijavitvijo dejanja. To pa pomeni seveda, da je prikritost majhna ali da je skoraj ni.

Drugače je z lahkimi telesnimi poškodbami, pri katerih odpadejo prenekateri izmed zgoraj omenjenih sestavin, ki vplivajo na odločitve: prijaviti ali ne. Odtod relativno precejšnja neprijavljivost lahkih telesnih poškodb, še zlasti tistih, storjenih med družinskimi člani, prijatelji, znanci, iz razmerij intimnosti pa tudi izmed gostilniških in drugih prepirov in pretefov, pri katerih sta vpleteni obe strani v kriminalnem paru in imata podobne občutke krivde za nastanek posledice.

Podobno je z nekaterimi drugimi oblikami nasilništva med ljudmi, med katerimi niso samo tiste, ki sodijo v kriminaliteto zoper življenje in telo, ampak imajo poleg nasilja namen zadovoljiti še kake druge potrebe, kot so seksualni delikti itd.

Nekateri med njimi na splošno niso posebno nevarni in jih zato oškodovanci ne prijavljajo, ker jih hkrati v kakih posebnih razmerjih morajo tolerirati, ker žive z morebitnimi storilci v odnosih, ki so zanje pomembni in bi jim prijavitel kaznivega dejanja položaj lahko le poslabšal.

Drugače pa je s spolnimi kaznivimi dejanji, ki ostajajo največkrat neprijavljena zato, ker bi jih oškodovanci (bolje oškodovanke) radi obdržali v diskretnosti, kajti kakršnokoli javno obravnavanje jim ustrezno stigmatizira in povzroči njihova razmerja s socialnim okoljem še bolj neprijetna. Zato je pri njih pričakovati visoko stopnjo neprijavljivosti.

2. Poskus približne primerjave z nekaterimi tujimi raziskavami

Različne pravne ureditve oziroma inkriminacije v posameznih državah onemogočajo že ustrezno primerjavo kriminala več družb med seboj in s tem v zvezi preprečujejo iskanje skladnosti ali razločkov tudi še po mnogih drugih vprašanjih. Eno izmed njih je tudi prikritost kriminalitete.

Ker pa je konvencionalni klasični, zlasti premoženjski in nasilniški kriminal kolikortoliko vendarle podobno urejen in ker nam ne gre za podrobnosti v inkriminacijah, marveč le za stopnjo prijavljivosti, ki je za nas ključna, skušamo uporabiti nekaj razpoložljivih podatkov vsaj za to, da bi dobili nek splošen vtis, kje smo mi. Podatki so delni in jih primerjamo le, če smo jih lahko rekonstruirali iz dosegljivih virov.

V ta namen smo uporabili nekaj ustreznih študij,¹⁵ opravljenih v ZRN in ZDA, ki navajajo nekaj podatkov tudi iz drugih držav, kot npr. Švice.

Tako je bilo v Göttingenu v podobni raziskavi med anketiranci 37,2 % žrtev, pri nas pa 43,4 %.

Povsod anketiranci sodijo, da je kriminal eden izmed pomembnih družbenih problemov. O tem ni velikih razločkov, čeravno so vse raziskave

¹⁵ Glej npr. Stephan, s. 363, Schwind, s. 216 in drugi

¹⁶ Stephan, s. 363

iz kapitalističnih družbenih ureditev, za nas pa je značilno, da naša kriminaliteta po svojih razsežnostih skoraj ni primerljiva s tisto v ZDA in v ZRN, zlasti še, ker posameznik v poprečju nima takšnega "blagostanja" in vrednosti v takem razponu, ki močneje privlačuje pridobivanje koristi na kriminalen način. Toda kakorkoli že, pomembnost kriminalitete in njeno dojemanje se oblikujeta v podobnem obsegu, ne glede na bogastvo ali revščino, ki ju posamezniku ogroža kriminal.

- Če je kriminal dokaj podoben problem za vse, pa je prestrašenost pred njim pri nas znatno manj pomembna kot drugje. Kolikor je strah pred kriminalom glede na spoznanja pričujoče raziskave bolj težava določenih skupin žensk, pa načeloma pri nas ni splošen pojav, ki bi zaviral komunikativnost med ljudmi ali jim onemogočal kake dejavnosti, kot to opisujejo v zahodnem svetu, zlasti pa v ZDA, kjer postaja strah pred kriminalom sestavina, ki pomembno vpliva na kvaliteto človeškega življenja.
- Kolikor strah pred kriminalom pogojuje že pogostnost viktimizacije, potem moramo reči, da gostota kriminalitete, ugotovljena z raziskavami o neprijavljanju pri nas še zdaleč ni primerljiva, ne z nekaterimi zahodno evropskimi mesti (Stuttgart, Zürich, Göttingen) ne s kako državo v celoti (glej npr. ZDA: "Criminal Victimization in the United States", 1976, ali: "Criminal Victimization in Eight American Cities").
- V Zürichu je bilo v času raziskave (pri njih) po uradnih statistikah 45,1 premoženjskih kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev, v Stuttgartu pa 81,5, nasilniških dejanj: v Zürichu 1,0, v Stuttgartu pa 2,1¹⁶ na 1000 prebivalcev. V Ljubljani je prišlo leta 1979 15,4 premoženjskih kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev in 0,74 nasilnih. To pomeni, da je v Ljubljani trikrat manj premoženjskega kriminala kot v Zürichu in petkrat manj kot v Stuttgartu (seveda če vzamemo oškodovance kot zasebnike). Razločki v nasilju so nekoliko nižji, pa vendarle očitni. Obseg znane kriminalitete pa mora vplivati na prikritost oziroma na t.i. "dark figure ratio" ali "Dunkelfeldzifferrelation".

¹⁶ Stephan, s. 363

To je npr.

	Ljubljanske občine	Stuttgart ¹⁷	Göttingen ¹⁸
telesne poškodbe ali nasilje	1 : 2,8	1 : 14 (5)	1 : 8 (2,8)
tatvina	1 : 3,1	1 : 13(4,2)	1 : 7 (2,3)
poškodovanje tuje reči	1 : 4,1	1 .	1 : 31

s tem, da obe zadevni nemški raziskavi navajata srednjo vrednost razpona, mi pa uporabljamo predvsem najnižjo možnost, potrjeno z raziskavo, s čemer pa domnevamo, da je "prikritost" večja od številnega razmerja. Do kam to razmerje sega, se zdi dokaj vprašljivo, ker je gornja "skrajnost" bolj ugibanje kot dejanskost.

Zgoraj navedena primerjava s Stuttgartom bi tudi nekako kazala, da se razmerja med "znano" in "neznano" kriminaliteto obdrže še posebno pri premoženjskem kriminalu, ne pa toliko pri nasilniškemu.

- Če so v Stuttgartu anketiranci prijavili 46 % viktimizacij, v Göttingenu pa 34,6 %, oziroma v 8 ameriških mestih (Atlanta, Baltimore, Cleveland, Dallas, Denver, Newark, Portland, St.Louis, ~~Ageragata~~) sicer različno, vendar pa od 53 do 42 %¹⁹, smo z našo raziskavo ugotovili, da je v osebni viktimizaciji prijavljenih le 31,8 %, potem se moramo vprašati, zakaj imamo pri nas tako nizko prijavljivost.

Ker nimamo podatkov za ustrezno primerjavo v mednarodnem merilu in ker so razmere v naši družbi (vsaj mislimo tako) ugodnejše za vse sloje in ker živimo v družbi s samozaščitno naravnano "filozofijo", je potemtakem iskati možne razloge le v neznatnosti osebne oškodovanosti.

¹⁷ Stephan, s. 360

¹⁸ Schwind, s. 262/3

¹⁹ Hindelang, s. 359

Toda le-temu se upirata: dozdevna pomembnost kriminala kot družbenega problema za veliko število oškodovancev in začetni pojav strahu pred kriminalom tudi pri nas.

Ali je potemtakem mogoče sklepati, da je odnos oškodovancev do iskanja zadoščenja v kapitalističnih sistemih strožji? Še posebno ko vemo, da je usihanje avtoritete nasploh problem in vprašanje odgovornosti - težava na vseh koncih zlasti pri nas v zadnjih letih.

Podatki vzbujajo nešteto pomislekov, na katere ni zanesljivih odgovorov marveč le domneve, ki vzbujajo tako radovednost kot tudi dvom bodisi v metodologijo, bodisi v izide.

Če pa so ugotovljene domneve vsaj blizu resnice, potem si velja vendarle zamisliti v naše razmere.

Ob tem velja primerjati še nekaj podatkov našega raziskovanja s podobnim v Nizozemski²⁰. Od obeh raziskovanj je primerljivih le nekaj pokazateljev, kajti različna lotevanja in sankcioniranje posameznih vrst kaznivih dejanj omogočata le nekatere posebej izbrane ali primerljive kombinacije. Hkrati velja opozoriti, da so bili podatki na Nizozemskem zbrani v letih 1972/73 pri nas pa leta 1980 za dogodke v letu 1979. Ne glede na to pa nam vendarle nudijo nekaj vpogleda v različnost stanja neprijavljenih kaznivih dejanj.

3. Sklep

²⁰ glej: Kirchhoff/Sessar : Das Verbrechens Opfer, s. 119

Dejanje	Odstotek prijavljenosti dejanj	
	po naši raziskavi	po Nizozemski
tatvine koles	57,7	58,7
tatvine mot. kolesa	75,0	77,8
vlomne tatvine (vstanovanja)	56,0	66,3
tatvina delov mot. vozila	31,6	21,4
poškodovanje tuje stvari	24,3	22,9
telesne poškodbe	37,8	34,5
vsa kriminaliteta, upoštevana v raziskavi	31,8	35,0

Primerjava z raziskavo na Nizozemskem (brez vpogleda v podrobnosti in posebnosti zlasti celokupne deviantnosti, upoštevane za ugotavljanje neprijavljivosti) kaže na podobnost pri nekaterih, ali vsaj ne prevelike razločke v "prikritosti" pri drugih kaznivih dejanjih.

Ob tej priložnosti se ne moremo ukvarjati z metodološkimi, kazensko-pravnimi, družbenogospodarskimi, kriminalnopolitičnimi in podobnimi vprašanji, ker nam gre le za splošen vtis. Odstotki nam vsekakor ustvarjajo podobi, ki se ne razlikujeta v ekstremnost, čeprav so nekatera dejanja, ki smo jih vsaj približno spravili v isti okvir nekoliko bolj, druga zopet nekaj manj prijavljena, hkrati ko razlike v obeh primerih niso kdovekako občutne, razen morda pri vlomnih tatvinah in tatvinah delov motornega vozila.

3. Sklep

Naša raziskava neprijavljene kriminalitete kot pretežnemu in večinskemu delu osebne viktimizacije, se ukvarja z najbolj razširjenim premoženjskim, nasilniškim in s tem v zvezi tudi s spolnostjo povezanim kriminalom, torej s tisto odklonskostjo, pri kateri je oškodovanec - zasebnik.

Tako kot mi, tudi tuji raziskovalci ugotavljajo, da s "prikazi o žrtvah ne moremo meriti večine gospodarskega kriminala ali storjenj,

od gospodarstvenikov. Le-ta vključuje veliko, če ne ves kriminal belega ovratnika (vštevši navijanje cen in druga ... kazniva dejanja, goljufije potrošnikov, kazniva dejanja v zvezi s hrano, mamili, podkupovanjem in korupcijo ...)“²¹

Mi bi za naše razmere dodali še, da ne moremo meriti, kakor tudi ne ugotavljati neprijavljenosti tistega dela konvencionalnega kriminala (ki ga zlasti na premoženjskem področju sicer obravnavamo v tej raziskavi), ki je storjen na škodo družbenega premoženja.

Le-to ne samo, da ga upravljalci nezadovoljivo prijavljajo, marveč najpogosteje tudi sploh ne vedo, da so z njim oškodovani in gre torej za prikritost drugačne vrste in ne le samo za neprijavljivost, ki pa je, kot je znano, prav tako zelo slaba.

Raziskave te vrste imajo zato v kapitalističnem svetu določeno prednost, kolikor gre za konvencionalni kriminal, ker gre vendarle večinoma za škodo pri zasebniku, ki je največkrat tudi lastnik proizvodnih sredstev in ne le imetnik omejenih, toda znatno večjih količin osebnega premoženja. Zato je tudi pogosteje oškodovanec kot pri nas, kjer ima posameznik le majhne vsote vrednosti in je zaradi obsega in narave premoženja in pravil manj izpostavljen kriminalnemu svetu, kot v kapitalizmu. In ker je tam oškodovanost večja, je morda pričakovati tudi, da bo stopnja kriminalne razdražljivosti in s tem prijavljivosti ustreznejša in boljša.

In kakorkoli že je, se pri tem vzbuja vprašanje še zlasti, če je stopnja neprijavljenosti precejšnja, kaj bi bilo, če bi vsa kazniva dejanja oškodovanci prijavljali? Koliko bi se delovanje kazenskega pravosodja s tem spremenilo in kakšen bi bil svet, če bi bil ves kriminal dosledno prijavljen? Kateri selektivni mehanizmi bi se

²¹ Sparks et al., s. 227

morali pojavljati potem, kajti že doslej je neprijavljanje izredno pomemben selektivni mehanizem, nesposobnost ali učinkovitost odkritja storilcev prijavljenih kaznivih dejanj pa drugi. Prvi je odvisen od oškodovancev, drugi pa od organov odkrivanja, da ne omenjamo vseh kasnejših možnosti "osipanja" primerov, tako da le redke storilce doleti s pravom predvideni ukrep.

Kratko obdobje, večinoma enega leta, v katerem se navadno ugotavlja viktimiziranost, daje misliti na to, koliko je sploh kriminala v daljših obdobjih, koliko je z njim škode in žrtev in koliko storilcev se sprehaja svobodno okoli, ne da bi zanje vedeli in ne da bi jih doletela "uničujoča" posledica stigmatizacije, ki jo prinaša obravnavanje pred kazenskim pravosodjem.

Le-ta v resnici zadeva le nekatere, večine pa ne. Kaj je potemtakem s pravičnostjo in enakostjo ljudi pred zakonom, če smo za naše razmere od 100 kaznivih dejanj morebiti obravnavali le 32 (le 31,8 % kaznivih dejanj je pri nas prijavljenih) in njihove storilce le, če so jih organi odkrivanja našli, kar pa se nikoli ne dogaja in se ne bo.

Toda ta metodologija je verjetno drugačna v znanstvenem raziskovanju kot v delovni organizaciji kovinske industrije, drugačna v železniški prometu kot pri zdravstveni službi, drugačna v manj posrednih prodajalnih kot v turizmu, itd. Če nadaljujemo razmišljanje v tej smeri potem se nam pojavljajo "prikritosti" javnih osebnih stvari še bolj odprta in postaja bolj ali manj znanstveni pojem.

Ključna vprašanja pri tem je, pri kom iskati podatke o prikritosti, kajti:

XIV. SKLEPNA RAZMIŠLJANJA

(ali nekaj odgovorov na hipoteze v uvodu)

1. Konvencionalna kriminaliteta na škodo zasebnika in nekonvencionalno oškodovanje družbenega premoženja

Raziskave o "prikritosti" kakršnegakoli deviantnega vedenja imajo gotovo svoj "domet" in od njih ni mogoče pričakovati potešitve razvednosti o tem kakšna sta obseg in narava kriminala v vsakem primeru. Gotovo pa na kakem področju prinašajo več jasnosti kot ustrezne uradne kriminalne statistike, bodisi interne, bodisi javne.

Eno iz takih manj dosegljivih področij pri nas je viktimizacija družbenega premoženja ali bolje rečeno kakršnikoli kriminal, tako klasični kot gospodarski katerega oškodovanci so kolektivni nosilci pravic upravljanja družbenega premoženja ali drugače povedano "pravne osebe". Nepoznamo še dovolj metod za približevanje dejanskosti v primerih, ko oškodovanec ni zasebnik. Doslej znane bolj ali manj tradicionalne metode odpovedujejo, novih pa še ne poznamo. Zato menimo, da bi si nam vendarle vsaj za začetek splačalo ukvarjati z metodologijo zbiranja podatkov za ugotavljanje viktimizacije družbenega premoženja.

Toda ta metodologija je verjetno drugačna v zunanjetrgovinskem poslovanju kot v delovni organizaciji kovinske industrije, drugačna v železniškem prometu kot pri zdravstveni službi, drugačna v samopostrežnih prodajalnah kot v turizmu, itd. Če nadaljujemo razmišljanja v tej smeri potem se nam spoznavanje "prikritosti" izven zasebniške sfere čedalje bolj odmika in postaja bolj ali manj brezupen poizkus.

Ključno vprašanje pri tem je, pri kom iskati podatke o prikritosti, kajti:

- zasebnik v svoji oškodovanosti, lahko obvladuje položaj, ker obseg njegovih vrednosti ne prekoračuje njegovih zmogljivosti še posebno, ker pri nas nihče ne more imeti toliko, da ne bi mogel vedeti kaj in koliko ima.
- Družbeno premoženje pa v svoji viktimizaciji glede na različnost samoupravljalnih funkcij, delitve dela itd. predstavlja takšno področje v katerem nihče nima celotnega pregleda nad tem, kaj in kako se z njim dogaja, hkrati ko ponekod z njim sploh neodgovorno ravna in ga sploh slabo varujejo tako pred napadi od "znotraj" kot od "zunaj".

Že samo to dvoje nekako nakazuje usmeritev k virom podatkov. Kot glavni možnosti se pojavljata:

- posameznik kot žrtev, kadar gre za zasebniško viktimizacijo, in
- možni storilec, kot dejavnik kriminala in njegov nosilec zlasti če gre za oškodovanost kakršnekoli vrste na področju družbenega premoženja.

Navedene okoliščine omejujejo naše lotevanje "prikritosti" ker smo se ukvarjali z zasebniško viktimizacijo, kajti nihče nam ni želel dati toliko sredstev, da bi lahko začeli kaj drugega od tistega kar smo zmogli. Glede nato smo se obrnili k zasebniku, kot oškodovancu in še to za nekatere oblike konvencionalne kriminalitete, ki jih po različnih vidikih opisujemo v podrobnostih.

S tem smo se ravnali podobno, kot v drugih raziskavah po svetu, ki se zatekajo k oškodovancu kot najpomembnejšemu viru za "prikritost" in še to za vprašanja, ki gredo bolj ali manj v njegovo zasebno sfero ali za področje tistega dela njegove podjetniške dejavnosti, ki je ogrožena z vlomi ali tatvinami, torej s klasičnim kriminalom, ki je očiten, konvencionalen, in že zato prijavljiv.

Politične, podjetniškoskupinske, beloovratniške in druge podobne kriminalnosti ni mogoče zadovoljivo pojasnjevati s pomočjo žrtev

in najbrž tudi s posredovanjem možnih storilcev ne, čeravno nam obsojeni za ta dejanja lahko nudijo zanimive informacije, za domnevanje kako malo o tem vemo in da sta nekonvencionalni kriminal ter deviantnost na škodo družbenega premoženja pri nas bolj prikrita kot si mislimo.

2. Pomembnost kriminalitete

V podobnih raziskavah v Švici in Zahodni Nemčiji so na primer za Zürich ugotovili, da je 10 % anketirancev²² mnenja, da je kriminaliteta pomemben problem za družbo, v Stuttgartu pa je bilo takega stališča 21 % in so zaradi tega dali kriminaliteti 1. mesto pred kakršnimikoli vprašanji, ki tareta ti dve deželi.

V naši anketi pa je 19,5 % takih anketirancev, kar je blizu odstotku v Stuttgartu, ki so odgovorili, da je za njih kriminal na prvem mestu.

V obeh navedenih krajih so za prve štiri mesta ugotovili, da so imeli taka stališča in sicer, v Zürich 30 % v Stuttgartu pa 49 % vprašancev.

Anketiranci v ljubljanskih občinah (mestno in obmestno oziroma podeželsko prebivalstvo), pa so po zbranih podatkih kar v 54,8 % dali kriminaliteti prva štiri mesta, kar je več kot v obeh krajih v Švici in Zahodni Nemčiji.

S tem v zvezi se pojavlja vprašanje (še posebej ko imamo manj nevarno kriminaliteto, ki ogroža zasebnike kot v Švici in Zahodni Nemčiji) zakaj je pri nas tovrstna občutljivost večja? V čem so družbeni in individualni razlogi za takšno opredeljenost, še zlasti, če tako količina kakor kakovost kaznivih dejanj pri nas ne dosegata stopnje v Zürichu in Stuttgartu.

Brez poglobljenega raziskovalnega dela ni mogoče priti do ustreznih sklepov, zato ostajamo pri špekulaciji, ki bi lahko bila naslednja:

- politizacija varnostnih vprašanj mora najbrž vplivati na stališča ljudi, pri kakem problemu, ne glede na to ali je ta v resnici pomemben ali ne.
- kritičen odnos sredstev javnega obveščanja in podatki tistih, ki kakorkoli s tem v zvezi sodelujejo z njimi, gotovo delujejo v smislu posploševanja pojavov in procesov tudi na ta način, da se stanje agravira (kar ni vedno najbolj pametno).
- nekateri pojavi in družbeni procesi zadnjih let dejansko kažejo na splošno pomanjkanje odgovornosti v naši družbi in nekateri dogodki masovnega obsega zato vzbujaajo vtis, da je vse kar ni dobro - kriminal in njegovi nosilci potrebni pregona in kazni.
- po drugi strani pa cilji družbene ureditve, samoupravljanje, občutek enakosti med ljudmi, potrebe po pravičnosti in zakonitosti, itd. napeljujejo k zaostrovanju kriterijev o tem, kaj je prav in kaj ni prav. Zato ni čudno, če lahko sem prištevamo tudi viktimizacijo zaradi kriminala najrazličnejših vrst.

3. Predstave (vprašancev) o obsegu

Prejšnja problematika pa se tako ali drugače povezuje s predstavami o obsegu kriminalitete. Naše temeljno spoznanje, do katerega smo prišli v tem pogledu je, da je ta predstava manj odvisna od uradnih podatkov (le-teh ljudje pretežno sploh ne poznajo), ampak predvsem od vtisov:

- o morebitni lastni viktimizaciji,
- o ogroženosti drugih v družinskem okolju,
- o občutenosti deviantnih pojavov v bližnji soseski ali naselju,
- o govoricah, pisanju o posameznih primerih, o poročanju v sredstvih javnih občil, itd.
- o morebitni prestrašenosti zaradi kriminala, ki je največkrat namišljena in brez resnične podlage.

Obveščенost o stanju kriminalitete (pri tem mislimo na uradno znano kriminaliteto) je še vedno na nizki ravni. Na to kažejo prenekatera vprašanja, ki smo jih postavili v anketi.

Zato se prav pri tem ponujajo potrebe po ustrezno premišljenem informiranju, kajti ugotovili smo, da se tako dobra obveščенost kakor neinformiranost v določenem obsegu povezujeta s strahom pred kriminalom.

4. Nujnost razmišljanja o viktimoloških vprašanjih

Raziskave o "prikritosti" ne morejo mimo žrtev (oškodovancev) in prenekaterih viktimoloških vprašanj tako v teoretičnem kot v praktičnem smislu. To še toliko bolj, če naj bo temeljni vir podatkov - oškodovanec.

Čeprav se nismo spuščali, tudi pri nasilniškem kriminalu v razmerja "kriminalnega para" in v personaliziranost kakih odnošajev med ljudmi, vendarle ugotavljamo nekaj posebnosti, ki so z viktimoloških gledišč pomembna tudi za naša razmišljanja, tako na primer:

- personaliziranost razmerij je močna ovira za prijavljanje oškodovanosti. Pri prenekaterih žrtvah je iskati zadržke prav v zasebnosti razmerij s storilcem dejanja.
- Del oškodovancev odstopa od pregona zaradi ohranjevanja "statusa quo" v svojem socialnem okolju, ki bi bil načet dosti huje z intervencijami kazenskega pravosodja po prijavi, kot pa je samo s posledicami oškodovančeve viktimizacije.
- Kriminaliteta iz neosebnih razmerij (storilca in oškodovanca med seboj) ima svoje posebne viktimološke sestavine. Le-te so tudi na strani žrtev kot neprevidnost, brezbržnost, malomarnost in druge podobne lastnosti, ki omogočajo priložnost ali celo vabijo ali spodbujajo k prilaščanju nezavarovanih ali slabo varova-

nih reči. Slaba prijavljivost izhaja tudi iz "občutka krivde" za lastno viktimizacijo, kar ima poleg sicer splošnih negativnih posledic tudi kako svojo pozitivno plat.

- Oškodovanost in prijavljanje povezujemo s prenekaterimi variablami med seboj. Pokazalo se je, da "vrednost" reči ni edini razlog za strpnost, marveč še marsikaj drugega, izhajajoče iz osebnosti možne žrtve ali iz njenega odnosa do družbenega nadzorstva. To je v družbi s samozaščitno naravnostjo lahko tudi politično vprašanje še posebej, ker je "varnostna kultura" in sploh tovrstna problematika močno politizirana.
- Vrednost premoženja, ki ga ima pri nas "poprečna" žrtev" seveda ni primerljiva s tisto, ki je v kapitalističnem svetu v lasti posameznika (četudi v poprečju in čeprav gre računati s pavperizacijo velikega dela proletariata, ki pa nikjer ni več tisto, kar je bilo v času klasikov marksizma). Večje vrednosti premoženja že same po sebi ustvarjajo drugačne priložnosti na strani žrtev in različne kriminalne intencije na strani storilcev. Od tod tudi več kriminala drugod kot pri nas, ko je zasebnik lahko oškodovan v omejenem, čeprav zanj v občutnem obsegu. Zato je to vse relativno in primerljivo v približnosti.
- O "določanju" žrtev po času, izbranem za opazovanje smo pisali v ustreznem poglavju kot metodološkem vprašanju čeprav je lahko bistveno - vsebinsko. Če bi se odločili kar po čez in za vse obdobje anketirančevega življenja, potem bi prišlo do vprašanja, kdo sploh še ni bil žrtev kaznivega dejanja? Krajša obdobja opazovanja pa prinašajo merila za razločevanje ljudi na nežrtve in žrtve, ki pa so lahko, glede na naše prvo vprašanje - dokaj navidezna.
- Na to spoznanje so nas opozorile prenekateri primerjave v tej raziskavi, ki so ostale brez posebnosti, brez značilnosti in manifestirajo marsikatero uniformnost v stališčih.

- Tega pojava ni mogoče drugače razlagati kot s konformnostjo v kakih pogledih, izzvanih tudi z enotnostjo izkušenj ali s socializacijo v viktimnosti kar za naše razmere na prenekaterih področjih ni izjemen položaj (inflacija, porast cen, itd.).

5. "Politizacija" družbene samozaščite v razmerju do "prikritosti"

Pri nas že vrsto let zlasti "varnost" in prenekatera vprašanja z njo v zvezi močno politiziramo. Ta politizacija je v naših razmerah mišljena kot proces v katerem se začenja čedalje več ljudi ukvarjati z vprašanji, ki jih je do sedaj imela v svojih rokah država in ki so bile v njeni izključni pristojnosti. Čeprav tudi še sedaj ni na tem področju ničesar spustila z rok pa so po vseh izhodiščih, ki so tudi pravnoformalno urejena, očitna prizadevanja, da bi ljudje v svojih okoljih skrbeli za varnost in se ukvarjali z njo predvsem v smislu ustvarjanja, predvsem takšnih razmer, v katerih bi nastajalo čim manj takih pojavov, ki so moteči.

Izhodišča so tu in jih podpirajo prenekateri resolucije, priporočila, sporazumi in dogovori, in ne nazadnje tudi državni pravni akti.

S tem v zvezi se kar samo ponuja vprašanje ali ima (globalna) politizacija varnostnih vprašanj, ki naj zadeva tudi probleme kriminalitete, kriminalne in preprečevalne politike, pregona itd. vpliv na stopnjo prijavljivosti kaznivih dejanj in kakšnega?

Na splošno začenjajo nekateri pomembni družbeni dejavniki posebno l. 1981, ugotavljati, da imamo normativno to področje obdelano, da obstaja dosti organov, ki se ukvarjajo z družbenosamozaščitno problematiko, podajajo ocene o stanju družbene samozaščite, itd., da pa niso oblikovani konkretni napotki kako to oživeti.²³ Po drugi

²³

Glej npr. Družbena samozaščita v praksi, DELO 7.12.1981

strani pa zopet prihaja do spoznanj, da se družbena samozaščita ukvarja predvsem z varstvom ustavne ureditve in vprašanji državne varnosti²⁴, manj pa s kakimi drugimi problemi.

Nimamo raziskav o teh vprašanjih, ki bi obravnavale uspešnost družbene samozaščite in ugotavljale, kje je več in kje manj storjenega. Zato so lahko tovrstne ugotovitve delne, intuitivne, čustvene in sploh nepreverljive. Nam se ne zdi primerno spuščati vanje, kajti merilo je lahko le praksa. Le-ta pa je z dogodki na Kosovu in še v marsičem v našem političnogospodarskem življenju zanikala ugodne ocene, ki so jih dajali "odgovorni" na različnih ravneh.

V tej raziskavi smo skušali z določenim "javnomnenjskim" inštrumentarijem ugotavljati ali je med globalnimi družbenopolitičnimi prizadevanji za socializacijo ljudi s samozaščito in njihovim dejanskim vedenjem pri reagiranju na kriminalnost v socialnem okolju, v katerem žive, kakšna zveza in kako tesna?

Naša spoznanja niso kdovekako ohrabrujoča in ker ne vemo kakšno bi bilo stanje če družbene samozaščite ne bi bilo, smemo upati le, da bo prihodnost boljša. Spoznali smo predvsem, da splošnih napačil in političnih načel o družbeni samozaščiti ljudje ne znajo spreminjati v konkretna ravnanja, četudi gre za njih same. To lahko tudi pomeni, da smo družbeno samozaščito gradili predvsem zgoraj in načelno, manj pa tam, kjer je to nujno potrebno, kar začenjamo spoznavati šele v zadnjem času, kar je sicer glede na proces samozaščitnega oblikovanja sicer pozno, toda še vedno ne prepozno.

V našem konkretnem primeru, družbena samozaščita ni dosti vplivala na zasebnega oškodovanca, da bi bolj prijavljal kazniva dejanja kot jih je. Čeprav bi to osveščenost pričakovali, pa družbena samo-

²⁴

Kljub boljši zakonodaji slabša prometna varnost, DELO 11.11.1981, s. 10

zaščita nima izključno tega namena. Bolj umestno in sprejemljivo se samozaščita nakazuje kot dejavnik za odpravljanje posledic še predno so nastale, torej "ante delictum". Toda s tem se ne ukvarjamo v tej raziskavi!

Pokazalo pa se nam je, da kakorkoli zastavimo hipoteze o družbeni samozaščiti ne ugotovimo nekih posebnosti v posameznih družbenih skupinah pa čeprav jih oblikujemo po spolu, po viktimizaciji in še po marsičem. Najbolj splošno spoznanje je, da ljudje sicer o družbeni samozaščiti nekaj vedo, toda med njimi je vedno več "nevednežev" bolj ko jih sprašujemo za kake podrobnosti. Toda, ali so za "konkretnost" odgovorni sami ali pa morebiti "strukture", ki naj jih vodijo na raznih ravneh našega skupnega in individualnega življenja in združevanja.

6. Nekateri razločki med spoloma

Raziskava prinaša nekaj spoznanj med razločki med spolom vprašancev, ki so, kolikor primerjamo dve spremenljivki med seboj, neredko tudi statistično značilni. Čeprav ne bi hoteli trditi, da vplivajo na razločke zgolj posamezne spremenljivke (to bi bilo namreč popolnoma neznanstveno) pa gre vendarle omeniti nekaj posebnosti.

Ena izmed njih je strah pred kriminalom, ki mu gre v prihodnje tudi pri nas dati več pozornosti kot okoliščini, ki ogroža predvsem ženske. Sicer pa velja omeniti še predvsem naslednje:

- ustrezno prebivalstvu ljubljanskih občin je tudi v vzorec vprašancev prišlo več žensk.
- Ne glede na to, pa je med žrtvami več moških, ki verjetno tudi kot "žrtve" ustvarjajo več viktimogenih situacij.
- Ženskam nastajajo zaradi kriminala v Sloveniji grozljivejše podoče o marsikaterem vprašanju, ki imajo kasneje prenekatero, zlasti stranske psihološke učinke. Nismo pa še prišli do tega (in najbrž še lep čas ne bomo), da bi razen neposredne škode, povzročee-

ne s kriminalom merili še kaj drugega. Skratka, psihološke škode, ki je prav tako neprijetna v nobenem primeru ne ugotavljamo, niti je ne ocenjujemo (v zadnjem času le bolj politično).

- Ženske neredko dojemajo kriminal in ogroženost z njim, dosti bolj čustveno, iracionalno, prizadeto itd., hkrati ko se redkeje pojavljajo kot prijaviteljice.
- Ženske pogosteje mislijo, da postopki, ki so jih sprožile, tako pred milico ali kako drugače, niso bili dobro opravljene. To pomeni višjo stopnjo nezadovoljstva zlasti z organi odkrivanja, kar nedvomno vpliva na neugodnejše javno mnenje določenega dela prebivalstva napram tem organom.

Spoznanja o tem niso nepomembna, če pomislimo, da gre pri tem za velik del prebivalstva, ki mu v nekem smislu še vedno morda pripisujemo "socializacijo v nemočnosti" in nebogljenost v upiranju zoper kakšen, zlasti nasilniški kriminal, ki v naših družbenih razmerah ne zaostaja v svojem trendu.

S tem nikakor nočemo reči, da ženski spol že zaradi narave ostaja najbolj "ranljiv" del prebivalstva, vendar nekatere biofiziološke manifestacije vendarle kažejo na posebnosti žrtev - žensk. Za naše razmere o tipično ženski viktimizaciji tudi še premalo vemo, da bi ustrezneje presojali prenekatera vprašanja, ki se tako ali drugače povezujejo s prikritostjo, neprijavljivostjo, odporom do prijavljanja kaznivih dejanj in podobno.

Naša raziskava odpira nekatera parcialna razmišljanja o razmerjih ženske - milica, pri čemer ne gojimo pretenzij, da bi bili popolni. Toda odnosu nadzorstvo - ženske posvečajo ponekod pomembno raziskovalno pozornost, že zaradi dilem o skrajnostih, po katerih so po eni strani bolj podvržene kontroli, po drugi pa je kontrola do njih popustljivejša. Hkrati pa so zanimive predvsem zato, ker so največkrat viktimizirane od nasprotnega spola (tudi zaradi vlog in v zvezi s spolom) in se le redkeje oškodujejo med seboj.

Menimo, da je treba dati ženski viktimizaciji pri nas nasploh posebno pozornost, kajti ena sama raziskava o "neprijavljanju" kaznivih dejanj zmore pojasnjevati le del problematike, ki se navezuje na ta spol.

Zlasti pa bi morali več vedeti, zakaj so ženske manj poučene o raznih preprečevalnih in družbenosamozaščitnih prizadevanjih, kako jim pomagati pri varstvu pred ogroženostjo (zlasti moških), kako jim nuditi pomoč kot žrtvam predvsem spolnih kaznivih dejanj, kako premagovati predvsem stigmatizirajoče učinke nekaterih vrst oškodovanosti, ki zlasti vplivajo na pripravljenost prijavljati kazniva dejanja itd.

7. Različnost predstav o "varnem" naselju

Raziskava nam je pokazala, da so pojmi kot na primer varnost, varen, varnostna ocena, varno naselje itd. izredno nedefinirana področja, kljub navidezni opredeljenosti in jasnosti. Še posebno pa smo občutili razkorak med uradnim vrednotenjem varnosti in posameznikovim ocenjevanjem istega pojma. To nastaja predvsem zaradi različnosti zornih kotov s katerih se glede na ta vprašanja.

Za posameznikovo pojmovanje "varnosti" in vse kar je z njo v zvezi je pomemben predvsem on sam in njegovi bližnji v njegovem socialnem okolju, v katerem kakorkoli živi, bodisi v družini bodisi na delovnem mestu in kje drugje. Zato ni čudno, da so navedki zlasti o tem, kaj je "varno naselje" izredno različni in obsegajo poleg pojasnil o rečeh, mimo razsvetljave in odnosov med ljudmi še marsikaj drugega, kar vprašanci pojmujejo kot nekaj kar je v zvezi z njihovim počutjem "varnosti" ali "biti varen". Neredko gre le za to ali je v naselju večkrat videti milico, drugič zato ali je med prebivalci sožitje, včasih zato, da v naselju ni gostilen in bifejev, tretjič zopet, da tam ni samskih domov ali stanovanlišč s tujci in ne nazadnje, da v njihovem naselju ni kriminala, javnega nemira, itd.

Če bi torej posameznikove želje in predstave o varnem naselju zbrali skupaj tako, da bi jih sešteli in zbirke predstavili kot model "varnega" naselja potem bi spoznali, da takega naselja ni.

Toda ne glede na širok diagram mnenj, se dostikrat v čisti obliki ali kot zahteva med drugimi pojavi potreba po pogostejši navzočnosti "uniformiranega nadzorstva". To se neredko pokaže kot temeljno zagotovilo obstoja varnosti naselja.

In če je to tako potem bi morali:

- ugotavljati razloge, ki napeljujejo k takim stališčem,
- spreminjati javno miselnost, ki zaupa le v represijo,
- organizirati lokalne samozaščitne in preprečevalne dejavnosti ter vzpodbujati tovrstno samopomoč med ljudmi,
- lotevati se spreminjanja stanja z ustreznimi krajevnimi akoijskimi preprečevalnimi programi.

Kakorkoli lahko želje po uniformirani milici kot sredstvu za doseganje "varnosti" naselja prijajo kakim izhodiščem, je to po drugi strani nezaupnica v lastne sile ljudi, ki so se sami med seboj prav tako dolžni varovati. Toda do tega mora priti šele v prihodnosti.

8. Prestrašenost zaradi kriminala

Ni nam znano ali je strah pred kriminalom v našem okolju oziroma v Ljubljani in okrog nje in sploh v Sloveniji novejši, toda bolj masovni pojav ali pa je ta občutek zaradi danih okoliščin v kakem primeru sicer obstajal že prej v takem obsegu, da smo mu bili upravičeni posvetiti več pozornosti. Ker do sedaj nihče ni ljudi spraševal po njem, morda tudi njegovo dojemanje ni bilo najbolj ustrezno, čeravno je obstajal v kakih manjših družbenih skupinah ali pri posameznikih.

V zahodnjem zlasti kapitalističnem svetu dajejo temu vprašanju poseben poudarek in ga vneto tudi raziskujejo z raznih zornih kotov; sociološko, psihološko in še kako drugače. Strah zaradi kriminala, ki je drugačen in bolj nevaren kot pri nas, začinja po svetu vplivati na kakovost življenja, posebno v visoko urbaniziranih krajih. Zato ima gospodarske, družbene in ne nazadnje politične posledice. Vpliva na povečanost proizvodnje opazovalne tehnologije in deluje na stike med ljudmi, kar se močno pozna v življenju lokalnih skupnosti.

Pri nas ta strah, ki ga prav tako srečujemo, seveda v znatno milnejših razmerjih, v veliki meri lahko preprečujemo z družbeno samozaščitnimi in drugimi ukrepi. Toda pokazalo se nam je, da tako obveščenost o kriminalu, kot nevednost o njem lahko vplivata destruktivno in zastrašujoče.

To pa lahko pomeni, ali:

- da se varnostnih ocen, varnostnih programov, obveščanja prebivalstva ali posebej ogroženih skupin ne lotevamo preračunano z ustreznih socialnopsiholoških izhodišč, ali
- da nekatere družbene skupine sploh ostajajo samovarovalno neosveščene in jih strah obvladuje, četudi neupravičeno in namišljeno, toda prav tako škodljivo.

Zato kaže strah pred kriminalom (zlasti muskulaturnim) upoštevati pri načrtovanju prihodnosti, še posebno če bodo naraščali na Slovenskem razlogi zanj.

9. "Ksenofobija" kot nov pojav pri nas

Izjave vprašancev, ki zadevajo varnost v njihovem naselju ali soseski njihove trditve o samskih domovih, o delavcih iz drugih republik, njihovo povezovanje kriminala, nemira in nereda s tujci, "južnaki"

10. itd. kažejo na podoben proces na Slovenskem kot ga naši ljudje občutijo na delu v tujini. Pojav je tudi v kriminološki literaturi znan kot ksenofobija, ali strah pred tujci. Čeprav je strah pred tujci v kakem oziru lahko povezan s šovinizmom, narodnostno nestrpnostjo, diskriminacijo kakih družbenih skupin, pa z obrobnostjo dela prebivalstva, ki k nam prihaja od drugod in gre hkrati predvsem za politična vprašanja, nas ta problematika zanima z zornega kota povezave s prikritostjo in neprijavljivostjo kakih kaznivih dejanj na škodo zasebnikov in v zvezi s počutjem varnosti. To problematiko pojasnjujemo tudi v ustreznih delih raziskave.

Na koncu gre v tem smislu predvsem poudariti, da se naši ljudje začenjajo bati tujcev, neznancev, prišlekov, itd. Ženske se začenjajo zaradi njih zavedati potreb po spolni in sploh telesni integriteti in poudarjajo bojazen pred tovrstnim ogrožanjem, ki dobiva ustrezne zahteve tudi pred nadzorstvom.

Strah in prestrašenost, ki sta sicer res predvsem domena žensk, tudi pri moških nista redkost, zlasti če so ponoči sami zunaj zato lahko celo v naši družbi ogrožata kakovost življenja, ki postaja odvisno od počutja varnosti.

Prav pri tem lahko prihaja do konfliktnosti med splošnimi uradnimi varnostnimi ocenami (ki jih navadno dajejo tisti, ki so odgovorni za varnost) in med posameznikovim občutkom, da ni (povsem) varen. Slednje, kot smo spoznali lahko vpliva na posameznikovo vrednotenje globalne varnosti, ki jo projicira skozi individualno (neugodno) počutje. Le-to pa ni nikoli upoštevano pri varnostnih ocenah, ki jih izdelujemo po drugačnih merilih in še najmanj po izhodiščih ogroženih.

10. Podoba milice v očeh javnosti

O milici kot o uniformiranem delu organov odkrivanja in represije nasploh, gre v raziskavah o prikritosti razmišljati predvsem zato, ker javno mnenje o njej določa v precejšnji meri tudi sodelovanje z njo. Čeravno je v naši samozaščitni naravnosti integrirana v tovrstna celokupna prizadevanja kot posebna strokovna služba, vprašanja tako imenovanih "Police - public relation" vendarle niso tako preprosta, da bi jih kratkomalo lahko urejali z resolucijami in lepimi željami. Ta razkorak se je doslej neredkokrat pokazal, ne le drugje po svetu, marveč tudi pri nas. Zatorej je ta "samozaščitnost" le oblika možnega skupnega delovanja vseh ustreznih razpoložljivih družbenih sil, ne pa še dejanskost za katero spreminjanje smo v vsakdanjem življenju premalo napravili, čeravno imamo političnoteoretična izhodišča dokaj jasno izdelana.

Mogoče gre tudi na koncu znova poudariti, da je javnomnenjski del vzbudil pri vprašancih precej zanimanja in da so se le redki odločili za zadržanost, hkrati ko so bili nekateri tudi ostro kritični.

Kritičnost o milici, čeprav lahko pri marsikom izhaja iz negativnih izkušenj z njo (ki jih je tudi sam povzročil), v določenem obsegu kaže tudi na to, da družbeno nadzorstvo ni več "tabu" tema v naši družbi (zlasti v Sloveniji). Po drugi plati pa je s tem očitno podano tudi zanimanje za milico, ki bi ga bilo treba izkoristiti, kot to znajo ponekod drugje po svetu, ne toliko za "visoke" cilje kake "politike" (vsaj formalno ne), marveč za povečevanje vpliva policije pri nekaterih njenih vlogah, zlasti pa na področju prevencije in napredovanja stikov z javnostjo.

Pri nas nismo opravili dosti javnomnenjskih raziskav o milici. In če smo jih, ustreznih podatkov nismo izkoristili, ne za oblikovanje boljše podobe o njej v javnosti, ne za korekcijo milice v njenih odnosih z javnostjo, čeprav ne gre pozabiti prenekaterih ukrepov, storjenih v tej smeri, ki pa seveda niso izhajali iz raziskovalnega dela.

Po drugi strani pa raziskava ugotavlja precejšnje odstotke vprašancev, ki na posameznih področjih, ki zadevajo milico, o njej ne vedo, ali nič ali ne dosti. To pa je lahko prav tako neprijetno kot tista kritičnost in pripombe, ki vrednotijo njeno delo s primesmi nesprejemanja. Toda za ta vprašanja so potrebne posebne raziskave in da ni mogoče pričakovati, da bodo ljudje na splošno z odprtimi rokami sprejemali družbenonadzorne organe, četudi žive v samoupravnem socializmu. Milica je še vedno organ države, ki z dopustnim nasiljem uveljavlja norme vedenja in bolj ko je neka družba "demokratična" in manj ko je "odgovorna" (to pa je pri nas nemajhen problem) manj je upati, da bodo kontrolni mehanizmi percipirani brez pomisleka in s priljubljenostjo.

Pri tem ni nepomembno, da prav žrtve kaznivih dejanj iz pričujoče raziskave sprejemajo milico, njene dejavnosti in rezultate dela z večjo kritičnostjo, manjšo naklonjenostjo in s številnejšimi predlogi kako jo spreminjati, da bo ustrezala predstavam ljudi, zlasti glede varnosti v njihovem neposrednem socialnem okolju.

11. Prijavljanje kaznivih dejanj in milica

Mnenja vprašancev kot so npr.:

- da milica ne obravnava vseh ljudi enako,
- da zanemarja kake dejavnosti, ali da njeno delovanje na kakem področju ne ustreza, ne predstavam in pričakovanjem,
- da ima dovolj pooblastil, vendar jih ne zna zadovoljivo uporabljati, ali jih prekoračuje in zlorablja,
- da je sploh ni, ali da jo je premalo videti na krajih in priložnostih, ko bi bila njena navzočnost potrebna,
- da je določen del (približno tretjina ljudi) deloma ali sploh nezadovoljenih z njenim delom v soseski,
- da ima dosti žensk strah pred kriminalom ali da se boji srečevati določene kategorije ljudi,

- da ljudje goje prenekatera pričakovanja o milici, ki pa se ne uresničujejo ali pa vsaj ne zadovoljivo, zlasti v zvezi z učinkovitostjo in ne nazadnje,
- da veliko ljudi (kar nad polovico vprašancev) misli, da je varnost odvisna od števila milice.

Take in podobne izjave kažejo na to, da lahko nezadovoljstvo, kakršnolili že, vpliva tudi na stopnjo prijavljanja kaznivih dejanj, kar nam potrjujejo številne izjave žrtev.

Možni oškodovanci ali žrtve kaznivih dejanj, ki so zasebniki, tako ugotavlja ta raziskava, dajejo vsebino in ton precejšnjemu delu javnega mnenja o milici, čeravno ga pogosto ustvarjajo tudi devianti - kakršnikoli: od motilcev javnega reda in miru, mimo kršiteljev prometnih predpisov do storilcev kaznivih dejanj takšnega ali drugačnega kova.

Nas pa v tej raziskavi zanima predvsem "prijavljanje", ki kot kaže, ni boljše tudi v primerjavi z nekaterimi tujimi raziskavami, v drugačnem svetu kot je naš, bolj kriminalen, bolj izkoriščevalski, manj human in sploh nesamoupraven. Toda lahko ugotavljamo, vsaj kar zadeva prijavljanje, imajo žrtve podobne značilnosti, približno enake pomisleke in ugovore, ne glede nato na katerem koncu sveta so. Vedno po svojih zakonitostih tehtajo "izgubo/korist" s prijavitvijo svoje oškodovanosti in se ravnaajo tako po čustvih kot po razumu ter naklonjenosti in nesprijemanju organov odkrivanja.

Zato se pojavlja vprašanje: ali sploh želimo več prijav kaznivih dejanj in zakaaj bi jih imeli radi več kot sicer če ne bi popularizirali doslednejšega prijavljanja. Kaj pa, če je morda vendarle najbolje tako kot je, ko določen del tega selektivnega procesa opravijo žrtve same v svoji diskreciji?

12. Narava kriminala in prijavljanje

Zasebnik ima glede svoje oškodovanosti v zvezi s prijavljanjem svoja merila, morebiti drugačna od tistih, ki prijavljajo viktimizacijo družbenega premoženja, vendar o tem še premalo vemo.

Pri vprašancih za to raziskavo so bili predvsem pomembni: višina škode, uporabnost predmeta, odnos do storilca, zamuda s časom ob prijavitvi in po njej, hkrati ko smo ugotovili povezanost s socialnim statusom oškodovanca. Neredko so bile te spremenljivke v določenem obsegu odvisne od podobe pregonskih organov v očeh žrtev.

Toda splošno spoznanje je, da na premoženskem področju in pri konfliktnosti v razmerjih med ljudmi najpogosteje niso prijavljena manj pomembna kazniva dejanja. Vendar to "pomembnost" odbira slehernik po svojih izhodiščih, pri čemer so tudi znatna odstopanja od zgornjega pravila. Nekdo ne prijavlja oškodovanosti z nekaj tisoč dinarjev, drugi pa išče uradno posredovanje za tatvino predpražnika ali zaradi polomljenega plota. Splošne zakonitosti vendarle teže k neznatnosti, čeravno so tudi izjeme, ki jih največkrat pogojujejo kaka intimna razmerja žrtev s storilci.

Kakovost razmerij je pomembna okoliščina za prijavljanje predvsem personalizirane kriminalitete in nasploh kaznivih dejanj, posebno še, če se oba protagonista v "kriminalnem paru" pred posledico poznata. V takih primerih zgublja svoj vpliv škoda, uporabnost predmeta in še kaj drugega, kar ni več toliko vezano na predmetnost, kolikor bolj na čustvenost. Le-te pa največkrat ni mogoče sistematizirati, jo preštovati in meriti.

13. "Socialni status" žrtev in prijavljanje

Glede na-to so lahko tudi določena kazniva dejanja že po svoji naravi različno prijavljena in v tej raziskavi res ugotavljamo posebnosti, ki jih navajamo v odstotkih, razmerjih in še kako drugače.

Količina razpoložljivih sredstev in omejenost možnosti rabe denarja prav v prvem letu stabilizacije sta nam v določenem obsegu prepre-

čiti zajetje širšega števila vprašancev in s tem tudi žrtev in z njimi vred tudi števila neprijavljenih kaznivih dejanj. Zato morda nizke številke obseženih pojavov pri marsikaterem kaznivem dejanju niso dovolj prepričljive, čeprav lahko nakazujejo smeri razvoja in stanje v trenutku anketiranja. Razmere, ki zadevajo kriminaliteto pri nas in neprijavljenost nista pretresljivi in najbrž na splošno nebitvenega pomena, tako za varnost kot za zakonitost v naši družbi. Vse to je dosti bolj ogroženo od drugačne kriminalitete, kakor je tista, ki smo jo zajeli v naši raziskavi. To seveda ne iz zornega kota oškodovancev, marveč iz nekih splošnih ocen drugače občutenih kot so tiste pri individualnih žrtvah.

Kot kaže ostajajo najbolj neprijavljeni po vrstnem redu:

- navadne tatvine, poškodovanje tuje stvari, tatvine motornega vozila, lahke telesne poškodbe, vlomne tatvine, raznovrstna nasilniška dejanja, ki imajo za posledico občutnejše telesne poškodbe itd. Na področjih s katerimi smo se ukvarjali so najbolj dosledno prijavljene hude telesne poškodbe in odvzem oziroma tatvine motornih vozil.
- S posameznimi zgoraj opisanimi variablami nismo iskali teže vsake izmed njih v skupni rezultanti, ker ima vsako dejanje svojo žrtev, ki se neredko hkrati pojavlja tako pri prijavi kot neprijavi kriminaliteti. Zato se reševanja tovrstnega, predvsem metodološkega problema nismo lotevali ob tej priložnosti. Ostaja pa še vedno odprt, čeravno nas ne moti pri vsebinskem razmišljanju o različnih stopnjah neprijavljenosti posameznih vrst kaznivih dejanj.

13. "Socialni status" žrtev in prijavljanje

Vrednost zasebnega premoženja pri nas pretežno ni tolikšna, da bi bila med ljudmi taka "socialna diferenciacija" kot v meščanskih družbah, ki že zaradi tovrstnih razlik spodbuja raziskovanje stopnje

LITERATURA

1. prijavljivosti glede na razločke po družbeno-gospodarskem položaju posameznikov. Toda družbena slojevitost pri nas vendarle vsebuje sestavine imovitosti, ki imajo lahko kak vpliv na pripravljenost prijaviti kako kaznivo dejanje ali ne.

3. BIDERMAN, A.: Sources of Data for Victimology. *The Journal of*
V tej študiji smo to vprašanje skušali raziskovati s spremenljivkami kot so poklic, izobrazba, zaposlenost in dohodek.

4. ...
Po socialnem statusu so bile ženske na sploh v neugodnejšem položaju, kar pomeni, da je bila "imovitost" bolj očitna predvsem pri moških, ki jih je bilo zopet več z višjimi družbenimi statusi kot žensk, kar je normalnost za naše razmere (in drugje po svetu). Pokazalo pa se je predvsem naslednje:

- vprašanci z ugodnejšim gmotnim položajem nudijo več možnosti za lastno viktimizacijo,
- ljudem z nižjim socialnim statusom je že vsaka oškodovanost lahko pomembna, čeravno so za kak kriminal tudi "neobčutljivi",
- vprašanci s strokovnimi, upravnimi in podobnimi poklici, ki zahtevajo višjo izobrazbo od povprečnosti so bolj med prijavitelji občutljivejše oškodovanosti, hkrati ko jim "manjše" vrednosti niso tako moteče,
- še najboljša prijavljivost je med tistimi, ki so "vzdrževani".

11. "Socialni status" torej vendarle tudi pri nas, kjer razpon med "bogatimi" in "revnimi" ni tako občuten in krivičen - v določenem obsegu vpliva na prijavljanje čeravno ne posebno izrazito in ne izključno, ker je to povezano že z drugimi spremenljivkami, zlasti pa s počutjem varnosti v okolju.

12. ...
British Journal of Criminology, London 19(1979)2, s. 146-157.

13. GAMBLE, R.: In Search of a Linkage: Citizens' Evaluation, Police System Activity, and Unreported Crime. *Criminology*, Beverly Hills 17(1980)4, s. 471-476.

L I T E R A T U R A

1. BARTOLLAS, C., MILLER, S., DINITZ, S.: Juvenile Victimization. New York/etc./, Sage Publications 1976, 324 s.
2. BICKMAN, L., HELWIG, H.: Bystander Reporting of a Crime. Criminology, Beverly Hills 17(1979)3, s. 283-300.
3. BIDERMAN, A.: Sources of Data for Victimology. The Journal of Criminal Law and Criminology, Chicago 72(1981)2, s. 789-817.
4. CLINARD, M.B.: Comparative Crime Victimization Surveys: Some Problems and Results. International Journal of Criminology and Penology, London 6(1978)3, s. 221-231.
5. CLINARD, M.B.: Cities with Little Crime: The Case of Switzerland. Cambridge /etc./, Cambridge University Press 1978, s. 61-73.
6. CRIMINAL Justice and the Victim. Ed. W. Mac Donald. Beverly Hills London, Sage Publications 1976, s. 57-79.
7. CRIMINAL Victimization of New York State Residents 1974-1977. Washington, U.S. Department of Justice 1980.
8. CRIMINAL Victimization in the United States ... Washington, U.S. Department of Justice. Vols. 1973-1977, 1977, 1978.
9. DIETER, H. idr.: Dunkelfeldforschung in Göttingen 1973/74. Wiesbaden, Bundeskriminalamt 1975, 265 s.
10. DUKES, R., ALPERT, G.: Criminal Victimization From a Police Perspective. Journal of Police Science and Administration, Gaithersburg 8(1980)1, s. 21-30.
11. EVANS, J.L., LEGER, G.J.: Canadian Victimization Surveys: A Discussion Paper. Canadian Journal of Criminology, Ottawa 21(1979)2, s. 166-183.
12. FISHMAN, G.: Patterns of Victimization and Notification. The British Journal of Criminology, London 19(1979)2, s. 146-157.
13. GAMBLE, D.: In Search of a Linkage. Citizen Evaluation. Police System Activity, and Unreported Crime. Criminology, Beverly Hills 17(1980)4, s. 471-476.

14. GIBBS, J.: Crime Against Persons in Urban, Suburban, and Rural Areas. Washington, Law Enforcement Assistance Administration 1979, 76 s.
15. GUENTHER, A.L.: Criminal Behavior and Social Systems. Chicago, Rand McNally 1976, s. 111-149.
16. HANEFELD, B.: Soziale Schichten und Kriminalität. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, Köln 61(1978)3, s. 159-179.
17. HINDELANG, M.: Victims of Personal Crime. Cambridge, Mass., Ballinger 1978, 324 s.
18. HOOD, R.; SPARKS, R.: Key Issues in Criminology. London, Weidenfeld and Nicolson 1970, s. 11-80.
19. HINDELANG, M.: Criminal Victimization in Eight American Cities. Cambridge, Mass., Ballinger 1976, 499 s.
20. HOWARD, M.K.: Police Reports and Victimization Survey Results. Criminology, London 12(1975)4, s. 433-446.
21. KIDD, R.F.: Crime Reporting. Toward a Social Psychological Model. Criminology, Beverly Hills 17(1979)3 s. 380-394.
22. KREUZER, A.: Über kriminologische Dunkelfeldforschung. Kriminalistik, Hamburg 30(1976)4, s. 145-151.
23. LEHNEN, R.G., REISS, A.J.: Response Effects in the National Crime Survey. Victimology, Washington 3(1978)1-2, s. 110-124.
24. LOUIS, St.A.: Measuring Crime by Mail Surveys. Victimology, Washington 3(1978)1-2, s. 124-135.
25. MAC CLINTOCK, F.H.: Criminological and Penological Aspects of the Dark Figure of Crime and Criminality. International Criminal Police Review, Paris 1971 št. 247, s. 97-105, št. 248 s. 128-134.
26. MAC DERMOTT, J.M.: Rape Victimization in 26 American Cities. Washington, Law Enforcement Assistance Administration 1979, 63 s.
27. MAC KAY, H., HAGAN, J.: Studying the Victims of Crime. Some Methodological Notes. Victimology, Washington 3(1978)1-2, s. 135-140.

28. MAWBY, R.I.: The Victimization of Juveniles. Journal of Research in Crime and Delinquency, Hackensack 16(1979)1, s. 98-113.
29. MEYER, J.C.: Patterns of Reporting Noncriminal Incidents to the Police. Criminology, Beverly Hills 12(1974)1, s. 70-83.
30. NELSON, J.F.: Multiple Victimization in American Cities. American Journal of Sociology, Chicago 85(1980)4, s. 870-891.
31. NETTLER, G.: Explaining Crime. New York, Mc Graw-Hill 1974, s. 62-98.
32. PEČAR, J.: Formalno (družbeno) nadzorstvo in "prikrita kriminaliteta". Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 29(1978)3, s. 176-186.
33. PEČAR, J.: Prikrita kriminaliteta. Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 20(1969)1, s. 1-13.
34. PUBLIC Attitudes About Crime. A National Crime Survey Report No. ... Washington, Law Enforcement Assistance Administration. 3 Vols.: Miami, New Orleans, San Diego. 1977.
35. PUBLIC Opinion on Crime and Criminal Justice. Reports Presented to the Thirteenth Criminological Research Conference. Strasbourg, Council of Europe 1979, 200 s.
36. RADZINOWICZ, L.: The Growth of Crime. The International Experience. London, Hamish Hamilton 1977, s. 31-57.
37. RECKLESS, W.C.: American Criminology. New Directions. New York, Appleton cop. 1973, 487 s.
38. REUBAND, K.H.: Determinanten der Anzeigebereitschaft unter Opfern von Eigentumskriminalität. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, Köln 64(1981)4, s. 213-223.
39. SAMPLE Surveys of the Victims of Crime. Ed. W.G. Skogan. Cambridge, Mass., Ballinger cop. 1976, 230 s.
40. SCHOREIT, A.: Dunkelfeldforschung oder: Die Stunde der Wahrheit. Kriminalistik, Hamburg 29(1975)10 s. 438-440.
41. SCHNEIDER, A.L.: Methodological Problems in Victim Surveys and Their Implications for Research in Victimology. The Journal of Criminal Law and Criminology, Chicago 72(1981)2, s. 818-8

42. SCHWIND, H.D., EGER, H.J.: Untersuchungen zur Dunkelziffer. Monatsschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform, Köln 56(1973)4, s. 151-170.
43. SCHWIND, H.D., EGER, H.J.: Zwischenbericht zur Dunkelfeldforschung in Göttingen. Kriminalistik, Hamburg 28(1974)6, s. 241-245.
44. SIXIEME Conférence de Directeurs d'Instituts de Recherches Criminologiques. Strasbourg, 19-21 Novembre 1968. 1970.
45. SPARKS, R.F. idr.: Surveying Victims. Chichester, Wiley 1977, 276 s.
46. STEINHILPER, G.: Dunkelfeldforschung Göttingen 1973/74. Kriminalistik, Hamburg 29(1975)2, s. 56-58.
47. STEPHAN, E.: Dunkelfeld und registrierte Kriminalität. Kriminologisches Journal, Hamburg 4(1972)2, s. 115-120.
48. STEPHAN, E.: Die Ergebnisse der Stuttgarter Opferbefragung unter Berücksichtigung vergleichbarer amerikanischer Daten. Kriminalistik, Hamburg 29(1975)5, s. 201-206.
49. STEPHEN, E.: Die Stuttgarter Opferbefragung. Wiesbaden, Bundeskriminalamt 1976, 523 s.
50. STEPHEN, E.: Zum Freiburger Dunkelfeldprojekt. Kriminologisches Journal, Hamburg 4(1972)4, s. 304-308.
51. TREIBER, H.: Entlastungseffekte des Dunkelfelds. Kriminologisches Journal, Hamburg 5(1973)2, s. 97-115.
52. WOLFF, J.: Bemerkungen zum Freiburger Dunkelfeldprojekt. Kriminologisches Journal, Hamburg 4(1972)4, s. 301-304.

Trg osvoboditve 11
Ljubljana, Slov. 11-294

PREMIER: Raziskave o politični kriminalnosti

Spoštovani!

Opravičujemo se, da Vas ne vabimo na Vašo vsledno prebranje, da bi v
izpolnitvi tega vprašalnika sodelovali pri naši raziskavi o "Politični
kriminalnosti", s katero se naši strokovni kolegi raziskujejo (raziskuje)
dejavnosti, povezane s politično kriminalno organizacijo, kateri ste bili
popolnoma ali delno izpostavljeni, da bi se v njih, v skladu s svojimi
prebrskovalnimi potrebami, splošno izražali in določili področja.
Prosim Vas, da se na to vprašanje odzovete, če vam je to mogoče, in
Vaše pripravljenosti, da se ANKETNI VPRAŠALNIK sodelujoče pomagati
tudi pri drugih raziskavah, ki jih izvajamo v zvezi s politično
vedbo. Glede na to, da imamo zaradi tega dela veliko dela, in da
in na tega dela ne moremo biti brez, prosimo Vas, da boste
Vaši podatki vsekakor poslali na našo pisarno, da bomo lahko

ANKETNI VPRAŠALNIK

Sprašujemo Vas tudi, če ste že prej sodelovali pri raziskavi, ki je bila
uporabljena v zvezi s politično kriminalno organizacijo.

Vprašalnik Vas prosimo, da ga izpolnite in ga pošljete na našo pisarno, ki je
šola, ki si je za namene raziskave pridobila dovoljenje za izpolnjevanje
bi radi razpravljali v zvezi s tem, da bi se lahko izražali in določili
predstavi, če bi vam to bilo mogoče, prosimo Vas, da boste
Če boste odgovore poslali na našo pisarno, bomo vam za sodelovanje
vedbi zasluge. Kolikor se bomo lahko izražali in določili, bomo
sposobni v zvezi s politično kriminalno organizacijo.

Izpolnjene vprašalnike prosimo, da jih pošljete na našo pisarno, ki je
na pošto, vendar ne dajajte naznaka, da ste sodelovali pri raziskavi
kakšno pojavnost, saj bomo odgovarjali na Vaša vprašanja.

Iskreno se Vas zahvaljujemo za sodelovanje in za Vašo pomoč pri naši
raziskavi, nam sporočite, če imate kakršnokoli vprašanje.

Lep pozdrav!

Dr. ...
Ljubljana, ...

ZADEVA: Raziskava o prikriti kriminaliteti

Spoštovani!

Opravičujemo se, ker se obračamo na Vas z vljudno prošnjo, da bi z izpolnitvijo tega vprašalnika sodelovali pri naši raziskavi o "Prikriti kriminaliteti", s katero bi radi ugotovili koliko raznih (kaznivih) dejanj ostaja neznanih pristojnim državnim organom. Izbrani ste bili popolnoma slučajno in tako, da so v našem vzorcu udeleženi vsi sloji prebivalstva ustrezno spolu, slojem, starosti in drugim pomembnostim. Prosimo Vas, da se ne jezite na nas, če Vam jemljemo nekaj časa. Z Vašo pripravljenostjo in odkritostjo nam boste neprecenljivo pomagali tudi pri boljšem razumevanju in ravnanju z družbeno neprilagojenim vedenjem. Glede na to potrebujemo samo Vaše podatke in Vaše izkušnje in ne koga drugega iz Vašega okolja. Pri tem Vam zagotavljamo, da bodo Vaši podatki uporabljeni samo v znanstveno raziskovalne namene.

Sprašujemo Vas samo za dogodke v letu 1979 in ne prej, razen če gre za splošna stališča in Vaša mnenja.

Vprašalnik Vam pošiljamo po pošti tudi zato, da Vam prepustimo izbiro časa, ki si ga sami želite vzeti za sodelovanje z nami in ker Vas ne bi radi nadlegovali z anketarjem. Ker pa ste prišli v vzorec, ki naj predstavlja celoto, seveda računamo z Vašimi odgovori in sodelovanjem. Če boste odgovore pravočasno poslali, nam boste zelo pomagali pri izvedbi naloge. Kolikor pa želite, da Vas obišče naš anketar, pa nam sporočite v priloženi kuverti z vrnitvijo obrazcev.

Izpolnjene vprašalnike zalepite v priloženo kuverto in oddajte čimprej na pošto, vendar ne dlje kot v 14 dneh po prejemu. Če bi potrebovali kakšna pojasnila, zavrtite telefonsko številko 21-391 in vprašajte zanje.

Iskreno se Vam zahvaljujemo za razumevanje. Če Vas bodo zanimali izidi raziskave, nam sporočite, da se Vam bomo kakorkoli oddolžili.

Lep pozdrav!

D i r e k t o r :

prof.dr. Janez Pečar

RAZISKAVA O PRIKRITI KRIMINALITETI

Na postavljena vprašanja odgovarjate tako, da obkrožite številko pri tistem izmed navedenih odgovorov, ki Vam ustreza. Če je na postavljeno vprašanje mogočih več odgovorov, obkrožite številke pri vseh tistih odgovorih, ki po Vašem mnenju ustrezajo. Vprašanja, ki dopuščajo po več odgovorov, so s pripombo ali črto ob strani posebej označena. Nekatera vprašanja pa nimajo vnaprej vpisanih mogočih odgovorov, ampak črte. Tu vpišemo odgovor na črte, s številkami (npr. rojstno leto) ali s besedami.

Vsa pojasnila v zvezi z izpolnjevanjem vprašalnika dobite na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Trg osvoboditve 11 osebno ali po telefonu 21-391. Če želite, Vas bo doma ali na delovnem mestu obiskal anketar, ki Vam bo pomagal izpolniti vprašalnik, ali pa ga bo po Vaših navedbah izpolnil namesto Vas. Takšno željo sporočite na isti naslov pisмено ali po telefonu, z navedbo Vašega naslova in časa obiska.

SPLOŠNA STALIŠČA O OKOLJU IN KRIMINALITETI		1	9. VIŠINA VAŠEGA MESEČNEGA DOHODKA		
1. SPOL	moški 1 ženski 2	(6) 7	din: pod 5000 1 5000 do pod 7000 2 7000 do pod 10000 3 10000 do pod 12000 4 12000 in več 5		17
2. STAROST	rojstno leto _____	(8-9)			
3. ZAKONSKI STAN	samski 1 poročen 2 razvezan 3 vdovel 4 živi v izvenzakonski skupnosti 5	10	10. STANOVANJSKO RAZMERJE (so)lastnik hiše 1 lastnik stanovanja 2 najemnik 3 podnajemnik 4 stanujem pri starših 5 delim sobo z drugim 6 drugo (kaj) 7		18
4. S KOM ŽIVITE V SKUPNEM GOSPODINJSTVU	san(a) 1 z zakoncem 2 z zakoncem in otroci 3 z zakoncem, otroci in sorodniki 4 drugo _____ 5 (navedite kaj)	11	11. ŠTEVILO SOB V STANOVANJU garsonjera 1 1 soba 2 2 sobi 3 3 sobe 4 4 sobe in več 5		19
5. ZAPOSLEN	stalno 1 začasno 2 nezaposlen 3 upokojenec 4 drugo (kaj) _____ 5	12	12. ŠTEVILO STANOVANJ V STAVBI, V KATERI STANUJETE 1 stanovanje 1 2 stanovanji 2 3 stanovanja 3 4 stanovanja 4 5 do 9 stanovanj 5 10 in več stanovanj 6		20
6. NARODNOST	slovenska 1 neslovenska, toda jugoslovenska 2 drugo 3	13	13. KOLIKO ČASA STANUJETE V TEM DELU NASELJA stanujem _____ let. če manj kot leto: stanujem _____ mesecev.		21
7. ŠOLSKA IZOBRAZBA	najvišja vrsta šole, ki ste jo dokončali _____		14. ODKOD LAHKO TELEFONIRATE iz lastnega stanovanja 1 od soseda, zraven 2 od znanca, dalje 3 iz govorilnice 4 od drugod 5 telefon ni dostopen 6		22
8. POKLIC	_____	(15-16)			

<p>15. KAKŠNI SO LJUDJE V VAŠI SOSESKI (NASELJU) GLEDE VZAJEMNEGA SOŽITJA IN MEDSEBOJNIH RAZMERICJ</p> <p>na splošno zelo v redu 1 v redu 2 niso v redu 3 nimam stikov z njimi 4 ne vem 5</p>	<p>23</p>	<p>22. ALI SE VI POČUTITE VARNO, ČE STE PONOČI ZUNAJ?</p> <p>da, popolnoma 1 ne povsem 2 ne čutim se varnega 3 sploh se ne čutim varnega 4 ne vem 5</p> <p>37</p>
<p>16. ALI VAS ZANIMA, KAJ SE GLEDE VARNEGA ŽIVLJENJA DOGAJA V TEM DELU NASELJA?</p> <p>zelo 1 še kar 2 malo 3 nič 4</p>	<p>24</p>	<p>23. ČE NE, ZAKJ NE? (opišite)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(38)</p>
<p>17. ALI MENITE, DA JE DEL NASELJA, V KATEREM ŽIVITE</p> <p>na splošno zelo varen 1 še kar varen 2 ni varen 3 sploh ni varen 4 ne vem 5</p>	<p>25</p>	<p>24. ALI MISLITE, DA SO DRUGI PREDELI (zraven vaše soseske ali tega dela naselja)</p> <p>bolj varni 1 enako varni 2 manj varni 3 nevarnejši 4 ne vem 5</p> <p>39</p>
<p>18. ČE VAŠA SOSESKA ALI TA DEL NASELJA NI VAREN, ZARADI ČESA SE VAM ZDI, DA NI VAREN?</p> <p>(Mogočih je več odgovorov!)</p> <p>zaradi nasilnih dejanj 1 zaradi nadlegovanja ljudi 2 zaradi pijancev 3 zaradi spolnih napadov 4 zaradi ogovarjanja neznancev 5 zaradi nedoločenih vtisov (občutkov) 6 drugo (kaj) _____ 7 ne vem 8</p>	<p>(26) (27) (28) (29) (30) (31) (32) (33)</p>	<p>25. ALI MISLITE, DA SE JE TA DEL NASELJA GLEDE VARNOSTI KAJ SPREMENIL V ZADNJIH LETIH?</p> <p>na bolje 1 ni se spremenil 2 na slabše 3 ne vem 4</p> <p>40</p>
<p>19. ALI TA DEL NASELJA MORDA NI VAREN ZARADI LJUDI</p> <p>ki stanujejo tukaj 1 ki prihajajo od drugod 2 obojih 3 drugo 4 ne vem 5</p>	<p>34</p>	<p>26. ČE SE JE SPREMENIL, V KAKŠNEM OZIRU? (opišite na kratko)</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>(41)</p>
<p>20. ALI SE GLEDE VARNOSTI TA DEL NASELJA RAZLOČUJE OD SOSEDNJIH?</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p>	<p>35</p>	<p>27. ALI MISLITE, DA JE V VAŠI SOSESKI DOŠTI TATVIN, VLOMOV, NASILJA IN DRUGIH POJAVOV, KI OGROŽAJO VARNOST LJUDI IN PREMOŽENJA?</p> <p>zelo veliko 1 precej 2 ni veliko 3 malo 4 nič jih ni 5 ne vem 6</p> <p>42</p>
<p>21. KAKŠNO JE PO VAŠEM MNENJU "VARNO" NASELJE?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>(36)</p>	<p>28. KAJ MISLITE, ODKOD SO LJUDJE, KI STORRE POSAMEZNE VRSTE KAZNIVIH DEJANJ? Možnih je več odgovorov!</p> <p>Pri vsaki vrsti kaznivih dejanj, ki so spodaj naštet, obkrožite tisto številko, ki po vašem mnenju ustreza pravilnemu odgovoru. Vpisane številke pri tem pomenijo:</p> <p>1 domačini 2 od drugod 3 tu nastanjeni sezonski delavci 4 vsak nekaj 5 ne vem</p> <p>Če je veliko ali precej kaznivih dejanj, z obkrožanjem označite kaj mislite, od kod so storilci teh dejanj.</p> <p>2 (6)</p>

<p>PRIMER. Če menite, da so ljudje, ki goljufo, domačini, obkrožite pri "goljufojih" številko 1. Če menite, da se pretepaajo domačini in tu nastanjeni sezonski delavci, obkrožite pri pretepih številki 1 in 3 (možnih je več odgovorov!). Če je vaš odgovor "ne vem", obkrožite številko 5 pri tistih naštetih kaznivih dejanjih, kjer nimate mnenja o storilcih.</p> <table border="0"> <tr><td>tatvine na sploh:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>vlomi:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>tatvine avtomobilov:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>tatvine v prodajalnah:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>ropi in roparske tatvine:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>posilstva in spolni delikti:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>goljufoje:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>poškodovanje ali uničenje stvari:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>pretepi in telesne poškodbe:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>gospodarski kriminal:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>politični kriminal:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> <tr><td>drugo:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td><td>5</td></tr> </table>	tatvine na sploh:	1	2	3	4	5	vlomi:	1	2	3	4	5	tatvine avtomobilov:	1	2	3	4	5	tatvine v prodajalnah:	1	2	3	4	5	ropi in roparske tatvine:	1	2	3	4	5	posilstva in spolni delikti:	1	2	3	4	5	goljufoje:	1	2	3	4	5	poškodovanje ali uničenje stvari:	1	2	3	4	5	pretepi in telesne poškodbe:	1	2	3	4	5	gospodarski kriminal:	1	2	3	4	5	politični kriminal:	1	2	3	4	5	drugo:	1	2	3	4	5	<p>7-11 12-16 17-21 22-26 27-31 32-36 37-41 42-46 47-51 52-56 57-61 62-66</p>	<p>SEDAJ PA BI VAS VPRAŠALI ŠE ZA NEKAJ VAŠIH STALIŠČ O RAZŠIRJENOSTI IN NEVARNOSTI KRIMINALITETE V SLOVENIJI IN NA SPLOH.</p>	<p>3 (6)</p>
tatvine na sploh:	1	2	3	4	5																																																																						
vlomi:	1	2	3	4	5																																																																						
tatvine avtomobilov:	1	2	3	4	5																																																																						
tatvine v prodajalnah:	1	2	3	4	5																																																																						
ropi in roparske tatvine:	1	2	3	4	5																																																																						
posilstva in spolni delikti:	1	2	3	4	5																																																																						
goljufoje:	1	2	3	4	5																																																																						
poškodovanje ali uničenje stvari:	1	2	3	4	5																																																																						
pretepi in telesne poškodbe:	1	2	3	4	5																																																																						
gospodarski kriminal:	1	2	3	4	5																																																																						
politični kriminal:	1	2	3	4	5																																																																						
drugo:	1	2	3	4	5																																																																						
<p>29. ALI MISLITE, DA JE PRI TEM DOSTI TAKIH DEJANJ, ZA KATERA MILICA SPLOH NE VE?</p> <table border="0"> <tr><td>zelo veliko</td><td>1</td></tr> <tr><td>precej</td><td>2</td></tr> <tr><td>ni veliko</td><td>3</td></tr> <tr><td>malo</td><td>4</td></tr> <tr><td>nič</td><td>5</td></tr> <tr><td>ne vem</td><td>6</td></tr> </table>	zelo veliko	1	precej	2	ni veliko	3	malo	4	nič	5	ne vem	6	<p>67</p>	<p>32. ALI IMATE VTIS, DA JE PRI NAS, ZLASTI V SLOVENIJI, KRIMINALITETA POSEBEN PROBLEM?</p> <table border="0"> <tr><td>da</td><td>1</td></tr> <tr><td>ne</td><td>2</td></tr> <tr><td>ne vem</td><td>3</td></tr> </table> <p>ČE DA, ZAKAJ?</p> <hr/> <hr/>	da	1	ne	2	ne vem	3	<p>(7)</p>																																																						
zelo veliko	1																																																																										
precej	2																																																																										
ni veliko	3																																																																										
malo	4																																																																										
nič	5																																																																										
ne vem	6																																																																										
da	1																																																																										
ne	2																																																																										
ne vem	3																																																																										
<p>30. ZAKAJ MISLITE, DA MILICA NE VE ZANJE? (opišite)</p> <hr/> <hr/>	<p>(68)</p>	<p>33. ALI MENITE, DA KRIMINALITETA PRI NAS V SLOVENIJI</p> <table border="0"> <tr><td>močno narašča</td><td>1</td></tr> <tr><td>narašča</td><td>2</td></tr> <tr><td>ostaja na isti ravni</td><td>3</td></tr> <tr><td>upada</td><td>4</td></tr> <tr><td>močno upada</td><td>5</td></tr> <tr><td>ne vem</td><td>6</td></tr> </table>	močno narašča	1	narašča	2	ostaja na isti ravni	3	upada	4	močno upada	5	ne vem	6	<p>(8)</p>																																																												
močno narašča	1																																																																										
narašča	2																																																																										
ostaja na isti ravni	3																																																																										
upada	4																																																																										
močno upada	5																																																																										
ne vem	6																																																																										
<p>31. ALI SE VAM ZA KATERI DEL TEGA KRAJA ZDI, DA JE MANJ VAREN IN ZAKAJ?</p> <p>Kateri del _____</p> <p>Zakaj _____</p>	<p>(69-70)</p>	<p>34. ALI MENITE, DA PRI NAS KAKŠNA POSEBNA VRSTA KRIMINALITETE NARAŠČA ALI UPADA IN KATERA?</p> <p>Prosimo Vas, da pri tistih navedenih kaznivih dejanjih, za katera menite, da njih število</p> <table border="0"> <tr><td>narašča, obkrožite šifro</td><td>1</td></tr> <tr><td>ne narašča, obkrožite šifro</td><td>2</td></tr> <tr><td>upada, obkrožite šifro</td><td>3</td></tr> <tr><td>če nimate mnenja, obkrožite</td><td>4</td></tr> </table> <table border="0"> <tr><td>tatvine nasploh:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>vlomi:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>tatvine avtomobilov:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>tatvine v prodajalnah:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>ropi in roparske tatvine:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>posilstva in spolni delikti:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>goljufoje:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>poškodovanje ali uničenje stvari:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>pretepi in telesne poškodbe:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>gospodarski kriminal:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>politični kriminal:</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> <tr><td>drugo: (kaj) _____</td><td>1</td><td>2</td><td>3</td><td>4</td></tr> </table>	narašča, obkrožite šifro	1	ne narašča, obkrožite šifro	2	upada, obkrožite šifro	3	če nimate mnenja, obkrožite	4	tatvine nasploh:	1	2	3	4	vlomi:	1	2	3	4	tatvine avtomobilov:	1	2	3	4	tatvine v prodajalnah:	1	2	3	4	ropi in roparske tatvine:	1	2	3	4	posilstva in spolni delikti:	1	2	3	4	goljufoje:	1	2	3	4	poškodovanje ali uničenje stvari:	1	2	3	4	pretepi in telesne poškodbe:	1	2	3	4	gospodarski kriminal:	1	2	3	4	politični kriminal:	1	2	3	4	drugo: (kaj) _____	1	2	3	4	<p>(10) (11) (12) (13) (14) (15) (16) (17) (18) (19) (20) (21)</p>				
narašča, obkrožite šifro	1																																																																										
ne narašča, obkrožite šifro	2																																																																										
upada, obkrožite šifro	3																																																																										
če nimate mnenja, obkrožite	4																																																																										
tatvine nasploh:	1	2	3	4																																																																							
vlomi:	1	2	3	4																																																																							
tatvine avtomobilov:	1	2	3	4																																																																							
tatvine v prodajalnah:	1	2	3	4																																																																							
ropi in roparske tatvine:	1	2	3	4																																																																							
posilstva in spolni delikti:	1	2	3	4																																																																							
goljufoje:	1	2	3	4																																																																							
poškodovanje ali uničenje stvari:	1	2	3	4																																																																							
pretepi in telesne poškodbe:	1	2	3	4																																																																							
gospodarski kriminal:	1	2	3	4																																																																							
politični kriminal:	1	2	3	4																																																																							
drugo: (kaj) _____	1	2	3	4																																																																							
<p>ALI SE GA ZARADI NEVARNOSTI IZOGIBATE?</p> <table border="0"> <tr><td>da</td><td>1</td></tr> <tr><td>ne</td><td>2</td></tr> </table> <p>KOLIKOKRAT STE BILI TAM V LETU 1979?</p> <table border="0"> <tr><td>nikoli</td><td>1</td></tr> <tr><td>redko</td><td>2</td></tr> <tr><td>pogosto</td><td>3</td></tr> </table>	da	1	ne	2	nikoli	1	redko	2	pogosto	3	<p>(71) (72)</p>	<p>35. ALI BI DALI KRIMINALITETI ZARADI TEGA PREDNOST PRED VSEMI DRUGIMI PROBLEMI, ZA KATERE MISLITE, DA SO POMEMBNI V NAŠI DRUŽBI? (npr. pred alkoholizmom, uživanjem mamil, inflacijo, prometno nedisciplino, stanovanjsko problematiko, onesnaževanjem okolja, urbanizmom itd.)</p> <table border="0"> <tr><td>da</td><td>1</td></tr> <tr><td>deloma</td><td>2</td></tr> <tr><td>ne</td><td>3</td></tr> <tr><td>ne vem</td><td>4</td></tr> </table>	da	1	deloma	2	ne	3	ne vem	4	<p>(22)</p>																																																						
da	1																																																																										
ne	2																																																																										
nikoli	1																																																																										
redko	2																																																																										
pogosto	3																																																																										
da	1																																																																										
deloma	2																																																																										
ne	3																																																																										
ne vem	4																																																																										
<p>ALI SE VAM JE TAM KAJ ZGODILO? ČE DA, KAJ SE JE ZGODILO (opisati)</p> <hr/> <hr/>	<p>(73)</p>	<p>36. ČE BI BILO TAKIH "PROBLEMŌV" DESET - KATERO MESTO PO VRSTNEM REDU GLEDE NA DRUŽBENO POMEMBOST IN NEPRIJETNOST BI DALI KRIMINALITETI?</p> <p>Vpišite številko _____</p>	<p>(23-24)</p>																																																																								

<p>MOREBITNI RAZLOGI ZA PRIJAVLJANJE ALI NEPRIJAVLJANJE KAZNIVIH DEJANJ</p>		<p>8. ALI MISLITE, DA IMA NEPRIJAVLJANJE ZA POSLEDICO POTUHO STORILCEM, DA STORE SE VEČ KAZNIVIH DEJANJ?</p>	
<p>1. ALI V ČASOPISIH BERETE TISTE RUBRIKE, V KATERIH PIŠEJO O TATVINAH, VLOMIH, ROPIH, UBOJIH, PROMETNIH NEZGODAH IN SPLOH SODNIH OBRAVNAVAH KAZNIVIH DEJANJ OZIROMA T.I. "ČRNO KRONIKO"?</p> <p>zelo rad 1 rad 2 ne zanima me posebno 3 sploh me ne zanima 4 ne berem časopisov 5</p>	(25)	<p>da 1 deloma 2 ne 3 ne vem 4</p>	(33)
<p>2. ALI RADI BERETE KRIMINALNE ROMANE?</p> <p>zelo rad 1 rad 2 ne zanimajo me posebno 3 sploh me ne zanimajo 4 ne berem kriminalnih romanov 5</p>	(26)	<p>9. SPODAJ JE NAŠTETIH NEKAJ KAZNIVIH DEJANJ (ALI SKUPIN KAZNIVIH DEJANJ). PRIPIŠITE JIM VRSTNI RED SAMO ZA PET OD NAŠTETIH, GLEDE NA VAŠE MNENJE O TEM, KATERA OD NJIH LJUDJE NAJBOLJ NERADI PRIJAVLJAJO.</p> <p>PRIMER. Če menite, da ljudje najbolj neradi prijavljajo goljufije, za tem pa pretepe in politični kriminal, vpišite poleg goljufij "1" poleg pretepev in telesnih poškodb "2" poleg političnega kriminala "3" in tako naprej</p> <p>tatvine nasploh _____ ☐ 34 vlovi _____ ☐ 35 tatvine avtomobilov _____ ☐ 36 tatvine v prodajalnah _____ ☐ 37 ropi in roparske tatvine _____ ☐ 38 posilstva in spolni delikti _____ ☐ 39 goljufije _____ ☐ 40 poškodovanje ali uničenje stvari _____ ☐ 41 pretepi in telesne poškodbe _____ ☐ 42 gospodarska kriminaliteta _____ ☐ 43 politični kriminal _____ ☐ 44 drugo (kaj _____) _____ ☐ 45 ne vem 9</p>	
<p>3. ALI RADI GLEDATE KRIMINALNE FILME (TUDI NA TV)?</p> <p>zelo rad 1 rad 2 ne zanimajo me posebno 3 sploh me ne zanimajo 4 ne gledam kriminalnih filmov 5</p>	(27)	<p>10. PRI KOM IZMED SPODAJ NAVEDENIH BI VI PRIJAVILI KAZNIVO DEJANJE? (Mogoč le en odgovor)</p> <p>pristojni postaji milice 1 stalni službi UJV 2 pri temeljnem javnem tožilstvu ali njegovi izpostavi 3 pri preiskovalnem sodniku 4 najbližjemu miličniku 5 prijavil bi ga odvisno od trenutne presoje 6 drugod (kje) _____ 7 sploh ga ne bi prijavil 8 ne vem 9</p>	(46)
<p>4. ALI SE MORDA ZANIMATE ZA KRIMINALITETO IN DRUGE NEGATIVNE POJAVE V DRUŽBI?</p> <p>zelo me zanimajo 1 zanimajo me 2 ne zanimajo me posebno 3 sploh me ne zanimajo 4</p>	(28)	<p>7. ALI BI TO (PREPRIČANJE) LAHKO VELJALO TUDI ZA VAS OSEBNO?</p> <p>da 1 deloma 2 ne 3 ne vem 4</p>	(32)
<p>5. ALI MISLITE, DA BI MORALI LJUDJE PRI NAS BOLJ PRIJAVLJATI KAZNIVA DEJANJA?</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p>	(29)		
<p>6. ZAKAJ MISLITE, DA NEKATERI LJUDJE NERADI PRIJAVLJAJO KAZNIVA DEJANJA, ČE-TUDI SO BILI Z NJIMI OŠKODOVANI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>			

<p>11. KAKO BI VI PRIJAVILI KAZNIVO DEJANJE?</p> <p>šel bi tja in bi podal prijavo 1 poslal bi sporočilo po pošti 2 telefoniral bi 3 prosil bi koga, da to uredi . 4 poiskal bi miličnika in mu povedal 5 drugo 6 ne vem 7</p>	(47)	<p>17. ALI VAM JE BIL V LETU 1979 KARKOLI VZETO, UKRADENO, IZVEN STANOVANJA (NA NJIVI, V VRTU, KLETI, PODSTREŠJU, DRUGJE), VENDAR NE PREVOZNO SREDSTVO ALI IZ NJEGA (za to so vprašanja 20 in dalje)?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>	(53)
<p>12. ALI STE ŽE KDAJ PRIJAVILI KAKŠNO KAZNIVO DEJANJE KOMU IZMED NAVEDENIH (pri vprašanju 10)?</p> <p>nikoli 0 da, enkrat 1 da, večkrat 2 se ne spomnim 3</p>		(48)	<p>18. ALI SO VAM V LETU 1979 KAJ UKRADLI IZ ŽEPA, TORBICE, KOŠARE, KOVČKA ALI IZ OSEBNE PRTLJAGE (NA POTOVANJU, PRI NAKUPU, NA DELOVNEM MESTU ITD.)?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>
<p>13. ČE STE DOSLEJ PRIJAVILI KAKŠNO DEJANJE, ALI STE IMELI OČUTEK, DA SO V SPOROČENI ZADEVI HITRO UKREPALI?</p> <p>doslej še nisem ničesar prijavil 0 da, zelo hitro 1 da, še kar hitro 2 ni bilo hitro 3 sploh ne hitro 4 niso ukrepali 5 se ne spominjam 6</p>	(49)		<p>19. ALI IMATE AVTOMOBIL?</p> <p>da 1 ne 0</p> <p>Če imate avtomobil, odgovorite še na vprašanja 20, 21 in 22.</p>
<p>V NADALJEVANJU BI VAS RADI VPRAŠALI O MOREBITNIH DOGODKIH, KI SO SE VAM PRIPETILI LETA 1979. PODATKI O TEM SO KLJUČNEGA POMEMBA ZA NAŠO RAZISKAVO. ZELO DOBRO PREMISLITE IN SE SPOMNITE TEGA, KAR USTREZA OPISU DEJANJ, O KATERIH SPRAŠUJEMO. NI VAŽNO, KDO JE DEJANJE STORIL IN KAKO NEVARNO ALI ŠKODLJIVO JE BILLO.</p>		<p>20. ALI VAM GA JE V LETU 1979 KDO VZEL OZIROMA GA UPORABLJAL BREZ VAŠEGA DOVOLJENJA, ČETUDI SO AVTO POZNEJE NAŠLI (JE BIL VRNEN)?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>	(56)
<p>14. ALI JE V LETU 1979 KDO VLOMIL ALI POSKUSIL STOPITI V VAŠO HIŠO (STANOVANJE, GARAŽO) BREZ VAŠEGA DOVOLJENJA?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>	(50)	<p>21. ALI SO VAM V LETU 1979 UKRADLI KAKŠEN DEL VOZILA?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>	(57)
<p>15. ALI SO VAM LETA 1979 KAJ VZELI ZNOTRAJ VAŠE HIŠE, STANOVANJA, GARAŽE ITD.?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>		(51)	<p>22. ALI SO VAM V LETU 1979 KAJ VZELI IZ VOZILA (VLOMILI VANJ)?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>
<p>16. ALI VAM JE V LETU 1979 KDO GROZIL Z NASILJEM (TUDI PRI PREPIRU IN ČETUDI NEPOZNAN)?</p> <p>da, _____ krat; ne 0</p>	(52)		<p>23. ALI IMATE MOTORNO KOLO (MOPED)?</p> <p>da 1 ne 0</p> <p>Če imate motorno kolo (moped), odgovorite še na vprašanja 24 in 25.</p>

<p>24. ALI SO VAM V LETU 1979 UKRADLI MOTORNO KOLO (MOPED), ČETUDI JE BILO VRNJENO? da, _____ krat; ne 0</p>	(60)	<p>32. ČE DA, OPIŠITE V KAKŠNEM POGLEDU</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	(74-75)
<p>25. ALI SO VAM V LETU 1979 KAJ VZELI Z MOTORNEGA KOLESA (MOPEDA)? da, _____ krat; ne 0</p>	(61)	<p>33. ALI STE V LETU 1979 VIDELE, DA JE KDO KAJ UKRADEL, KOGA NAPADEL, UDARIL ALI NAMENOMA POŠKODOVAL KAKŠNO PREMOŽENJE, ALI KAJ PODOBNEGA? da, _____ krat; ne 0</p>	<p style="text-align: center;">4</p> <p>(6) (7)</p>
<p>26. ALI IMATE BICIKEL? da 1 ne 0 Če imate bicikel, odgovorite še na vprašanje 27 in 28.</p>	(62)	<p>34. ČE DA, OPIŠITE, KAJ SE JE ZGODILO</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ALI STE KAJ UKRENILI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
<p>27. ALI SO VAM V LETU 1979 UKRADLI BICIKEL? da, _____ krat; ne 0</p>	(63)	<p>35. ALI JE BIL KDO DRUG IZ VAŠE DRUŽINE (GOSPODINJSTVA) ŽRTEV KAZNIVEGA DEJANJA V LETU 1979? da, _____ krat; ne 0</p>	(10)
<p>28. ALI SO VAM V LETU 1979 KAJ VZELI Z BICIKLA? da, _____ krat; ne 0</p>	(64)	<p>36. ČE DA, OPIŠITE, KAJ SE JE ZGODILO</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
<p>29. ALI VAS JE V LETU 1979 KDO TELESNO NAPADEL, OGROŽAL Z NEVARNIM ORODJEJEM ALI OROŽJEJEM (ČETUDI POZNAN)? da, _____ krat; ne 0</p>	(65)	<p>37. ALI JE BIL DOGODEK PRIJAVLJEN ORGANOM ZA NOTRANJE ZADEVE? da, _____ krat; ne 0 ne vem 3</p>	(13)
<p>30. ALI SO VAM V LETU 1979 HOTE KAJ POŠKODOVALI, UNIČILI ALI STORILI NERABNO?</p> <p>pri hiši da, ___ krat; ne 0 (66)</p> <p>v stanovanju da, ___ krat; ne 0 (67)</p> <p>v garaži da, ___ krat; ne 0 (68)</p> <p>na vozilu da, ___ krat; ne 0 (69)</p> <p>na motornem kolesu da, ___ krat; ne 0 (70)</p> <p>na biciklu da, ___ krat; ne 0 (71)</p> <p>drugod da, ___ krat; ne 0 (72)</p>		<p>ČE SE VAM JE V LETU 1979 KARKOLI ZGODILO, VLJUDNO PROSIMO, DA PAZLJIVO PREBERETE IN IZPOLNITE VPRAŠALNIKE, KI SLEDIJO, ODVISNO OD TEGA, KAJ SE VAM JE ZGODILO:</p> <p>vprašalnik za</p> <ul style="list-style-type: none"> - kazniva dejanja, kakorkoli povezana z odvzemom premoženja; - poškodovanje vaših stvari; - nasilje. <p>ČETUDI SE VAM NI NIČ ZGODILO OD NAŠTETEGA, VAS PROSIMO, DA IZPOLNITE VPRAŠALNIKA ZA PODATKE O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI IN O MILICI.</p>	
<p>31. ALI SE VAM JE V LETU 1979 SPLOH ZGODILO KAJ TAKEGA, KAR BI LAHKO BILO KAZNIVO DEJANJE KAKRŠNEKOLI VRSTE ALI KARKOLI PROTIPRAVNEGA, POLEG TISTEGA, KAR SMO VAS VPRAŠALI DOSLEJ? da, _____ krat; ne 0</p>	(75)		

V P R A Š A L N I K

ZA KAZNIVA DEJANJA, KAKORKOLI POVEZANA Z ODVZEMOM VAŠEGA PREMOŽENJA V LETU 1979

Če so Vam leta 1979 kakorkoli vzeli (ukradli itd.), Vas vljudno prosimo, da nam o tem poveste kaj več, ne glede na to, ali je storilec znan ali ne in ali je bila škoda znatnejša ali ne.

1. ALI SO VAM V LETU 1979 KAJ VZELI

nobenkrat	0
enkrat	1
dvakrat	2
večkrat	3

(14)

Če se Vam je karkoli zgodilo večkrat in zadeva tatvino, vlom, rop Vašega premoženja ali kaj podobnega (razen poškodovanja ali uničenja reči, za kar uporabite vprašalnik za poškodovanje stvari), nam odgovorite samo za zadnji dogodek. Če pa ste bili oškodovani enkrat, nam odgovarjajte za dogodek, ki ste ga utrpeli.

2. KAKO JE BILO STORJENO DEJANJE?

(Obkrožite vse ustrezne navedbe)

storilec je preprosto vzela	1
storilec je vstopil v prostor brez dovoljenja	2
odprl je prostor (ali avto) s ključem (vitrihom)	3
onesposobil varnostno napravo (tudi ključavnico na kolesu)	4
vzel iz pohištva (posode ali podobnih predmetov)	5
najprej vlomil, nato vzela	6
najprej vzela, nato uporabil silo (roparska tatvina)	7
uporabil silo in nato vzela (rop)	8
prisilil k izročitvi plena	9
vzel iz žepa	8
drugače (kako): _____	7
ne vem kako	6

(15)

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

(26)

3. KAJ SO VAM VZELI (UKRADENI, OROPANI ALI ODVZETI PREDMETI)

(Obkrožite vse ustrezne navedbe)

denar	1	(27)
vrednostni papirji, čeki, hranilna knjižica, boni	2	(28)
dokumenti (potni list, osebna izkaznica)	3	(29)
nakit (srebrnina, ure, starine)	4	(30)
orodje	5	(31)
gradbeni material	6	(32)
obleka, obutev	7	33
kolo	8	34
moped, motorno kolo	9	35
avto	8	36
deli vozila, pribor za vozilo	7	37
igrače	6	38
radioaparati, TV sprejemnik, gramofon, magnetofon, radio kasetofon	5	39
dalnogled, fotoaparati, filmi, kamera, diapojektor	4	40
živila	3	41
sadje, povrtnina	2	42
pijače	1	43
cigarete	2	44
torba, torbica, denarnica (z vsebino)	3	45
stanovanjska oprema (pohištvo, preproge, slike in podobno)	4	46
bencin, kurivo, gorivo in p.	5	47
drugo (kaj): _____	6	(48)

4. ALI JE STORILEC TO DEJANJE DOKONČAL?

da	1
ne	2

(49)

<p>5. KJE STE BILI OKRADENI (OGROŽENI, OZIROMA KJE JE BIL PREDMET ODVZET)? (obkrožite vse ustrezne navedbe)</p> <p>v stanovanju (ali vanj grede ali iz njega grede) 1</p> <p>v kleti, pralnici, na podstrešju 2</p> <p>na terasi 3</p> <p>na vrtu 4</p> <p>v delavnici, v skladišču 5</p> <p>na cesti, na trgu 6</p> <p>v parku 7</p> <p>v (vele)blagovnici 8</p> <p>v drugačni prodajalni 9</p> <p>v avtobusu mestnega prometa 8</p> <p>v avtobusu medmestnega prometa 7</p> <p>na kolodvoru 6</p> <p>na avtobusnem postajališču 5</p> <p>na parkirnem prostoru 4</p> <p>v gostilni (obratu družbene prehrane, gostišču) 3</p> <p>v kiosku 2</p> <p>na gradbišču 1</p> <p>na delovnem mestu 2</p> <p>v avtomobilu, iz avtomobila 3</p> <p>v javnih toaletnih prostorih 4</p> <p>drugje (kje) _____ 5</p> <p>ne vem kje 6</p>	<p>(50)</p> <p>51</p> <p>52</p> <p>53</p> <p>54</p> <p>(55)</p> <p>56</p> <p>57</p> <p>58</p> <p>59</p> <p>60</p> <p>61</p> <p>62</p> <p>63</p> <p>64</p> <p>65</p> <p>66</p> <p>67</p> <p>68</p> <p>69</p> <p>70</p> <p>(71)</p>	<p>10. ALI STE DEJANJE PRIJAVILI?</p> <p>da, takoj 1</p> <p>da, pozneje 2</p> <p>drugi so ga prijavili (kdo): _____ 3</p> <p>organi za notranje zadeve so sami izvedeli 4</p> <p>nisem prijavil 5</p>	<p>(19)</p>
<p>6. KOLIKŠNA JE BILA VREDNOT ODVZETIH REČI?</p> <p>_____ din</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>(72-77)</p>	<p>11. ČE NISTE PRIJAVILI, ZAKAJ TEGA NISTE STORILI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p>
<p>7. PRAVNA KVALIFIKACIJA DEJANJA (Vpiše Inštitut za kriminologijo)</p> <p>_____</p>	<p>5</p> <p>(6)</p>	<p>12. ČE STE PRIJAVILI, ZAKAJ STE TO STORILI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>_____</p> <p>_____</p>
<p>8. KDAJ JE BILO DEJANJE STORJENO?</p> <p>zjutraj 1</p> <p>podnevi 2</p> <p>zvečer 3</p> <p>ponoči 4</p> <p>ne vem kdaj 5</p>	<p>_____</p> <p>(11)</p>	<p>13. ALI STE IMELI UKRADENE REČI (PREMOŽENJE) ZAVAROVANE?</p> <p>da, vse 1</p> <p>da, le nekatere 2</p> <p>ne 3</p> <p>ne vem 4</p>	<p>(22)</p>
<p>9. KDO JE ODKRIL DEJANJE? (Možnih je več odgovorov)</p> <p>(anketirane) sam 1</p> <p>drugi člani gospodinjstva 2</p> <p>sosedje 3</p> <p>mimoideči 4</p> <p>organi za notranje zadeve 5</p> <p>drugi 6</p> <p>ne vem 7</p>	<p>(12)</p> <p>(13)</p> <p>(14)</p> <p>(15)</p> <p>(16)</p> <p>(17)</p> <p>(18)</p>	<p>14. ČE DA, ALI STE NAPRAVILI ZAVAROVALNI ZAHTEVEK?</p> <p>da, še 1</p> <p>še nameravam 2</p> <p>ne 3</p>	<p>(23)</p>
		<p>15. ALI STE STORILCA POZNALI?</p> <p>nisem ga poznal 1</p> <p>da, že dolgo prej 2</p> <p>da, samo navidezno 3</p>	<p>(24)</p>
		<p>16. ČE STE STORILCA POZNALI ŽE OD PREJ, V KAKŠNEM RAZMERJU STE BILI Z NJIM (Opisati)?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>(25)</p>
		<p>17. ALI JE BIL STORILEC PRIJET?</p> <p>takoj na kraju dejanja 1</p> <p>pozneje 2</p> <p>ni bil prijet 3</p> <p>ne vem 4</p>	<p>(26)</p>
		<p>18. ČE JE BIL PRIJET, NAVEDITE O STORILCU NEKAJ PODATKOV</p> <p>spol _____ ne vem</p> <p>starost _____ ne vem</p> <p>narodnost _____ ne vem</p>	<p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

<p>19. ČE JE BIL PRIJET, ALI VESTE, KAJ SE JE Z NJIM ZGODILO?</p> <p>še ni prišlo do postopka 1</p> <p>postopek je v teku 2</p> <p>storilec je bil obtožen 3</p> <p>storilec je bil obsojen 4</p> <p>drugo 5</p> <p>ne vem 6</p>	<p>(30)</p>	<p>26. ČE STE DEJANJE PRIJAVILI ORGANOM ZA NOTRANJE ZADEVE (MILICI), ALI STE BILI ZADOVOLJNI Z NJIHOVIM UKREPANJEM V VAŠEM PRIMERU?</p> <p>- dejanje ni bilo prijavljeno 1</p> <p>- organi za notranje zadeve so bili klicani, pa niso prišli 2</p> <p>- organi za notranje zadeve so hitro ukrepali in sem z njihovim delom zadovoljen 3</p> <p>- nisem bil zadovoljen 4</p> <p>- drugo _____ 5</p> <p>- ne vem 6</p>	<p>(42)</p>
<p>20. ČE JE TEKEL KAZENSKI POSTOPEK O ZADEVI, S KATERO STE BILI OŠKODOVANI, ALI STE BILI ZADOVOLJNI Z DELOM:</p> <p>(možnih več odgovorov)</p> <p>- drugih služb organov za notranje zadeve, razen milice 1 da ne 0</p> <p>- javnega tožilca 1 da ne 0</p> <p>- sodišča 1 da ne 0</p> <p>- odvetnika 1 da ne 0</p> <p>- drugih (katerih?) _____ 1 da ne 0</p>		<p>(31)</p> <p>(32)</p> <p>(33)</p> <p>(34)</p> <p>(35)</p>	
<p>21. ALI JE BILA UKRADENA REČ VRNJENA?</p> <p>vse je bilo vrnjeno 1</p> <p>vrnjeno, toda poškodovano 2</p> <p>nič ni bilo vrnjeno 3</p> <p>drugo (kaj) _____ 4</p>	<p>(36)</p>	<p>28. ALI SE VAM JE KAJ TAKEGA ALI PODOBNEGA ZGODILO NA POTOVANJU, NA DOPUSTU ALI KJE DRUGJE IZVEN KRAJA VAŠEGA PREBIVALIŠČA, VENDAR V JUŽOSLAVIJI?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(44)</p>
<p>22. ALI SE JE V LETU 1979 KAJ TAKEGA ZGODILO KOMU OD ČLANOV VAŠEGA GOSPODINSTVA (V KRAJU ANKETIRANJA) IN KOLIKO KRAT?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(37)</p>	<p>29. ČE DA, ALI STE DEJANJE PRIJAVILI?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(45)</p>
<p>23. ČE SE JE ZGODILO:</p> <p>komu _____, _____ krat</p>	<p>(38)</p>	<p>30. ALI SE VAM JE KAJ PODOBNEGA ZGODILO NA POTOVANJU V TUJINI?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(46)</p>
<p>24. ALI JE BILO TO DEJANJE PRIJAVLJENO ORGANOM ZA NOTRANJE ZADEVE?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(40)</p>	<p>31. ČE DA, ALI STE DEJANJE PRIJAVILI TUJI POLICIJI?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(47)</p>
<p>25. ČE NI BILO PRIJAVLJENO, ZAKAJ NE?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>(39)</p>	<p>32. ALI STE BILI ZADOVOLJNI S TISTIM, KAR JE STORILA TUJA POLICIJA?</p> <p>da, v celoti 1</p> <p>deloma 2</p> <p>nisem bil zadovoljen 3</p> <p>drugo _____ 4</p>	<p>(48)</p>

V P R A Š A L N I K
O POŠKODOVANJU VAŠIH STVARI

Spomnite se, če so Vam leta 1979 poškodovali kakšno stvar, jo uničili ali napravili nerabno. Pomislite na vozilo, na karkoli v stanovanju, v kleti, na vrtu oziroma na vse, kar imate. Če se je to dogodilo, Vas prosimo, da nam to na tem vprašalniku opišete.

1. KOLIKOKRAT SO VAM (ČASOVNO RAZLIČNO) KAJ NAMENOMA POŠKODOVALI?

nobenkrat	0
enkrat	1
dvakrat	2
večkrat	3

(49)

Če so Vam karkoli večkrat poškodovali, uničili in podobno, nam odgovarjajte samo za zadnji dogodek. Če pa ste bili oškodovani enkrat, nam odgovarjajte za dogodek, ki ste ga utrpeli!

2. ALI VAM JE KDO LETA 1979 NAMERNO POŠKODOVAL ALI UNIČIL KARKOLI (možnih je več odgovorov, če gre za isto dejanje)? Obkrožite odgovore, ki ustrezajo!

na biciklu	1	(50)
na motornem kolesu	2	(51)
razbil okenske šipe ali poškodoval vrata (stanovanja, hiše)	3	(52)
poškodoval ograjo	4	(53)
vrt	5	(54)
cvetlično gredo	6	(55)
sadno drevje	7	(56)
pobil ali poškodoval domače živali (perutnina, zajci, pes, ptiči)	8	(57)
poškodoval obleko	9	(58)
pohištvo	8	(59)
stanovanjsko opremo	7	(60)
drugo (kaj) _____	6	(61)

3. ČE SO VAM POŠKODOVALI AVTOMOBIL (VENDAR NE V CESTNOPROMETNI NEZGODI), ALI JE BIL (možnih je več odgovorov, če gre za isto dejanje. Obkrožite vse ustrezne)

opraskan (škoda na laku)	1	(62)
udarjen (udrtina na pločevini)	2	(63)
zlomljena antena ali vzvratno ogledalo, razbito steklo na lušeh	3	(64)
razrezan avtomobilski plašč	4	(65)
vsuto kaj v bencinski rezervoar	5	(66)
drugo (kaj) _____	6	(67)
nimam avtomobila	7	(68)

4. ALI JE POŠKODBA NA VOZILU NASTALA

v javni garaži	1	
na javnem parkirnem prostoru s čuvajem	2	
pri parkiranju nasploh	3	
kako drugače	4	
ne vem kako	5	(69)

5. V KATEREM MESECU SE JE TO ZGODILO

v mesecu _____		
ne vem	x	(70-71)

6. KOLIKŠNA JE BILA PO VAŠEM MNENJU STORJENA ŠKODA?

_____ din		
ne vem	1	

7. ALI VESTE, KDO JE TO STORIL?

ne vem	1	
da, vem	2	
samo sumim	3	(78)

<p>8. ČE VESTE ZA STORILCA, ALI STE IMELI Z NJIM KAKŠEN OPRAVEK (OPIŠITE) PRED DOGODKOM?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center; margin: 0 auto;">6</div>	<p>14. ČE DA, KOMU, KOLIKOKRAT?</p> <p>komu: _____; _____ krat</p>	<div style="border: 1px solid black; width: 20px; height: 20px; display: flex; align-items: center; justify-content: center; margin: 0 auto;">U</div>																				
<p>9. ALI STE DEJANJE PRIJAVILI ORGANOM ZA NOTRANJE ZADEVE (MILICI)?</p> <p>ne 1</p> <p>da 2</p>	(8)	<p>15. ALI JE BILO DEJANJE PRIJAVLJENO?</p> <p>ne 1</p> <p>da 2</p> <p>ne vem 3</p>	(19)																				
<p>10. ČE NISTE PRIJAVILI, PROSIMO, OPIŠITE, ZAKAJ NISTE?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	U	<p>16. ČE NI BILO, ZAKAJ NE (opišite)?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	U																				
<p>11. ALI STE ŠKODO PRIJAVILI ZAVAROVALNICI?</p> <p>stvar ni bila zavarovana 1</p> <p>nisem prijavil 2</p> <p>prijavil sem 3</p> <p>storilec je sam poravnal škodo 4</p> <p>drugo (kaj) _____ 5</p>	(10)	<p>17. ALI STE V ZADNJEM LETU VIDELI (BILI PRIČA), DA JE KDO KOMU POŠKODOVAL, UNIČIL ALI NAPRAVIL NERABNO KAKŠNO STVAR?</p> <p>ne 1</p> <p>da 2</p> <p>ne vem 3</p>	(21)																				
<p>12. ČE JE TEKEL KAZENSKI POSTOPEK O ZADEVI, S KATERO STE BILI OŠKODOVANI, ALI STE BILI ZADOVOLJNI Z DELOM:</p> <p>(možnih več odgovorov)</p> <p>- drugih služb organov za notranje zadeve, razen</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="padding-left: 20px;">milice</td> <td style="padding-left: 10px;">1 da</td> <td style="padding-left: 10px;">ne</td> <td style="padding-left: 10px;">0</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">- javnega tožilca</td> <td style="padding-left: 10px;">1 da</td> <td style="padding-left: 10px;">ne</td> <td style="padding-left: 10px;">0</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">- sodišča</td> <td style="padding-left: 10px;">1 da</td> <td style="padding-left: 10px;">ne</td> <td style="padding-left: 10px;">0</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">- odvetnika</td> <td style="padding-left: 10px;">1 da</td> <td style="padding-left: 10px;">ne</td> <td style="padding-left: 10px;">0</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 20px;">- drugih (katerih?) _____</td> <td style="padding-left: 10px;">1 da</td> <td style="padding-left: 10px;">ne</td> <td style="padding-left: 10px;">0</td> </tr> </table>	milice	1 da	ne	0	- javnega tožilca	1 da	ne	0	- sodišča	1 da	ne	0	- odvetnika	1 da	ne	0	- drugih (katerih?) _____	1 da	ne	0	(11) (12) (13) (14) (15)	<p>18. ČE STE VIDELI, KAJ STE STORILI?</p> <p>povedal oškodovancu 1</p> <p>prijavil organom za notranje zadeve (milici) 2</p> <p>povedal drugim ljudem 3</p> <p>drugo (kaj) _____ 4</p> <p>nič nisem storil 5</p> <p>se ne spominjam 6</p>	(22)
milice	1 da	ne	0																				
- javnega tožilca	1 da	ne	0																				
- sodišča	1 da	ne	0																				
- odvetnika	1 da	ne	0																				
- drugih (katerih?) _____	1 da	ne	0																				
<p>13. ALI SO PODOBNE REČI LETA 1979 POŠKODOVALI, UNIČILI ALI NAPRAVILI NERABNE KAKEMU DRUGEMU ČLANU VAŠEGA GOSPODINSTVA?</p> <p>ne 1</p> <p>da 2</p> <p>ne vem 3</p>	(16)																						

V P R A Š A L N I K
ZA NASILJE (ZOPER VAS) V LETU 1979

<p>Pogosto se zgodi, da so posamezniki napadeni, telesno poškodovani, pretepeni in sploh ogroženi od nasilnežev ali kako drugače. Spomnite se, če se je tudi Vam zgodilo kaj podobnega in nam skušajte pomagati z odgovori na naslednja vprašanja.</p>		<p>4. ALI STE SE MORALI ZARADI POŠKODBE ZDRAVITI?</p> <p>ne, ni se bilo treba 0</p> <p>za poškodbo sem poskrbel sam 1</p> <p>moral sem k zdravniku v ambulanto 2</p> <p>moral sem na zdravljenje v bolnišnico 3</p> <p>drugo (kaj) _____ 4 (34)</p>	
<p>1. ALI VAS JE LETA 1979 KDO UDARIL, NAPADEL, ZBIL NA TLA, OGRŹAL Z NEVARNIM SREDSTVOM ALI KAJ PODOBNEGA?</p> <p>to se mi ni pripetilo 0</p> <p>pripetilo se mi je enkrat 1</p> <p>pripetilo se mi je dvakrat 2</p> <p>pripetilo se mi je večkrat 3 (23)</p> <p>Če se Vam je to dogodilo večkrat, nam odgovorite samo za zadnji dogodek, če pa ste bili napadeni enkrat, nam odgovarjajte za ta dogodek!</p>		<p>5. ALI IMATE ZARADI TEGA KAKŠNE DRUGE NEVŠEČNOSTI, KI IZHAJAJO IZ DOGODKA IN KAKŠNE (NAVEDITE)?</p> <p>nimam 0</p> <p>imam _____</p>	
<p>2. ALI STE BILI (možnih je več odgovorov, če gre za isto dejanje - obkrožite vse ustrezne!)</p> <p>udarjeni z roko ali pestjo 1 (24)</p> <p>pretepeni (z roko) 2 (25)</p> <p>poškodovani s palico (ali čim podobnim) 3 (26)</p> <p>ranjeni z nožem 4 (27)</p> <p>ranjeni s sredstvi za zbadanje in podobno 5 (28)</p> <p>poškodovani s strelnim orožjem 6 (29)</p> <p>Vam je kdo grozil z orožjem, nevarnim orodjem ali s čim drugim 7 (30)</p> <p>drugo (kaj) _____ 8 (31)</p> <p>nič od navedenega 9 (32)</p>		<p>6. KOLIKO DELOVNIH DNI STE IZGUBILI ZARADI TEGA DOGODKA OZIROMA KOLIKO STROŠKOV STE IMELI?</p> <p>izgubil sem _____ delovnih dni;</p> <p>imel sem _____ din stroškov.</p>	
<p>3. KAKO STE BILI POŠKODOVANI?</p> <p>nisem bil poškodovan 0</p> <p>neznatna poškodba (zaušnica, udarec in podobno) 1</p> <p>poznal se je le udarec 2</p> <p>začasno ogroženo zdravje ali oslabiljen del telesa 3</p> <p>zdravje ali telo tako hudo prizadeta, da je bilo v nevarnosti življenje 4</p> <p>postal nezmožen za delo ali prizadet za vselej 5</p> <p>drugo (kaj) _____ 6 (33)</p>		<p>7. PRAVNA KVALIFIKACIJA DEJANJA (Vpiše Inštitut za kriminologijo)</p> <p>8. KRAJ DOGODKA, KJE JE BILO DEJANJE STORJENO?</p> <p>v stanovanju pri meni 01</p> <p>v stanovanju pri znancih, sorodnikih, prijateljih 02</p> <p>v gostilni, gostišču, zabavišču 03</p> <p>pred njim ali v njihovi okolici 04</p> <p>na delovnem mestu 05</p> <p>na športnem igrišču 06</p> <p>na kolodvoru, postajališču, letališču 07</p> <p>na javnem prevoznem sredstvu 08</p> <p>v parku 09</p> <p>na cesti, ulici 10</p> <p>drugje (kje) 11 (45-46)</p>	

<p>9. ČAS DOGODKA</p> <p>sjutra 1</p> <p>podnevi 2</p> <p>zvečer (mrak) 3</p> <p>ponoči (tema) 4</p> <p>ne vem 5</p>	<p>(47)</p>	<p>17. ČE NISTE PRIJAVILI, ZAKJ TEGA NISTE STORILI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	
<p>10. ALI STE STORILCA POZNALI?</p> <p>da 1</p> <p>samo na videz 2</p> <p>ne 3</p>		<p>(48)</p>	<p>18. ALI JE BIL STORILEC ODKRIT, KAJ SE JE Z NJIM ZGODILO?</p> <p>ni bil odkrit 1</p> <p>bil odkrit, pa se mu ni nič zgodilo 2</p> <p>bil je obtožen 3</p> <p>bil je obsojen 4</p> <p>drugo (kaj) _____ 5</p> <p>ne vem 6</p>
<p>11. ALI JE BIL NAPADALEC</p> <p>sam 1</p> <p>v dvoje 2</p> <p>v skupini 3</p> <p>ne vem 4</p>	<p>(49)</p>	<p>19. ČE JE TEKEL KAZENSKI POSTOPEK O ZADEVI, S KATERO STE BILI OŠKODOVANI, ALI STE BILI ZADOVOLJNI Z DELOM:</p> <p>(možnih več odgovorov)</p> <p>- drugih služb organov za notranje zadeve razen milice 1 da ne 0</p> <p>- javnega tožilca 1 da ne 0</p> <p>- sodišča 1 da ne 0</p> <p>- odvetnika 1 da ne 0</p> <p>- drugih (katerih?) _____ 1 da ne 0</p>	<p>(57)</p> <p>(58)</p> <p>(59)</p> <p>(60)</p> <p>(61)</p>
<p>12. ČE STE NAPADALCA POZNALI, V KAKŠNEM RAZMERJU STE BILI Z NJIM?</p> <p>(prijatelj, znanec, sorodnik, sodelavec, športni prijatelj, intimno razmerje)</p> <p>_____</p> <p>_____</p>		<p>20. ALI VAM JE KDO GROZIL (BESEDNO) ALI VAS VZNEMIRJAL?</p> <p>nihče mi ni grozil 1</p> <p>grozil po telefonu 2</p> <p>grozil pisмено (tudi anonimno) 3</p> <p>grozil drugače 4</p> <p>vznemirjal 5</p>	<p>(62)</p>
<p>13. ALI STE SE BRANILI?</p> <p>da 1</p> <p>deloma 2</p> <p>ne 3</p> <p>ne vem 4</p>	<p>(51)</p>	<p>21. ALI SE JE KOMU IZMED ČLANOV, S KATERIMI ŽIVITE V SKUPNEM GOSPODINJSTVU, ZGODILO KAJ TAKEGA LETA 1979?</p> <p>da 1</p> <p>ne 2</p> <p>ne vem 3</p>	<p>(63)</p>
<p>14. ALI STE MORDA VI SAMI DALI POVOD ZA DOGODEK?</p> <p>da 1</p> <p>deloma 2</p> <p>ne 3</p> <p>ne vem 4</p>	<p>(52)</p>	<p>22. ČE DA, NAVEDITE, KAJ SE JE ZGODILO IN KOMU?</p> <p>nič takega se ni zgodilo 1</p> <p>dogodilo se je:</p> <p>komu _____</p> <p>kaj _____</p> <p>dogodek prijavljen: da 1</p> <p>ne 2</p>	<p>(66)</p>
<p>15. S KOM STE BILI OB TEM DOGODKU?</p> <p>bil sem sam 1</p> <p>a mano je bil _____ 2</p>			
<p>16. ALI STE DOGODEK PRIJAVILI?</p> <p>da, sam sem ga prijavil 1</p> <p>drugi so ga prijavili 2</p> <p>organi za notranje zadeve (milica) so sami izvedeli 3</p> <p>nisem prijavil 4</p> <p>drugo _____ 5</p>	<p>(54)</p>		

STALIŠČA O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI

<p>Vljudno Vas prosimo, da nam odgovorite še na nekaj vprašanj o družbeni samozaščiti. Radi bi namreč zvedeli, kakšni so Vaši pogledi na to področje.</p> <p>Odgovorite nam to, kar mislite. V kolikor Vam niso odgovori prepuščeni v celoti, obkrožite tisti odgovor, ki Vam najbolj ustreza.</p>			
<p>1. ALI VESTE, KAJ JE DRUŽBENA SAMOZAŠČITA?</p> <p>da 1 deloma 2 ne 3</p>	(67)	<p>8. ALI MISLITE, DA JE DRUŽBENA SAMOZAŠČITA MOŽNOST ZA:</p> <p>(obkrožite samo en, za Vas najbolj pomemben odgovor)</p> <p>povečanje enakosti in pravičnosti 1 izboljšanje človekovega življenja sploh 2 omejevanje raznih nepravilnosti 3 povečanje občutka varnosti 4 zatiranje kriminalitete 5 odpravljanje raznih nepravilnosti 6 nič posebnega ni 7 drugo (kaj) 8 ne vem 9</p>	(12)
<p>2. ALI SE SPOMINJATE, KDAJ STE PRVIČ SLISALI ZANJO?</p> <p>leta (približno) _____</p> <p>se ne spomnim 1 nič ne vem o njej 2</p>	U	<p>9. KAKO DELUJEJO MOREBITNA ŠIRŠA SAMOZAŠČITNA PRIZADEVANJA NA VAS OSEBNO?</p> <p>(obkrožite samo en, za Vas najbolj pomemben odgovor)</p> <p>bolj sem občutljiv glede zakonitosti 1 bolj sem previden 2 prej opazim razne nepravilnosti 3 bolj sem sumnjičav 4 bolj pazim na varnost okoli sebe večkrat opozarjam druge na to prav tak sem (nič se nisem spremenil) 7 drugo (kaj) 8 ne vem 9</p>	(13)
<p>3. KAJ STE SI TAKRAT PREDSTAVLJALI POD DRUŽBENO SAMOZAŠČITO?</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	U	<p>10. NA KATEREM PODROČJU DRUŽBENE SAMOZAŠČITE SE JE PO VAŠEM MNENJU DOSLEJ NAJVEČ NAPRAVILO (NAVEDITE)?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>in zakaaj _____</p> <p>_____</p> <p>ne vem 0</p>	U
<p>4. ALI VESTE DANES VEČ O TEM?</p> <p>prav toliko 1 malo več 2 veliko več 3</p>	(70)	<p>11. S ČIM NAJ BI SE DRUŽBENA SAMOZAŠČITA BOLJ UKVARJALA, KOT SE JE DOSLEJ?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ne vem 0</p>	U
<p>5. KDO PO VAŠEM MNENJU (NA SPLOŠNO) IDEJNO VODI IN USMERJA DRUŽBENO SAMOZAŠČITO?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ne vem 0</p>	U		
<p>6. KAJ MISLITE, KOMU NAJBOLJ KORISTI?</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>ne vem 0</p>	U		
<p>7. ALI SODELUJETE V KAKŠNEM ORGANU, KI SE UKVARJA Z DRUŽBENO SAMOZAŠČITO? (možnih več odgovorov, obkrožite vse ustrezne)</p> <p>v delovni organizaciji 1 v krajevni skupnosti 2 v SIS 3 drugje 4 ne sodelujem 0</p>	7 (6) (7) (8) (9) (10) (11)		
		<p>Če želite razen stališč, za katerimi Vas sprašujemo, izraziti sami še kakšna, Vas prosimo, da jih napišete v nadaljevanju. Za vsako stališče Vam bomo še posebej hvaležni!</p>	

STALIŠČA O MILICI	
<p>O milici bi Vam zastavili nekaj vprašanj, Vi pa nam odgovorite odkrito, kolikor morete. Ni se Vam treba bati, da bi imeli glede tega kakšne neprijetnosti. Z Vašimi odgovori bomo ravnali zaupno.</p>	<p>10. ALI MISLITE, DA BI BILA MILICA LAHKO UČINKOVITEJŠA?</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p> <p style="text-align: right;">(26)</p>
<p>1. ALI IMATE OZIROMA STE IMELI PRI MILICI ALI V ORGANIH ZA NOTRANJE ZADEVE PRIJATELJA, ZNANCA ALI SORODNIKA?</p> <p>da 1 ne 2</p> <p style="text-align: right;">(17)</p>	<p>11. ČE NAJ BI BILA UČINKOVITEJŠA, ALI IMATE KAKŠNO MNENJE O TEM, KAKO BI TO DOSEGLA?</p> <p>_____</p>
<p>2. KAKO POGOSTO VIDITE MILIČNIKA V VAŠI SOSESKI?</p> <p>vsak dan 1 vsaj enkrat tedensko 2 manj kot enkrat tedensko 3 zelo redko 4 nikoli 5</p> <p style="text-align: right;">(18)</p>	<p>12. ALI MISLITE, DA MILICA OBRAVNAVA VSE LJUDI ENAKO?</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p> <p style="text-align: right;">(28)</p>
<p>3. ALI SE VAM ZDI, DA JE VARNOST V VAŠI SOSESKI ODVISNA OD ŠTEVILA RAZPOLOŽLJIVIH MILIČNIKOV?</p> <p>da 1 deloma 2 ne 3 ne vem 4</p> <p style="text-align: right;">(19)</p>	<p>13. ČE NE, KATERIH LJUDI NE OBRAVNAVA ENAKO? (NAVESTI)</p> <p>_____</p>
<p>4. ALI STE ZADOVOLJNI Z DELOM, KI GA OPRAVLJA MILICA V VAŠI SOSESKI?</p> <p>da 1 deloma 2 ne 3 nič ne vem o njenem delu 4</p> <p style="text-align: right;">(20)</p>	<p>14. ZAKAJ MISLITE, DA JIH NE OBRAVNAVA ENAKO? (NAVESTI)</p> <p>_____</p>
<p>5. ALI STE ZADOVOLJNI Z DELOM, KI GA OPRAVLJA MILICA V VAŠI SOSESKI?</p> <p>da 1 deloma 2 ne 3 nič ne vem o njenem delu 4</p> <p style="text-align: right;">(20)</p>	<p>15. ALI MILICA V TEM KRAJU DOBRO OPRAVLJA SVOJE NALOGE?</p> <p>zelo dobro 1 dobro 2 poprečno 3 slabo 4 zelo slabo 5 ne vem 6</p> <p style="text-align: right;">(31)</p>
<p>5. ČE NISTE ZADOVOLJNI, ZAKAJ NE? (navesti, zakaj ne)</p> <p>_____</p>	<p>16. ALI STE IMELI V LETU 1979 KAKRŠENKOLI OPRAVEK Z MILICO?</p> <p>večkrat 1 enkrat 2 nobenega 3</p> <p style="text-align: right;">(32)</p>
<p>6. ALI MISLITE, DA BI MORALA MILICA POSVETITI VEČ POZORNOSTI KAKEMU POSEBNEMU VPRAŠANJU?</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p> <p style="text-align: right;">(22)</p>	<p>17. ČE DA, V KAKŠNIH OKOLISČINAH, ZAKAJ? (OPISATI NA KRATKO)</p> <p>_____</p>
<p>7. ČE DA, (NAVESTI) KATEREMU?</p> <p>_____</p>	<p>18. ALI STE SE STRINJALI S TISTIM, KAR JE STORILA OB TEJ PRILOŽNOSTI?</p> <p>zelo strinjal 1 strinjal 2 deloma 3 nisem se strinjal 4 sploh se nisem strinjal 5</p> <p style="text-align: right;">(34)</p>
<p>8. ALI MISLITE, DA IMA MILICA DOVOLJ POOBLASTIL, DA SE LAHKO SPOPRIJEMLJE Z NEZAKONITOSTMI.</p> <p>da 1 ne 2 ne vem 3</p> <p style="text-align: right;">(24)</p>	<p>19. ČE ŽELITE ŠE KAJ IZRAZITI NAPIŠITE V NADALJEVANJU!</p> <p>_____</p>
<p>9. ČE NE, ZAKAJ NE?</p> <p>_____</p>	<p>Če bi se zgodilo, da bi morali odpraviti kako pomanjkljivost v Vaših odgovorih ali Vas smemo poklicati po telefonu. Da Ne Vpišite telef.štev. na kateri ste dosegljivi?</p> <p>ISKRENA VAM HVALA ZA SODELOVANJE!</p>

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

A-M476 ✓